

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ

Σχέδιο τουριστικού τοπίου στα Γρεβενά

**Φοιτητής: Οικονόμου Ιωάννης
Επιβλέπων Καθηγητής: Κοκκώσης Χάρης**

ΒΟΛΟΣ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2004

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 2744/1
Ημερ. Εισ.: 19-03-2004
Δωρεά:
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΜΧΠΠΑ
2004
ΟΙΚ

Αφιερωμένο στους γονείς μου, στον αδερφό μου και στην
λατρευτή μου γιαγιά για την στήριξη και την αγάπη τους
που μου προσέφεραν όλα αυτά τα χρόνια

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000072437

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης Διπλωματικής Εργασίας θεωρώ υποχρέωση μου να ευχαριστήσω ένα σύνολο ανθρώπων, που με τον τρόπο τους, συνέβαλαν ουσιαστικά στην επιτυχή ολοκλήρωση της.

Αρχικά, θα ήθελα να υποβάλλω τις θερμές ευχαριστίες μου στον επιβλέποντα καθηγητή μου κύριο Χ. Κοκκώση για την καθοδήγηση του στη διάρκεια της εργασίας και τις χρήσιμες συμβουλές που μου παρείχε.

Πολλές ευχαριστίες αξίζουν, επίσης, στους Μπαϊνέτα Στυλιανό (Υπάλληλο της Νομαρχίας Γρεβενών), Ρίγγο Δημήτριο (Νομάρχης του Ν. Γρεβενών), σε όλους τους υπαλλήλους της νομαρχίας Γρεβενών, καθώς και στον αδερφό μου Π. Οικονόμου για την βοήθεια τους στη συλλογή των απαραίτητων στοιχείων. Επίσης αξίζουν ευχαριστίες στους Πανταζή Παναγιώτη και Τσομπάνογλου Στυλιανό (απόφοιτους του Τμήματος) για την πολύτιμη βοήθεια τους σε τεχνικά θέματα της εργασίας.

Θα ήταν σοβαρή παράλειψη εκ μέρους μου να μην ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης για τις γνώσεις και τις πολύτιμες συμβουλές που μου παρείχαν κατά τα χρόνια της φοίτησης μου.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω ένα τεράστιο ευχαριστώ από τα βάθη της καρδιάς μου στην Αθηνά, για την στήριξη, την κατανόηση και την βοήθεια που μου πρόσφερε σ' αυτήν την περίοδο.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η συγκεκριμένη Διπλωματική Εργασία με τίτλο «Σχέδιο Τουριστικού Τοπίου στα Γρεβενά» διαπραγματεύεται την ανάπτυξη του τουρισμού στα Γρεβενά που θα έχει ως βάση το τοπίο του νομού. Η εργασία αφού αποσαφηνίζει την έννοια του τοπίου στο χωρικό σχεδιασμό και πως επηρεάζει την ανάπτυξη του τουρισμού, προσπαθεί να εντοπίσει τα σημεία εκείνα που μπορούν να αποτελέσουν τους κύριους τουριστικούς πόρους του νομού στο μέλλον. Η διαδικασία που ακολουθείται για την επιλογή της κατάλληλης στρατηγικής είναι η S.W.O.T. ανάλυση, επιλέγοντας το κατάλληλο σενάριο για την χάραξη μελλοντικών πολιτικών. Τέλος προτείνονται μέτρα για την επίτευξη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στο μέλλον, δεδομένου ότι το τοπίο του Νομού Γρεβενών χαρακτηρίζεται ως ένα από τα πιο πλούσια σε ολόκληρη την Ελλάδα.

ABSTRACT

The particular Diplomatic Work titled "Plan of Tourist Landscape in Grevenas" negotiates the growth of tourism in Grevena that it will have as base the landscape of prefecture. The work after it clarifies the significance of landscape in the territorial planning and that it influences the growth of tourism, tries it locates that points that can will constitute the main tourist resources of prefecture in the future. The process that is followed for the choice of suitable strategy is the S. W. O. T. analysis, selecting the suitable script on the mapping out of future policies. Finally are proposed metres for the achievement of sustainable tourist development in future, since the landscape of Prefecture of Grevena it is characterized as one from richest in entire Greece.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ.....	1
ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΧΩΡΟΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ	3
Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΣΤΟΝ ΧΩΡΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ	7
1.1 ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΣΤΗΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ.....	8
1.2 ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΤΟΠΙΟ.....	9
1.3 ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΤΟΠΙΟ	11
1.4 ΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ	12
1.5 ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΠΕΔΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	14
2.1 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΟΥΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	14
2.2 ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	17
2.3 ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΒΑΣΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	20
2.3.1 ΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΒΑΣΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ 21	
2.3.2 ΤΟ ΠΑΡΑΚΤΙΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΒΑΣΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	24
2.3.3 ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	
ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	28
3.1 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	29
3.1.1 ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ	30
3.1.1.1 ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ	33

3.1.2 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	35
3.1.3 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	37
3.2 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	39
3.2.1 ΔΙΕΘΝΕΣ-ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	39
3.2.2 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	41
3.2.3 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	42
3.3 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΑ ΓΡΕΒΕΝΑ ...	44

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ.....	48
4.1 Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	48
4.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ.....	51
4.2.1 ΦΥΣΙΚΟ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	51
4.2.1.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.....	52
4.2.1.2 ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ	52
4.2.1.3 ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	53
4.2.1.4 ΥΔΡΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	53
4.2.1.5 ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.....	53
4.2.2 ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	54
4.2.2.1 ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ.....	54
4.2.2.2 ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ	55
4.2.2.3 ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	56
4.2.2.4 ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	57
4.2.3 Η ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ.....	59
4.2.3.1 Η ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ.....	59
4.2.3.2 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΑΝΑ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	61
4.2.4 ΒΑΣΙΚΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ	62
4.2.4.1 ΔΑΣΗ ΚΑΙ ΔΑΣΙΚΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ	62
4.2.4.2 ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ.....	63
4.2.4.3 ΒΟΣΚΟΤΟΠΟΙ	64
4.2.4.4 ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΧΡΗΣΗ.....	65
4.2.4.5 ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ.....	66
4.2.4.6 ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΧΡΗΣΗ	67
4.2.4.7 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ.....	67

4.2.5	ΥΠΟΔΟΜΕΣ	69
4.2.5.1	ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	69
4.2.5.2	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	71
4.2.6	ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ – ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	72
4.3	ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΠΟΡΟΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	74
4.3.1	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟ – ΦΥΣΙΚΟ ΤΟΠΙΟ	74
4.3.1.1	ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΓΕΦΥΡΙΑ	75
4.3.1.2	ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ ΠΙΝΔΟΥ	76
4.3.2	ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΑ ΓΡΕΒΕΝΑ	77

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ	79
5.1 ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	79
5.2 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ	80
5.3 ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ	83
5.4 ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	86
5.5 ΚΙΝΔΥΝΟΙ	88
5.6 ΑΝΑΛΥΣΗ S.W.O.T	90
5.6.1 ΣΕΝΑΡΙΟ ΠΡΟΣΟΧΗΣ	93
5.6.2 ΣΕΝΑΡΙΟ ΕΠΙΦΥΛΑΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	95
5.6.3 ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΠΟΦΥΓΗΣ	97
5.6.4 ΣΕΝΑΡΙΟ ΔΥΝΑΜΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ	98
5.7 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΣΗΜΕΡΙΝΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΤΟ ΝΟΜΟ	99
5.7.1 ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	99
5.7.2 ΣΧΕΔΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	102
5.7.3 ΜΕΛΕΤΗ ΠΙΝΔΟΥ	103
5.7.4 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ LEADER	105
5.7.5 ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	106

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ	108
6.1 ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ	109

6.2 ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΑΞΟΝΩΝ	111
6.2.1 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ	112
6.2.1.1 ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΤΟΧΟΙ	114
6.2.2 Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	118
6.3 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΜΕΤΡΑ	123
6.3.1 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ	123
6.3.2 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	127
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7	
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	130
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	132

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 4-1: Πληθυσμός Νομών, Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, Σύνολο Χώρας	55
Πίνακας 4-2: Ποσοστιαία μεταβολή πληθυσμού ανά Νομό, Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, Σύνολο Χώρας	55
Πίνακας 4-3: Ηλικιακή Κατανομή, πληθυσμού Ν.Γρεβενών (Ανδρες – Γυναίκες)	56
Πίνακας 4-4 : Επίπεδο μόρφωσης κατοίκων Ν. Γρεβενών	57
Πίνακας 4-5: Επίπεδο μόρφωσης Ν. Γρεβενών	59
Πίνακας 4-6: Οι Δήμοι και οι Κοινότητες, οι έδρες αυτών, ο πληθυσμός τους 60	
Πίνακας 5-1: Ανάλυση S.W.O.T	92
Πίνακας 6-2.2: Ανάλυση Βασικών Στόχων των Υποστόχων	122

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα Εισαγωγής: Πόλοι προσφοράς – ζήτησης και τοπίο	5
Σχήμα 2-1: Τουριστική ανάπτυξη	15
Σχήμα 2-2α: Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη	19
Σχήμα 2-2β: Βιώσιμη ανάπτυξη	19
Σχήμα 2-3.1: Πλαίσιο ανάπτυξης αστικού τοπίου με τελικό αποτέλεσμα τον βιώσιμο τουρισμό στις αστικές περιοχές	23

Σχήμα 2-3.3: Πρότυπο βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης με βάση το αγροτικό τοπίο	27
--	-----------

Σχήμα 6-1: Κεντρικοί Άξονες βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στο Ν. Γρεβενών	112
---	------------

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 4-1: Γεφύρι στην Κοινότητα Δοτσικού.....	75
--	-----------

Εικόνα 4-2: Βάλια Κάλντα	76
---------------------------------------	-----------

Εικόνα 5-1: Γεφύρι στο δήμο Θ. Ζάκα	81
--	-----------

Εικόνα 5-2: Χιονοδρομικού Κέντρου Βασιλίτσας.....	82
--	-----------

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΟ

A.E.	Ανώνυμη Εταιρεία
A.E.Π.	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΒΙ.ΠΕ.	Βιομηχανική Περιοχή
E.E.	Ευρωπαϊκή Ένωση
E.K.B.	Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων
E.O.	Εγνατία Οδός
E.Σ.Υ.Ε	Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας
E.X.M.	Ειδική Χωροταξική Μελέτη
K.E.Δ.	Κρατική Εκμετάλλευση Δασών
O.A.E.Δ.	Οργανισμός Ανεύρεσης Εργασίας
O.H.E	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
O.O.Σ.Α	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
O.T.A.	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Π.O.T.	Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού
Σ.Π.Α.	Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης
T.A	Τοπική Αυτοδιοίκηση
T.A.Π.	Τοπικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα
T.Δ.	Τοπική Διοίκηση
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
X.Y.T.A.	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων
I.U.C.N.	Διεθνής Ένωση Διατήρησης Φύσης και Φυσικών Πόρων
PE.B.L.D.S.	Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy
U.N.E.P.	United Nations Economics Programmes
UNESCO	Οργανισμός για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και την Κουλτούρα
W.T.T.C.	World Tourism and Travel Council – Παγκόσμιο Τουριστικό και Ταξιδιωτικό Συμβούλιο
W.W.F.	Παγκόσμιο Ταμείο για Άγρια Ζωή

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ

Πολλοί άνθρωποι έχουν την αδυναμία να προσδιορίσουν την έννοια του τοπίου. Το φαινόμενο αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός πως οι περισσότεροι αντιλαμβάνονται το τοπίο διαφορετικά, επηρεασμένοι από το οπτικό ζήτημα που περιέχει η έννοια του τοπίου. Ο ορισμός που δίνουν είναι περισσότερο αφηρημένος με κύριο χαρακτηριστικό την υποκειμενική οπτική διάσταση του θέματος. Είναι λοιπόν απαραίτητο να προσδιορισθεί η έννοια του τοπίου, με τέτοιο τρόπο ώστε να γίνει κατανοητή η διάσταση της συγκεκριμένης έννοιας από τους ανθρώπους με χαρακτηριστικά αντικειμενικά και όχι υποκειμενικά.

Το τοπίο είναι μια έννοια που προσδιορίζεται δύσκολα και ανάλογα με τους τρόπους προσέγγισης ποικίλει στο περιεχόμενο της. Σύμφωνα με τη Ανανιάδου-Τζημοπούλου το τοπίο μπορεί να προσδιορισθεί «ως ένας χώρος εκτός συγκεκριμένης κλίμακας ή γεωγραφίας που ο άνθρωπος κατανοεί ή διαμορφώνει σύμφωνα με τα μέσα, τις επιθυμίες και τις επιδιώξεις του. Μια τοποθεσία αξιοπρόσεκτη σε ομορφιά και μεγαλείο.»(Ανανιάδου-Τζημοπούλου,1997). Ο συγκεκριμένος ορισμός όμως μπορεί να θεωρηθεί πως περιέχει το υποκειμενικό στοιχείο, περιορίζει την έννοια του μιας και θεωρεί πως το τοπίο χαρακτηρίζεται από μια αξιοπρόσεκτη ομορφιά. Τοπίο όμως είναι μια περιοχή που δεν χαρακτηρίζεται μόνο από την ομορφιά της, αλλά και από ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, που μπορεί να είναι είτε άσχημα είτε προβληματικά, που να χρειάζονται βελτίωση με απώτερο σκοπό την αναβάθμιση της περιοχής. Εντούτοις ορθώς αναφέρεται πως δεν έχει μια συγκεκριμένη κλίμακα, είναι κυρίως αφηρημένη, και πως ο άνθρωπος κατανοεί από μόνος του τα όρια του τοπίου.

Στη Σύνοδο του Συμβουλίου της Ευρώπης, που έγινε στη Φλωρεντία στις 20 Οκτωβρίου του 2000 με θέμα το τοπίο, δόθηκε ένας ορισμός για το τοπίο, με κύριο σκοπό να ξεκαθαρίσει η έννοια αυτού και να ακολουθείται μια κοινή ευρωπαϊκή πολιτική σε θέματα που το αφορούν. Η Συνδιάσκεψη είχε σαν

στόχο να προάγει την προστασία του τοπίου, την σωστή διαχείριση του και το σωστό σχεδιασμό του, και τέλος να οργανώσει μια ευρωπαϊκή συνεργασία σε θέματα που αφορούν το τοπίο. Τοπίο αναφέρεται « μια περιοχή, όπως αντιλαμβάνεται από τους ανθρώπους, όπου χαρακτήρας της είναι το αποτέλεσμα της δράσης και της αλληλεπίδρασης των φυσικών ή των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων»(European Landscape Convention,2000),¹. Στο συγκεκριμένο ορισμό προσδιορίζεται η έννοια του τοπίου με βάση τον άνθρωπο και τις φυσικές διεργασίες που συμβαίνουν μέσα σ' αυτό. Δεν αναφέρονται καθόλου σε γεωγραφικά κριτήρια και αφήνουν σε κάθε άνθρωπο να δώσει από μόνος του μια «γεωγραφική κλίμακα» από το πώς αντιλαμβάνεται ο καθένας το χώρο του τοπίου. Είναι το παραπάνω σωστό όμως; Η απάντηση στο παραπάνω ερώτημα είναι δύσκολο να απαντηθεί μιας και το τοπίο σαν έννοια δεν μπορεί να χαρακτηριστεί από συγκεκριμένα όρια. Συνεπώς ένας ορισμός για το τοπίο που μπορούσε να χαρακτηριστεί πιο ολοκληρωμένος από αυτόν του Συμβουλίου της Ευρώπης, θα ήταν πως τοπίο είναι μια περιοχή ανεξαρτήτως κλίμακας, γεωγραφικής ή αφηρημένης, όπου μέσα σ' αυτήν εμπεριέχονται δράσεις και αλληλεπιδράσεις φυσικών ή ανθρωπίνων δραστηριοτήτων.

Σήμερα η έννοια του τοπίου επηρεάζεται από την περιοχή ή από το γεγονός που την χαρακτηρίζει . Έτσι υπάρχουν σήμερα έννοιες, ευρέως διαδιδόμενες, όπως είναι 'αρχιτεκτονικό τοπίο', 'πολιτιστικό τοπίο', ' φυσικό τοπίο', 'αστικό τοπίο' όπου χαρακτηριστικό τους είναι η οπτική εικόνα που αφήνουν στον παρατηρητή, αλλά υπάρχουν και έννοιες όπως είναι το 'πολιτικό τοπίο' ή το 'θρησκευτικό τοπίο' που κοινό χαρακτηριστικό τους είναι η αφηρημένη κλίμακα. Η λέξη τοπίο, γενικώς χρησιμοποιείται από τους περισσότερους ανθρώπους, θέλοντας έτσι να χαρακτηρίσουν μια περιοχή, συγκεκριμένη ή αφηρημένη. Αυτή η επαναλαμβανόμενη χρησιμοποίηση της λέξης είναι ίσως η αιτία για τη δυσκολία σαφούς ορισμού από τους ανθρώπους, μιας και δημιουργείται σύγχυση στα κριτήρια επιλογής κατάλληλης περιοχής.

¹ Ο ακριβής ορισμός του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι: 'Landscape' means an area, as perceived by people, whose character is the result of the action and interaction of natural and / or human factors

ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΧΩΡΟΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

Στη σημερινή εποχή οι περισσότεροι άνθρωποι αντιμετωπίζουν το τοπίο από διαφορετική οπτική γωνία από ότι στο παρελθόν. Τούτο συμβαίνει γιατί οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται την σημασία του τοπίου και προσπαθούν να το αναδείξουν είτε με διάφορες πολιτικές είτε τοποθετώντας το, κεντρικής σημασίας ζήτημα. Σήμερα παρατηρείται το φαινόμενο όλο και πιο έντονα το τοπίο να αποτελεί κεντρικό χώρο αναφοράς στον σχεδιασμό, στην εφαρμογή πολιτικών παρεμφερή μ' αυτό και γενικά μια προσπάθεια τόνωσης της σημασίας του.

Οι άνθρωποι τα προηγούμενα χρόνια, χρησιμοποιούσαν τα κλασσικά πεδία αναφοράς, δηλαδή το εθνικό επίπεδο, το περιφερειακό αργότερα και τελευταία όλο και πιο έντονα το τοπικό. Στα παραπάνω όμως επίπεδα υπήρχαν προβλήματα, αφού δεν αντιλαμβάνοντουσαν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά μιας περιοχής. Έτσι αναζητήθηκαν καινούργια επίπεδα, πιο 'ευέλικτα', που να συνδυάζουν τις ιδιαιτερότητες της περιοχής με πάγιες δράσεις και να ξεφεύγουν από στενά διοικητικά όρια. Καθώς υπάρχει αλλαγή στα επίπεδα αναφοράς των πολιτικών και του σχεδιασμού, αλλάζουν πολλές φορές και τα μέτρα μιας και κάθε επίπεδο απαιτεί ιδιαίτερες δράσεις. Έτσι το τοπίο από συμπληρωματική έννοια, περνάει σε βασικό πεδίο αναφοράς, δημιουργούνται σχέδια και πολιτικές προς τη κατεύθυνση διαχείρισης του και ανάπτυξης του και τέλος αποτελεί επίπεδο αναφοράς του χωροταξικού, του περιβαλλοντικού και του πολεοδομικού σχεδιασμού.

Η χρησιμοποίηση του τοπίου ως κεντρικό επίπεδο αναφοράς σηματοδοτεί αλλαγές και στις κατευθύνσεις του σχεδιασμού. Αναζητούνται πολιτικές και σχέδια που τοποθετούν το περιβάλλον σε κυρίαρχη θέση και αλλάζουν οι κατευθύνσεις της βιώσιμης ανάπτυξης. Η αειφορική ανάπτυξη από το στόχο της διαφύλαξης των απαραίτητων πόρων για την ανάπτυξη των μελλοντικών γενεών, περνάει σε πιο σύνθετα στάδια. Στα στάδια αυτά υπάρχουν έννοιες όπως είναι η τωρινή περιβαλλοντική εικόνα των περιοχών, η αισθητική του τοπίου, η φύλαξη της χλωρίδας και της πανίδας, η διαφύλαξη των φυσικών οικοσυστημάτων. Η βιώσιμη ανάπτυξη εισέρχεται σε άλλες έννοιες πέρα της

οικονομικής, όπως είναι η τουριστική, η περιβαλλοντική, η κοινωνική, η αγροτική.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκαν σημαντικές ανακατατάξεις στον τουρισμό παγκοσμίως. Νέες μορφές εμφανίστηκαν, άλλαξαν οι τόποι προορισμού και γενικώς άλλαξαν οι απαιτήσεις των τουριστών. Ο μαζικός τουρισμός εγκαταλείπεται με το πέρασμα του χρόνου, με συνέπεια να έχουμε πιο ευέλικτες μορφές. Τα πρότυπα των τουριστικών περιοχών έχουν αλλάξει, με έννοιες όπως το περιβάλλον, οι υποδομές να έχουν κυρίαρχο ρόλο στην ανάπτυξη του τουρισμού μιας περιοχής. Μέσα σ' αυτές τις εξελίξεις το τοπίο περνάει σε θέση ισχύος στον τουρισμό.

Η φύση του τοπίου που μπορεί να επηρεάσει την εξέλιξη του τουρισμού μπορεί να ποικίλει από περιοχή σε περιοχή. Έτσι γίνεται αναφορά στην αρχιτεκτονική τοπίου μιας περιοχής, στο φυσικό τοπίο, στο αστικό τοπίο όταν αναφερόμαστε σε πόλεις ή ακόμη και σε πολιτιστικό τοπίο όταν η ανάπτυξη του τουρισμού συντελείται με βάση το πολιτισμό. Ποια πρέπει όμως να είναι η θέση του τοπίου, οποιασδήποτε μορφής, στην βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού; Πρέπει να έχει συμπληρωματική ή κυρίαρχη θέση στην αναπτυξιακή διαδικασία; Οι απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα είναι πιο πολύπλοκες από ότι ίσως φαίνονται.

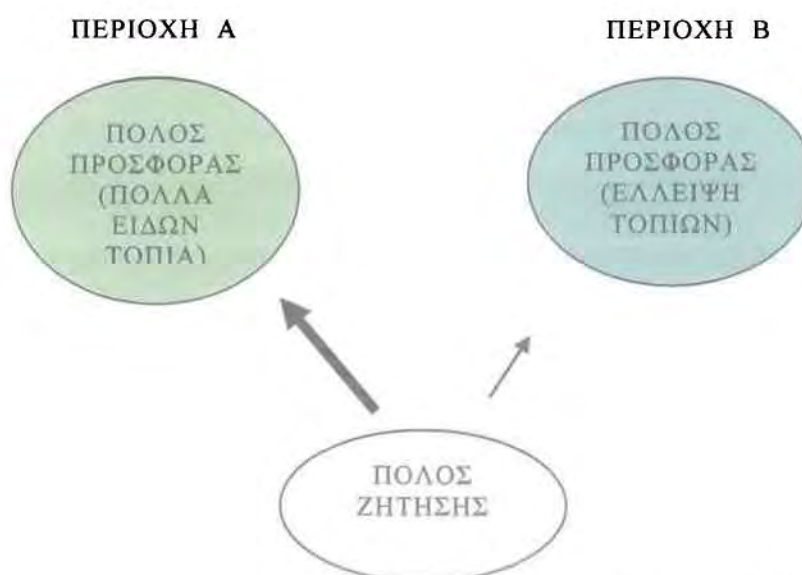
Τις προηγούμενες δεκαετίες η ανάπτυξη του τουρισμού ήταν ο κυρίαρχος στόχος πολλών περιοχών. Τα περιβαλλοντικά προβλήματα και τα προβλήματα αισθητικής του τοπίου που ακολούθησαν της ανάπτυξης αυτού, οδήγησαν τις περιοχές αυτές στη συρρίκνωση του τουριστικού προϊόντος τους με αποτέλεσμα την άρση αυτής της ανάπτυξης και τελικά την απομόνωση αυτών των περιοχών. Έτσι σήμερα διαφαίνεται σε όλες τις πολιτικές τουρισμού μια αξιοποίηση του τοπίου, με στόχο την παράλληλη διαχείριση του με την ανάπτυξη του τουρισμού. Παγιώνεται η θέση του τοπίου στον σχεδιασμό, μετατρέπεται πολλές φορές σε χώρο αναφοράς του σχεδιασμού της τουριστικής ανάπτυξης, με αποτέλεσμα και να αποτελεί το κύριο τουριστικό

προϊόν για ορισμένες περιοχές αλλά και να συνεπικουρεί την ανάπτυξη του τουρισμού σε άλλες.

Αν εξετασθούν οι πόλοι προσφοράς και ζήτησης μιας περιοχής που εμπλέκονται στη διαδικασία της τουριστικής ανάπτυξης, θα κατανοηθούν καλύτερα η σημασία των τοπίων στο τουρισμό. Ως πόλο προσφοράς μιας περιοχής αποκαλείται το σύνολο των πόρων, των υποδομών και των υπηρεσιών μιας περιοχής. Αντιστοίχως ως πόλος ζήτησης αποκαλείται το σύνολο των τουριστικών ρευμάτων που υπάρχει. (Κοκκώσης και Τσάρτας,2001)

Εξετάζοντας αναλυτικότερα τον πόλο προσφοράς, παρατηρείται πως στους πόρους μιας περιοχής, που χωρίζονται σε φυσικούς-περιβαλλοντικούς, σε πολιτισμικούς-ιστορικούς και τέλος ανθρωπογενείς, το τοπίο έχει ιδιαίτερη αναφορά. Αυτό συμβαίνει γιατί μπορεί να έχει και τις τρεις μορφές (φυσικό, πολιτισμικό, ανθρωπογενή) και μπορεί να αποτελέσει πόρο ανάπτυξης του τουρισμού μιας περιοχής. Παράλληλα στο πόλο ζήτησης, τα τουριστικά ρεύματα αναζητώντας νέες περιοχές κατεύθυνσης, οριοθετούν το τοπίο ως πεδίο αναφοράς για μια περιοχή.

Σχήμα Εισαγωγής : Πόλοι προσφοράς – ζήτησης και τοπίο

Πηγή : Ιδία Επεξεργασία

Όπως παρατηρείται από το παραπάνω σχήμα στο μέλλον, περιοχές όπου θα διαθέτουν πολλά τοπία, ανεξαρτήτως είδους, θα αναπτύξουν περισσότερο τον τουρισμό τους, σε αντίθεση με άλλες περιοχές όπου θα έχουν πολύ μικρότερο μερίδιο αγοράς. Είναι όμως απαραίτητο τα τοπία να διαχειρίζονται και να αναπτύσσονται με βάση την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης στις περιοχές που τα διαθέτουν, και όχι να γίνει αλόγιστη αξιοποίηση τους στο πλαίσιο της ανάπτυξης του τουρισμού. Μόνο έτσι θα διατηρήσουν τη φυσιογνωμία τους και θα προσφέρουν στην ανάπτυξη της περιοχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΣΤΟΝ ΧΩΡΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ

Ο χωρικός σχεδιασμός, έχει υποστεί πολλές αλλαγές σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Οι νέοι στόχοι που οριοθετήθηκαν σε επίπεδο κοινωνιών και οι νέες κατευθύνσεις που υπάρχουν από τις σημερινές πολιτικές, επέβαλαν στους σχεδιαστές την αναθεώρηση του τρόπου σχεδιασμού τους σε όλα τα επίπεδα, με αποτέλεσμα την εισαγωγή εννοιών που μέχρι σήμερα δεν είχαν ιδιαίτερη βαρύτητα. Αναζητήθηκαν καινούργια επίπεδα αναφοράς σχεδιασμού, δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα σε έννοιες όπως το τοπίο, το περιβάλλον, τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη χωρική ανάλυση των φαινομένων, με αποτέλεσμα τη συνεχή παρακολούθηση των διαδικασιών του σχεδιασμού, το συνεχή επαναπροσδιορισμό των στόχων και τέλος την παράλληλη πλευση σχεδιασμού και κοινωνικό-οικονομικό εξελίξεων.

Έτσι μέσα από τις παραπάνω εξελίξεις στη διαδικασία του σχεδιασμού, το τοπίο χρίζει ιδιαίτερης αναφοράς, από όλους τους σχεδιαστές του χώρου, αναγνωρίζοντας την σημασία του και ως πεδίου αναφοράς αλλά και ως συμπληρωματική έννοια άλλων πολιτικών, που εξαρτώνται από την ανάπτυξη και διαχείριση αυτού. Στη σημερινή εποχή υπάρχουν οι παρακάτω μορφές τοπίου ως προς τον χωρικό σχεδιασμό:

- Το αρχιτεκτονικό τοπίο, που αναφέρεται στη σύνθεση όλων εκείνων των στοιχείων που χαρακτηρίζουν την αρχιτεκτονική
- Το φυσικό τοπίο, που αναφέρεται στο φυσικό περιβάλλον και στα φυσικά οικοσυστήματα
- Το πολιτισμικό τοπίο, που αναφέρεται στον πολιτισμό και στην πολιτισμική κληρονομιά
- Το αστικό τοπίο, που αναφέρεται στην διαμόρφωση των πόλεων και των οικισμών
- Το αγροτικό τοπίο, που αναφέρεται στην ύπαιθρο

Από τις παραπάνω κατηγορίες μορφών τοπίου, που συναντούνται στον χωρικό σχεδιασμό, άλλες παρουσιάζουν ιδιαίτερη σύνθεση (αστικό τοπίο) και άλλες

αναφέρονται σε γενικότερες έννοιες, περισσότερο θεωρητικές (πολιτισμικό τοπίο). Οι σχεδιαστές του χώρου αντιλαμβανόμενοι τη σημασία των παραπάνω εννοιών επιδιώκουν την ένταξη αυτών στο χωρικό σχεδιασμό, με τέτοιο τρόπο ώστε και να αξιοποιήσουν δημιουργικά την αξία αυτών αλλά και παράλληλα να αναδεικνύουν αυτές ως βασικό χαρακτηριστικό της βιώσιμης ανάπτυξης.

1.1 ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΣΤΗΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Το τοπίο στην αρχιτεκτονική αναφέρεται στην δημιουργική σύνθεση όλων εκείνων των χαρακτηριστικών που υπάρχουν στην αρχιτεκτονική. Ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός ως μια έννοια πιο σύνθετη, από ότι αντιλαμβάνεται από τους περισσότερους πολίτες, χρειάζεται να βρει καινούργια επίπεδα αναφοράς. Έτσι η αρχιτεκτονική τοπίου παίζει σημαντικό ρόλο στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, μιας και οι σχεδιαστές αντιλαμβάνονται την σύνδεση στοιχείων που συντελείται με την αναφορά της συγκεκριμένης έννοιας. Η αρχιτεκτονική τοπίου δεν είναι απλώς μια έννοια που συνθέτει τις όψεις των κτιρίων και των κτισμάτων προς μια ενιαία κατεύθυνση. Είναι μια σύνθεση στοιχείων του πολιτισμού, της κουλτούρας, της φύσης, είναι μια επιστήμη που προσπαθεί να συσχετίσει όλες αυτές τις έννοιες με τελική έκφραση τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό.

Οι αρχιτέκτονες, αντιλαμβανόμενοι τις ολοένα και μεγαλύτερες προκλήσεις της κοινωνίας, αναθέτουν στη σημερινή εποχή, το κεντρικό ρόλο σχεδιασμού στο αρχιτεκτονικό τοπίο, δίνοντας σ' αυτό το ρόλο του κεντρικού πεδίου αναφοράς. Έτσι προσπαθούν να σχεδιάσουν μέσα από τις ιδιαίτερες συνθήκες της περιοχής, των ξεχωριστών χαρακτηριστικών κάθε κτίσματος, με τελικό σκοπό την κατάλληλη σύνθεση όλων των στοιχείων που θα δώσουν ως τελικό αποτέλεσμα την επιθυμητή όψη αυτών. (Ανανιάδου-Τζημοπούλου, 1997) Παράλληλα το τελικό αποτέλεσμα επιδρά και σε άλλες επιστήμες όπως είναι η πολεοδομία αλλά και σε διαδικασίες ανάπτυξης όπως είναι ο τουρισμός.

Ο πολεοδομικός σχεδιασμός, όντας μια διαδικασία σχεδιασμού πιο σύνθετη, πρέπει να λάβει υπόψη όλα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά μιας πόλης.(Αραβαντινός,1997) Ένα από αυτά τα χαρακτηριστικά είναι και η αρχιτεκτονική τοπίου. Στην πολεοδομία των σημερινών πόλεων, παρατηρείται σήμερα, μια σύγχυση των όψεων των κτιρίων και των κτισμάτων. Ο λόγος αυτής της σύγχυσης μπορεί να αναζητηθεί είτε στο ότι ο σχεδιασμός της αρχιτεκτονικής τοπίου κάθε πόλης δεν συνέθεσε σωστά-λειτουργικά τα στοιχεία που το αποτελούν, είτε στο ότι μέσα από προηγούμενους πολεοδομικούς σχεδιασμούς δεν λήφθηκε υπόψη η συγκεκριμένη έκφραση τοπίου. Η παραπάνω μορφή σχεδιασμού είναι απαραίτητο σήμερα να αντιληφθεί την αξία του αρχιτεκτονικού τοπίου, μέσα από μέτρα και κατευθύνσεις που και θα την αναδεικνύουν αλλά και θα οριοθετούν στόχους προς τη δημιουργική αξιοποίηση αυτού.

Η αρχιτεκτονική τοπίου όμως επιδρά και στον τουρισμό. Παρατηρείται τελευταία μια αύξηση των τουριστών που κατευθύνονται σε τόπους ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής αναφοράς. Θεωρείται η εξέλιξη αυτή ως μια νέα μορφή τουρισμού που αναμένεται να έχει ιδιαίτερη άνθηση τα επόμενα χρόνια. Τα τελευταία χρόνια όπου οι τόποι προορισμού των τουριστών έχουν αλλάξει, περνώντας από το παραδοσιακό μοντέλο των παραθεριστικών περιοχών, σε νέες περιοχές με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, οι τουρίστες δείχνουν ενδιαφέρον για τόπους όπου το βασικό χαρακτηριστικό προσέλκυση τους είναι η αρχιτεκτονική όψη διαφόρων κτιρίων αλλά και η ποικιλομορφία της εικόνας των κτισμάτων. Έτσι η αρχιτεκτονική τοπίου μπορεί να αποτελέσει παράγοντα ανάπτυξης του τουρισμού σε περιοχές όπου άλλοι παράγοντες βρίσκονται σε χαμηλό επίπεδο.

1.2 ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΤΟΠΙΟ

Σημαντική έκφραση του τοπίου στον χωρικό σχεδιασμό είναι το φυσικό τοπίο. Με τον όρο φυσικό τοπίο εννοούνται όλα εκείνα τα στοιχεία που συνθέτουν την εικόνα της φύσης είτε αυτά είναι άβλα είτε είναι υλικά. Ως τέτοια στοιχεία που συνθέτουν το φυσικό τοπίο είναι τα φυσικά οικοσυστήματα, η

χλωρίδα και η πανίδα, οι βιότοποι, το κλίμα και τέλος το περιβάλλον φυσικό ή ανθρωπογενή. Η παραπάνω έκφραση του τοπίου συναντάται σε πολλές μορφές σχεδιασμού, όπως είναι ο χωροταξικός και ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός. Αυτά τα είδη σχεδιασμού τα τελευταία χρόνια αναζητούν, ολοένα και περισσότερο, καινούργια επίπεδα-κλίμακες αναφοράς, μιας και οι επιπτώσεις που παρατηρούνται είτε στο περιβάλλον είτε στο σύστημα χρήσεων γης ήταν καταστροφικές ως προς τη βιώσιμη ανάπτυξη των περιοχών.

Το φυσικό τοπίο στον χωρικό σχεδιασμό, έχει μια ιδιαίτερη έννοια ως πεδίο αναφοράς. Δεν είναι ορθό να αντιλαμβάνεται ως μια εικόνα της φύσης, αλλά ως μια συνύπαρξη διαδικασιών και αλληλοεπιδράσεων μεταξύ των στοιχείων που το συνθέτουν. Τα φυσικά οικοσυστήματα αλληλοεπηρεάζονται μεταξύ τους, παράλληλα δέχονται επιδράσεις από το ανθρωπογενή περιβάλλον και από άλλους εξωτερικούς παράγοντες διαμορφώνοντας την τελική εικόνα του φυσικού τοπίου. Για το λόγο αυτό οι σχεδιαστές αλλάζουν τα πεδία αναφοράς τους, από συγκεκριμένες κλίμακες, σε κλίμακες πιο θεωρητικές όπως είναι το φυσικό τοπίο που με το σωστότερο σχεδιασμό του θα επιτύχουν την ανάδειξη του αλλά και γενικότερα θα επιτύχουν το στόχο της αειφορικής ανάπτυξης.

Οι έννοιες τουρισμού και περιβάλλοντος έχουν μεγάλη σχέση με την μία να επηρεάζει την άλλη. Στη συνέχεια θα γίνει ιδιαίτερη αναφορά στη σχέση αυτή. Το φυσικό τοπίο είναι ο κύριος αποδέκτης μορφών τουρισμού που αναπτύσσονται τα τελευταία χρόνια. Μορφές όπως ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός έχουν σαν κύρια βάση το φυσικό τοπίο. Επομένως η διαδικασία ανάπτυξης αυτών των μορφών περνάει μέσα από την καλύτερη αξιοποίηση και διαχείριση αυτού. Πολλά τουριστικά σχέδια αναφέρονται στη ανάγκη σχεδιασμού του φυσικού τοπίου, προς μια τέτοια κατεύθυνση που και θα σέβεται το περιβάλλον αλλά και θα αποτελεί τη βάση της ανάπτυξης αυτών των ειδικών μορφών τουρισμού. Παράλληλα το φυσικό τοπίο θα είναι ο κύριος εκφραστής του περιβάλλοντος. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2000)

1.3 ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΤΟΠΙΟ

Μια άλλη έκφραση του τοπίου στον χωρικό σχεδιασμό αποτελεί το πολιτισμικό τοπίο. Με τον όρο πολιτισμικό τοπίο εννοούμε το τοπίο που συνθέτετε από έννοιες ορατές που έχουν σχέση με τον πολιτισμό (πολιτισμικές δραστηριότητες) και από έννοιες μη ορατές (πολιτιστική κουλτούρα των κατοίκων μιας περιοχής). Αυτή η έκφραση του τοπίου αναφέρεται από τους σχεδιαστές τα τελευταία χρόνια. Η δυσκολία κατανόησης και ο 'γενικότερα' αφηρημένος χώρος αναφοράς που προσδιορίζει, ήταν οι κύριες αιτίες για τη μη χρησιμοποίηση του από πιο πριν ως χώρος αναφοράς του σχεδιασμού.

Το πολιτισμικό τοπίο ως χώρος αναφοράς στον σχεδιασμό, αναφέρεται κυρίως σε σχεδιασμό του πολιτισμικού χώρου. Ο χώρος αυτός μπορεί να είναι συγκεκριμένος, όταν αναφέρεται στον σχεδιασμό περιοχών με έντονη πολιτισμική δραστηριότητα, ή μπορεί να είναι αφηρημένος, όταν αναφέρεται σε ευρύτερες περιοχές που ενοποιούνται λόγω κοινών πολιτισμικών εκδηλώσεων. Έτσι το τοπίο μπορεί να αναφέρεται σε χώρο συγκεκριμένης κλίμακας ή σε χώρο μη προσδιορισμένης κλίμακας.

Ο τουρισμός σε πολλές περιοχές έχει αναπτυχθεί λόγω των πολλών πολιτισμικών δραστηριοτήτων που έχουν. Η ανάπτυξη αυτής της μορφής του τουρισμού συναντάται κυρίως σε αστικές περιοχές μιας και υπάρχουν σ' αυτές συνήθως, μουσεία, θέατρα, πολιτισμικές εκδηλώσεις ή πολιτιστικά κέντρα. Πολλές πόλεις ανά τον κόσμο προσπαθούν να αναπτύξουν αυτή τη μορφή του τουρισμού τους σχεδιάζοντας πολιτικές με βάση το πολιτισμικό τους τοπίο. (Δέφνερ, 1999)

1.4 ΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ

Σημαντικό είδος τοπίου που αποτελεί χώρο αναφοράς στο σχεδιασμό, ευρέως στους σχεδιαστές, αποτελεί το αστικό τοπίο. Το τοπίο αυτό αναφέρεται σε αστικές περιοχές και με τη χρησιμοποίηση του στον σχεδιασμό συνθέτονται όλες οι έννοιες που εντοπίζονται σε πόλεις. Τέτοιες έννοιες είναι το περιβάλλον της πόλης, η αρχιτεκτονική της κληρονομιά, οι λειτουργίες που συντελούνται μέσα σ' αυτήν και γενικότερα κάθε έννοια αφηρημένη ή μη. Οι σχεδιαστές κατανοώντας τη δυνατότητα που τους δίνει το αστικό τοπίο χρησιμοποιώντας το ως πεδίο αναφοράς στον σχεδιασμό, όλο και πιο πολύ το χρησιμοποιούν, προσπαθώντας μέσα από την βελτίωση της εικόνας του, να βελτιώσουν γενικότερα την εικόνα της πόλης.

Πολλές πόλεις φημίζονται για τι πλούσιο και αρμονικά συνδεδεμένο αστικό τους τοπίο. Αυτές αναπτύσσουν παράλληλα και τον τουρισμό τους ολοένα και περισσότερο, μιας και καταφθάνουν σ' αυτές πολλοί τουρίστες. Το αστικό τοπίο είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες ανάπτυξης του αστικού τουρισμού μιας πόλης. Η αρμονική συνύπαρξη του με το πολιτισμικό τοπίο των αστικών περιοχών, προσάπτει σ' αυτές τις περιοχές σημαντικά πλεονεκτήματα για την ανάπτυξη του τουρισμού τους.

Σημαντικός ως χώρος αναφοράς το αστικό τοπίο είναι όμως και στον πολεοδομικό σχεδιασμό. Οι πολεοδόμοι θέλοντας να διευθετήσουν καλύτερα προβλήματα αστικών περιοχών, αναζητούν καινούργιες κλίμακες αναφοράς πιο συγκεκριμένες μέσα σ' αυτές, όπως είναι το αστικό τοπίο. Ο πολεοδομικός σχεδιασμός μπορεί να γίνει πολύ αποτελεσματικός και να λύσει πολλά προβλήματα αστικών περιοχών, με τη χρησιμοποίηση του αστικού τοπίου ως χώρο αναφοράς. Δύο είναι οι κυριότεροι λόγοι που βοηθούν στο να είναι αποτελεσματικός ο πολεοδομικός σχεδιασμός με τη χρησιμοποίηση του αστικού τοπίου:

- Ευκολία κατανόησης όλων των εννοιών που συνθέτουν την πόλη
- Αποτελεσματικότερες δράσεις για την διευθέτηση των προβλημάτων

1.5 ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ

Το αγροτικό τοπίο είναι το τοπίο που αναφέρεται σε αγροτικές περιοχές και στις έννοιες που τις συνθέτουν. Λόγο της ύπαρξης του αγροτικού τοπίου στην ύπαιθρο χρησιμοποιείται από πολλούς και ως υπαίθριο τοπίο. Ως χώρος αναφοράς στον σχεδιασμό είναι πολύ σημαντικός μιας και δίνει τη δυνατότητα να συνδυαστούν έννοιες στον σχεδιασμό, όπως είναι το περιβάλλον, τα φυσικά οικοσυστήματα, η διάρθρωση της παραγωγής κ.ά. Χαρακτηριστικές περιοχές που σχεδιάζονται με βάση το αγροτικό τους τοπίο είναι ορεινές περιοχές, μιας και εκεί συνήθως δεν υπάρχουν μεγάλοι αστικοί οικισμοί, παρά μόνο μικροί που χαρακτηρίζονται από το αγροτικό τους τοπίο.

Το αγροτικό τοπίο χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο ως χώρος αναφοράς στον σχεδιασμό και κυρίως σε χωροταξικά σχέδια ή σε σχέδια ανάπτυξης του αγροτικού χώρου. Σημαντικό πρόβλημα που υπάρχει είναι οι συγκρούσεις χρήσεων γης που συναντώνται πολύ συχνά στην ύπαιθρο. Με το αγροτικό τοπίο ως χώρο αναφοράς οι σχεδιαστές προσπαθούν να λύσουν αυτά τα προβλήματα, αναπτύσσοντας και άλλες δραστηριότητες με βάση το αγροτικό τοπίο, όπως είναι ο αγροτουρισμός.

Η Ελλάδα είναι πλούσια σε αγροτικά τοπία. Πολλά όμως από αυτά δεν βρίσκονται στην καλύτερη κατάσταση μιας και υπάρχουν πολλές γεωργικές καλλιέργειες άναρχα διατεταγμένες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΠΕΔΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Οι διεθνείς εξελίξεις στον τουρισμό, με σημαντικότερη την είσοδο νέων μορφών, επιβάλλει μια προσπάθεια επαναπροσδιορισμού των πολιτικών και των δράσεων με στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού. Προς τη κατεύθυνση αυτή οι σχεδιαστές αναζητούν νέα πεδία αναφοράς, με σκοπό την κατάλληλη επιλογή στρατηγικών για την ανάπτυξη του τουρισμού. Έτσι το τοπίο σήμερα, είτε αστικό είτε παράκτιο είτε αγροτικό-ορεινό, αποτελεί πεδίο αναφοράς για άσκηση πολιτικών τουρισμού. Παράλληλα συνειδητοποιείται ο σημαντικός ρόλος του, επιβάλλοντας την ορθότερη διαχείριση και την βιώσιμη ανάπτυξη του.

Η επιλογή του κατάλληλου πεδίου αναφοράς δεν αποτελεί όμως πανάκεια για την άσκηση των κατάλληλων πολιτικών τουρισμού. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην μη πλήρη κατανόηση των βασικών παραγόντων ανάπτυξης του τουρισμού από τους σχεδιαστές ή από τις διοικητικές αρχές. Οι παράγοντες αυτοί διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο μιας και μπορούν να καθορίσουν την ανάπτυξη του τουρισμού ανεξαρτήτως, τις περισσότερες φορές, πεδίου αναφοράς άσκησης πολιτικών. Επομένως είναι σωστό να εξετασθούν, καθορίζοντας έτσι την επιλογή στρατηγικών στο κατάλληλο πεδίο αναφοράς.

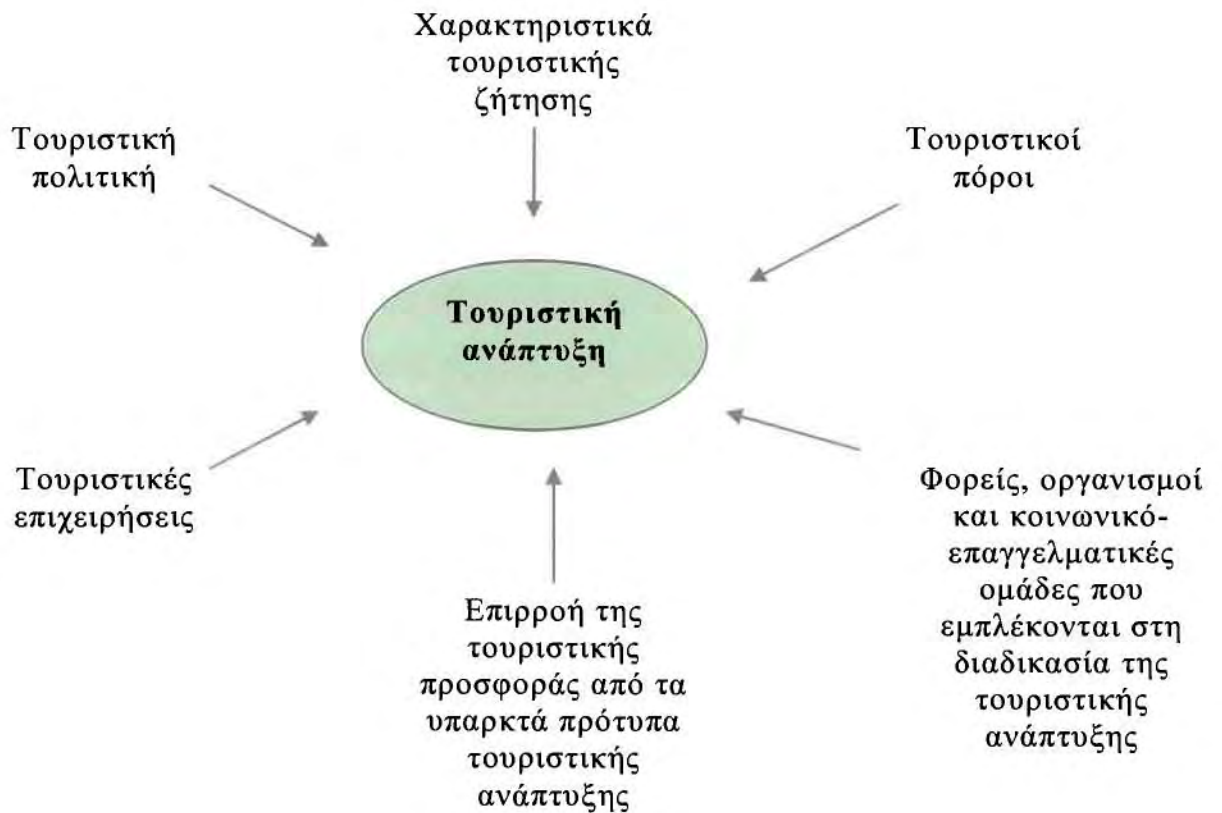
2.1 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΟΥΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η ανάπτυξη του τουρισμού, ανεξαρτήτως πεδίου αναφοράς σχεδιασμού, εξαρτάται από ορισμένους παράγοντες. Αυτοί έχουν καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση των τάσεων και των προοπτικών ανάπτυξης. Η μελέτη αυτών των παραγόντων θα οδηγήσει στην επιλογή στρατηγικής που θα έχει ως στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού. Οι συγκεκριμένοι παράγοντες είναι:

- Τα χαρακτηριστικά της τουριστικής ζήτησης
- Οι τουριστικοί πόροι της περιοχής

- Η επιρροή των υπαρκτών προτύπων τουριστικής ανάπτυξης στην προσφορά
- Οι φορείς, οργανισμοί και οι κοινωνικό-επαγγελματικές ομάδες που εμπλέκονται στη διαδικασία της τουριστικής ανάπτυξης
- Οι τουριστικές επιχειρήσεις
- Η τουριστική πολιτική σε διεθνές, σε εθνικό και σε τοπικό επίπεδο

Σχήμα 2-1: Τουριστική ανάπτυξη

Πηγή : Κοκκώσης και Τσάρτας

Ο κάθε παράγοντας έχει ιδιαίτερο ρόλο στην διαμόρφωση της τουριστικής ανάπτυξης. Παράλληλα διαμορφώνουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε μορφής τουριστικών προτύπων που εξελίχθηκαν όλα αυτά τα χρόνια.

Χαρακτηριστικά της τουριστικής ζήτησης

Η τουριστική ζήτηση αποτελεί βασικό παράγοντα ανάπτυξης του τουρισμού. Τα προηγούμενα χρόνια, στις αρχές ανάπτυξης του τουρισμού παγκοσμίως, έπαιξε καθοριστικό ρόλο μιας και ήταν η αιτία της δημιουργίας παραθαλάσσιων και ορεινών θέρετρων. Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια τάση εξειδίκευσης αυτής, με συνέπεια την ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού, παράλληλα με την αντίστοιχη ειδίκευση που παρατηρείται να υπάρχει στον τομέα των υπηρεσιών.

Τουριστικοί πόροι

Οι τουριστικοί πόροι αποτελούν καθοριστικό παράγοντα μιας και αποτελούν συγκριτικό πλεονέκτημα για τις περιοχές που επιδιώκουν την τουριστική ανάπτυξη. Όταν αναφερόμαστε σε τουριστικούς πόρους μιας περιοχής, εκτός από τους φυσικούς (κλίμα, φυσικό περιβάλλον, τοπίο κ.ά.) και τους πολιτιστικούς (παράδοση, πολιτιστικά έθιμα κ.ά.), αναφερόμαστε και στις εκάστοτε υποδομές και υπηρεσίες της περιοχής που συμβάλλουν και αυτοί στην ανάπτυξη του τουρισμού. Τα τελευταία χρόνια γίνεται ολοένα και πιο αντιληπτό, πως απαιτείται μια βιώσιμη διαχείριση κυρίως των φυσικών πόρων. Παράλληλα δημιουργούνται τεχνικοί πόροι, όπως χαρακτηρίζονται τα θεματικά πάρκα και οι ιδιαίτεροι χώροι τουρισμού.

Επιρροή των υπαρκτών προτύπων τουριστικής ανάπτυξης στην προσφορά

Στην διάρκεια των προηγούμενων χρόνων δημιουργήθηκαν ορισμένα πρότυπα ανάπτυξης του τουρισμού, που τελικώς παγιώθηκαν, θεωρώντας σήμερα «επιτυχημένα». Χαρακτηριστικό τέτοιο πρότυπο αποτελεί ο μαζικός τουρισμός παραθαλάσσιων περιοχών. Επίσης παρατηρήθηκε το γεγονός πως τα συγκεκριμένα πρότυπα προέρχονται από τις ιδιαίτερα αναπτυγμένες χώρες μιας και εκεί είτε υπάρχει εντονότερα η ανάγκη για διακοπές είτε υπάρχει μεγαλύτερη οικονομική δυνατότητα από τους πολίτες.

Φορείς, οργανισμοί και κοινωνικό-επαγγελματικές ομάδες που εμπλέκονται στη

διαδικασία της τουριστικής ανάπτυξης

Η ανάπτυξη του τουρισμού, οι επιπτώσεις στο περιβάλλον και στην οικονομία συνέβαλλαν στη δημιουργία πολλών φορέων, ομάδων και οργανισμών, σε

διεθνές - εθνικό - τοπικό επίπεδο, που ασχολούνται με την πολιτική, την έρευνα, τον προγραμματισμό και τη διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης. Όλοι αυτοί διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον τουρισμό μιας και κατευθύνουν σε πολύ μεγάλο ποσοστό τις πολιτικές τουρισμού.

Τουριστικές επιχειρήσεις

Η παγκοσμιοποίηση-διεθνοποίηση του τουρισμού που υπάρχει στις τελευταίες δεκαετίες τοποθέτησε τις τουριστικές επιχειρήσεις¹ σε θέση ισχύος. Οι επιχειρήσεις αυτές επηρεάζουν κατά πολύ την τουριστική ζήτηση μιας και υπάρχει τα τελευταία χρόνια μεγάλη αύξηση διεθνώς των οργανωμένων ταξιδιών. Παράλληλα παρά την αλματώδη ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, όπως είναι το INTERNET, οι τουριστικές επιχειρήσεις επαναπροσδιόρισαν το ρόλο τους επιτυχώς, τοποθετώντας νέα δεδομένα στις τουριστικές δραστηριότητες και στην οργάνωση των οργανωμένων ταξιδιών.

Τουριστική πολιτική

Από τη δεκαετία του '70 παρατηρείται σε παγκόσμιο επίπεδο μια εντυπωσιακή αύξηση των πολιτικών τουρισμού. Η κοινωνία αντιλαμβανόμενη την δυναμική αυτών των πολιτικών, επιτάσσει σήμερα την ύπαρξη αυτών με στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού, που θα επιφέρει σημαντικά κοινωνικά-οικονομικά οφέλη αλλά και θα διαχειρίζεται καλύτερα το περιβάλλον. Σήμερα οι τουριστικές πολιτικές, ανεξαρτήτως κλίμακας, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του τουρισμού. (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001)

2.2 ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Τα τελευταία χρόνια, έχει επιβληθεί, η χρησιμοποίηση του όρου βιώσιμη ανάπτυξη στις αναπτυσσόμενες χώρες. Από τις αρχές της δεκαετίας του '80 που έγινε γνωστός ο όρος βιώσιμη-αιθροική, πραγματοποιήθηκε μια αλλαγή πλεύσης στην χάραξη πολιτικών ανάπτυξης. Ο παραπάνω όρος εντάχθηκε σε όλες τις πολιτικές, με συνέπεια να μιλάμε σήμερα για βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Ως βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη περιγράφεται ο τύπος της

¹ Tour operators

τουριστικής ανάπτυξης που δραστηριοποιείται στην τοπική, κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική και περιβαλλοντική δομή της κάθε τουριστικής περιοχής, διαμορφώνοντας παράλληλα όρους (υπηρεσίες, υποδομές, τεχνογνωσία) για τη συνεχή ανατροφοδότηση της. (Κοκκώσης και Τσάρτας,2001)

Σήμερα που υπάρχουν πολλές αλλαγές σε κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο, επιβάλλεται η χάραξη πολιτικών τουριστικής ανάπτυξης να ενστερνίζεται τις αρχές της βιωσιμότητας και της αειφορίας. Προς αυτή τη κατεύθυνση άλλωστε οδηγούνται οι εξελίξεις, από τις επιπτώσεις της ανάπτυξης του τουρισμού σε παγκόσμιο επίπεδο. Τα προηγούμενα χρόνια, από τις αρχές της δεκαετίας του '70, που ο τουρισμός αποτέλεσε σημαντικό άξονα ανάπτυξης διαφόρων περιοχών, οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν είχαν σκοπό την αυτή καθαυτή ανάπτυξη του τουρισμού, χωρίς να αντιλαμβάνονται έννοιες συμπληρωματικές, όπως είναι το περιβάλλον, οι υποδομές, οι φυσικοί πόροι, το τοπίο, με συνέπεια οι επιπτώσεις του τουρισμού να προκαλέσουν σημαντικά προβλήματα σ' αυτές τις περιοχές. Παράλληλα οι νέες μορφές τουρισμού, οι απαιτήσεις των τουριστών, η ανάγκη για προστασία του περιβάλλοντος και οι αρχές της αειφορίας, έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην αλλαγή των προτύπων ανάπτυξης του τουρισμού, με συνέπεια περιοχές όπου δεν είχαν αντιληφθεί εγκαίρως τις αλλαγές, και είχαν τα προηγούμενα χρόνια σημαντική τουριστική κίνηση, να εγκαταλειφθούν μη μπορώντας να ανταποκριθούν στις καινούργιες απαιτήσεις. Έτσι σήμερα απαιτείται οι πολιτικές τουρισμού να έχουν ως κύριο στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη του, που θα σέβεται και θα αναδεικνύει το περιβάλλον, θα εκμεταλλεύεται τους φυσικούς πόρους με βάση την αειφορία αυτών ώστε να είναι δυνατή η επαναχρησιμοποίηση τους από τις μελλοντικές γενεές. Άλλωστε μορφές τουρισμού που αναπτύσσονται τα τελευταία χρόνια (οικοτουρισμός, περιπατητικός, κ.ά) απαιτούν την σωστότερη διαχείριση και ανάπτυξη του περιβάλλοντος. (Gumm C.,1997)

Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη νοείται όταν υπάρχουν ισόρροπα οι στόχοι της περιβαλλοντικής προστασίας, της βιώσιμης αξιοποίησης των τουριστικών πόρων, της οικονομικής αποτελεσματικότητας και τέλος της ισότιμης

αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού. Όπως φαίνεται και στο παρακάτω σχήμα οι τέσσερις αυτές έννοιες σχηματίζουν ένα τετράγωνο που μας δίνει τελικά την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Το σχήμα αυτό έρχεται ως συνέπεια του βασικού σχήματος της βιώσιμης ανάπτυξης που αποτελείται από ένα ισόπλευρο τρίγωνο, που στις κορυφές του βρίσκονται οι έννοιες της περιβαλλοντικής προστασίας, της οικονομικής αποτελεσματικότητας και τέλος της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Σχήμα 2-2α: Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη

Πηγή : Ιδία Επεξεργασία

Σχήμα 2-2β : Βιώσιμη ανάπτυξη

Πηγή : Κοκκώσης και Τσάρτας

Παράλληλα εκτός από την ύπαρξη των παραπάνω εννοιών, υπάρχουν και σημαντικοί παράμετροι της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Ως τέτοιοι θεωρούνται :

- ☑ Ο ειδικός σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης, με στόχο την ισορροπία ανάμεσα στην κοινωνία, την οικονομία και το περιβάλλον
- ☑ Η ενίσχυση όλων των μέτρων (τοπικές αναπτυξιακές πρωτοβουλίες, λειτουργικές διασυνδέσεις ανάμεσα σε διάφορους κλάδους της οικονομίας, έρευνα, εκπαίδευση, μάρκετινγκ) που συμβάλλουν στις διαδικασίες ανατροφοδότησης της ανάπτυξης
- ☑ Η ύπαρξη ειδικού θεσμικού πλαισίου που θα προωθή τις διαδικασίες της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και την τοπική συμμετοχή
- ☑ Η προώθηση μέτρων και πολιτικών που συμβάλλουν στη προστασία και την ανάδειξη του τοπικού φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος
- ☑ Η χρήση των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού ως βασικού άξονα της τοπικής τουριστικής ανάπτυξης

Σημαντική χρονολογία για την καθιέρωση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης αποτελεί το 1995. Τη χρονιά αυτή πραγματοποιήθηκε το παγκόσμιο συνέδριο για τον τουρισμό και την βιώσιμη ανάπτυξη στο Λανθαρόττε των Κανάριων Νήσων, της Ισπανίας. Εκεί παρουσιάστηκε για πρώτη φορά επίσημα, η 'Χάρτα για τον τουρισμό και την βιώσιμη ανάπτυξη'.

2.3 ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΒΑΣΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Πολλοί είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν την τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής. Ανάλογα με την περιοχή, άλλοι έχουν μεγαλύτερο ειδικό βάρος και άλλοι έρχονται σε δεύτερη μοίρα. Όλοι όμως παίζουν σημαντικό ρόλο στην βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού. Παράλληλα παρατηρείται μια παγκόσμια επίγνωση των θεμάτων βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Η επίγνωση αυτή αναφέρεται :

- Για την κλίμακα και την αυξανόμενη βαρύτητα των αρνητικών επιπτώσεων όπως προκύπτουν από τη δυσανάλογη ή ανεξέλεγκτη

ανάπτυξη, η οποία δεν κατάφερε να σεβαστεί «την φέρουσα ικανότητα» ενός τόπου ή μιας κοινωνίας.

- Για την ευαισθησία και τον κίνδυνο για μείωση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων του πλανήτη
- Για τις ποιοτικές ανάγκες των ανθρώπων με ιδιαίτερη μέριμνα και για τις επόμενες γενεές.

Ειδικότερα ως προς το περιβάλλον, αυτή η θεώρηση ξεπερνά τη στενή αντίληψη για την ανάγκη αντιμετώπισης μόνο των επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης στο περιβάλλον και επιβάλλει μια ευρύτερη θεώρηση του τουρισμού στο πλαίσιο μιας στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη. (Κοκκώσης και Τσάρτας,2001). Ως αποτέλεσμα της παραπάνω θεώρησης το τοπίο χρησιμοποιείται είτε ως πεδίο αναφοράς του σχεδιασμού της τουριστικής ανάπτυξης, όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, είτε αποτελεί καθοριστικό παράγοντα ανάπτυξης του τουρισμού. Τα σημαντικότερα είδη τοπίων που αποτελούν από μόνα τους παράγοντα ανάπτυξης τουρισμού μιας περιοχής είναι το αστικό τοπίο, το παράκτιο και το αγροτικό.

2.3.1 ΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΒΑΣΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

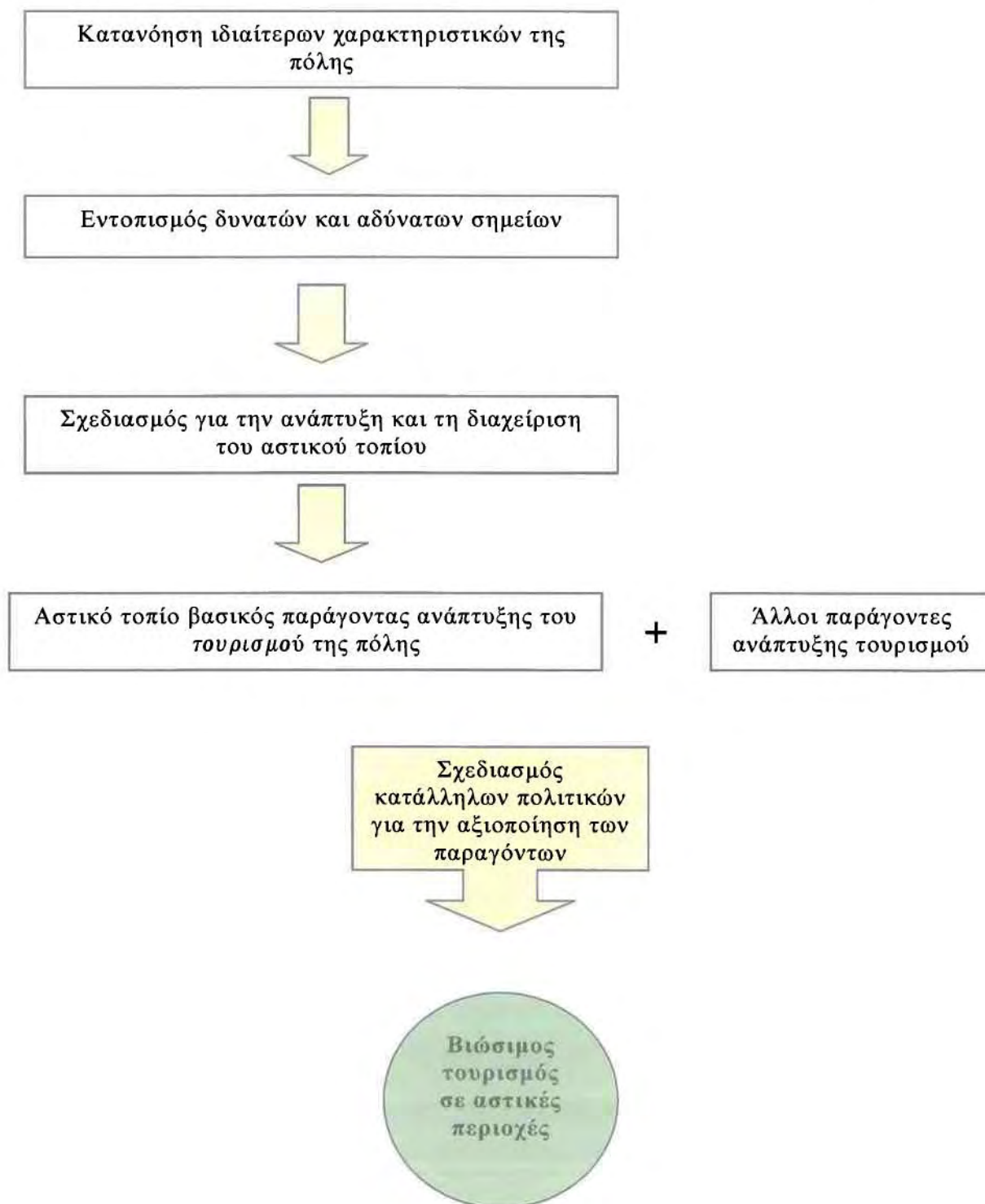
Το αστικό τοπίο είναι μια σύνθεση εικόνων και εννοιών που υπάρχουν στις σημερινές πόλεις. Αναπτυγμένες πόλεις δεν θεωρούνται μόνο αυτές που είναι οικονομικά ισχυρές. Πολλοί παράγοντες διαμορφώνουν την έννοια της ανάπτυξης της πόλης. Τέτοιοι παράγοντες είναι το περιβάλλον της, το ανθρώπινο δυναμικό της, το αστικό τοπίο της, η ισόρροπη κοινωνική κατανομή στο εσωτερικό της και τέλος η οικονομική δραστηριότητα της. Αποδεχόμενοι λοιπόν πως το αστικό τοπίο μιας πόλης αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό αυτής ως προς την ανάπτυξη της, είναι απαραίτητο να διαχειριστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να συμβάλλει στην βιώσιμη ανάπτυξη της πόλης.

Σήμερα παρατηρείται το γεγονός πολλές πόλεις να αποτελούν, ολοένα και περισσότερο, τουριστικό προορισμό για πολλούς, για λόγους που έχουν να κάνουν είτε με τα στοιχεία που τις συνθέτουν (αστικό τοπίο, ιδιαίτερα ιστορικά μνημεία, μουσεία) είτε με δραστηριότητες που συμβαίνουν μέσα σ' αυτές (αθλητικές δραστηριότητες, συνέδρια, φεστιβάλ). Έτσι σήμερα μιλάμε για αστικό τουρισμό, αναφερόμαστε δηλαδή στον τουρισμό των πόλεων, που παράγοντας ανάπτυξης του είναι και το αστικό τοπίο². (Δέφνερ,1999)

Μπορεί να θεωρηθεί πως υπάρχουν πρότυπα ανάπτυξης και διαχείρισης του αστικού τοπίου ώστε να αποτελέσει παράγοντα ανάπτυξης του αστικού τουρισμού; Η απάντηση στο παραπάνω ερώτημα είναι μάλλον όχι. Αυτό γιατί κάθε πόλη έχει την ιδιαίτερη της φυσιογνωμία, τα χαρακτηριστικά της στοιχεία που διαμορφώνουν το αστικό της τοπίο. Επίσης οι λειτουργίες που συντελούνται μέσα σ' αυτήν μπορεί να ποικίλουν από πόλη σε πόλη. Έτσι είναι απαραίτητο το αστικό τοπίο να διαχειρίζεται και να αναπτύσσεται με βάση σχεδιασμού, την ιδιαιτερότητα που έχει σε κάθε διαφορετική πόλη. Παράλληλα η διαδικασία ανάπτυξης του αστικού τοπίου με τέτοιο τρόπο ώστε να αποτελέσει παράγοντα ανάπτυξης του τουρισμού, μπορεί να γίνει μέσα από κοινό θεωρητικό πλαίσιο για της πόλης. Στο σχήμα που ακολουθεί αναπτύσσεται ένα θεωρητικό πλαίσιο που αφορά την βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού στις αστικές περιοχές με κύριο παράγοντα το αστικό τοπίο. Καταρχήν σε πρώτο στάδιο η διοικητικές αρχές τις πόλεις και με την συμμετοχή των πολιτών αντιλαμβάνονται της ιδιαιτερότητες της πόλης τους. Αυτό οδηγεί στον εντοπισμό των δυνατών και των αδύνατων σημείων της πόλης ως προς το τοπίο της. Ακολουθούν διαδικασίες σχεδιασμού για την ανάπτυξη και τη διαχείριση του με στόχο την ανάδειξη του ως κύριο παράγοντα ανάπτυξης του τουρισμού. Η συνύπαρξη αστικού τοπίου και των άλλων παραγόντων που επηρεάζουν την ανάπτυξη του τουρισμού της πόλης έχει ως τελικό αποτέλεσμα την βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού τουρισμού.

² Χαρακτηριστικές πόλεις ανάπτυξης αστικού τουρισμού με βάση το αστικό τοπίο τους είναι η Βενετία και το Παρίσι

Σχήμα 2-3.1. : Πλαίσιο ανάπτυξης αστικού τοπίου με τελικό αποτέλεσμα τον βιώσιμο τουρισμό στις αστικές περιοχές

Πηγή : Ιδία Επεξεργασία

2.3.2 ΤΟ ΠΑΡΑΚΤΙΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Τα προηγούμενα χρόνια, οι παράκτιες περιοχές γνώρισαν τη μεγαλύτερη άνθηση από πλευράς τουρισμού από ότι άλλες περιοχές. Οι άνθρωποι είχαν συνδέσει τις καλοκαιρινές διακοπές τους με περιοχές που είχαν απαραίτητως θάλασσα και παραλίες για λουόμενους. Το τοπίο αυτών των περιοχών, παρά το ότι ήταν μαγευτικό, ερχόταν κατά κάποιο τρόπο σε δεύτερη μοίρα, μιας και οι παραλίες ήταν αυτές που έπαιζαν το σημαντικότερο ρόλο. Πολλές περιοχές αντιλήφθηκαν το συγκριτικό τους πλεονέκτημα και εφάρμοσαν πολιτικές για την ανάπτυξη του τουρισμού τους, αξιοποίησαν τις παραλίες τους και βελτίωσαν τους τουριστικούς τους πόρους. Ο σχεδιασμός αυτός όμως τις περισσότερες φορές όμως δεν αναφερόταν διεξοδικά στο τοπίο, με συνέπεια πολλές από αυτές τις περιοχές αναπτύχθηκαν άναρχα και να υπάρχουν σημαντικές επιπτώσεις στο παράκτιο τοπίο τους. Φαινόμενα όπως αυθαίρετη-άναρχη δόμηση κοντά στις παραλίες, η μόλυνση της θάλασσας και η καταπάτηση της φέρουσας ικανότητας των περιοχών συνετέλεσαν στη διαμόρφωση ενός μη αισθητικού παράκτιου τοπίου, που επιτάχυνε και αυτό με τη σειρά του στη διαρκεί μείωση της τουριστικής κίνησης των συγκεκριμένων περιοχών. (Σταματίου Ε., 2000)

Το παράκτιο τοπίο είναι και αυτό ένα τοπίο σύνθετο. Αποτελείται εκτός από τα ορατά στοιχεία (θάλασσα, παραλίες, δόμηση) και από άλλα στοιχεία, πιο θεωρητικά (δραστηριότητες κοντά στις παραλίες). Η διαχείριση και η ανάπτυξη του πρέπει να επιτευχθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να μην απομονωθεί από τους τουρίστες αλλά να αποτελέσει βασικό παράγοντα ανάπτυξης του παράκτιου τουρισμού. Σε περιοχές που οι αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού και άλλων δραστηριοτήτων είναι σημαντικές και σε προχωρημένο στάδιο, πρέπει να υπάρξουν τομές στην πολιτική διαχείρισης του τοπίου ώστε να ξανακερδίσουν μερίδιο της αγοράς. Στις περιοχές που ο τουρισμός είναι σε πρώιμο στάδιο είναι αναγκαίο να υπάρξουν πολιτικές και σχεδιασμός του παράκτιου τοπίου ώστε να αποτελέσει αυτό τη βάση της ανάπτυξης της περιοχής.

Οι αλλαγές του τουρισμού σε παγκόσμιο επίπεδο, είχαν σαν αποτέλεσμα τη μείωση του μαζικού τουρισμού σε παράκτιες περιοχές. Οι τουρίστες θέτουν σήμερα ζητήματα όπως είναι η περιβαλλοντική προστασία των ακτών, η διαχείριση του παράκτιου τοπίου και η γενικότερη μόλυνση του περιβάλλοντος. Εγκαταλείπονται οι μεγάλες τουριστικές μονάδες που βρίσκονται σε παραλίες, μιας και αυτές πολλές φορές επιδρούν αρνητικά στο τοπίο της περιοχής, με συνέπεια να εγκαταλείπονται τα μαζικά οργανωμένα ταξίδια³.

Η δυναμική που έχει το παράκτιο τοπίο, όπως και τα άλλα τοπία, στην διαμόρφωση του τουρισμού μιας περιοχής είναι πολύ μεγάλη. Αποτελεί στη σημερινή εποχή το κύριο παράγοντα ανάπτυξης του βιώσιμου τουρισμού μιας περιοχής. Παράγοντας με μεγάλη σημασία όμως όχι μόνο προς τον τουρισμό αλλά και προς το περιβάλλον και την χωροταξία μιας παράκτιας περιοχής. Η αειφορική ανάπτυξη του μπορεί να οδηγήσει σε μια οργανωμένη δόμηση του συστήματος χρήσεων γης, που θα έχει σημαντικές επιπτώσεις στον τουρισμό και στο περιβάλλον. Επιβάλλεται το παραπάνω σύστημα χρήσεων γης να διαμορφωθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να ρυθμίσει τις τουριστικές εγκαταστάσεις, να προστατεύσει τις παραλίες από την αυθαίρετη και την άναρχη δόμηση και να βοηθήσει στην προστασία του περιβάλλοντος των παράκτιων περιοχών. Δημιουργώντας το κατάλληλο σύστημα μια περιοχή, μέσω πολιτικών και δράσεων για την ανάδειξη και την προστασία του παράκτιου της τοπίου αποκτά άλλη δυναμική, πιο ισχυρή, για την ανάπτυξη του τουρισμού. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2001)

2.3.3 ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Η εικόνα που παρουσιάζουν οι αγροτικές περιοχές της Ελλάδας και γενικότερα της υπαίθρου, αναγκάζει τις πολιτικές αρχές σε μια πλήρη αναδιαμόρφωση των πολιτικών, προς μια κατεύθυνση αξιοποίησης και

³ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Βαλένθια της Ισπανίας όπου οι μεγάλες τουριστικές μονάδες που είχαν αναπτυχθεί γύρω από την περιοχή έχουν πλέον εγκαταλειφθεί

διαχείρισης του αγροτικού τοπίου με στόχο την ανάπτυξη του τουρισμού και την γενικότερη βιώσιμη ανάπτυξη. Από την Ευρωπαϊκή Ένωση ήδη έχουν διαμορφωθεί οι κατάλληλες πολιτικές και οι κατευθύνσεις που πρέπει να δοθούν, ώστε να υπάρξει αναδιαμόρφωση του αγροτικού τοπίου.

Τα προηγούμενα χρόνια στην Ελλάδα, με τον όρο αγροτικές περιοχές, χαρακτηρίζονταν κυρίως οι γεωργικές περιοχές. Οι κάτοικοι των αγροτικών περιοχών ασχολούνταν κυρίως με τη γεωργία και την κτηνοτροφία, μιας και οι παραπάνω κλάδοι του πρωτογενούς τομέα κυριαρχούσαν, μη γνωρίζοντας τη δυναμική που θα είχε ο τουρισμός τα επόμενα χρόνια σ' αυτές τις περιοχές. Η εμφάνιση του τουρισμού αργότερα, μαζικού ή παραθεριστικού, ως φαινόμενο οικονομικό και χωρικό, οδήγησε τις δραστηριότητες του αγροτικού χώρου σε ανταγωνισμό με την γεωργική διαχείριση το χώρου. Ο ανταγωνισμός αυτός αφορά κυρίως της χρήσεις γης που επηρεάζονται από την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων (κατασκευές, οικοδοποιήσεις, πάγωμα των γεωργικών δραστηριοτήτων, απομάκρυνση κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων λόγω όχλησης). (Γούσιος, 2000)

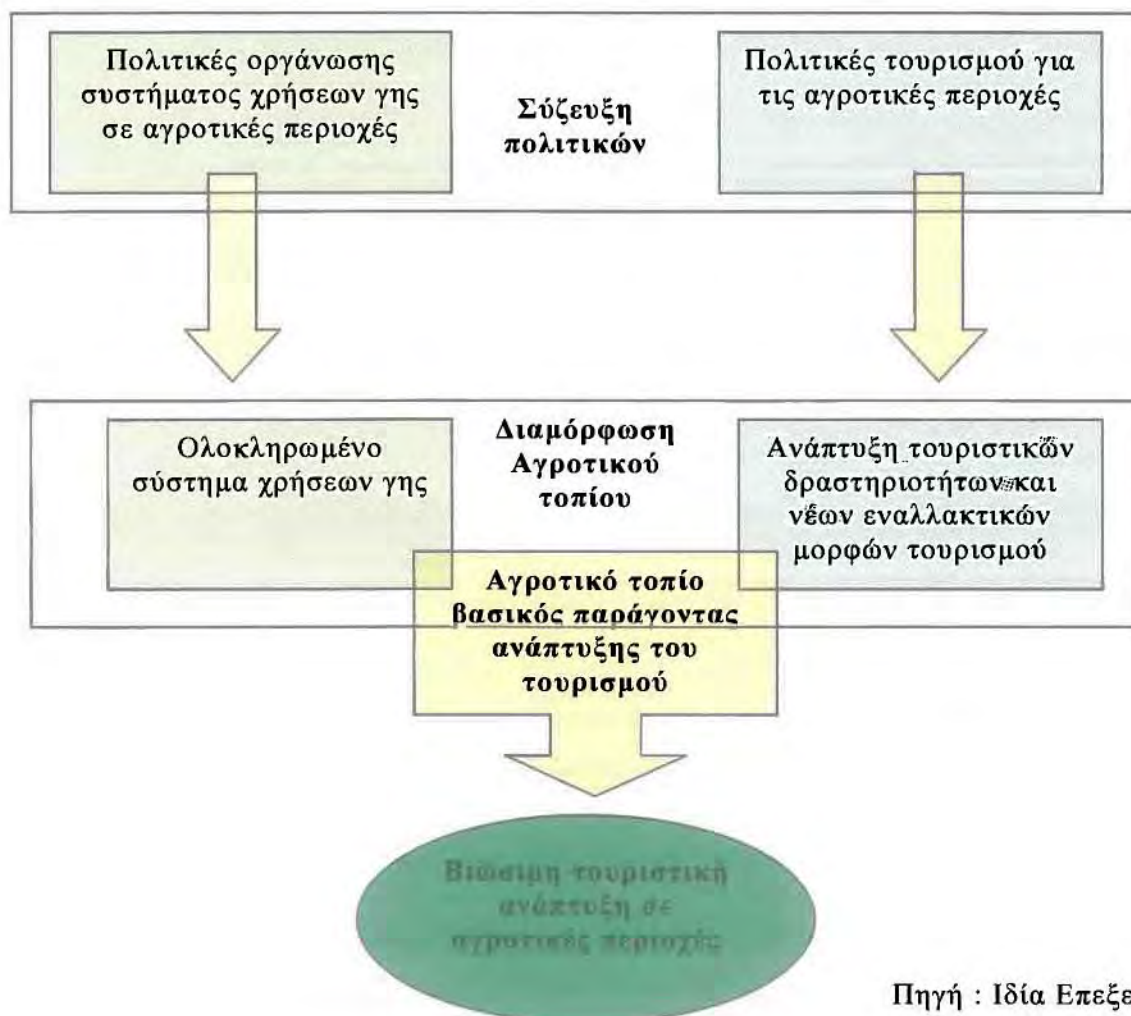
Η αλλαγή των προτύπων τουριστικής ανάπτυξης, οι νέες μορφές τουρισμού και ο κορεσμός πολλών παράκτιων περιοχών οδήγησαν του τουρίστες προς τις αγροτικές περιοχές. Μορφές τουρισμού όπως είναι ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός αναπτύσσουν τα τελευταία χρόνια πολύ μεγάλη δυναμική. Η ανάπτυξη του τουρισμού όμως μπορεί να αλλάξει και την οικονομική διάρθρωση των αγροτικών περιοχών. Έτσι οι κάτοικοι αυτών των περιοχών μπορούν να μεταβάλλουν την οικονομική τους αυτάρκεια από την γεωργία και την κτηνοτροφία, με άλλες οικονομικές δραστηριότητες όπως είναι οι τουριστικές υπηρεσίες.

Το αγροτικό τοπίο, ως αποτέλεσμα αυτής της αλλαγής των δραστηριοτήτων, μπορεί να αποτελέσει το βασικό παράγοντα ανάπτυξης των περιοχών. Με τον όρο αγροτικό τοπίο εννοούμε το σύστημα δράσεων και αλληλεπιδράσεων που συμβαίνει στον αγροτικό χώρο και διαμορφώνει μια γενικότερη εικόνα της περιοχής. Οι δράσεις αυτές προέρχονται κατά κύριο λόγο από το ανθρωπογενή περιβάλλον αλλά και από το φυσικό περιβάλλον. Σήμερα διαμορφώνεται μια

μορφή αγροτικού τοπίου στην Ελλάδα όπου οι γεωργικές χρήσεις επικρατούν έναντι των άλλων χρήσεων, ένα σύστημα χρήσεων γης τις περισσότερες φορές άναρχα δομημένο. Παρουσιάζεται η εικόνα της πλήρους εγκατάλειψης αγροτικών περιοχών με συνέπεια την ύπαρξη ενός μη αισθητικού αγροτικού τοπίου που δεν μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη του τουρισμού.

Η βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού στις αγροτικές περιοχές με βάση το τοπίο τους απαιτεί την ύπαρξη πρώτα κάποιων πολιτικών, που θα διαμορφώνουν και θα ρυθμίζουν το σύστημα χρήσεων γης, με αποτέλεσμα τη δημιουργία του κατάλληλου αγροτικού τοπίου, με την παράλληλη υιοθέτηση πολιτικών τουρισμού για τις αγροτικές περιοχές. Με βασικό γνώμονα την ορθή περιβαλλοντική διαχείριση, το αγροτικό τοπίο μπορεί να αποτελέσει το βασικό παράγοντα ανάπτυξης του τουρισμού. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2000)

Σχήμα 2-3.3 : Πρότυπο βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης με βάση το αγροτικό τοπίο

Πηγή : Ιδία Επεξεργασία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3**ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ**

Η προστασία του τοπίου και η ανάδειξη του, σε κεντρικό άξονα ανάπτυξης του τουρισμού αναφέρεται σε πολλές πολιτικές που εφαρμόστηκαν, εφαρμόζονται ή πρόκειται να εφαρμοστούν. Οι πολιτικές αυτές μπορούν να διαχωριστούν σε τρία χωρικά επίπεδα, ανάλογα με την κλίμακα που αναφέρονται. Αυτά είναι:

Πολιτικές που αναφέρονται σε υπερεθνικό ή διεθνές ή εθνικό επίπεδο

Οι πολιτικές αυτές αναφέρονται σε επίπεδο υπερεθνικό, όταν εφαρμόζονται από κοινού σε πολλές χώρες που υιοθετούν αυτές τις πολιτικές, σε επίπεδο διεθνές και τέλος αναφέρονται σε επίπεδο εθνικό όταν εφαρμόζονται σε επίπεδο κράτους. Οι συγκεκριμένες πολιτικές έχουν συγκροτηθεί από διεθνείς οργανισμούς και φορείς, από την Ευρωπαϊκή Ένωση, από κρατικές κυβερνήσεις ή συνεργασίες και συμφωνίες μεταξύ των κρατών.

Πολιτικές που αναφέρονται σε περιφερειακό επίπεδο

Οι πολιτικές που αναφέρονται σε περιφερειακό επίπεδο έχουν δημιουργηθεί συνήθως από τις κυβερνήσεις των κρατών και πηγάζουν συνήθως από κατευθυντήριες οδηγίες ή πολιτικές που εφαρμόζονται σε ανώτερο επίπεδο. Επίσης πολλές περιφέρειες, έχοντας σκοπό την προστασία του τοπίου και την ανάπτυξη του τουρισμού, υιοθετούν ή εφαρμόζουν πολιτικές στην περιφέρεια τους. Η Ε.Ε. τις περισσότερες φορές με τις πολιτικές της δίνει κατευθύνσεις κυρίως στις περιφέρειες, μιας και θεωρεί σημαντικό την ενεργοποίηση αυτών των πολιτικών σε επίπεδο περιφέρειας.

Πολιτικές που αναφέρονται σε τοπικό επίπεδο

Οι πολιτικές που αναφέρονται σε τοπικό επίπεδο αποτελούν το κατώτερο επίπεδο αναφοράς. Συγκροτούνται ή υιοθετούνται από τοπικές κοινότητες και περιφέρειες και το κύριο χαρακτηριστικό τους είναι η τοπική δράση που έχουν. Έχουν τη δυνατότητα, λόγω κυρίως της μικρής τους κλίμακας αναφοράς, να γίνονται πιο δραστικές και κατά συνέπεια πιο αποτελεσματικές.

Στη σημερινή εποχή είναι αναγκαίο να πληθαίνουν οι πολιτικές σε τοπικό επίπεδο κυρίως, και έπειτα οι περιφερειακές πολιτικές. Οι διεθνείς πολιτικές πρέπει να δίνουν κατευθυντήριες αρχές σ' αυτές που εφαρμόζονται σε μικρότερες κλίμακες. Είναι αναγκαίο επίσης να προσδοκούν σε λύση προβλημάτων διεθνών, προβλημάτων που συναντιούνται σε πολλές χώρες. Η σχέση τουρισμού και περιβάλλοντος έχει αποκτήσει ιδιαίτερη σημασία τα τελευταία χρόνια, λόγω κυρίως της αύξησης του διεθνή ανταγωνισμού στον τουρισμό αλλά και της αναζήτησης των ανθρώπων για καλύτερο περιβάλλον στο τόπο διαμονής τους και στο τόπο επίσκεψης την περίοδο των διακοπών τους. Έτσι σήμερα ο τουρισμός επαναπροσδιορίζεται με βάση την ποιότητα και αξία της φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς ενός τόπου. (Κοκκώσης, 2001)

3.1 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Εδώ και πολλές δεκαετίες η έννοια του τοπίου υπήρχε αποτυπωμένη σε πολλές πολιτικές, χωρίς όμως να γίνεται σαφής αναφορά και χωρίς να τονίζεται η αξία του. Οι πολιτικές αυτές, ανεξαρτήτως χωρικής κλίμακας αναφοράς, άλλοτε είχαν θετικά αποτελέσματα και άλλοτε αποδείχθηκαν ανεπαρκείς στη λύση των προβλημάτων του τοπίου. Η ανεπάρκεια αυτή προερχόταν από το γεγονός πως οι περισσότερες πολιτικές είχαν σαν στόχο την οικονομική ανάπτυξη χωρίς να λαμβάνουν υπόψη έννοιες όπως είναι το τοπίο και η προστασία του περιβάλλοντος. Σημαντικό ρόλο έπαιξαν και οι πιέσεις που υπήρχαν σε υπερεθνικό επίπεδο από τους ανθρώπους για οικονομική ευημερία ανεξαρτήτου κόστους, μιας και αυτοί συναντούσαν προβλήματα όπως ήταν η ανεργία, η έλλειψη πρώτων υλών και η μεγάλη κρίση του πετρελαίου τη δεκαετία του '70.

Τα τελευταία χρόνια όμως, και κυρίως από τη δεκαετία το '80 και μετά, υπήρξε μια στροφή προς πολιτικές που αναδεικνύουν το τοπίο και προστατεύουν το περιβάλλον από οχλούσες δραστηριότητες. Προβλήματα όπως είναι η μείωση της βιοποικιλότητας, η προστασία του τοπίου, η ανάδειξη

ήπιων μορφών τουρισμού προς το περιβάλλον αποτελούν πλέον κύριο μέλημα σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο στις αναπτυγμένες χώρες. Η Ε.Ε. ήταν και παραμένει ο κύριος εκφραστής των συγκεκριμένων πολιτικών, πολιτικές που υιοθετούνται όλο και περισσότερο από τα κράτη μέλη και έχουν αντίκτυπο σε τοπικό επίπεδο. Επίσης υπάρχουν και άλλες διεθνείς μη κερδοσκοπικές οργανώσεις, όπως είναι η WWF, η GREENPEACE, η UNESCO και η Διεθνής Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης και των Φυσικών Πόρων (IUCN) που προσπαθούν με τις ενέργειες και τις πολιτικές που υποστηρίζουν, να τονίσουν και να υποστηρίξουν την ανάγκη ύπαρξης περιβαλλοντικής συνείδησης από τους ανθρώπους και κατά συνέπεια την ανάδειξη του τοπίου. Τέλος ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε) έχει δείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το περιβάλλον και τα προβλήματα του τοπίου.

3.1.1 ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

Τα τελευταία χρόνια ολοένα και περισσότερο αυξάνει σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες το ενδιαφέρον για τα τοπία και τις αξίες του τοπίου. Πιστοποιείται όλο και περισσότερο, παράλληλα με τη μεγέθυνση των φόβων και των ευκαιριών, να είναι αναγκαία μια προσέγγιση του προβλήματος σε εθνικό και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς οικονομίας, οι αλλαγές στην τεχνολογία και οι μεγάλες δημογραφικές ανακατατάξεις είναι οι κύριες αιτίες για τα προβλήματα που συναντάμε στο περιβάλλον και στα τοπία.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δείξει μεγάλη ευαισθησία σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον. Η προστασία του περιβάλλοντος παίζει κυρίαρχο ρόλο σε όλες τις πολιτικές ανεξαρτήτου θέματος μιας και έχει γίνει κατανοητό πως το περιβάλλον σήμερα έχει υποστεί καταστροφικές δράσεις με συνέπεια να έχει υποβαθμιστεί η ποιότητα ζωής των ανθρώπων. Από την ευαισθησία αυτή για το περιβάλλον πηγάζει και το έντονο ενδιαφέρον των κρατών μελών για την προστασία και την ανάδειξη του τοπίου. Την δεκαετία του '60 το είχε συγκροτηθεί μια Επιτροπή για τη διατήρηση της φύσης (1962) και το Ευρωπαϊκό Κέντρο Πληροφόρησης για την προστασία της φύσης (1967) (Μπεριάτος, 2002). Από τις αρχές της δεκαετίας του '70 υπήρξε ακόμη πιο

έντονο το ενδιαφέρον για την προστασία του περιβάλλοντος και των φυσικών οικοσυστημάτων. Στην διάρκεια των τελευταίων χρόνων η Ε.Ε. μέσα από οδηγίες και νόμους που εφαρμόζει, δίνει στις κυβερνήσεις την κατεύθυνση για την προστασία του τοπίου και του περιβάλλοντος.

Πολλά ευρωπαϊκά συμβούλια που έγιναν σε διάφορες ευρωπαϊκές πόλεις, είχαν σαν κύριο θέμα συζήτησης το περιβάλλον και την ανάδειξη του τοπίου. Χαρακτηριστικά τέτοια συμβούλια ήταν:

- το Συμβούλιο που έγινε στο Παρίσι, στις 16 Νοεμβρίου το 1972, και είχε ως κύριο θέμα συζήτησης την προστασία της παγκόσμιας πολιτισμικής και φυσικής κληρονομιάς
- το Συμβούλιο που έγινε στη Βέρνη, στις 19 Σεπτεμβρίου του 1979, και είχε ως κύριο θέμα συζήτησης την προστασία της άγριας φύσης και φυσικών οικοσυστημάτων
- το Συμβούλιο που έγινε στο Άαρχους της Δανίας, στις 25 Ιουνίου του 1998, και είχε ως θέμα συζήτησης την πρόσβαση στην πληροφορία, την συμμετοχή των πολιτών στις αποφάσεις και τέλος στην πρόσβαση στο περιβαλλοντικό δίκαιο
- το Συμβούλιο που έγινε στη Φλωρεντία, στις 20 Οκτωβρίου του 2000, και είχε σαν κύριο θέμα συζήτησης το τοπίο, την ανάδειξη και την προστασία αυτού.

Επίσης πολλές είναι οι οδηγίες και οι κανονισμοί που αποφασίσθηκαν στην διάρκεια αυτών των χρόνων από την Ε.Ε. μέσα από το πρόγραμμα δράσης για την προστασία του περιβάλλοντος που ξεκίνησε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Παρισιού και έχει διάρκεια κάθε τέσσερα χρόνια, με σκοπό να καθορίζονται οι στρατηγικοί στόχοι της κοινής περιβαλλοντικής πολιτικής και τα μέσα εφαρμογής της. Οι σημαντικότερες από αυτές είναι:

- ο κανονισμός 16/80 όπου αναφέρεται στην ειδική εκπαίδευση που πρέπει να έχουν οι αρχιτέκτονες, οι πολεοδόμοι, οι πολιτικοί μηχανικοί και οι σχεδιαστές του τοπίου
- η οδηγία 337/85 για τα ευρωπαϊκά κράτη που αναφέρεται στον προσδιορισμό των επιπτώσεων των δημόσιων και ιδιωτικών σχεδίων στο περιβάλλον

- η οδηγία 43/92 για τις ευρωπαϊκές κοινότητες που αφορά την συντήρηση των φυσικών και μη φυσικών οικοσυστημάτων
- ο κανονισμός 2078/92 που αναφέρεται στις αγροτικές παραγωγικές μεθόδους σε συνδυασμό με την προστασία του περιβάλλοντος και την σημασία της υπαίθρου (Council of Europe, 1995)

Σημαντικό ρόλο παίζουν και τα Ευρωπαϊκά προγράμματα που δημιουργήθηκαν τα τελευταία χρόνια. Στα πλαίσια των προγραμμάτων LIFE-φύση και LIFE-περιβάλλον υπήρξαν σημαντικές προσπάθειες και πρωτοβουλίες για την προστασία του περιβάλλοντος και την προστασία του τοπίου. Επίσης η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω ενός δικτύου θέσπισε προστατευόμενες περιοχές σε πανευρωπαϊκό επίπεδο και αποσκοπεί στη δημιουργία ενός συστήματος συνδεδεμένων βιοτόπων, το οποίο φέρει το όνομα 'NATURA 2000'. Αυτό το σύστημα συνδεδεμένων βιοτόπων περιλαμβάνει περιοχές όπου προστατεύονται πουλιά, περιοχές προστασίας της πανίδας, της χλωρίδας και οικοτόπους, όπου πρέπει να προστατεύονται συγκεκριμένοι θώκοι και είδη, ενώ λαμβάνονται, ταυτόχρονα, υπόψη ζητήματα κοινωνικοοικονομικού και περιφερειακού προβληματισμού. (Μπεριάτος, 2002)

Η δράση της Ευρωπαϊκής ένωσης για την προστασία και την ανάδειξη του τοπίου αποτυπώθηκε καθαρά μέσω της Ενωμένης Εθνικής Οικονομικής Πολιτικής¹, σκέλος της οποίας ήταν η Πανευρωπαϊκή Στρατηγική για την Βιολογία και την Ποικιλία του Τοπίου². (Klijn J.A., Bethe F., Wijermans M. και Υρμα K.W., 1999) Επίσης το 1995, στη Σόφια, σχεδιάστηκε από τα κράτη μέλη το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Τοπίου. Το συγκεκριμένο συμβούλιο έγινε με σκοπό οι κυβερνήσεις να εκτιμήσουν, να προστατεύσουν και να αυξήσουν την αξία των τοπίων σε όλη την Ευρώπη σε περιφερειακό, εθνικό και διεθνή επίπεδο.

Αντίστοιχα με την Ε.Ε., ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και ο Ο.Ο.Σ.Α., δραστηριοποιήθηκαν σε θέματα περιβάλλοντος. Στην τελευταία εικοσαετία ψηφίσθηκαν και εκδόθηκαν πολλές αποφάσεις των συμβουλίων σχετικά με το

¹ United Nations Economic Programme (UNEP)

² Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy (PEBLDS)

περιβάλλον, με μορφή κυρίως συστάσεων, με σκοπό την καθοδήγηση των κυβερνήσεων σε θέματα που αφορούν τη περιβαλλοντική πολιτική και κατά επέκταση τα προβλήματα του τοπίου.

3.1.1.1 ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ

Στις 20 Οκτωβρίου του 2000 πραγματοποιήθηκε στην Φλωρεντία της Ιταλίας, το Συμβούλιο της Ευρώπης που είχε ως θέμα συζήτησης το τοπίο³, όπου πάρθηκαν σημαντικές αποφάσεις για την προστασία και την ανάδειξη του. Αποφασίσθηκαν 18 άρθρα όπου αναφέρονται σε έννοιες τοπίου, σε μέτρα για την προστασία του και σε προώθηση της Ευρωπαϊκής συνεργασίας σε επίπεδο κρατών. Ο βασικός λόγος που έγινε το Συμβούλιο, όπως αποσαφηνίζεται στο άρθρο 3 των πρακτικών του συμβουλίου, ήταν να προωθήσει την προστασία του τοπίου, τη διαχείριση του, το σχεδιασμό του και να οργανώσει μια ευρωπαϊκή συνεργασία σε θέματα τοπίου. Στο συμβούλιο αυτό δόθηκαν ορισμοί βασικών εννοιών που είναι σχετικές με το τοπίο. Έννοιες όπως είναι το τοπίο, η πολιτική τοπίου, η προστασία τοπίου, η διαχείριση τοπίου, ο σχεδιασμός τοπίου και η αντικειμενική ποιότητα τοπίου αποσαφηνίστηκαν με σκοπό τη καλύτερη κατανόηση αυτών από τους ανθρώπους. Έτσι σαν ορισμοί δόθηκαν:

Τοπίο

Τοπίο σημαίνει μια περιοχή, όπως αντιλαμβάνεται από τους ανθρώπους, όπου χαρακτήρας της είναι το αποτέλεσμα της δράσης και της αλληλεπίδρασης των φυσικών ή των ανθρώπινων δραστηριοτήτων.

Πολιτική Τοπίου

Πολιτική Τοπίου είναι οι γενικές αρχές, στρατηγικές και οδηγίες από τις αρμόδιες δημόσιες υπηρεσίες, που επιτρέπουν την χρησιμοποίηση κάποιων συγκεκριμένων μέτρων για την προστασία, τη διαχείριση και το σχεδιασμό των τοπίων

³ EUROPEAN LANDSCAPE CONVENTION

Προστασία Τοπίου

Προστασία τοπίου αποτελούν οι ενέργειες που διαφυλάσσουν και διατηρούν τη σπουδαιότητα ή τη χαρακτηριστικότητα των τοπίων, πιστοποιώντας τη κληρονομιά τους που προέρχεται από τις φυσικές διεργασίες ή τις ανθρώπινες δραστηριότητες.

Σχεδιασμός Τοπίου

Σχεδιασμός Τοπίου αποτελεί η δυνατή μελλοντική παρακολούθηση ενεργειών για αύξηση, συντήρηση και δημιουργία τοπίων

Αντικειμενική Ποιότητα Τοπίου

Αντικειμενική Ποιότητα Τοπίου σημαίνει, για ιδιαίτερα τοπία, η διατύπωση από δημόσιες αρχές των φιλοδοξιών και βλέψεων των πολιτών από την άποψη των μελλοντικών τοπίων που θα τους περιστοιχίζουν.

Επίσης σημαντικές είναι και οι αποφάσεις που πάρθηκαν στο Συμβούλιο και αναφέρονται ως γενικές κατευθύνσεις στο άρθρο 5. Οι βασικές κατευθύνσεις που δόθηκαν είναι τέσσερις και έχουν σκοπό να καθοδηγήσουν τις κυβερνήσεις και τους πολίτες ώστε να ακολουθούνται πολιτικές που να δίνουν την απαραίτητη αξία στην έννοια του τοπίου. Οι κατευθύνσεις είναι :

- I. Να αναγνωρισθούν τα τοπία μέσα από νόμους, σαν σημαντικό στοιχείο του περιβάλλοντος που περιστοιχίζει τους ανθρώπους, σαν έκφραση της ποικιλότητας του δικού τους πολιτισμού και φυσικού συστήματος, σαν θεμελίωση της ταυτότητας του.
- II. Να ιδρύσουν και να εφαρμόσουν πολιτικές τοπίου στοχεύοντας στη προστασία του τοπίου, στη διαχείριση και στο σχεδιασμό του με βάση συγκεκριμένα μέτρα που αναφέρονται στο άρθρο 6
- III. Να ιδρύσουν διαδικασίες για συμμετοχή των κεντρικών αρχών, των τοπικών και περιφερειακών αρχών, άλλων μελών με ενδιαφέρον στη σημασία και στην εφαρμογή των πολιτικών τοπίου
- IV. Να ενοποιήσουν το τοπίο μέσα στις περιφερειακές και αστικές πολιτικές τους, στο περιβάλλον τους, στο πολιτισμό τους, στις αγροτικές, κοινωνικές και οικονομικές πολιτικές τους και τέλος σε

άλλες πολιτικές με την όσο δυνατή άμεση ή μη άμεση επίδραση στο τοπίο.

Στα ακόλουθα άρθρα που ακολούθησαν αναφερόταν πιο συγκεκριμένες κατευθύνσεις για τα κράτη μέλη και δίνονταν έμφαση στη πανευρωπαϊκή συνεργασία σε θέματα τοπίου. Οι συγκεκριμένες κατευθύνσεις που δόθηκαν χωρίστηκαν σε πέντε βασικές κατηγορίες. Σημαντική είναι η ειδική κατεύθυνση που δίνεται για την εκπαίδευση των ειδικών σε θέματα τοπίου, για την δημιουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων, για τη δημιουργία ειδικών σχολείων και πανεπιστημίων όπου μέσα από αυτά θα γίνει πιο διαδεδομένη και πιο συγκεκριμένη η έννοια της προστασίας και της ανάπτυξης του τοπίου. Έτσι διαφαίνεται μια προσπάθεια της Ευρώπης να εμψυχήσει στους πολίτες μια 'τοπιακή κουλτούρα', κουλτούρα που θα δίνει τα ερεθίσματα ώστε να υπάρξει σωστή ανάπτυξη και διαχείριση του περιβάλλοντος. (European Landscape Convention, 2000)

3.1.2 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση σε όλες τις αναφορές της για τα θέματα περιβάλλοντος και όχι μόνο, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην άσκηση περιφερειακών πολιτικών με στόχο τα βέλτιστα αποτελέσματα αυτών. Στο συμβούλιο της Φλωρεντίας δίνει κατευθύνσεις στα κράτη μέλη ώστε να προωθήσουν τέτοιες πολιτικές, με σκοπό να βελτιώσουν και να αλλάξουν την εικόνα του περιβάλλοντος τους. Επίσης είναι φυσικό η κάθε περιφέρεια να έχει τις ιδιαιτερότητες της, ιδιαιτερότητες που γνωρίζουν καλύτερα οι πολίτες της περιφέρειας, να γνωρίζουν την αιτία των προβλημάτων και να μπορούν να τα αντιμετωπίσουν πιο αποτελεσματικά. Η κοινή άσκηση μιας συγκεκριμένης πολιτικής για το περιβάλλον ή το τοπίο μπορεί σε άλλες περιφέρειες να είναι αποτελεσματικές, ενώ σε άλλες να μην επιλύει κανένα ή να προσθέτει και άλλα προβλήματα. Τα τελευταία χρόνια άλλωστε η Ε.Ε. προωθεί περιφερειακές και τοπικές πολιτικές και όχι τόσο εθνικές.

Σημαντικό στοιχείο αυτής της αλλαγής κατεύθυνσης είναι το γεγονός πως σε τέτοιο επίπεδο αναφοράς των πολιτικών τοπίου και περιβάλλοντος, γίνεται

πιο ενεργή η συμμετοχή των πολιτών. Οι πολίτες μπορούν να παίρνουν πιο ενεργό ρόλο, χρησιμοποιώντας την γνώση τους και την ανταλλαγή πληροφοριών για κατανόηση αρχικά της σημασίας του προβλήματος και στην συνέχεια προσπάθεια επίλυσης του. Το παραπάνω γεγονός μπορεί να γίνει πιο εμφανή σε τοπικό επίπεδο άσκησης πολιτικής. Πολλές φορές είναι αναγκαίο να υπάρξει και διαπεριφερειακή συνεργασία, όταν τα προβλήματα τοπίου αφορούν παραπάνω από μία περιφέρειες. Η συνεργασία αυτή πρέπει να οριοθετεί το πρόβλημα σε ένα ενιαίο θεωρητικό πλαίσιο, σε μια ενιαία αντιμετώπιση, με στόχο τη διευθέτηση του που θα ωφελήσει όλες τις περιφέρειες.

Σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες όπως Γαλλία και Γερμανία, έχουν αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό οι περιφερειακές πολιτικές για το τοπίο και το περιβάλλον. Αντιθέτως στην Ελλάδα οι περιφερειακές πολιτικές αν και δίνουν ιδιαίτερη σημασία στις παραπάνω έννοιες, εντούτοις δεν έχουν την απαραίτητη δυναμική. Έτσι υπάρχει η αντίληψη σε πολλούς έλληνες πολίτες ότι η διαχείριση του περιβάλλοντος και η προστασία του τοπίου, είναι υπόθεση περισσότερο σε επίπεδο κράτους και όχι περιφέρειας. Αυτό δημιουργεί προβλήματα, είτε προερχόμενα από την αντίδραση των πολιτών στις συγκεκριμένες πολιτικές είτε από τις ίδιες τις εθνικές πολιτικές που δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν τα ιδιαίτερα προβλήματα κάθε περιφέρειας. Είναι λοιπόν αναγκαίο οι εθνικές πολιτικές για το τοπίο και το περιβάλλον να δίνουν τις απαραίτητες κατευθύνσεις στις περιφέρειες, τα μέσα για την άσκηση περιφερειακών πολιτικών και να παρεμβαίνει άμεσα σε προβλήματα μόνο που άπτονται σε επίπεδο επικράτειας.

Σήμερα απαιτείται να αναγνωρισθεί από όλες τις περιφέρειες το τοπίο και το περιβάλλον, ως βασικό χαρακτηριστικό σωστής διαχείρισης και ανάπτυξης. Για το λόγο αυτό οι πολιτικές που θα αποφασίζονται από τις περιφέρειες θα πρέπει να έχουν τρεις βασικές κατευθύνσεις:

- I. Μακροπρόθεσμη συντήρηση και διαχείριση τοπίων πολιτιστικής κληρονομιάς και ιστορικής σημασίας διαμέσου σχεδιασμού και διαχείρισης των χρήσεων γης

- II. Δημιουργική αποκατάσταση των τοπίων που έχουν υποβαθμιστεί από διάφορες ανθρώπινες δραστηριότητες
- III. Διατήρηση χαρακτηριστικών τοπίων σε ζώνες τις οποίες απειλούνται από εγκατάλειψη των γεωργικών δραστηριοτήτων.

3.1.3 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Οι τοπικές πολιτικές αποτελούν στη σημερινή εποχή ίσως τις πιο απαραίτητες πολιτικές για τη καλύτερη διαχείριση και ανάπτυξη των τοπίων. Αυτό γίνεται ολοένα και πιο αντιληπτό από όλους και κυρίως σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όλες οι οδηγίες της Ε.Ε. αναφέρονται στην ανάγκη ύπαρξης αυτών των πολιτικών. Η συμμετοχική διαδικασία στο σχεδιασμό και στη διαχείριση του τοπίου γίνεται ακόμη πιο εφικτή, πιο αναγκαία, γεγονός που επιδιώκεται στη σημερινή εποχή κυρίως από τις αρμόδιες αρχές αλλά και από τους πολίτες.

Στην Ελλάδα, σε επίπεδο περιβαλλοντικού σχεδιασμού και κατά επέκταση σε επίπεδο σχεδιασμού του τοπίου, υπήρξαν τρεις διαφορετικές περιόδους όσο αναφορά τις τοπικές πολιτικές και την ύπαρξη τους. Η πρώτη περίοδος που είναι η δεκαετία του '70, η δεύτερη περίοδος που είναι η δεκαετία του '80 και τέλος που η τρίτη περίοδος που ξεκινά από το 1990 και φθάνει μέχρι και σήμερα.

Στην πρώτη περίοδο, που διαρκεί περίπου 10 χρόνια, ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Τ.Α.) ήταν αρκετά περιορισμένος σε αντίθεση με την υπόλοιπη Δυτική Ευρώπη όπου ξεκίνησαν οι συμμετοχικές διαδικασίες περίπου από τη δεκαετία του '60. Οι τοπικές πολιτικές ήταν σχεδόν μηδαμινές, υπήρχαν μόνο εθνικές κυρίως πολιτικές, και μόνο από πρωτοβουλίες κάποιων δήμων ή κοινοτήτων με προβλήματα ή ανησυχίες περιβάλλοντος, δημιουργήθηκαν κάποιες πολιτικές σχετικές με το περιβάλλον και το τοπίο. (Μπεριάτος, 2002)

Στην δεύτερη περίοδο, όπου η ανάγκη για τοπικές πολιτικές αποτυπωνόταν καθαρά σε όλη την Ευρώπη ή η ανάγκη για συμμετοχικό σχεδιασμό σε τοπικό

επίπεδο, είχαμε τις πρώτες πολιτικές σε τοπικό επίπεδο. Οι πρώτες αυτές πολιτικές όμως είχαν σημαντικές καθυστερήσεις σε υλοποίηση, μιας και υπήρχαν πολλά γραφειοκρατικά ζητήματα που έπρεπε να υλοποιηθούν ή προβλήματα που υπήρχαν λόγω ότι οι πολιτικές ήταν δύσκολο να μεταφερθούν από το στάδιο του σχεδιασμού στο στάδιο της εφαρμογής. Γενικώς αν και υπήρξε μια πρώτη θετική αντιμετώπιση από τους πολίτες, στη συνέχεια το ενδιαφέρον αυτό ατόνησε με συνέπεια να υπάρξουν πολλές απραγματοποίητες πολιτικές που έμειναν μόνο στο στάδιο προτάσεων. Το ζήτημα συμμετοχής του κοινού και των τοπικών φορέων ετέθη επίσης και στην πορεία προγραμμάτων σχεδιασμού, στο δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του '80, όπως οι Ειδικές Χωροταξικές Μελέτες (Ε.Χ.Μ.) που αφορούσαν την περιβαλλοντική προστασία της υπαίθρου και τα Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα (Τ.Α.Π) σε θέματα περιβάλλοντος και τοπικής ανάπτυξης. (Μπεριάτος, 2002)

Στην τρίτη περίοδο, μετά δηλαδή το 1990, υπήρξαν και συνεχίζουν να υπάρχουν σημαντικές περιβαλλοντικές πολιτικές και πολιτικές τοπίου. Αυτό οφείλετε κυρίως γιατί οι διαδικασίες έγιναν πιο ευέλικτες, οι πολίτες και οι Τοπικές Αυτοδιοικήσεις αναγνώρισαν πως πρέπει να κατέχουν ένα πιο ουσιαστικό ρόλο σε επίπεδο τοπικού περιβαλλοντικού σχεδιασμού και τέλος οι κατευθύνσεις που δόθηκαν κυρίως από την Ε.Ε. αλλά και από άλλους διεθνείς οργανισμούς, οδηγούσαν στην υιοθέτηση και δημιουργία τοπικών πολιτικών για το περιβάλλον και το τοπίο. Στην αρχή της τρίτης περιόδου, που ξεκίνησε μετά την Παγκόσμια Διάσκεψη του Ρίο, ήταν μια περίοδο 'αναγνώρισης' για την εφαρμογή τοπικών πολιτικών στην Ελλάδα. Η Local Agenda 21⁴ που αποτελούσε την πιο σημαντική απόφαση της διάσκεψης, δεν ακολουθήθηκε από τις ελληνικές Τοπικές Αυτοδιοικήσεις και από το Ελληνικό κράτος. Αργότερα όμως και μέχρι σήμερα, που οι κατευθύνσεις από την Ε.Ε., οδηγούσαν στο συμμετοχικό σχεδιασμό και στην εφαρμογή τοπικών πολιτικών, αλλά και η ανταλλαγή τεχνογνωσίας και πληροφοριών μεταξύ των Τοπικών Διοικήσεων(Τ.Δ) έγινε πιο έντονη, οδήγησε στην άνθηση τοπικών πολιτικών τοπίου και περιβάλλοντος.

⁴ Η Local Agenda 21 είναι το κεφάλαιο 28 της Agenda 21 και είναι αφιερωμένο στις πρωτοβουλίες που καλούνται να πάρουν οι τοπικές αυτοδιοικήσεις και οι συναφείς φορείς για την εφαρμογή των αρχών της αειφόρου ανάπτυξης.

3.2 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Το σύστημα οργάνωσης του τουρισμού είναι ιδιαίτερο σύνθετο και εμπλέκονται σ' αυτό φορείς και οργανώσεις σε παγκόσμιο, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο αλλά και οι ίδιοι οι πολίτες, δημιουργώντας την ανάγκη για σύνθετες πολιτικές και συγκεκριμένες δράσεις. (Κοκκώσης και Τσάρτας,2001) Ο τουρισμός ως ένας από τους σημαντικότερους παράγοντας οικονομικής και περιφερειακής ανάπτυξης, επιβάλλει την υιοθέτηση και δημιουργία πολιτικών σε επίπεδο διεθνές-εθνικό, περιφερειακό, τοπικό, με τέτοιο τρόπο ώστε και να έχει τα αναμενόμενα αποτελέσματα αλλά και να είναι σε συνάρτηση με το περιβάλλον και τη διατήρηση, πιο έντονα σήμερα, του τοπίου. Επίσης, όπως και στις πολιτικές τοπίου και περιβάλλοντος, επιβάλλεται να υπάρξουν συμμετοχικές διαδικασίες για τον σχεδιασμό του, οι πολίτες να παίρνουν πιο ενεργό ρόλο στην συμμετοχή αποφάσεων και γενικώς να υπάρξουν περισσότερες τοπικές ή περιφερειακές πολιτικές τουρισμού.

3.2.1 ΔΙΕΘΝΕΣ-ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Τα τελευταία χρόνια, σε διεθνές επίπεδο, οι πολιτικές τουρισμού είναι κυρίως συμβουλευτικού ή κατευθυντήριου χαρακτήρα. Το γεγονός αυτό οφείλεται, όπως και στην περίπτωση των πολιτικών τοπίου και περιβάλλοντος, στη παγκόσμια τάση για ανάπτυξη και εφαρμογή πολιτικών μικρότερης κλίμακας, δηλαδή περιφερειακών και τοπικών πολιτικών που πιστεύετε και παρατηρείτε να είναι πιο αποτελεσματικές στην εφαρμογή τους. Παλαιότερα, από τη δεκαετία του '50 και μετά, όταν ο τουρισμός είχε ραγδαία αύξηση και ξεκινούσε να παίζει αποφασιστικό ρόλο στην διαδικασία της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης των λαών και περιοχών, υπήρχε η αντίληψη πως ο σχεδιασμός του πρέπει να ήταν απόρροια κεντρικών πολιτικών, μεγάλου επιπέδου. Στη συνέχεια όμως που υπήρξαν προβλήματα άσκησης των πολιτικών ή αρνητικών επιπτώσεων του τουρισμού, κυρίως στο περιβάλλον, η αντίληψη αυτή άλλαξε, όπως και σε άλλες πολιτικές(π.χ. περιβαλλοντικές και χωροταξικές πολιτικές), με συνέπεια οι κεντρικές διοικήσεις να παροτρύνουν

τις τοπικές αυτοδιοικήσεις για πιο ενεργό ρόλο στην άσκηση πολιτικών τουρισμού. (Gunn C., 1997)

Αρνητικό γεγονός αποτελεί η μη ύπαρξη καμίας διεθνής συμφωνίας, δεσμευτικής μορφής, που να αφορά τον τουρισμό και την προστασία της φύσης, της βιοποικιλότητας και γενικότερα του περιβάλλοντος. Όμως υπήρξαν πρωτοβουλίες από τη διεθνή κοινότητα προς μια κατεύθυνση για μια βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη που θα σέβεται και θα προστατεύει το περιβάλλον και θα αναδεικνύει το τοπίο ως κύριο χαρακτηριστικό ανάπτυξης του τουρισμού. Σημαντικές τέτοιες πρωτοβουλίες ήταν η Συνθήκη για την Βιοποικιλότητα και η Agenda 21. Στη Συνθήκη για την Βιοποικιλότητα, η οποία υπογράφηκε από τους υπουργούς τουρισμού της Ε.Ε. Στο Βερολίνο το Μάρτιο του 1997, υπήρξε η πρώτη διεθνή συμφωνία σχετικά με τις αρχές του βιώσιμου τουρισμού και την προστασία της βιοποικιλότητας. Παράλληλα με την Agenda 21 αναγνωρίζεται διεθνώς η ανάγκη προώθησης του βιώσιμου τουρισμού που θα έρχεται σε συνάρτηση με το περιβάλλον και θα προστατεύει το φυσικό τοπίο.

Επίσης σημαντικές πρωτοβουλίες που υπάρχουν σήμερα για τον τουρισμό σε σχέση με το περιβάλλον, είναι το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα δράσης «Προς την αειφορία» της Ε.Ε. και η δημιουργία του Δικτύου ECONETT το 1996, που είναι το Δίκτυο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον τουρισμό και το περιβάλλον⁵. Στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης αναφέρεται ότι ο τουρισμός και οι μεταφορές αποτελούν σημαντικοί τομείς με αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον με συνέπεια να είναι αναγκαία η ανάπτυξη δράσεων για ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής πολιτικής στο σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης. Τέλος η Ε.Ε. μέσω προγραμμάτων όπως είναι το Life και το Thematic επιδιώκει γενικότερα την ενθάρρυνση δράσεων προς τη κατεύθυνση του βιώσιμου τουρισμού.

⁵ Το δίκτυο παρέχει κυρίως πληροφορίες που αφορούν τον τουρισμό και το περιβάλλον, αλλά και αναφορές που περιλαμβάνουν οδηγούς καλής πρακτικής και τέλος βιβλία και εκθέσεις

Σημαντικές πρωτοβουλίες έχει αναλάβει και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (Π.Ο.Τ.) που έχει σαν πρωταρχικό σκοπό την ανάπτυξη του τουρισμού ως μέσο προώθησης της διεθνούς ειρήνης και κατανόησης, της οικονομικής ανάπτυξης και του διεθνούς εμπορίου. Οι σημαντικότερες πρωτοβουλίες του είναι:

- Η δημιουργία Οδηγού για ανθρώπους που σχεδιάζουν την τουριστική ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο
- Η συνεργασία με το UNEP και το UNDP όπου είχε σαν αποτέλεσμα την έκδοση κανονισμών για τις περιοχές που χρήζουν προστασία
- Διατύπωσε «Αρχές για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη»
- Η έκδοση οδηγού με τίτλο «Δέκα εντολές για την Προστασία των Τόπων Παγκόσμιας Κληρονομιάς»
- Διατύπωσε «Συστάσεις για σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο»(Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001)

Τέλος πρωτοβουλίες πήρε και το Παγκόσμιο Τουριστικό και Ταξιδιωτικό Συμβούλιο (WTTC)⁶ μιας και είναι διεθνή ένωση με περισσότερους από 90 εκπροσώπους από όλους τους τομείς της βιομηχανίας τουρισμού και ταξιδιών. Κυρίαρχος στόχος είναι η ανάπτυξη του τουρισμού να είναι συμβατή με την έννοια της προστασίας του περιβάλλοντος. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, επιδιώκεται η δημιουργία κατάλληλου πλαισίου πολιτικής που ακολουθεί την Agenda 21 και προωθούνται διάφορες πρωτοβουλίες. Χαρακτηριστική πρωτοβουλία είναι το Green Globe που είναι ένα πρόγραμμα περιβαλλοντικής διαχείρισης και ευαισθητοποίησης του κοινού και ξεκίνησε το 1992.

3.2.2 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Οι πολιτικές τουρισμού σε περιφερειακό επίπεδο, όπως και οι αντίστοιχες περιβαλλοντικές και πολιτικές τοπίου, έχουν ως σκοπό σήμερα κυρίως τη μεγαλύτερη συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία λήψεων αποφάσεων και άσκησης πολιτικών. Έχοντας ως βασική προϋπόθεση το πλαίσιο που

⁶ World Tourism and Travel Council

χαράζονται οι εθνικές πολιτικές τουρισμού σε συνάρτηση με το περιβάλλον, είναι αναγκαίο στη σημερινή εποχή οι περιφέρειες, γνωρίζοντας τις αδυναμίες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των περιοχών τους, να ακολουθήσουν συγκεκριμένες στρατηγικές ανάπτυξης του τουρισμού με βάση το τοπίο και το περιβάλλον. Εξάλλου το πλαίσιο που υπάρχει από πολιτικές εθνικού επιπέδου, δίνει αυτή τη δυνατότητα αυτή, μιας και οι περισσότερες πολιτικές εθνικού χαρακτήρα αναφέρουν ως βασικές κατευθύνσεις τη διατήρηση της ιδιαίτερης τοπικής φυσιογνωμίας και κουλτούρας αλλά και τη δυνατότητα ανάπτυξης του τουρισμού σε περιοχές που μέχρι σήμερα δεν έχουν αξιοποιήσει πλήρως τις δυνατότητες τους⁷.

Στην Ελλάδα έχει γίνει πλέον αντιληπτό από όλες τις περιφέρειες, πως πρέπει να παίζουν πιο ενεργό ρόλο στη χάραξη πολιτικών τουρισμού, αντιλαμβανόμενοι τα μεγάλα οφέλη που μπορεί να υπάρξουν από την ανάπτυξη αυτού. Εξάλλου η πολιτική της Ε.Ε. βοηθάει και αυτή σ' αυτόν το τομέα, μέσω προγραμμάτων χρηματοδότησης που υπήρχαν και υπάρχουν από το Β και Γ Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης. Επίσης προγράμματα όπως είναι τα Leader χρηματοδοτούν πολιτικές και δράσεις για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού σε περιφερειακό, τοπικό και σημειακό επίπεδο. Παράλληλα το πρόγραμμα INTERREG δίνει τη δυνατότητα ανταλλαγής πληροφοριών, εμπειριών και τεχνογνωσίας μεταξύ περιφερειών και Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, με σκοπό και την ανάπτυξη του τουρισμού. (Μπεριάτος, 2002)

3.2.3 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Οι τοπικές πολιτικές για τον τουρισμό, όπως και στην των πολιτικών τοπίου και περιβάλλοντος, έχουν σήμερα ιδιαίτερη αξία και εφαρμόζονται σε πολλές όλο και συχνότερα κυρίως στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες. Το βασικό πλεονέκτημα αυτών των πολιτικών, όπως και στις πολιτικές περιφερειακού επιπέδου αλλά σε μικρότερο βαθμό εκεί, είναι η διαδικασία συμμετοχής των πολιτών στην άσκηση αυτών των πολιτικών. Επίσης, όπως προαναφέρθηκε,

⁷ Χαρακτηριστικό παράδειγμα κατεύθυνσης πολιτικής αποτελεί η Εθνική Στρατηγική του Ηνωμένου Βασιλείου με στόχο την προώθηση περιβαλλοντικών πρακτικών και υιοθετήθηκε από τις περιφέρειες με συνέπεια την έκδοση Κώδικα με περιβαλλοντικές πρακτικές

πλεονέκτημα αποτελεί ο μικρός χώρος αναφοράς μιας και μπορούν να υπάρξουν καλύτερα αποτελέσματα. Σύμφωνα με τον Στέφανο Φωτίου, επικεφαλής τομεακών πολιτικών και βιώσιμης ανάπτυξης των ελληνικών κέντρων βιότοπων και υγρότοπων, τρεις είναι οι λόγοι που ευθύνονται για τη μη ολοκλήρωση ή τα ανεπιτυχή αποτελέσματα των τοπικών πολιτικών. Ο πρώτος είναι ότι το άριστο για την τοπική κοινωνία και το περιβάλλον, δεν είναι πάντα και εφικτό από την άσκηση τοπικών πολιτικών. Επίσης δεν θα πρέπει να υπάρχουν εκπτώσεις στο διαχειριστικό σκοπό και τέλος, πολλές φορές, με στόχο κυρίως την οικονομική ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας μέσω της ανάπτυξης του τουρισμού, υποβαθμίζεται το φυσικό περιβάλλον αυτής. (Φωτίου Στέφανος, 2001) Οι τοπικές κοινωνίες είναι σημαντικό να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη αυτούς τους λόγους, ώστε να αποφεύγονται λάθη και να οδηγούμαστε σε βέλτιστα αποτελέσματα.

Στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια τονίζεται όλο και πιο πολύ η σημασία των τοπικών πολιτικών. Οι τοπικές κοινότητες αναλαμβάνουν δράσεις για την ανάπτυξη του τουρισμού μιας και επιζητούν, κυρίως, την οικονομική ευημερία του τόπου τους. Επίσης συμμαρτυρούν την ανάγκη για καλύτερο περιβάλλον και σωστότερη διαχείριση του, μιας και πλέον ενσωματώνουν την περιβαλλοντική διάσταση σε όλες τις πολιτικές που ακολουθούν. Τα προηγούμενα χρόνια, λόγω κυρίως οικονομικών στόχων και σκοπών, ο παράγοντας περιβάλλον και το τοπίο δεν είχε βαρύνουσα σημασία στις τοπικές πολιτικές τουρισμού. Έτσι παρατηρήθηκαν εκτρώματα σε πολλές περιοχές της χώρας, όπως είναι αυθαίρετη δόμηση, καταστροφή του φυσικού τοπίου και του περιβάλλοντος και δημιουργία οχλούσεων χρήσεων γης. Χαρακτηριστικά τέτοια παραδείγματα συναντάμε κυρίως στις παράκτιες περιοχές της Ελλάδας. Αντίθετα στις ορεινές περιοχές η κατάσταση χαρακτηρίζεται καλύτερη μιας και δεν υπήρχαν πολλές παρεμβάσεις, λόγω της μη ανάπτυξης μορφών τουρισμού που συνδέονται με το ορεινό ανάγλυφο. Οι μορφές αυτές τουρισμού αναπτύσσονται στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια και είναι αναγκαίο να μην επαναληφθούν τα ίδια λάθη στη χάραξη πολιτικών.

Είναι σημαντικό να οριοθετηθούν ορισμένες βασικές αρχές για τις τοπικές πολιτικές, πριν αποφασισθούν για υλοποίηση. Αυτές πρέπει να είναι:

- Μπορούν οι τοπικές πολιτικές να είναι ευέλικτες, να μπορούν δηλαδή να παρέχουν εναλλακτικές λύσεις, γεγονός που γίνεται πιο εύκολο από το μικρό χώρο αναφοράς που αναφέρονται
- Μπορούν να αξιολογούν την σπουδαιότητα κάθε ζώντος οργανισμού μέσα στο οικοσύστημα, ακόμη και του ανθρώπου
- Η αποφυγή του σχεδιασμού επί χάρτου αλλά να δίνεται έμφαση στο σχεδιασμό πεδίου
- Η αποφυγή συγκρούσεων με τον τοπικό πληθυσμό αφού αυτός μπορεί να γίνει το πιο χρήσιμο εργαλείο άσκησης της πολιτικής
- Ο τοπικός πληθυσμός να είναι συμμετέχων στις διαδικασίες λήψεων αποφάσεων και όχι να ενημερώνεται ύστερα από την υιοθέτηση πολιτικών
- Οι απόψεις του τοπικού πληθυσμού να συμπεριλαμβάνονται στις τελικές προτάσεις και όχι απλώς να διακοσμούν

Αν οι παραπάνω κατευθύνσεις και αρχές ληφθούν σοβαρά υπόψη, τότε οι τοπικές πολιτικές θα γίνουν πιο αποτελεσματικές μιας και θα τυγχάνουν της ανταπόκρισης του τοπικού πληθυσμού.

Πρωτοβουλίες για τοπικές πολιτικές τουρισμού αναλαμβάνουν και άλλοι φορείς, εκτός από την τοπική αυτοδιοίκηση. Το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων(Ε.Κ.Β.) υλοποίησε τη διαδικασία του συμμετοχικού σχεδιασμού για την προστασία των ελληνικών βιοτόπων. Επίσης παρατηρήθηκαν και ιδιωτικές πρωτοβουλίες, που χρηματοδοτήθηκαν μέσω προγραμμάτων της Ε.Ε., που μπορούν να θεωρηθούν μορφή τοπικών πολιτικών για τον τουρισμό.

3.3 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΑ ΓΡΕΒΕΝΑ

Ο νομός Γρεβενών αποτελούσε για πολλά χρόνια ‘μαύρη τρύπα’ σε επίπεδο εφαρμογής πολιτικής τουρισμού και περιβάλλοντος. Οι πολιτικές κυβερνήσεις και η τοπική αυτοδιοίκηση εφάρμοζαν πολιτικές άλλου είδους, παραμελώντας κατά κάποιο τρόπο τον τουρισμό και το περιβάλλον. Το παραπάνω γεγονός οφείλεται σε διάφορους λόγους. Καταρχήν η μορφή της οικονομικής παραγωγής του νομού, που ήταν και είναι, κυρίως βασισμένη στον πρωτογενή τομέα. Αυτό οδηγούσε τους φορείς να ασχολούνται με τα προβλήματα που δημιουργούσε αυτή η μορφή της οικονομικής παραγωγής και στη διευθέτηση

αυτών των προβλημάτων. Ο τουρισμός τις περισσότερες μορφές αποτελούσε εναλλακτική λύση για τις περισσότερες πολιτικές χωρίς παράλληλα να υπάρχουν σημαντικές πιέσεις από τους πολίτες του νομού για αλλαγή αυτής της κατάστασης. Επίσης σημαντικός λόγος για τη μη χάραξη σοβαρών πολιτικών προτάσεων για τον τουρισμό, υπήρξε και η έλλειψη σημαντικών υποδομών, κυρίως μεταφορικές, που απέτρεπαν την ανάπτυξη του τουρισμού. Αν και μπορεί να ισχυρισθεί κάποιος πως η ύπαρξη σοβαρών προτάσεων για ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να οδηγήσει και στην ανάπτυξη των υποδομών, εντούτοις στα Γρεβενά ακολουθήθηκε η παραδοσιακή μέθοδος που αναφέρει πως πρώτα αναπτύσσονται οι υποδομές και έπειτα ο τουρισμός. Ακόμη σημαντικός λόγος υπήρξε και η χάραξη τουριστικής πολιτικής σε εθνικό επίπεδο και όχι σε περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να αναπτύσσονται άλλες περιοχές, που διέθεταν διάφορες προϋποθέσεις, που δεν υπήρχαν στο νομό Γρεβενών, και η όποιας μορφής πολιτικής τουρισμού στα Γρεβενά να ήταν αποτυχημένη.

Η εικόνα αυτή έχει αλλάξει την τελευταία δεκαετία. Ο νομός Γρεβενών αναπτύσσει σήμερα όλο και περισσότερο τον τομέα του τουρισμού, η τουριστική κίνηση γίνεται όλο και μεγαλύτερη, χειμερινοί και θερινοί επισκέπτες επισκέπτονται το νομό με συνέπεια να αναπτύσσεται και ο συγκεκριμένος τομέας της οικονομικής παραγωγής προς όφελος των πολιτών. Ο σημαντικότερος λόγος αυτής της στροφής ήταν η αλλαγή πλεύσης των πολιτικών και γενικότερα των κεντρικών και τοπικών διοικήσεων. Σε συνδυασμό με τις αποφάσεις της Ευρώπης που οδηγούσαν στην ανάπτυξη υποβαθμισμένων περιφερειών ως κεντρικό στόχο πολιτικών, η κρατική διακυβέρνηση ωθούσε την τοπική κοινωνία στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων που θα βοηθούσαν την ανάπτυξη του τουρισμού. Η τοπική κοινωνία ήταν αναγκασμένη να υιοθετήσει και να χαράξει πολιτικές τουρισμού με στόχο τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των ντόπιων αλλά και τη βελτίωση των υπηρεσιών και των υποδομών. Υπήρξαν συμμετοχικές διαδικασίες στο σχεδιασμό αλλά και βελτίωση του τουριστικού προϊόντος, γεγονότα που προσέλκυαν τουρίστες κάθε είδους. Παράλληλα προγράμματα της Ε.Ε., όπως είναι το Leader σε πρώτο βαθμό και το INTERREG κατά δεύτερο λόγο, οδήγησαν σε ιδιωτικές και τοπικές πρωτοβουλίες που είχαν στόχο την αύξηση

του τουρισμού. Επίσης αναπτύχθηκαν οι υποδομές του νομού, κυρίως οι μεταφορικές –οδικές (δημιουργία Εγνατίας Οδού), που έκαναν το νομό πιο προσελκυσίμο προς τους τουρίστες.

Σε παράλληλη πορεία με τις πολιτικές τουρισμού για το νομό Γρεβενών, κινήθηκαν και οι πολιτικές τοπίου και περιβάλλοντος. Τις προηγούμενες δεκαετίες που υπήρχε η έντονη πίεση των πολιτών, όχι μόνο του νομού, για οικονομική ευημερία και ανάπτυξη, το περιβάλλον πολλές φορές ερχόταν σε δεύτερη μοίρα. Παρά ταύτα όμως δεν υπήρχαν σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα στο νομό, κυρίως όμως λόγω της έλλειψης οχλούσων δραστηριοτήτων όπως είναι βαριάς βιομηχανίας. Ο αγροτικός τομέας δημιουργούσε προβλήματα, προβλήματα αισθητικής του τοπίου, που παραμελούνταν στο βωμό της οικονομικής ευημερίας των πολιτών. Εξάλλου σε άλλους νομούς τα περιβαλλοντικά προβλήματα ήταν πιο σοβαρά, αναγκάζοντας την περιφερειακή διοίκηση να ρίξει εκεί το βάρος της περιβαλλοντικής πολιτικής⁸. Το φυσικό τοπίο υπήρχε πλούσιο, πολλές φορές αναλλοίωτο, χωρίς όμως να υπάρξει σοβαρή προσπάθεια αξιοποίησης του.

Τη τελευταία δεκαετία, η αντίληψη αυτή άλλαξε, με συνέπεια οι πολίτες του νομού κυρίως αλλά και οι τοπικές διοικήσεις, αντιλαμβάνονται ότι το φυσικό τοπίο του νομού όντας πλούσιο πρέπει να προστατευτεί και να αποτελέσει το κύριο χαρακτηριστικό του νομού. Όλες οι πολιτικές αναφέρονται πλέον στο περιβάλλον είτε είναι διεθνείς, είτε περιφερειακές είτε τοπικές, λαμβάνουν σημαντικά μέτρα για την προστασία αυτού, αλλά και δίνουν στο φυσικό και περιβαλλοντικό τοπίο την αξία που πρέπει να έχει. Παράλληλα φορείς κρατικοί και μη, δραστηριοποιούνται στην προστασία του φυσικού πλούτου του νομού, αναγνωρίζοντας στο νομό το συγκριτικό πλεονέκτημα που έχει έναντι άλλων νομών. (Τοπικό Πρόγραμμα Αξιοποίησης Leader Plus,2002)

Η αλλαγή της στάσης των Δήμων και Κοινοτήτων του νομού απέναντι στη χάραξη πολιτικών τουρισμού και τοπίου-περιβάλλοντος, οφειλόταν κατά κύριο λόγο και στη στροφή προς άλλες μορφές τουρισμού που παρατηρήθηκε

⁸ Περίπτωση Πτολεμαΐδας με τα εργοστάσια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας

τα τελευταία χρόνια. Αναπτύχθηκαν μορφές τουρισμού όπως είναι ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός που έχουν σαν βασικό άξονα ανάπτυξης του περιβάλλον και το τοπίο. Οι παραπάνω μορφές τουρισμού όπως και άλλες προϋποθέτουν άρτιες περιβαλλοντικές υποδομές, τουριστικές ή μη, που θα προσελκύσουν τους τουρίστες στην περιοχή. Το παραπάνω γεγονός αποτελεί και το μεγάλο στοίχημα του νομού και των διοικούντων αρχών. Ο τουρισμός στο νομό Γρεβενών που δεν έχει υπερβεί ακόμη τη φέρουσα ικανότητα⁹ του νομού, επιβάλλει πολιτικές που θα συντονίσουν ενέργειες και δράσεις για τη καλύτερη ανάπτυξη του τουρισμού σε σχέση με το περιβάλλον. Πολιτικές βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης του νομού που θα λαμβάνουν υπόψη κατά κύριο λόγο έννοιες που είναι άμεσα συνδεδεμένες με την οικολογική διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης.

⁹ Φέρουσα ικανότητα αποτελεί την ικανότητα μιας περιοχής για συντήρηση συγκεκριμένου αριθμού ανθρώπων, πανίδας, χλωρίδας και γενικότερα ανθρώπων ή μονάδων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

4.1 Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

Ο νομός Γρεβενών υπάγεται στην ευρύτερη περιοχή της Μακεδονίας και συνορεύει δυτικά με την περιφέρεια Ηπείρου. Το κύριο χαρακτηριστικό του ως προς τους άλλους νομούς της χώρας είναι το έντονα ορεινό ανάγλυφο του. Γεωγραφικά ανήκει στην περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας και αποτελεί το κύριο σύνορο της Μακεδονίας με την Ήπειρο. Επίσης συνορεύει και με την περιφέρεια Θεσσαλίας, ως προς τα νότια. Οι νομοί που συνορεύουν με το νομό Γρεβενών είναι ο νομός Κοζάνης προς τα ανατολικά, ο νομός Καστοριάς προς τα βόρεια, ο νομός Ιωαννίνων προς τα δυτικά, ο νομός Τρικάλων προς τα νότια και ο νομός Λαρίσης προς τα νοτιοανατολικά.

Ο νομός Γρεβενών κατατάσσεται στους νομούς μεσαίου μεγέθους (Χάρτης 1). Έχει έκταση 2.290 km² και χαρακτηρίζεται ως έντονα ορεινός. Τα κύρια χαρακτηριστικά του νομού είναι:

- Το πλούσιο φυσικό περιβάλλον
- Οι πολλές περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους
- Το έντονα ορεινό ανάγλυφο του μιας και το 93% αυτού χαρακτηρίζεται ως ορεινή και ημιορεινή ζώνη

Πλούσιο φυσικό περιβάλλον

Η Ελλάδα είναι μια χώρα που έχει πλούσιο φυσικό περιβάλλον. Ο νομός Γρεβενών παίζει μεγάλο ρόλο σ' αυτόν τον χαρακτηρισμό μιας και έχει πολλές περιβαλλοντικές ομορφιές. Στον νομό Γρεβενών υπάρχουν πλούσια δάση, πολλά ωραία φυσικά τοπία, αρκετά ποτάμια που σε συνδυασμό με την ύπαρξη πολλών παλαιών γεφυριών συνθέτουν ένα υπέροχο περιβαλλοντικό αισθητικό τοπίο.

Οι πολλές περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του νομού είναι οι περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους που διαθέτει. Χαρακτηριστικότερη όλων περιοχή είναι ο Εθνικός Δρυμός Πίνδου ή αλλιώς Βάλια Κάλντα. Η Βάλια Κάλντα είναι μια περιοχή πολύ πλούσια σε βιοποικιλότητα και προστατεύεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση με το δίκτυο 'Natura 2000'. Επίσης υπάρχουν και άλλες περιοχές που είναι θεσμοθετημένες και χαρακτηρίζονται ως περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Τέτοιες είναι ο όγκος Όρλιακα, η περιοχή του Σμόλικα, το δάσος των ώριμων δρυών Γόργιανης και έντεκα καταφύγια θηραμάτων.

Το έντονα ορεινό ανάγλυφο

Ο νομός Γρεβενών είναι έντονα ορεινός. Το 93% του ανάγλυφου του χαρακτηρίζεται είτε ως ορεινή είτε ως ημιορεινή ζώνη. Το χαρακτηριστικό αυτό του νομού έχει, ως αποτέλεσμα την ύπαρξη πολλών φυσικών τοπίων αλλά και την ύπαρξη πολλών προβλημάτων στον τομέα των υποδομών. Επίσης το ορεινό ανάγλυφο του νομού αποτελεί εμπόδιο στην ευκολότερη διέλευση του.

Η Ελλάδα παρά τα πλούσια φυσικά τοπία που έχει αντιμετωπίζει πολλά προβλήματα υποβάθμισης του περιβάλλον. Είναι αναγκαίο λοιπόν νομούς που έχουν πολλές περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους να προσπαθήσει να τους αναπτύξει, έχοντας ως βασικό στόχο την διατήρηση αυτού του πλούσιου φυσικού τοπίου που έχουν αυτοί. Χαρακτηριστικό παράδειγμα μπορεί να αποτελέσει ο νομός Γρεβενών μιας και έχει όλα εκείνα τα στοιχεία που μπορούν να τον αναδείξουν ως ένα νομό με άρτια περιβαλλοντική διαχείριση του τοπίου του.

Ο νομός Γρεβενών είναι ένας από τους τέσσερις νομούς που αποτελούν την περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας. Οι άλλοι νομοί είναι ο νομός Κοζάνης, ανατολικά του νομού Γρεβενών, ο νομός Καστοριάς, βόρεια του νομού και τέλος ο νομός Φλώρινας που βρίσκεται βορειοδυτικά των Γρεβενών. Η περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας αποτελεί την οικονομικά ασθενέστερη περιφέρεια της Μακεδονίας και γενικότερα από τις οικονομικά ασθενέστερες ολόκληρης της Ελλάδας. Το εσωτερικό της Περιφέρειας χαρακτηριζόταν από

μια μεγάλη αντίφαση κυρίως στον οικονομικό τομέα. Ο ανεπτυγμένος οικονομικά άξονας Κοζάνης- Πτολεμαΐδας ερχόταν σε αντίθεση με τους οικονομικά ασθενέστερους νομούς Γρεβενών, Φλώρινας και Καστοριάς. Τα τελευταία χρόνια όμως η παραπάνω οικονομική ανισότητα τείνει να μικραίνει μιας και είναι τεράστια η συμβολή αναπτυξιακών έργων που συνέβησαν και συμβαίνουν στην περιφέρεια. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η ολοκλήρωση της Εγνατίας Οδού που θα ενοποιήσει την Μακεδονία με την Ήπειρο και θα έχει σαν επακόλουθο την ευκολότερη πρόσβαση από και προς το νομό Γρεβενών. Παράλληλα η ανάπτυξη του τουρισμού που συντελείται τα τελευταία χρόνια, οδηγεί στην άνθηση των οικονομικά ασθενέστερων νομών της περιφέρειας, μιας και αλλάζει ο χαρακτήρας της οικονομικής διάρθρωσης της παραγωγής αφού αναπτύσσεται ο τριτογενής τομέας των υπηρεσιών και του τουρισμού.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του νομού ως προς την περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας είναι:

- Αποτελεί το κύριο σύνορο της Περιφέρειας με την περιφέρεια Ηπείρου
- 12% του πληθυσμού της περιφέρειας κατοικεί στο νομό Γρεβενών
- Η ύπαρξη της Εγνατίας Οδού
- Κατέχει το μικρότερο ποσοστό ΑΕΠ της Περιφέρειας

Αποτελεί το κύριο σύνορο της Περιφέρειας με την περιφέρεια Ηπείρου

Η περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας συνορεύει με την περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας ,προς τα ανατολικά, με την περιφέρεια Θεσσαλίας, προς τα νότια, και με την περιφέρεια Ηπείρου, προς τα δυτικά. Ο νομός Γρεβενών είναι ο νομός της Περιφέρειας που συνορεύει με την περιφέρεια Ηπείρου και αναπτύσσει τις στενότερες σχέσεις μ' αυτήν. Με την ύπαρξη της Εγνατίας Οδού οι σχέσεις αυτές γίνονται ολοένα και πιο στενότερες με συνέπεια ολόκληρη η περιφέρεια να βελτιώνει, κυρίως τους εμπορικούς της δεσμούς, με την Ήπειρο και κατά επέκταση με την πύλη της Ελλάδας προς την Δύση, την Ηγουμενίτσα.

12% του πληθυσμού της περιφέρειας κατοικεί στον νομό Γρεβενών

Ο νομός Γρεβενών δεν κατέχει σημαντικό κομμάτι πληθυσμού ως προς την περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας. Μόνο το 12% κατοικεί σ' αυτόν γεγονός που τον κατατάσσει ως τον πιο αραιοκατοικημένο νομό της Περιφέρειας.

Η ύπαρξη της Εγνατίας Οδού

Η Εγνατία Οδός διαπερνάει την περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας από τους νομούς Κοζάνης και Γρεβενών. Ένα από τα πιο σημαντικά κομμάτια του συγκεκριμένου οδικού δικτύου περνάει από τον νομό Γρεβενών. Το συγκεκριμένο κομμάτι είναι πολύ βασικό μιας και μειώνει κατά πολύ την μετάβαση από την Μακεδονία προς την Ήπειρο.

Κατέχει το μικρότερο ποσοστό ΑΕΠ της Περιφέρειας

Η περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας κατέχει ένα από τα πιο χαμηλά ποσοστά ΑΕΠ στην Ελλάδα. Η συμβολή της στην τελική διαμόρφωση του τελικού Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος χαρακτηρίζεται ως μικρή. Ο νομός Γρεβενών κατέχει το μικρότερο ποσοστό ΑΕΠ της περιφέρειας και γενικότερα κατέχει ένα από τα μικρότερα ποσοστά σε ολόκληρη τη χώρα.

4.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης που ακολουθεί για το νομό Γρεβενών χωρίζεται στο φυσικό περιβάλλον, στο πληθυσμό και το ανθρώπινο δυναμικό του νομού, την οικιστική δομή, στις βασικές χρήσεις γης που υπάρχουν και τέλος στις υποδομές του νομού.

4.2.1 ΦΥΣΙΚΟ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Το φυσικό-γεωγραφικό περιβάλλον μιας περιοχής απαρτίζεται από τα φυσικά-γεωγραφικά, τα μορφολογικά, τα κλιματολογικά, τα υδρολογικά, τα γεωλογικά και τέλος τα οικολογικά χαρακτηριστικά της. Τα παραπάνω διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του τουρισμού, μιας και είτε παίζουν

σημαντικό ρόλο στη βιώσιμη ανάπτυξη αυτού είτε δέχονται σημαντικές επιπτώσεις. Το φυσικό-γεωγραφικό περιβάλλον του νομού Γρεβενών χαρακτηρίζεται ποικίλο και είναι απαραίτητο να προστατευτεί από τις διοικητικές αρχές του νομού.

4.2.1.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Ο νομός Γρεβενών δημιουργήθηκε το 1964, όταν αποσπάσθηκε από το νομό Κοζάνης, του οποίου αποτελούσε επαρχία. Παράλληλα στην «επαρχία» ενσωματώθηκαν και άλλες διοικητικές μονάδες (Δεσκάτη, Αγία Παρασκευή και Δασοχώρι) που αποσπάσθηκαν από το νομό Λάρισας, ενώ αργότερα ενσωματώθηκε και η περιοχή του Δοτσικού της επαρχίας Βοΐου του νομού Κοζάνης. Η έκταση του νομού σήμερα είναι 2290km² και έχει πληθυσμό, σύμφωνα με την απογραφή του 2001 της Ε.Σ.Υ.Ε., 37947 κατοίκους.

4.2.1.2 ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Ο νομός Γρεβενών, μαζί την επαρχία Βοΐου Κοζάνης και το νομό Καστοριάς, αποτελούν τη λεκάνη απορροής του ποταμού Αλιάκμονα, μια εκτεταμένης ζώνης τριτογενών αποθέσεων, που αρχίζει από τα σύνορα με την Αλβανία. Η ζώνη αυτή παρουσιάζει ένα συνεχές κυματοειδή ανάγλυφο, με έντονη την εναλλαγή επίπεδων επιφανειών, λόφων και βουνών και χαραδρών. Το υψομετρικό εύρος του νομού εκτείνεται μεταξύ 350 μ. (περιοχή Παναγιάς κοντά στον ποταμό Αλιάκμονα) και 2.239 μ. (υψηλότερη κορυφή Πίνδου του νομού). Στην υψομετρική ζώνη των 500-1.000μ. ανήκει το 71,6% των εκτάσεων του νομού, ενώ στις τρεις υψηλότερες ζώνες (1.000-1.500, 1.500-2.000 και >2.000 μ.) ανήκουν οι ορεινοί σχηματισμοί των δυτικών και ανατολικών περιοχών του νομού. (Χωροταξική Σχέδιο Νομού Γρεβενών, ΠΛΟΧΜΟΣ Ο.Ε.,1999)

4.2.1.3 ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Το κλίμα του νομού γενικά χαρακτηρίζεται από την ποικιλομορφία που παρουσιάζει ανάλογα με την περιοχή. Το ορεινό τμήμα παρουσιάζει ημιαλπικό κλίμα, το ημιορεινό παρουσιάζει μεσευρωπαϊκό και τέλος το πεδινό τμήμα ηπειρωτικό. Χαρακτηριστικό του κλίματος του νομού είναι έντονα άσχημες καιρικές συνθήκες του χειμερινούς μήνες, μιας και οι χιονοπτώσεις είναι ιδιαίτερα αυξημένες ενώ αντίθετα τους καλοκαιρινούς μήνες, στα ορεινά του νομού το κλίμα είναι δροσερό σε αντίθεση με τις πεδινές εκτάσεις όπου επικρατούν οι υψηλές θερμοκρασίες. (Τοπικό Πρόγραμμα Αξιοποίησης Leader Plus, 2002)

4.2.1.4 ΥΔΡΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Σχεδόν ολόκληρη η έκταση του νομού Γρεβενών αποτελεί τμήμα της λεκάνης απορροής του ποταμού Αλιάκμονα, όπως προαναφέρθηκε. Ειδικότερα αποτελεί τμήμα της λεκάνης απορροής του ποταμού Βενέτικου. Ο Βενέτικος ποταμός είναι μήκους 55χλμ. και ρέει βόρεια του νομού, μέσα σε πολύ βαθιά γραμμή της λεκάνης των Χασίων, σε αντίθεση με τον ποταμό Αλιάκμονα που ρέει στην ανατολική πλευρά του νομού και είναι ο τελικός αποδέκτης όλων των υδάτων. Τα υπόγεια ύδατα του νομού Γρεβενών δεν θεωρούνται σημαντικά μιας και οι σχηματισμοί των πετρωμάτων δεν επιτρέπουν την δημιουργία αυτών. Παρόλο το έντονα ορεινό ανάγλυφο της περιοχής η εμφάνιση πηγών είναι πολύ περιορισμένη. (Χωροταξική Σχέδιο νομού Γρεβενών, ΠΛΟΧΜΟΣ Ο.Ε., 1999)

4.2.1.5 ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Με βάση την μελέτη των κ.κ. Μαυρομάτη και Debaza στην οποία αναφέρεται το Χωροταξικό Σχέδιο του Νομού Γρεβενών που πραγματοποίησε η εταιρεία 'ΠΛΟΧΜΟΣ Ο.Ε.', στα Γρεβενά συναντιούνται οι παρακάτω βιότοποι:

- Βιότοποι φυλλοβόλων δρυών, στην χαμηλή ζώνη μεταξύ 700-800μ.
- Βιότοποι οξιάς και ελάτης, σε υψηλότερες ζώνες

➤ Βλάστηση κατά μήκος υδροφόρων ή μη ρευμάτων (Βενέτικος κ.ά.)
 Παρατηρείται πως υπάρχει σημαντική ποικιλομορφία στη βλάστηση του νομού, με την ύπαρξη διαφόρων μορφών δασών και σπάνιων φυτών.

4.2.2 ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ

4.2.2.1 ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

Ο νομός Γρεβενών με την απογραφή του 1951, είχε 39.900 κατοίκους. Στη δεκαετία του '50 πραγματοποιήθηκε μια αύξηση του πληθυσμού της τάξεως του 9%, ποσοστό που βρίσκεται κοντά σ' αυτό ολόκληρης της περιφέρειας. Οι λόγοι αυτής της αύξησης είναι κυρίως η παλιννόστηση πολλών Ελλήνων και ο τερματισμός του εμφυλίου. Έτσι με την απογραφή του 1961 είχε 42.800 κατοίκους. Στη συνέχεια όμως, και πιο συγκεκριμένα την επόμενη δεκαετία παρατηρείται μείωση του πληθυσμού κοντά στο 19%, με τα αποτελέσματα της απογραφής του 1971, να σημειώνουν πως στο νομό Γρεβενών κατοικούν 34.700 κάτοικοι. Οι λόγοι αυτής της μεγάλης μείωσης είναι κυρίως η εξωτερική ή η εσωτερική μετανάστευση προς περιοχές με περισσότερες επαγγελματικές ευκαιρίες, αλλά και η ύπαρξη της χούντας που ανάγκασε πολλούς να μεταναστεύσουν προς το εξωτερικό. Την επόμενη δεκαετία παρατηρείται μια ανάκαμψη του νομού ως προς το πληθυσμό, της τάξεως του 5,1% με συνέπεια στην απογραφή του 1981, ο πληθυσμός του νομού να ανέρχεται στους 36.421 κατοίκους. Ως λόγοι αυτής της αύξησης είναι η επιστροφή πολιτών από άλλος νομούς και ο τερματισμός της δικτατορίας. Τη δεκαετία του '80 στο νομό Γρεβενών, παρουσιάζονται σταθεροποιητικές τάσεις ως προς τον πληθυσμό, αύξηση του πληθυσμού κατά 1%, με αποτέλεσμα το 1991 ο πληθυσμός να είναι 36.797 κάτοικοι. Η σταθεροποίηση του πολιτικού συστήματος, η ευκολότερη ανεύρεση εργασίας και επικράτηση κοινών οικονομικών χαρακτηριστικών σε ολόκληρη τη χώρα ήταν οι βασικές αιτίες της παραπάνω σταθεροποίησης. Την τελευταία δεκαετία ο πληθυσμός των Γρεβενών παρουσίασε αύξηση της τάξης του 3,1%, μιας και υπήρξαν έντονες τάσεις επιστροφής πολιτών αλλά και περισσότερες εναλλακτικές σε θέματα εργασίας για τους νέους, με αποτέλεσμα, στην τελευταία απογραφή

της Ε.Σ.Υ.Ε. που πραγματοποιήθηκε το 2001, ο πληθυσμός του νομού να ανέρχεται σε 37.964 κατοίκους.

Τα αντίστοιχα μεγέθη για ολόκληρη την περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας είναι: 291.235 κατοίκους το 1951(μεταβολή 4.33%), 311.130 κατοίκους το 1961(-13,56%), 268.959 κατοίκους το 1971(7,48%), 289.071 κατοίκους το 1981(1,36%), 293.015 κατοίκους το 1991(2,01%) και τέλος 301.539 κατοίκους το 2001.

Πίνακας 4-1: Πληθυσμός Νομών, Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, Σύνολο Χώρας

Νομός/ Περιφέρεια /Χώρα	Πληθυσμός					
	1951	1961	1971	1981	1991	2001
Ν. Γρεβενών	39.910	42.787	34.664	36.421	36.797	37.964
Ν. Καστοριάς	46.407	48.497	46.401	53.169	52.685	53.483
Ν. Κοζάνης	142.527	149.639	133.484	147.051	150.386	155.324
Ν. Φλώρινας	69.391	70.213	54.410	52.430	53.147	54.768
Περ. Δ.Μακεδονίας	298.235	311.136	268.959	289.071	293.015	301.539
Σύνολο Ελλάδος	7.632.801	8.388.553	8.768.641	9.740.417	10.259.901	10.964.080

Πηγή : Ε.Σ.Υ.Ε.

Πίνακας 4-2: Ποσοστιαία μεταβολή πληθυσμού ανά Νομό, Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, Σύνολο Χώρας

Νομός/ Περιφέρεια /Χώρα	Μεταβολή πληθυσμού 1951 – 2001 %				
	1951-61	1961-71	1971-81	1981-91	1991-2001
Ν. Γρεβενών	7,21	-18,98	5,07	1,03	3,17
Ν. Καστοριάς	4,50	-4,32	14,59	-0,91	1,51
Ν. Κοζάνης	4,99	-10,80	10,16	2,27	3,28
Ν. Φλώρινας	1,18	-22,51	-3,64	1,37	3,05
Περ. Δ.Μακεδονίας	4,33	-13,56	7,48	1,36	2,91
Σύνολο Ελλάδος	9.90	4.53	11.08	5.33	6.86

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε.

4.2.2.2 ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ

Ο πληθυσμός του νομού Γρεβενών, ως προς την ηλικιακή του κατανομή κρίνεται αρκετά γηρασμένος. Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2001, στο νομό κατοικούν 11.574 άνθρωποι που η ηλικία τους είναι μεταξύ 0

και 25 ετών. Αντίστοιχα οι κάτοικοι, που ηλικία τους είναι μεταξύ 25 και 60 ετών είναι 17.312 και τέλος οι άνθρωποι που είναι 60 και άνω είναι 9.073 (<http://www.statistics.gr>). Αναλύοντας όμως περισσότερο την ηλικιακή κατανομή των ανθρώπων που βρίσκονται μεταξύ του 25 και του 60 έτους ηλικίας τους, παρατηρείται πως το 64% αυτού βρίσκεται μετά το 45 έτος ηλικίας. Οι νέοι της περιοχής, τις προηγούμενες δεκαετίες είχαν την τάση να εγκαταλείπουν το νομό, κυρίως για εξεύρεση εργασίας, με συνέπεια το ποσοστό των νέων τα προηγούμενα χρόνια να είναι ακόμη πιο χαμηλό. Στη συνέχεια, και με το πέρασμα των χρόνων, οι άνθρωποι επιστρέφανε στο νομό, κατά τη διάρκεια της συνταξιοδότησης τους με σκοπό να περάσουν τα τελευταία χρόνια της ζωής τους.

Όσο αναφορά τη κατανομή των ανδρών και των γυναικών, ο νομός παρουσιάζει μια ισορροπημένη κατάσταση. Το 50,7% είναι άνδρες και αντίστοιχα το 49,3% είναι γυναίκες. Η ηλικιακή κατανομή των ανδρών και των γυναικών, παρουσιάζει τα ίδια αποτελέσματα μ' αυτήν του γενικού πληθυσμού του νομού.

Πίνακας 4-3: Ηλικιακή κατανομή πληθυσμού Ν. Γρεβενών το 2001 (Άνδρες-Γυναίκες)

Ηλικίες	Πληθυσμός					
	Σύνολο	Ποσοστό	Άνδρες	Ποσοστό	Γυναίκες	Ποσοστό
Από 0 έως 25 ετών	11525	30,4%	5948	15,66%	5577	14,64%
Από 25 έως 60 ετών	17339	45,7%	9085	23,93%	8254	21,74%
Από 60 και άνω ετών	9100	23,9%	4215	11,10%	4885	12,29%
Σύνολο	37964	100%	19248	50.7%	18716	49.3%

Πηγή Ε.Σ.Υ.Ε.

4.2.2.3 ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Το μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων του νομού Γρεβενών κρίνεται σχετικά χαμηλό. Το συμπέρασμα αυτό εξάγεται από το γεγονός πως μόνο το 15% του συνολικού πληθυσμού έχει επίπεδο μόρφωσης άνω της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αντιστοίχως παρατηρείται υψηλό ποσοστό κατοίκων, της τάξεως

του 29% που έχει τελειώσει μόνο το δημοτικό, ενώ το ποσοστό των κατοίκων του νομού που είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι 38%. Τέλος, είναι ιδιαίτερα μεγάλο το ποσοστό των κατοίκων που δεν έχουν τελειώσει το δημοτικό, 18%, που συναντάται κυρίως στους μεγαλύτερους ηλικιακά ανθρώπους. Ο λόγος της ύπαρξης αυτού του μεγάλου ποσοστού οφείλετε στην ενασχόληση αρκετών ανθρώπων, τα προηγούμενα χρόνια, με την κτηνοτροφία και την γεωργία, παραμερίζοντας την εκπαίδευση τους. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια σημαντική τάση θέλησης των ανθρώπων για μόρφωση, κυρίως στους νέους, με αποτέλεσμα το ποσοστό των πτυχιούχων να ανέβει σημαντικά.

Πίνακας 4-4: Επίπεδο μόρφωσης κατοίκων Ν. Γρεβενών το 2001

Επίπεδο μόρφωσης	Πληθυσμός					
	Σύνολο	Ποσοστό	Ανδρες	Ποσοστό	Γυναίκες	Ποσοστό
Πτυχιούχοι	5695	15%	2354	6,2%	3341	8,8%
Απόφοιτοι Μέσης Εκπαίδευσης	14426	38%	7631	20,1%	6795	17,9%
Απόφοιτοι Δημοτικού	11010	29%	5922	15,6%	5088	13,4%
Αμόρφωτοι	6833	18%	3341	8,8%	3492	9,2%
Σύνολο	37964	100%	19248	50,7%	18716	49,3%

Πηγή : Ε.Σ.Υ.Ε.

4.2.2.4 ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Ο ενεργός πληθυσμός του νομού παρουσιάζει τις τάσεις που παρουσιάζει ολόκληρη η Ελλάδα και η περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας. Από το 1980 και μέχρι σήμερα παρουσιάζεται μια τάση αύξησης της ανεργίας κυρίως των νέων ανθρώπων.

Το 1981 το 35,5% του πληθυσμού ήταν οικονομικά ενεργός με το 48% να απασχολείται στον πρωτογενή τομέα, το 26% στον δευτερογενή και τέλος 26% στον τριτογενή. Τα αντίστοιχο ποσοστό ανεργίας ήταν στο 6,6%. Τη δεκαετία του '80 παρατηρείται μια αύξηση των απασχολούντων του τριτογενή

τομέα, με αντίστοιχη μείωση των απασχολούντων στους άλλους δύο τομείς της. Οι λόγοι αυτής της αύξησης είναι κυρίως:

- Η ανάπτυξη του τουρισμού σε πρώτο στάδιο
- Η εγκατάλειψη του πρωτογενή τομέα λόγω αναζήτησης νέων επαγγελμαμάτων από τους νέου της περιοχής.

Τα στοιχεία του 1991, από την Ε.Σ.Υ.Ε., έδειξαν πως το 36,2% του πληθυσμού ήταν οικονομικά ενεργός. Το ποσοστό της ανεργίας όμως σχεδόν διπλασιάστηκε φθάνοντας το 11,5%. Ο πρωτογενής τομέας καταλαμβάνει το 36,2%, ο δευτερογενής το 21% και τέλος ο τριτογενής το 42,8% της παραγωγής. Τη δεκαετία του '90 ο τριτογενής τομέα ακολουθεί ακόμα πιο έντονες αυξητικές τάσεις έναντι των άλλων δυο κλάδων παραγωγής. Η ανάπτυξη του τουρισμού και των υπηρεσιών συμβάλλουν σ' αυτήν την αύξηση. Παράλληλα η στροφή των νέων προς νέα επαγγέλματα γίνεται ακόμη πιο έντονη, με τον κλάδο των υπηρεσιών και των τουριστικών επιχειρήσεων να βρίσκονται στη κορυφή των προτιμήσεων τους.

Το 2001 ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός βρίσκεται στο 37,3% του συνολικού πληθυσμού με το ποσοστό ανεργίας να είναι συγκριτικά αρκετά υψηλό από ότι ολόκληρης της χώρας. Σύμφωνα με τον Ο.Α.Ε.Δ οι άνεργοι ανέρχονται στο 17,6% για το νομό, όταν το αντίστοιχο ποσοστό της χώρας βρίσκεται γύρω στο 8%. Σε μεγέθη πληθυσμού 14.160 είναι οι κάτοικοι οικονομικά ενεργοί, με 2.492 από αυτούς να δηλώνουν άνεργοι. Αξίζει να αναφερθεί πως υπάρχουν πολλοί κάτοικοι που απασχολούνται σταδιακά και δεν καταγράφονται ως άνεργοι. Το ποσοστό της ημιαπασχόλησης βρίσκεται περίπου στο 28%. Στην οικονομική διάρθρωση της παραγωγής το ποσοστό του πρωτογενή τομέα είναι κοντά στο 34%, του δευτερογενή τομέα στο 19% και τέλος του τριτογενή τομέα στο 57%. Η αύξηση του τουρισμού έναντι των άλλων κλάδων είναι αρκετά εμφανή στο νομό. Το κλείσιμο σημαντικών βιομηχανιών(ΠΙΝΔΟΣ Α.Ε.) και η συρρίκνωση των γεωργικών εκτάσεων οδήγησε τους ανθρώπους σήμερα να ασχολούνται περισσότερο με τον κλάδο του τουρισμού.

Είναι άξιο αναφοράς πως η μετακίνηση του πληθυσμού στο θέμα της απασχόλησης δεν έγινε για λόγους που έχουν να κάνουν μόνο με την αναγνώριση των δυνατοτήτων που προσφέρει ο τουρισμός στην περιοχή, αλλά με την εγκατάλειψη του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα.

Πίνακας 4-5: Οικονομικά ενεργός πληθυσμός Ν. Γρεβενών το 2001

Πληθυσμός	Ανά φύλλο					
	Σύνολο	Ποσοστό	Ανδρες	Ποσοστό	Γυναίκες	Ποσοστό
Οικονομικά Ενεργός πληθυσμός	14160	37,3%	6231	44%	7929	56%
Άνεργοι	2492	17,6%	1327	53,2%	1125	46,8%
Ευνολικός πληθυσμός	37964	100%	19248	50,7%	18716	49,3%

Πηγή Ε.Σ.Υ.Ε.

Όσο αναφορά την χωρική κατανομή της απασχόλησης, είναι φυσικό η πόλη των Γρεβενών να έχει την πρώτη θέση μιας και εκεί κατοικεί το μεγαλύτερο ποσοστό του νομού. Από τις υπόλοιπες περιοχές σημαντικό είναι το ποσοστό των ανέργων στο δήμο Δεσκάτης, κοντά στο 29%.

4.2.3 Η ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

4.2.3.1 Η ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

Ο νομός Γρεβενών αποτελείται από 8 Καποδιστριακούς Δήμους και 7 Κοινότητες. Το σύνολο των οικισμών του νομού είναι 70. Από τους παραπάνω οικισμούς ένας χαρακτηρίζεται ως οικισμός 2^{ου} επιπέδου(Πόλη Γρεβενών), ένας χαρακτηρίζεται ως οικισμός 3^{ου} επιπέδου(Κωμόπολη Δεσκάτης), τέσσερις χαρακτηρίζονται ως οικισμοί 4^{ου} επιπέδου και τέλος 65 οικισμοί ως 5^{ου} επιπέδου. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός πως οι περισσότεροι οικισμοί του νομού έχουν από 2000 και λιγότερους κάτοικους.

Οι μεγαλύτεροι δήμοι στον νομό των Γρεβενών από πλευράς πληθυσμού είναι οι δήμοι Γρεβενών και Δεσκάτης. Στον δήμο Γρεβενών που βρίσκεται και η πρωτεύουσα του νομού, τα Γρεβενά, κατοικεί και ο περισσότερος πληθυσμός

του νομού. Ο δήμος Γρεβενών είναι κατά κύριο λόγο πεδινός και περιλαμβάνει τις περισσότερες παραγωγικές μονάδες. Ο πληθυσμός του δήμου είναι περίπου 6.100 κατοίκους. Άλλος μεγάλος δήμος από πλευράς πληθυσμού είναι ο δήμος Δεσκάτης. Σ' αυτόν το δήμο ανήκει ο ημιαστικός οικισμός της Δεσκάτης και έχει περίπου 5.500 κάτοικους. Ο συγκεκριμένος δήμος χαρακτηρίζεται ως πεδινός, εκτός από την περιοχή του οικισμού της Δεσκάτης που χαρακτηρίζεται ως ημιορεινός. Επίσης οι περισσότεροι οικισμοί όπως είναι λογικό είναι είτε ορεινοί είτε είναι ημιορεινοί. Χαρακτηριστικό γεγονός είναι πως μόνο δύο οικισμοί έχουν εγκεκριμένο Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο, οι οικισμοί Γρεβενών και Δεσκάτης. Οι υπόλοιποι οικισμοί, λόγω της μικρής έκτασης τους, είναι οριοθετημένοι με απόφαση του Νομάρχη. (Χωροταξικό Σχέδιο Νομού Γρεβενών, ΠΛΟΧΜΟΣ Ο.Ε.,1999) Στον χάρτη 2 παρουσιάζεται η διοικητική δομή του νομού Γρεβενών με τα όρια των δήμων και των κοινοτήτων καθώς και έδρες αυτών. Στον παρακάτω πίνακα αναφέρονται οι δήμοι και οι κοινότητες με τον πληθυσμό που έχουν με την απογραφή της Ε.Σ.Υ.Ε. το 2001.

Πίνακας 4-6: Οι Δήμοι και Κοινότητες, οι έδρες αυτών, ο πληθυσμός τους το 2001

Δήμος	Έδρα του Δήμου	Πληθυσμός Δήμου (2001)
Δεσκάτης	Δεσκάτη	5.083 κάτοικοι
Χασίων	Καρπερό	2.317 κάτοικοι
Βεντζίου	Κνίδη	2.957 κάτοικοι
Ηρακλειωτών	Άγιος Γεώργιος	3.080 κάτοικοι
Θ. Ζιάκα	Μαυραναίοι	2.855 κάτοικοι
Γρεβενών	Γρεβενά	15.481 κάτοικοι
Κοσμά του Αιτωλού	Μέγαρο	1.792 κάτοικοι
Γόργιανης	Κηπούρειο	1.707 κάτοικοι
Κοινότητα	Έδρα της Κοινότητας	Πληθυσμός Κοινότητας
Αβδέλλας	Αβδέλλα	448 κάτοικοι
Δοτσικού	Δοτσικό	187 κάτοικοι
Μεσολουρίου	Μεσολούριο	139 κάτοικοι
Περιβολίου	Περιβόλι	454 κάτοικοι
Σαμαρίνας	Σαμαρίνα	701 κάτοικοι
Σμίξης	Σμίξη	509 κάτοικοι
Φιλιππαιών	Φιλιππαιοί	254 κάτοικοι

Πηγή : Ε.Σ.Υ.Ε.

4.2.3.2 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΑΝΑ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Ο δήμος Γρεβενών αποτελεί το δήμο με τον περισσότερο πληθυσμό. Ο λόγος του αυξημένου πληθυσμού έναντι των άλλων δήμων είναι η ύπαρξη της πόλης των Γρεβενών. Ο νομός Γρεβενών παρουσιάζει μητροπολιτικές τάσεις. Εστιάζονται δηλαδή στην πόλη των Γρεβενών όλες οι λειτουργίες και οι υπηρεσίες του νομού, με το ρόλο των άλλων οικισμών να εξαρτάται από τη πόλη. Τα τελευταία χρόνια αναπτύσσεται πολύ η περιοχή του δήμου Δεσκάτης. Ο συγκεκριμένος δήμος, όντας κατά πολύ μεγάλο ποσοστό αγροτικός, βρίσκεται σε συγκριτικά μεγάλη απόσταση από την πόλη των Γρεβενών από ότι άλλοι οικισμοί. Οι οικισμοί του δήμου αυτού, με πρωτεύουσα την Δεσκάτη, παρουσιάζουν μια εξαρτώμενη σχέση με την κωμόπολη της Δεσκάτης, χωρίς να έχει καταφέρει αυτή να αποσπάσει σημαντικές υπηρεσίες του νομού από την πόλη των Γρεβενών.

Στο νομό υπάρχουν πολλοί απομακρυσμένοι οικισμοί από την πόλη των Γρεβενών, κυρίως στο ορεινό δυτικό τμήμα του νομού. Η ιδιομορφία αυτών των περιοχών ως προς το ανάγλυφο τους και ως προς τη δυσκολία πρόσβασης τους, ανάγκασε τις διοικητικές αρχές να μην τους εντάξουν σε κάποιο καποδιστριακό δήμο, αλλά να αποτελούν αυτοτελείς κοινότητες (Περιβόλι, Σαμαρίνα, Αβδέλλα, Φιλιππαιοί). Βασικό χαρακτηριστικό τους είναι η εγκατάλειψη των οικισμών αυτών από τους κατοίκους τους κατά τους χειμερινούς μήνες, και η επιστροφή αυτών το καλοκαίρι. Αξίζει να αναφερθεί πως η απογραφή της Ε.Σ.Υ.Ε το 2001 για τη κοινότητα Σαμαρίνας, πραγματοποιήθηκε τους καλοκαιρινούς μήνες.

Οι υπόλοιποι δήμοι του νομού αποτελούν ένα πλέγμα γύρω από το δήμο Γρεβενών. Εξαρτώνται κατά πολύ από τον παραπάνω δήμο και είναι κυρίως ημιορεινοί. Οι οικισμοί που υπάρχουν σ' αυτούς του δήμους παρουσιάζουν μια σχετικά ίση κατανομή ως προς το πληθυσμό τους, με πρωτεύουσα του δήμου να αποτελεί ο κεντρικότερος οικισμός ως προς τη γεωγραφική θέση. Ο ρόλος των πρωτευουσών των δήμων είναι αρκετά περιορισμένος ως προς τους άλλους οικισμούς, μιας και υπάρχουν μόνο οι αναγκαίες διοικητικές υπηρεσίες. Η πόλη των Γρεβενών σε σχετικά μικρή απόσταση που είναι παίζει

πολύ μεγαλύτερο ρόλο στους παραπάνω οικισμούς. Αξίζει να τονισθεί πως η καλύτερευση του οδικού δικτύου της περιοχής συνέβαλλε σ' αυτήν την εξάρτηση.

4.2.4 ΒΑΣΙΚΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ

Οι βασικές χρήσεις γης του νομού Γρεβενών είναι : τα δάση και οι δασικές εκτάσεις, οι προστατευόμενες περιοχές, οι βοσκότοποι, η γεωργική γη, η οικιστική χρήση, η βιομηχανική ζώνη και τέλος η τουριστική ζώνη (Χάρτης 3, Καλύψεις Γης CORINE). Παρακάτω αναλύονται διεξοδικότερα οι βασικές χρήσεις του νομού.

4.2.4.1 ΔΑΣΗ ΚΑΙ ΔΑΣΙΚΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ

Τα δάση και οι δασικές εκτάσεις έχουν έκταση $1338,3\text{km}^2$ και αποτελούν το 58,15% της συνολικής επιφάνειας του νομού. Με τον όρο δάση και δασικές εκτάσεις ως χρήση γης αναφερόμαστε σε δασοσκεπείς εκτάσεις, μερικά δασοσκεπείς εκτάσεις, γυμνές χέρσες εκτάσεις και τέλος άγονες εκτάσεις. Έτσι στο νομό Γρεβενών παρουσιάζεται η παρακάτω αναλογία:

- Δασοσκεπείς εκτάσεις με έκταση $743,1\text{km}^2$ ή το 41,5%
- Μερικά δασοσκεπείς εκτάσεις με έκταση $595,2\text{km}^2$ ή το 35,2%
- Γυμνές χέρσες εκτάσεις με έκταση 370km^2 ή το 20,7%
- Άγονες εκτάσεις με έκταση $81,2\text{km}^2$ ή το 4,5%

Τα κυριότερα είδη δασών που συναντούνται στο νομό είναι :

- I. Δάση Μαύρης Πεύκης, που βρίσκονται σε υψόμετρο από 700μ έως 800μ και αποτελούν μοναδικό φυσικό τοπίο. Τα δάση αυτά αποτελούνται από οξιά και δρυ και βρίσκονται στα βορειοδυτικά και νοτιοανατολικά του νομού Γρεβενών. Κατέχουν έκταση περίπου 219km^2 η περίπου το 16,4% της συνολικής έκτασης των δασών σύμφωνα με την πρώτη απογραφή των ελληνικών δασών που έγινε το 1992.
- II. Πλατύφυλλα που βρίσκονται σε ύψος μεγαλύτερο από 800μ και αποτελούνται από οξιά, δρυ και καστανιές. Το ποσοστό αυτών των δασών ανέρχεται περίπου στο 75,2%. Πιο αναλυτικά με την απογραφή των δασών

που έγινε βρέθηκε πως 976km² αποτελούνται από δρυς, 39,8km² αποτελούνται από οξιά και τέλος 0,5km² αποτελούνται από καστανιές.

III. Συναντούνται επίσης στο νομό και δάση Μαύρης Πεύκης με ελάτη, Πεύκης με οξιάς και Μαύρης Πεύκης με οξιά, ελάτη και δρυς.(Τοπικό Πρόγραμμα Αξιοποίησης Leader Plus,2002)

Τα δάση του νομού αποτελούν βασικό πυρήνα κατοίκησης ζώων και πουλιών. Το φυσικό τοπίο που συνθέτουν αποτελεί μοναδικό τουριστικό πόρο για το νομό Γρεβενών. Το 80% των δασών ανήκουν στο δημόσιο και εκμεταλλεύονται από την Κρατική Εκμετάλλευση Δασών(Κ.Ε.Δ.). Το 12,8% ανήκει στις κοινότητες του νομού και τέλος το υπόλοιπο μέρος ανήκει σε άλλα φυσικά ή λοιπά πρόσωπα.

4.2.4.2 ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Πολλές είναι προστατευόμενες περιοχές του νομού. Άλλες προστατεύονται από το δίκτυο 'Natura 2000', άλλες έχουν χαρακτηριστεί προστατευόμενες ως προς τα πουλιά και άλλες χαρακτηρίζονται ως τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Επίσης υπάρχουν στην περιοχή και 11 καταφύγια θηραμάτων. Οι προστατευόμενες περιοχές αυτές είναι:

- Ο Εθνικός Δρυμός Πίνδου 'Βάλια Κάλντα'¹ που προστατεύεται βάση ειδικό καθεστώς προστασίας (Ν.Δ. 996/71), όπως επίσης προστατεύεται ως προς τα πουλιά της με βάση την Κοινοτική Οδηγία 79/409/ΕΟΚ. Αξίζει να αναφερθεί πως χαρακτηρίζεται ως μία από τις δώδεκα πιο ευαίσθητες προστατευόμενες περιοχές του πλανήτη
- Το Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους του Σπηλαίου που περιλαμβάνει τις κοινότητες Σπηλαίου και Θ.Ζάκα καθώς επίσης και τα φαράγγια που σχηματίζει ο Βενέτικος ποταμός με το όρος Όρλιακα

Επίσης στο νομό Γρεβενών πέντε περιοχές προστατεύονται από το δίκτυο 'Natura 2000'. Αυτές είναι:

- Η περιοχή της Βασιλίτσας με κωδικό GR1310001

¹Βάλια Κάλντα σημαίνει Ζεστή Κοιλιάδα

- Η ευρύτερη περιοχή του Εθνικού Δρυμού με κωδικό GR131003
- Ο Εθνικός Δρυμός Πίνδου με κωδικό GR1310002
- Οι κορυφές του όρους Σμόλικα που περιλαμβάνει και περιοχές της κοινότητας Σαμαρίνας με κωδικό GR2130002
- Το όρος Βουρινός (Μεσιανό νερό) που βρίσκεται κοντά στην κοινότητα Έξαρχου με κωδικό GR1330001

Παράλληλα στο νομό υπάρχουν και προστατευόμενες περιοχές για τα πουλιά:

- Το όρος Όρλιακα (GR050)
- Το όρος Βουρινού (GR051)
- Το όρος Τύμφη (GR066)
- Η Βάλια Κάλντα (GR068)

Τέλος στην περιοχή υπάρχουν και έντεκα θεσμοθετημένα Καταφύγια θηραμάτων².

Όλες οι προστατευόμενες περιοχές αποτελούν σημαντικό φυσικό και τουριστικό πόρο για τον νομό. Παρά την προσπάθεια για την προστασία αυτών παρατηρείται να υπάρχουν σημαντικές αλλοιώσεις μέσα σ' αυτές. (Χωροταξικό Σχέδιο νομού Γρεβενών, ΠΛΟΧΜΟΣ Ο.Ε., 1999)

4.2.4.3 ΒΟΣΚΟΤΟΠΟΙ

Στις ημιορεινές και ορεινές περιοχές του νομού Γρεβενών έχει αναπτυχθεί η κτηνοτροφία, με την οποία ασχολείται μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Τα προηγούμενα χρόνια υπήρχαν περισσότεροι βοσκότοποι, μιας και ο αριθμός των ανθρώπων που ασχολούνταν με την κτηνοτροφία ήταν αρκετά μεγαλύτερος. Στον νομό ως βοσκότοποι χρησιμοποιούνται διάφορες εκτάσεις:

- Εκτάσεις στην περιοχή της Πίνδου που έχουν χαρακτηριστεί σαν αλπικά λιβάδια
- Δασικές εκτάσεις και δάση όπου επιτρέπεται η βοσκή με βάση τις μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί
- Αγροί σε αγρανάπαυση ή μετά τον θερισμό των σιτηρών

² Στα παραρτήματα της εργασίας αναφέρονται ποια είναι και που βρίσκονται τα καταφύγια των θηραμάτων

Οριοθετημένες ζώνες ως βοσκότοποι ή ζώνες βόσκησης δεν υπάρχουν στο νομό. Σήμερα ως βοσκότοποι χαρακτηρίζονται οι εκτάσεις που προκύπτουν αν αφαιρεθούν οι άλλες βασικές χρήσεις του νομού (γεωργική γη, δάση, πολεοδομικές ενότητες). Έτσι παρατηρείται το φαινόμενο να υπάρχουν πολλές συγκρούσεις γης ιδιαίτερα στον πρωτογενή τομέα. Διαμορφώνεται ένα αγροτικό τοπίο άναρχο, με αποτέλεσμα τα φυσικά οικοσυστήματα να δέχονται σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις που καθιστούν δύσκολη την διατήρηση τους.

4.2.4.4 ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΧΡΗΣΗ

Ο νομός Γρεβενών χαρακτηρίζεται, όπως προαναφέρθηκε ημιορεινός-ορεινός. Παρά το παραπάνω γεγονός, υπάρχουν σημαντικές εκτάσεις γεωργικών γαιών, λόγω κυρίως της ύπαρξης του ποταμού Αλιάκμονα. Το συνολικό μέγεθος των εκτάσεων γεωργικής χρήσης ανέρχεται σήμερα στα 446,1km². Έτσι είναι φυσικό το συντριπτικό ποσοστό των εκτάσεων γεωργικής χρήσης να βρίσκεται κοντά στο ποταμό. Επίσης γεωργικής χρήσης εκτάσεις υπάρχουν και σε άλλες περιοχές. Μεμονωμένοι πυρήνες γεωργικών γαιών υπάρχουν στο Δοτσικό, στο Πολυνέρι, στο Μικρολίβαδο, στο Κηπουριό, στο Τρίκωμο και στην Αλατόπετρα. Τέλος σημαντικές εκτάσεις υπάρχουν και στο δήμο Δεσκάτης όπου η κύρια ασχολία των κατοίκων του δήμου είναι η γεωργία και η κτηνοτροφία. Οι δήμοι ή κοινότητες όπου το ποσοστό της γεωργικής γης ξεπερνάει το 30% στο σύνολο της έκτασης του Ο.Τ.Α. που ανήκουν είναι : Δεσκάτης με ποσοστό 38,2%, Παλαιοχωρίου με 31,4%, Κιβωτού με 66,6%, Αμυγδαλιών με 62%, Οροπεδίου με 33,7%, Σύνδρενδρου με 48,5% και Γρεβενών με 39,6%. (Χωροταξικό Σχέδιο νομού Γρεβενών, ΠΛΟΧΜΟΣ Ο.Ε,1999)

Παρόλο το σημαντικό ποσοστό της γεωργικής χρήσης, η αρδευόμενη αγροτική γη είναι αρκετά περιορισμένη σε ποσοστό. Μόνο το 12,5% χαρακτηρίζεται ως αρδευόμενη έκταση. Το μεγαλύτερο τμήμα των καλλιεργειών καταλαμβάνει αυτή των σκληρών σιτηρών, αλλά υπάρχουν επίσης κηπευτικές και άλλες καλλιέργειες.

4.2.4.5 ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ

Ο νομός Γρεβενών παρουσιάζει μια ιδιαίτερη μορφή ως προς την οικιστική χρήση. Οι απομακρυσμένοι οικισμοί από την πρωτεύουσα του νομού έχουν σημαντικές τάσεις ερήμωσης. Όσο κατευθυνόμαστε προς την πόλη των Γρεβενών, οι οικισμοί παρουσιάζουν μικρότερες τάσεις ερήμωσης. Οι λόγοι που παρουσιάζονται οι συγκεκριμένες τάσεις είναι για τους ορεινούς απομακρυσμένους οικισμούς της δυτικής πλευράς του νομού (κοινότητες Σαμαρίνας, Αβδέλλας) οι κακές καιρικές συνθήκες που υπάρχουν τους χειμερινούς μήνες και η δυσκολία μεταφοράς σε άλλες περιοχές, ενώ για τους οικισμούς της νότιας και ανατολικής περιοχής του νομού (κυρίως στο δήμο Δεσκάτης) η ενασχόληση των ανθρώπων με την κτηνοτροφία, τη γεωργία και τη δασοπονία που δεν απόφερε οικονομικά οφέλη ικανά για την διαβίωση τους.

Στο νομό δεν παρουσιάζονται σημαντικές πιέσεις για οικιστική χρήση. Είναι χαρακτηριστικό πως υπάρχουν πολλοί οικισμοί που έχουν πολλά ακατοίκητα σπίτια. Επίσης υπάρχει και μεγάλο ποσοστό ανθρώπων που κατοικούν σε άλλους νομούς (κυρίως Θεσσαλονίκης, Κοζάνης, Αττικής) και διατηρούν σπίτια στους οικισμούς από όπου κατάγονται. Έτσι τα σπίτια αυτά στο μεγαλύτερο διάστημα του χρόνου παραμένουν ακατοίκητα. Αξίζει να αναφερθεί πως μετά το μεγάλο σεισμό του 1995, πολλά σπίτια σε πολλούς οικισμούς κρίθηκαν ακατάλληλα, με συνέπεια την ανακατασκευή αυτών. Παρά το παραπάνω γεγονός δεν υπήρχαν πιέσεις για αύξηση της οικιστικής χρήσης στο νομό. Με την αύξηση του τουρισμού που παρατηρήθηκε τα τελευταία χρόνια, κυρίως στους οικισμούς κοντά στο χιονοδρομικό κέντρο Βασιλίτσας, η οικιστική χρήση αναμένεται να αυξηθεί, όχι όμως σε επίπεδο τέτοιο ώστε να δημιουργεί ανησυχίες. Είναι όμως απαραίτητο να γίνει με τέτοιο τρόπο ώστε να διατηρηθεί το φυσικό τοπίο της περιοχής και να μην υπάρξουν συγκρούσεις χρήσεων γης.

4.2.4.6 ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΧΡΗΣΗ

Στην βιομηχανική χρήση του νομού μπορούμε να κατατάξουμε τις περιοχές εκείνες που χρησιμοποιούνται από βιομηχανίες και βιοτεχνίες. Οι υπάρχουσες μονάδες βιομηχανίας-βιοτεχνίας ανήκουν κυρίως στον κλάδο της αγροτικής βιομηχανίας (τυροκομεία), στον κλάδο της μεταποίησης (βιοτεχνίες ενδυμάτων) και τέλος στον τομέα της επεξεργασίας ξύλου (ξυλεία-επιπλοποιεία) όπου κατέχει και το μεγαλύτερο ποσοστό ύπαρξης. Παρόλο την ύπαρξη όλων αυτών των βιομηχανιών-βιοτεχνιών, η περιβαλλοντική ρύπανση δεν έχει μεγάλη έκταση από τα απόβλητα αυτών.

Οι παραπάνω μονάδες, είναι χαρακτηριστικό, πως βρίσκονται διεσπαρμένες στο νομό εκτός από τις ορεινές και τις απομονωμένες περιοχές. Θεσμοθετημένη βιομηχανική περιοχή (ΒΙ.ΠΕ.) στο νομό δεν υπάρχει μιας και ο αριθμός των βιομηχανιών είναι πολύ μικρός. Οι σημαντικότερες από αυτές βρίσκονται γύρω από την πόλη των Γρεβενών και κατά μήκος των οδικών αξόνων Γρεβενών-Κνίδης και Γρεβενών-Καληράχης.

4.2.4.7 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ

Ο νομός Γρεβενών δεν παρουσιάζει σαφείς ζώνες τουριστικής χρήσης. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αύξηση του τουρισμού, κυρίως λόγω του χιονοδρομικού κέντρου, που είναι ικανή να χαρακτηρίσει την περιοχή γύρω από το χιονοδρομικό, τουριστική ζώνη. Μεγάλες συγκεντρώσεις τουριστικών καταλυμάτων στην παραπάνω τουριστική περιοχή δεν υπάρχουν. Ενδεικτικό είναι το γεγονός πως μόνο 70 κλίνες υπάρχουν στο χιονοδρομικό. Τις περισσότερες κλίνες κατέχει η πόλη των Γρεβενών, περίπου ανέρχονται στις 270.

Γύρω από το χιονοδρομικό, τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται αύξηση των κλινών. Πολλοί άνθρωποι αντιλαμβανόμενοι τη δυναμική που παρουσιάζει ο τουρισμός του νομού μετατρέπουν τα σπίτια τους σε τουριστικά καταλύματα. Επίσης υπάρχουν κατευθύνσεις από τοπικές πολιτικές και από μελέτες, για την δημιουργία τουριστικών κλινών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η

κοινότητα Σμίξης όπου μετατράπηκαν κοινοτικά κτίσματα σε παραδοσιακούς ξενώνες.

Στο νομό Γρεβενών υπάρχουν σήμερα 8 ξενοδοχεία δυναμικότητας 508 κλινών και 69 τουριστικοί ξενώνες δυναμικότητας 1.454 κλινών. Τα περισσότερα τουριστικά καταλύματα δεν παρέχουν ικανοποιητικές υπηρεσίες με αποτέλεσμα την μη ικανοποίηση των αναγκών των τουριστών της περιοχής. Πολλά από αυτά έγιναν τη δεκαετία του '90 με την χρησιμοποίηση των προγραμμάτων Leader I και II, προγράμματα που έδωσαν τη δυνατότητα στους πολίτες να ασχοληθούν με τον κλάδο των τουριστικών υπηρεσιών. (Τοπικό Πρόγραμμα Αξιοποίησης Leader Plus, 2002)

Η χωρική κατανομή των ξενοδοχείων και των ξενώνων δεν είναι ισορροπημένη. Οι περισσότεροι ξενώνες βρίσκονται στις ορεινές και ημιορεινές κοινότητες, στα δυτικά του νομού, κοντά στο χιονοδρομικό. Στο ανατολικό τμήμα του νομού υπάρχουν οι λιγότεροι ξενώνες αριθμητικά, ενώ σημαντικός είναι ο αριθμός των κλινών, όπως προαναφέρθηκε στην πόλη των Γρεβενών. Τέλος ο δήμος Δεσκάτης έχει και αυτός ορισμένο αριθμό ξενώνων και ξενοδοχείων, συγκριτικά μικρό, που έχουν δυναμικότητα 50 κλινών.

Τουριστικές υποδομές

Στον τομέα των τουριστικών υποδομών ο νομός παρουσιάζει σημαντικές ελλείψεις. Δεν υπάρχουν μεγάλοι συνεδριακοί χώροι, για την ανάπτυξη συνεδριακού τουρισμού όπως επίσης δεν υπάρχουν σημαντικές αθλητικές εγκαταστάσεις για την ανάληψη αθλητικών αγώνων που θα προσελκύσει τουρίστες.

Σημαντικό πλεονέκτημα όμως αποτελεί για την περιοχή των Γρεβενών η ύπαρξη του χιονοδρομικού κέντρου Βασιλίτσας. Πρόκειται για ένα από τα μεγαλύτερα χιονοδρομικά κέντρα της Ελλάδας με μεγάλο πλεονέκτημα του, να είναι η συντήρηση του χιονιού και τους ανοιξιάτικους μήνες. Βρίσκεται σε απόσταση 48χλμ. από την πόλη των Γρεβενών στο δυτικό τμήμα του νομού. Διαθέτει δύο εναέριους αναβατήρες συνολικού μήκους 1880μ., τρεις συρόμενους αναβατήρες συνολικού μήκους 2300μ. , δώδεκα χιονοδρομικές

πίστες συνολικού μήκους 7.500μ., τη μεγαλύτερη πίστα αρχαρίων στην Ελλάδα μήκους 3.860μ., πίστα χιονοδρομίας, σχολές σκι, καταστήματα ενοικιάσεως εξοπλισμού, δύο σαλέ ημέρας και ξενώνα (Τοπικό Πρόγραμμα Αξιοποίησης Leader plus,2002). Τα τελευταία χρόνια, που η πρόσβαση στο νομό έχει βελτιωθεί κατά πολύ, όλο και περισσότεροι τουρίστες καταφθάνουν στη ‘Βασιλίτσα’. Παράλληλα ο νομός διαθέτει και δύο ορεινά καταφύγια, στη Δεσκάτη και στη Βασιλίτσα.

Η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως είναι ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός, οι τουρίστες που καταφθάνουν σε μια περιοχή για λόγους φυσιολατρικούς, μπορεί να βρει πρόσφορο έδαφος στο νομό Γρεβενών. Παρά την έλλειψη ειδικών τουριστικών υποδομών για την ικανοποίηση των παραπάνω εναλλακτικών μορφών τουρισμού, η περιοχή διαθέτει όλα εκείνα τα βασικά στοιχεία που συνθέτουν το σκηνικό για την ανάπτυξη τους.

4.2.5 ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Στον τομέα των υποδομών του νομού υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις. Τόσο οι περιβαλλοντικές όσο και οι μεταφορικές έχουν σημαντικές αδυναμίες. Είναι απαραίτητο για την ανάπτυξη του τουρισμού με άξονα το τοπίο της περιοχής να υπάρξουν οι κατάλληλες ενέργειες.

4.2.5.1 ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Μεταφορικές υποδομές του νομού αποτελεί μόνο το οδικό δίκτυο. Υπάρχει πλήρη έλλειψη σιδηροδρομικού δικτύου όπως επίσης δεν υπάρχει αεροδρόμιο.

Το οδικό δίκτυο του νομού χαρακτηρίζεται από την κακή του κατάσταση με εξαίρεση την Εγνατία Οδό. Στο νομό υπάρχουν τέσσερα επίπεδα οδικού δικτύου: αυτοκινητόδρομοι (Εγνατία οδός), Εθνικής οδού (ο άξονας σύνδεσης Γρεβενών – Καλαμπάκας), επαρχιακού δρόμων και τέλος κοινοτικών δρόμων.(Χάρτης 4)

Εγνατία Οδός

Σημαντικό γεγονός αποτελεί η ύπαρξη τμήματος της Εγνατίας Οδού στο νομό. Το τμήμα της Εγνατίας που ενώνει την Κοζάνη με το νομό Γρεβενών, μήκους 45χλμ. και διέρχεται από το νομό, ολοκληρώθηκε και δόθηκε προς χρησιμοποίηση το 2002. Ο μεγάλος αυτός οδικός άξονας αναμένεται να έχει πολλά θετικά αποτελέσματα για ολόκληρο το νομό. Σήμερα βρίσκεται υπό κατασκευή και το τμήμα της Εγνατίας Οδού που θα ενώνει τα Γρεβενά με το Μέτσοβο που αναμένεται να έχει σαν αποτέλεσμα την ενοποίηση της περιοχής αλλά και ολόκληρης της Μακεδονίας με την Ήπειρο. Παρά τις όποιες αντιδράσεις που υπήρχαν κυρίως από διάφορες οικολογικές οργανώσεις και ομάδες, που ήταν αντίθετη στη κατασκευή του, το παραπάνω έργο σηματοδοτεί την έναρξη πολλών κοινωνικό-οικονομικών εξελίξεων για το νομό και τη χώρα. Αξίζει να τονισθεί πως οι πιέσεις που ασκήθηκαν από πλευράς οικολογικών ομάδων είχε ως αποτέλεσμα την αλλαγή στη χάραξη τμήματος της Εγνατίας Οδού, και πιο συγκεκριμένα στο κομμάτι Γρεβενών-Μετσόβου. Έτσι η νέα χάραξη πιστεύεται πως δεν θα διαταράξει τις ισορροπίες των φυσικών οικοσυστημάτων και γενικότερα του φυσικού τοπίου της περιοχής. Επίσης τεράστιες είναι δυνατότητες, που δημιουργούνται από την ύπαρξη του συγκεκριμένου οδικού άξονα στον τομέα του τουρισμού. Η προσέλκυση των τουριστών γίνεται πιο εύκολη μιας και μειώνεται ο χρόνος ταξιδιού αλλά και η ποιότητα αυτού.

Εθνικό δίκτυο

Το Εθνικό δίκτυο του νομού αποτελείται από τον οδικό άξονα που ενώνει την πόλη των Γρεβενών με την Καλαμπάκα. Είναι δίκτυο κακής ποιότητας με πολλά προβλήματα ιδίως τους χειμερινούς μήνες όπου υπάρχουν συνεχιζόμενες χιονοπτώσεις. Δεν υπάρχει διαχωρισμός των λωρίδων κυκλοφορίας με νησίδες ασφαλείας, με συνέπεια να είναι αυξημένος ο κίνδυνος ατυχημάτων. Επίσης διαπερνάει πολλούς οικισμούς, με αυξημένο κίνδυνο ατυχημάτων μιας και δεν υπάρχουν φωτεινοί σηματοδότες.

Επαρχιακό δίκτυο

Το επαρχιακό δίκτυο του νομού Γρεβενών βρίσκεται κακή κατάσταση και έχει συνολικό μήκος 206χλμ. Οι λόγοι που οφείλονται στην κακή κατάσταση

αυτού είναι κυρίως οι χειμερινές καιρικές συνθήκες και το ορεινό ανάγλυφο της περιοχής. Λόγο της ύπαρξης του χιονοδρομικού και άλλων τουριστικών δραστηριοτήτων που πρόκειται να αναπτυχθούν ή δείχνουν να αναπτύσσονται είναι αναγκαία η βελτίωση του.

Κοινοτικοί δρόμοι

Οι κοινοτικοί δρόμοι είναι κυρίως δρόμοι αγροτικοί μη ασφαλτοστρωμένοι που χρησιμοποιούνται για τις αγροτικές εργασίες με συνολικό μήκος για το νομό 105χλμ. Αξίζει να αναφερθεί πως υπάρχουν και πολλοί δασικοί δρόμοι που βοηθούν στην προστασία των δασών αλλά διαταράσσουν τα φυσικά οικοσυστήματα και κατά επέκταση του φυσικού-περιβαλλοντικού τοπίου. (Χωροταξικό Σχέδιο Νομού Γρεβενών, ΠΛΟΧΜΟΣ Ο.Ε.,1999)

4.2.5.2 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Με τον όρο περιβαλλοντικές υποδομές εννοούμε το δίκτυο ύδρευσης του νομού, το δίκτυο αποχέτευσης και τέλος τις υποδομές που αναφέρονται στα απορρίμματα.

Δίκτυο Ύδρευσης

Το δίκτυο ύδρευσης του νομού δημιουργήθηκε κυρίως την περίοδο της δεκαετίας του '70. Οι οικισμοί που απέκτησαν τότε υδρευτικό δίκτυο, τροφοδοτούνται με νερό που διαπερνάει από πλαστικές σωλήνες. Υπάρχουν οικισμοί που απέκτησαν δίκτυο ύδρευσης πιο πριν, και το νερό περνάει από ανιαντοτσιμεντοσωλήνες. Ο νομός Γρεβενών παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα στο δίκτυο υδροδότησης μιας και υπάρχει έλλειψη υπογείων νερών. Παρατηρείται σημαντικό πρόβλημα τροφοδότησης νερού, ιδίως του καλοκαιρινούς μήνες, για τους οικισμούς. Οι περισσότεροι οικισμοί του νομού υδροδοτούνται από πηγές. Υπάρχουν επίσης πολλοί οικισμοί που υδροδοτούνται από γεωτρήσεις. Αν και υπήρχαν πολλά προγραμματισμένα έργα για την ύδρευση πολλών οικισμών από τη δεκαετία του '90, εντούτοις λίγα πραγματοποιήθηκαν, με τα περισσότερα να βρίσκονται στο στάδιο της κατασκευής ή έχουν μείνει στα σχέδια μιας και υπάρχουν πολλές αντιδράσεις

από τους κατοίκους των περιοχών Γενικώς η ύδρευση των οικισμών και των γεωργικών γαιών αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα του νομού.

Δίκτυο αποχέτευσης

Ολοκληρωμένο δίκτυο αποχέτευσης για όλο το νομό δεν υπάρχει. Οι οικισμοί που έχουν αποχετευτικό δίκτυο είναι αυτοί που βρίσκονται στην ανατολική πλευρά του νομού, η πόλη των Γρεβενών και ορισμένοι δήμοι που βρίσκονται κοντά στην πόλη των Γρεβενών. Τα λύματα από το υπάρχων δίκτυο αποχέτευσης καταλήγουν στον ποταμό Αλιάκμονα. Οι υπόλοιποι οικισμοί, και κυρίως οι ορεινοί οικισμοί χρησιμοποιούν βόθρους, που εκρέουν τα λύματα σε χείμαρρους ή στο έδαφος. Δεν παρατηρείται μεγάλη μόλυνση του εδάφους μιας και δεν είναι μεγάλη η ποσότητα των λυμάτων. Το υπάρχων δίκτυο αποχέτευσης είναι παντοροϊκό. Εξάιρεση αποτελούν τα δίκτυα αποχέτευσης των Κοινοτήτων Κηπουρείου και Κρανέας όπου είναι χωριστικό. (Χωροταξικό Σχέδιο Νομού Γρεβενών, ΠΛΟΧΜΟΣ Ο.Ε.,1999)

Διαχείριση απορριμμάτων

Στο νομό δεν υπάρχει θεσμοθετημένος Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (Χ.Υ.Τ.Α.). Οργανωμένη συγκομιδή των σκουπιδιών δεν γίνεται με συνέπεια τα απορρίμματα να πετιούνται ανεξέλεγκτα σε χαράδρες και χείμαρρους, στους περισσότερους οικισμούς από τους ίδιους τους κατοίκους της περιοχής. Οι οικισμοί που έχουν ένα σύστημα διαχείρισης των απορριμμάτων, που είναι όμως ανεπαρκές, είναι οι δήμοι Γρεβενών, Θ. Ζάκα και Δεσκάτης. Χρησιμοποιούν το σύστημα της απλής ταφής των απορριμμάτων. Γίνονται προσπάθειες και υπάρχουν πολιτικές για καλύτερη διαχείριση των απορριμμάτων, αλλά το αυξημένο κόστος και η έλλειψη περιβαλλοντικής συνείδησης των πολιτών, επιδρούν αρνητικά στην ολοκλήρωση αυτών των προσπαθειών.

4.2.6 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ – ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης του νομού Γρεβενών οδηγεί στη λήψη κάποιων πρώτων γενικών συμπερασμάτων όσο αναφορά τα προβλήματα της περιοχής. Αυτά τα προβλήματα καταρχήν εντοπίζονται κυρίως στο τομέα

των υποδομών. Οι μεταφορικές υποδομές του νομού κρίνονται ανεπαρκείς, κακής ποιότητας, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να αναπτυχθεί τουριστικά ο νομός στο επίπεδο που του αξίζει. Η Εγνατία Οδός ως αναπτυξιακό έργο μπορεί να βοηθήσει στην αλλαγή αυτής της εικόνας. Είναι όμως απαραίτητο στο υπόλοιπο οδικό δίκτυο να υλοποιηθούν έργα με σκοπό την καλύτερη και ασφαλέστερη εξυπηρέτηση των πολιτών. Μόνο έτσι θα μπορούν περισσότεροι άνθρωποι να επισκέπτονται το νομό. Πρέπει όμως να ληφθεί σοβαρά υπόψη το τοπίο της περιοχής, ώστε να αποτελέσει το βασικό τουριστικό πόρο για την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη των Γρεβενών.

Επίσης πρέπει να υπάρξουν και οργανωμένες πολιτικές για τις περιβαλλοντικές υποδομές του νομού που παρουσιάζουν αρνητική εικόνα. Πρέπει να αναζητηθούν νέοι τρόποι υδροδότησης των οικισμών και των γεωργικών γαιών ώστε να υπάρχει επάρκεια νερού. Παράλληλα είναι αναγκαία η περιβαλλοντική διαχείριση των απορριμμάτων, με τέτοιο τρόπο ώστε να μην αποτελεί όχληση για το φυσικό περιβάλλον και τα φυσικά οικοσυστήματα.

Σημαντικό πρόβλημα για το νομό και θέμα που πρέπει να απασχολήσει τις διοικητικές αρχές είναι οι τάσεις που παρουσιάζει σήμερα ηλικιακά ο νομός. Ο στόχος της τοπικής κοινωνίας πρέπει να είναι η αύξηση του ποσοστού των νέων ανθρώπων, μέσω δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, μέσω πολιτικών για συγκράτηση των ηλικιακά νέων ανθρώπων και τέλος μέσω της τουριστικής ανάπτυξης που θα προσφέρει τη δυνατότητα απασχόλησης στους νέους σε νέου κλάδους πιο ελκυστικούς προς αυτούς.

Εξίσου σημαντικό πρόβλημα αποτελεί για το νομό και τα σημάδια ερήμωσης και απομόνωσης διαφόρων οικισμών, κυρίως ορεινών. Πρέπει να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες για τη δημιουργική και τη συστηματική ένωση των ορεινών οικισμών με τους άλλους οικισμούς με στόχο την ανάπτυξη αυτών των οικισμών, που είναι δυνατό να στηριχθεί στην τουριστική ανάπτυξη που θα έχει ως βάση το φυσικό τους τοπίο. Παράλληλα πρέπει να υπάρξει οργανωμένο σύστημα διαχείρισης των χρήσεων γης που θα αντιμετωπίζει προβλήματα συγκρούσεων, με τελικό στόχο την ανάπτυξη και

διαχείριση του αγροτικού-τοπίου της υπαίθρου. Στο νομό παρατηρείται σήμερα το γεγονός η γεωργική χρήση να συγκρούεται με τους βοσκότοπους με αποτέλεσμα να υπάρχουν προβλήματα για την κτηνοτροφία και την γεωργία.

4.3 ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΠΟΡΟΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

Ο νομός Γρεβενών αποτελεί έναν από τους πιο πλούσιους στην Ελλάδα σε φυσικά-περιβαλλοντικά τοπία. Η ύπαρξη αυτών των τοπίων μπορεί να σηματοδοτήσει την αύξηση του τουρισμού της περιοχής. Τοπία που διαμορφώνονται από την ύπαρξη παραδοσιακών γεφυριών, πλούσιων δασών και δασικών εκτάσεων, όπως επίσης και από την ύπαρξη σημαντικής χλωρίδας και πανίδας. Είναι απαραίτητο λοιπόν να αξιοποιηθεί το τοπίο ως τουριστικός πόρος του νομού, που σε συνδυασμό με την παράλληλη ανάπτυξη και των άλλων τουριστικών παραγόντων που διαμορφώνουν την τουριστική ζήτηση, να διαμορφώσουν τις κατάλληλες συνθήκες για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

4.3.1 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟ-ΦΥΣΙΚΟ ΤΟΠΙΟ

Το φυσικό τοπίο του νομού Γρεβενών μπορεί να αποτελέσει τον κύριο τουριστικό πόρο για την περιοχή. Η ύπαρξη συγχρόνως μεγάλων εκτάσεων δασών, ιστορικών γεφυριών παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, φυσικών οικοσυστημάτων και τέλος έλλειψη σημαντικής περιβαλλοντικής ρύπανσης, συνθέτουν ένα τοπίο ανεκτίμητης ομορφιάς. Με την ανάπτυξη μορφών τουρισμού που είναι φιλικότερες προς το περιβάλλον, που έχουν το τοπίο ως βασικό πόρο ανάπτυξης, ο νομός παρουσιάζεται να βρίσκεται μπροστά σε μια καινούργια πρόκληση ως προς το μέλλον του. Η πρόκληση αυτή αναφέρεται στο γεγονός πως ο νομός αξιοποιώντας κατάλληλα το τοπίο ως τουριστικό πόρο μπορεί να αλλάξει την οικονομική και γενικότερη ανάπτυξη του προς το καλύτερο μέσω της τουριστικής ανάπτυξης.

Τα στοιχεία που συνθέτουν το φυσικό τοπίο του νομού είναι κυρίως δύο. Τα πλούσια φυσικά οικοσυστήματα που υπάρχουν στην περιοχή και εκφράζονται κυρίως από τον Εθνικό Δρυμό Πίνδου και η ύπαρξη μοναδικών γεφυριών ως προς την εικόνα που συνθέτουν με το υπόλοιπο τοπίο. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί και το χιονοδρομικό κέντρο Βασιλίτσας, μόνο όμως ως προς την ανάπτυξη συγκεκριμένου είδους τουριστών και συγκεκριμένου τοπίου (χειμερινού). Παράλληλα οι προστατευόμενες περιοχές διατηρούν την αισθητική του τοπίου τους όπου αυτές δεν έχουν υποστεί ανθρώπινες παρεμβάσεις.

4.3.1.1 ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΓΕΦΥΡΙΑ

Βασικό χαρακτηριστικό του φυσικού τοπίου του νομού είναι τα πολλά παραδοσιακά γεφύρια που βρίσκονται διασκορπισμένα στην περιοχή και το έτος κατασκευής τους είναι απροσδιόριστο. Υπάρχουν 19 γεφύρια από τα οποία τα 12 διατηρούνται σε αρκετά καλή κατάσταση και συνθέτουν ένα τοπίο μαγευτικό με την υπόλοιπη φύση. Η ονομασία τους προέρχεται συνήθως από τη κοινότητα στην οποία ανήκουν. Παράλληλα τα γεφύρια έχουν ιδιαίτερη αρχιτεκτονική φυσιογνωμία μιας και είναι σε σχήμα τόξου με επιβλητικές καμάρες. Οι διοικητικές αρχές του νομού κατά καιρούς έχουν πάρει σημαντικές αποφάσεις για αναστήλωση και αξιοποίηση τους, αλλά προβλήματα κυρίως χρηματοδότησης των έργων που υπάρχουν, δεν τις καθιστούν αποτελεσματικές. Οι κάτοικοι του νομού έρχονται αντιμέτωποι με μια πρόκληση που τους παρουσιάζεται για το μέλλον. Η χρησιμοποίηση των γεφυριών από λόγους εξυπηρέτησης και μεταφοράς

Εικόνα 4-1: Γεφύρι στην Κοινότητα Δοτσικού

Πηγή : Internet Explorer

εμπορευμάτων που ήταν στην τουρκοκρατία, αποτελούν σήμερα ένα στολίδι για την περιοχή. Διαμορφώνοντας όμως μια εικόνα σημερινή εγκατάλειψης αυτών από τους πολίτες και τις διοικητικές αρχές, που δεν αντιλαμβάνονται

την αξία των γεφυριών ως στοιχείο του σημαντικού τουριστικού πόρου του νομού που είναι το τοπίο, είναι απαραίτητο οι πολίτες να πιέσουν προς την αξιοποίηση αυτών.

4.3.2.2 ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΡΥΜΟΣ ΠΙΝΔΟΥ

Ο Εθνικός Δρυμός Πίνδου ‘Βάλια Κάλντα’ ιδρύθηκε το 1996 με Βασικό Διάταγμα.(ΒΔ 487/1966),(ΦΕΚ 120/Τ.Α./1966). Έχει έκταση 3393 εκτάρια και περιφερειακή ζώνη 4.200 εκτάρια. Ο κύριος πυρήνας του αποτελείται από την κοιλάδα Βάλια Κάλντα, που περιστοιχίζεται από τις κορυφές Αυγό (2.098μ.), Αυτιά (2.082 μ.)και Φλέγγα (2.152μ.). Μέσα στον Δρυμό μπορεί κανείς να συναντήσει πολλά είδη ζώων και φυτών. Χαρακτηριστικό ζώο που κατοικεί στη Βάλια Καλντα και μόνο εκεί σ’ ολόκληρη την Ευρώπη, είναι η καφέ αρκούδα. Επίσης σπάνια θεωρούνται και τα δάση Μαύρης Πεύκης που υπάρχουν.

Παρά την ομορφιά της περιοχής και παρά το γεγονός πως θεσμοθετημένα προστατεύεται, έχουν υπάρξει κατά καιρούς πολλές καταστροφές στο τοπίο της περιοχής, είτε από τον ανθρώπινο παράγοντα είτε από φυσικές αιτίες. Επίσης σημαντικό θεωρείται πως δεν υπάρχουν φυσικοί διάδρομοι ώστε να ενώνεται με τις άλλες προστατευόμενες περιοχές, με συνέπεια να κινδυνεύει η πανίδα της περιοχής. Η Βάλια Κάλντα μπορεί να αποτελέσει το κυριότερο τουριστικό πόρο του Ν. Γρεβενών μιας και υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που επισκέπτονται τους Εθνικούς Δρυμούς και τις Προστατευόμενες περιοχές.

Εικόνα 4-2: Βάλια Κάλντα

Πηγή: Internet Explorer

4.3.2 ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΑ ΓΡΕΒΕΝΑ

Η ανάπτυξη του τουρισμού που παρουσίασε ο νομός Γρεβενών από τη δεκαετία του '80 και μετά στηρίχθηκε κυρίως στο Χιονοδρομικό Κέντρο Βασιλίτσας. Παρά την ύπαρξη πλούσιων φυσικών-περιβαλλοντικών τοπίων, τα τοπία αυτά δεν αξιοποιήθηκαν κατάλληλα για την ανάπτυξη του τουρισμού. Οι κυριότεροι λόγοι αυτής της μη αξιοποίησης ήταν:

- Η ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού, λόγω Χιονοδρομικού Κέντρου, που σημείωσε μεγάλη αύξηση λόγω και της στροφής όλων και περισσότερων ανθρώπων προς το χειμερινό τουρισμό
- Η μη κατανόηση από την τοπική κοινωνία της έννοιας του τοπίου ως τουριστικού πόρου

Παράλληλα οι Εθνικές κυβερνήσεις προσπαθούσαν μέσα από τις πολιτικές να αναπτύξουν τον τουρισμό σε παραθαλάσσιες περιοχές, δείχνοντας και αυτές με της σειρά τους έλλειψη κατανόησης για το ρόλο που μπορούσε να διαδραματίσει το φυσικό τοπίο των ορεινών περιοχών ως προς την ανάπτυξη του τουρισμού.

Τη δεκαετία του '90 που συνεχίστηκε η αύξηση του τουρισμού στο Ν. Γρεβενών, οι μορφές τουρισμού που αναπτύχθηκαν δεν άλλαξαν κατά πολύ. Κυρίαρχο ρόλο έπαιξε ο χειμερινός τουρισμός και το Χιονοδρομικό. Όμως οι τουρίστες που έρχονταν στο νομό, θέλοντας να γνωρίσουν καλύτερα την περιοχή, επισκέπτονταν και άλλα μέρη με συνέπεια το φυσικό τοπίο της περιοχής να αυξήσει τη σημασία του ως προς τον τουρισμό. Πολλοί πολίτες αντιλαμβάνοντας αυτής της καινούργιας δυναμικής, δημιούργησαν καινούργιους τουριστικούς ξενώνες, εκμεταλλευόμενοι και τα προγράμματα Leader, με συνέπεια να αυξηθούν οι τουριστικές υποδομές του νομού. Οι πολιτικές που είχαν ως στόχο τον τουρισμό, αν και αναφερόταν στο πλούσιο φυσικό τοπίο του νομού εντούτοις στήριζαν τη μελλοντική αύξηση του τουρισμού, στο Χιονοδρομικό και σε δραστηριότητες που παίρνουν μέρος κυρίως τους χειμερινούς μήνες.

Τα τελευταία χρόνια όμως, όλο και περισσότερο αντιλαμβάνεται η αξία του τοπίου από τους πολίτες και την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Υπάρχει μια προσπάθεια, μέσω των Προγραμμάτων από την Ε.Ε. , για αξιοποίηση των τοπίων με στόχο την αύξηση του τουρισμού, μιας και θεωρείται πως μπορεί να αποτελέσει τον άξονα ανάπτυξης του τουρισμού της περιοχής. Μια τέτοια χαρακτηριστική προσπάθεια αποτελεί το ‘Τοπικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης Δράσεων για την Αξιοποίηση του Προγράμματος Leader Plus’ που εκπονήθηκε από την Αναπτυξιακή Εταιρεία του Νομού Γρεβενών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Η αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης είναι το βασικό εκείνο στάδιο στη διαδικασία του σχεδιασμού, που θα δώσει το πλαίσιο μέσα από το οποίο θα βγουν τα τελικά συμπεράσματα. Παράλληλα σε μια διαδικασία στρατηγικού σχεδιασμού, που είναι μια συνεχής μακροχρόνια κυκλική διαδικασία, αποτελεί το σημαντικότερο κομμάτι αφού μέσα από την αξιολόγηση θα επισημανθούν τα προβλήματα που έχουν προκύψει καθώς και τα αποτελέσματα, θετικά ή αρνητικά, του προηγούμενου σχεδιασμού. Στην διάρκεια της αξιολόγησης επισημαίνονται τα θετικά και τα αρνητικά της συγκεκριμένης περιοχής.

Για την αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης της περιοχής των Γρεβενών θα χρησιμοποιηθεί η μέθοδος της S.W.O.T¹. Η συγκεκριμένη μέθοδος είναι ευρέως διαδεδομένη τα τελευταία χρόνια σε πολλές μορφές σχεδιασμού. Οι σχεδιαστές του χώρου την χρησιμοποιούν μιας και έχει τη δυνατότητα να προσαρμόζεται ανάλογα. Στην περίπτωση του σχεδιασμού του τοπίου όμως είναι δύσκολο να ανταποκριθεί στις ανάγκες του σχεδιασμού. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην μη κατάλληλη επιλογή πλεονεκτημάτων και ευκαιριών, όπως και μειονεκτημάτων με κινδύνων. Πολλές φορές, οι συγκεκριμένες έννοιες, συγχέονται μεταξύ τους με αποτέλεσμα να μη γίνεται κατάλληλη επιλογή στρατηγικής.(Klijn J.A., Bethe F., Wijermans M. και Yrma K.W., 1999)

5.1 ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η περιοχή των Γρεβενών αποτελεί μια από τις προνομιακές περιοχές σε φυσικά τοπία και φυσικά οικοσυστήματα στην Ελλάδα. Επιβάλλει την ανάγκη για την σωστή διαχείριση των τοπίων του νομού, διαχείριση ή ανάπτυξη που θα προκύπτει μέσα από εφαρμογή πολιτικών που θα έχουν επιλεχθεί μέσο κατάλληλου στρατηγικού σχεδιασμού. Ο τουρισμός μπορεί να αποτελέσει το κινητήριο μοχλό οικονομικής και βιοτικής ανάπτυξης των πολιτών, αλλά είναι

¹ S: Strengths, W: Weaknesses, O: Opportunities, T: Threats που μεταφράζεται στην ελληνική γλώσσα πλεονεκτήματα, αδυναμίες ή μειονεκτήματα, ευκαιρίες και κίνδυνοι.

απαραίτητο η ανάπτυξη αυτή να είναι εναρμονισμένη με τη διατήρηση του φυσικού τοπίου.

Πολλές περιοχές σε ολόκληρη την Ευρώπη αντιμετώπιζαν και αντιμετωπίζουν ανάλογες προκλήσεις για την ανάπτυξη τους, περιοχές που έχουν πολλά κοινά σημεία μ' αυτήν της περιοχής των Γρεβενών. Αλλού αντιμετωπίστηκαν με επιτυχή τρόπο με αποτέλεσμα την ανάπτυξη αυτών και αλλού προέκυψαν προβλήματα δισεπίλυτα που ανάγκασαν τις περιοχές αυτές να αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Έτσι οι τοπικές αρχές των Γρεβενών είναι ανάγκη να επιλέξουν τη κατάλληλη στρατηγική που θα προσδιορίζει το ρόλο που θα διαδραματίσει ο τουρισμός σε σχέση με το τοπίο. Επίσης ο σχεδιασμός και η διαχείριση του τουρισμού, στην προοπτική της βιώσιμης ανάπτυξης της περιοχής, θα πρέπει να γίνεται με τρόπο ώστε τα κοινωνικό-οικονομικά οφέλη να διαχέονται κατά το δυνατό περισσότερο σε όλη την κοινωνία και να προϋποθέτει τη διατήρηση του τοπίου που αποτελεί κεντρικό άξονα ανάπτυξης του. (Κοκκώσης, 2001)

5.2 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ

Ένα από τα βασικά στοιχεία της αξιολόγησης της υφιστάμενης κατάστασης είναι η περιγραφή των συγκριτικών πλεονεκτημάτων. Τα πλεονεκτήματα θα αποτελέσουν τον βασικό άξονα της ανάλυσης S.W.O.T. και είναι αυτά που θα δώσουν την κατευθυντήρια αρχή στην επιλεγόμενη στρατηγική. Όμως πρέπει να αναφερθεί πως πλεονεκτήματα αποτελούν εκείνα τα στοιχεία για το νομό Γρεβενών που προέρχονται από ενδογενείς παράγοντες ή καταστάσεις. Σε αντίθετη περίπτωση παύουν να είναι πλεονεκτήματα, αλλά χαρακτηρίζονται ως ευκαιρίες.

Το πρώτο βασικό πλεονέκτημα του νομού Γρεβενών αποτελεί η ύπαρξη πλούσιου φυσικού τοπίου. Το τοπίο ως βασικός άξονας σχεδιασμού του τουρισμού στο νομό, μπορεί να αποτελέσει τη βάση για βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη των Γρεβενών. Η περιοχή, μιας και είναι κυρίως ορεινή, είναι πλούσια σε φυσικά τοπία, απεριόριστης ομορφιάς, ορεινούς όγκους και δάση,

στοιχεία που μπορούν να προσελκύσουν τουρίστες κάθε μορφής. Σημαντικό στοιχείο στο φυσικό τοπίο αποτελούν τα υδάτινα οικοσυστήματα, που σε συνδυασμό με τα γεφύρια που βρίσκονται σε πολλά διασκορπισμένα σημεία, συνδυάζουν μια μαγευτική εικόνα της περιοχής. Το δυτικό κομμάτι

Εικόνα 5-1:Γεφύρι στο δήμο Θ. Ζάκα

Πηγή : Internet Explorer

του νομού είναι πιο πλούσιο σε φυσικά τοπία από το ανατολικό, μιας και πιο ορεινό, υπάρχοντας μέσα σ' αυτό ο Εθνικός Δρυμός Βάλια Κάλντα και μέρος της οροσειράς της Πίνδου. Έτσι είναι λογικό ο βασικός άξονας του σχεδιασμού τουριστικού τοπίου να αποτελεί για το νομό το φυσικό-περιβαλλοντικό τοπίο.

Βασικό πλεονέκτημα της περιοχής αποτελεί επίσης και η ύπαρξη πλούσιας βιοποικιλότητας. Στο νομό συναντούνται πολλά είδη άγριων ζώων και πουλιών, όπως επίσης υπάρχουν πολλά διαφορετικά είδη χλωρίδας. Χαρακτηριστικό μέρος ύπαρξης είναι η Βάλια Κάλντα, όπου ως Εθνικός Δρυμός προστατεύει την χλωρίδα και πανίδα. Παράλληλα σε περιοχές του νομού όπου δεν υπάγονται στον Εθνικό Δρυμό, κατοικούν άγρια ζώα και πουλιά μιας και τα πλούσια δάση τους δίνουν αυτή τη δυνατότητα. Είναι σημαντικό να τονισθεί ότι μέσα από τις θεσμοθετημένες περιοχές που προστατεύονται, βρίσκουν καταφύγιο άγρια ζώα αλλά και προστατεύονται διάφορες ποικιλίες φυτών. Στη σημερινή εποχή, όπου υπάρχει άνθηση τουριστών που επισκέπτονται περιοχές με πλούσια χλωρίδα και πανίδα, η βιοποικιλότητα του νομού μπορεί να αποτελέσει τον κράχη γι' αυτού του είδους τουρίστες.

Τα χιονοδρομικό κέντρο Βασιλίτσας αποτελεί επίσης σημαντικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη του τουρισμού του νομού. Η ύπαρξη του χιονοδρομικού κέντρου δεν μπορεί από μόνη της να αποτελέσει τη πηγή ανάπτυξης του τουρισμού μιας και ανά τη χώρα αλλά και γενικότερα ανά τον κόσμο, υπάρχουν πάρα πολλά χιονοδρομικά κέντρα. Το συγκεκριμένο χιονοδρομικό όμως έχει το βασικό πλεονέκτημα να βρίσκεται σε μια περιοχή όπου το τοπίο

είναι μαγευτικό μιας και περιστοιχίζεται από τα πλούσια δάση της οροσειράς της Πίνδου. Τα τελευταία χρόνια, όπου έγιναν σημαντικά έργα αξιοποίησης του κέντρου, υπάρχει μεγάλη προσέλκυση τουριστών κατά την διάρκεια των χειμερινών μηνών.

Εικόνα 5-2: Χιονοδρομικό Κέντρο Βασιλίτσας

Πηγή : Internet Explorer

Ο νομός Γρεβενών χαρακτηρίζεται από την έλλειψη σημαντικών βιομηχανικών μονάδων του δευτερογενή τομέα. Σαν φυσικό επακόλουθο αυτού είναι η απουσία σημαντικής περιβαλλοντικής ρύπανσης από αυτές. Συνεπώς μπορεί να αποτελεί η απουσία αυτή, λόγω μη οικονομικής ανάπτυξης των πολιτών και κατά συνέπεια χαμηλό ποσοστό Α.Ε.Π. ανά τη χώρα, αλλά συγχρόνως αποτελεί και σημαντικό πλεονέκτημα της περιοχής για σωστή διαχείριση του τοπίου, με στόχο την ανάπτυξη του τουρισμού. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα στην Ελλάδα και στην Ευρώπη όπου η ύπαρξη βιομηχανιών κοντά σε τουριστικές περιοχές αποτέλεσε τροχοπέδη στην βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού, μιας και τα περιβαλλοντικά προβλήματα που υπήρξαν ήταν απαγορευτικά για συνεχή προσέλκυση τουριστών².

Στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει ιδιαίτερη αναφορά στον Εθνικό Δρυμό Πίνδου και στις προστατευόμενες περιοχές του νομού από την πλευρά της παρουσίας τους στο νομό. Όπως προαναφέρθηκε ο σημαντικότερος λόγος ύπαρξης πλούσιου φυσικού τοπίου και σημαντικής βιοποικιλότητας οφείλεται σε ένα μεγάλο ποσοστό στην ύπαρξη της Βάλιας Κάλντας. Ο Εθνικός Δρυμός χαρακτηρίζει τη συνολική περιοχή των Γρεβενών και δίνει άλλη διάσταση στο περιβαλλοντικό τοπίο, το τοπίο των κοντινών οικισμών και 'επιβάλλει' πολιτικές για τη διαχείριση κάθε αυτής της περιοχής όσο και το γειτνιαζόντων περιοχών και λειτουργιών των χρήσεων γης. Έτσι μπορεί να χαρακτηριστεί ως πλεονέκτημα η παρουσία του, και μπορεί επίσης να αποτελέσει βασικό άξονα

² Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι Δαλματικές ακτές όπου η ύπαρξη βιομηχανικών μονάδων κοντά στις παραλίες μόλυνε τη θάλασσα, με αποτέλεσμα να σταματήσει η προσέλκυση τουριστών

ανάπτυξης του τουρισμού με όλες τις λειτουργίες του μέσα και έξω από αυτόν σχεδιάζοντας όλο το σύστημα λειτουργιών που συμβαίνουν γύρω από την περιοχή, αποτελώντας κεντρικό πόλο έλξης τουριστών.

5.3 ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ

Όπως και η περιγραφή πλεονεκτημάτων, έτσι και η αναφορά των μειονεκτημάτων είναι εξίσου σημαντική για την καλύτερη επιλογή στρατηγικής. Τα μειονεκτήματα αποτελούν τα σημεία εκείνα που πρέπει να αντιμετωπισθούν, μέσο λεπτομερούς εξέτασης αυτών, μιας και φρενάρουν τη διαδικασία όποιας ανάπτυξης μπορεί να υπάρξει. Επίσης χαρακτηρίζονται ως ενδογενής αδυναμίες μιας και προέρχονται από το εσωτερικό περιβάλλον της περιοχής και έχουν την αιτία της ύπαρξής τους σε εσωτερικούς παράγοντες και καταστάσεις. Στην περιοχή των Γρεβενών μέσα από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης εντοπίστηκαν αρκετές αδυναμίες της περιοχής που εμποδίζουν την ανάπτυξη του τουρισμού με βάση το τοπίο.

Πρώτη σημαντική αδυναμία της περιοχής είναι οι σημαντικές ελλείψεις στο τομέα των υποδομών. Οι ελλείψεις αυτές αναφέρονται στον τομέα των μεταφορών, του περιβάλλοντος και στον τομέα της ενέργειας. Καταρχήν το οδικό δίκτυο του νομού, λόγω κυρίως του γεωγραφικού ανάγλυφου της περιοχής, έχει χαμηλό επίπεδο εξυπηρέτησης για τους πολίτες που το χρησιμοποιούν. Το οδόστρωμα είναι χαμηλού επιπέδου, λόγω των καιρικών συνθηκών που επικρατούν τους χειμερινούς μήνες, παρά τις προσπάθειες που γίνονται τα τελευταία χρόνια. Την τελευταία δεκαετία πολλοί οικισμοί απόκτησαν ασφαλτόστρωση στο οδικό δίκτυο που τους συνδέει με τον υπόλοιπο νομό, δείγμα που δείχνει την καθυστέρηση της περιοχής σε επίπεδο υποδομών. Είναι απαραίτητο να αναφερθεί σ' αυτό το σημείο ότι υπάρχουν και αντιδράσεις για το οδικό δίκτυο της περιοχής, αντιδράσεις που πηγάζουν από το γεγονός πως με την ασφαλτόστρωση των δρόμων χαλάει το αισθητικό τοπίο της περιοχής. Εντούτοις θα μπορούσε αυτή η παρέμβαση να γίνει με τέτοιο τρόπο που και θα βοηθούσε τους πολίτες στην μετακίνησή τους αλλά και θα ήταν φιλική προς το τοπίο. Βέβαια το κόστος της διένεξης δρόμων

στην περιοχή είναι αρκετά μεγάλο μιας και τα βουνά που υπάρχουν απαιτούν μεγάλα κονδύλια συγκριτικά με άλλες περιοχές.

Επίσης σημαντικές ελλείψεις συναντώνται και στον τομέα των περιβαλλοντικών υποδομών. Πολλοί ορεινοί οικισμοί δεν έχουν το απαραίτητο δίκτυο αποχέτευσης, όπως επίσης το δίκτυο ύδρευσης τους είναι ανεπαρκές. Υπάρχουν επίσης πολλοί χώροι που γίνεται ανεξέλεγκτη ρήψη σκουπιδιών, κυρίως εκτός του δήμου Γρεβενών, που καταστρέφουν το φυσικό τοπίο και διαταράσσουν το φυσικό οικοσύστημα. Παράλληλα και στο τομέα της ενέργειας οι υποδομές είναι χαμηλού επιπέδου. Οι εναλλακτικές μορφές απέχουν πλήρως από το νομό Γρεβενών και βρίσκονται μόνο σε κάποια μακροπρόθεσμα σχέδια. Οι εναλλακτικές μορφές ενέργειας θα μπορούσαν κάλλιστα να χρησιμοποιηθούν σε τουριστικές υποδομές με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι φιλικές προς το περιβάλλον αλλά και να καλύπτουν τις ανάγκες των τοπικών κοινωνιών.

Τέλος ο τομέας των τουριστικών υποδομών βρίσκεται στο στάδιο της ανάπτυξης. Το γεγονός αυτό δημιουργεί σημαντικά προβλήματα για τους επισκέπτες της περιοχής. Ο αριθμός των κλεινών δεν είναι αρκετά μεγάλος ώστε να εξυπηρετεί την ζήτηση στους χειμερινούς μήνες κυρίως, αλλά τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια στροφή από τους πολίτες μιας και επενδύουν σε τουριστικές υποδομές. Έτσι είναι σημαντικό το μειονέκτημα της περιοχής έναντι άλλων περιοχών στον τομέα των υποδομών.

Στη συνέχεια άλλο μειονέκτημα του νομού αποτελεί το ανεπαρκές καταρτισμένο προσωπικό τόσο σε θέματα τουρισμού όσο και σε θέματα περιβάλλοντος. Γενικότερα το μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού είναι χαμηλό, γεγονός που καθιστά δύσκολη την προσαρμογή των πολιτών σε νέες συνθήκες που δημιουργούνται και σε απαιτήσεις που αυξάνονται. Οι πολίτες δεν είναι δεκτικοί σε νέες προτάσεις, τις περισσότερες φορές βλέπουν ευκαιριακά την ανάπτυξη του τουρισμού, φοβούμενοι να αλλάξουν τις συνήθειες τους. Η παραπάνω κατάσταση που υπάρχει γίνεται πιο αρνητική και από το γεγονός πως υπάρχουν τάσεις εγκατάλειψης από τους νέους της

περιοχής. Έτσι ο πληθυσμός του νομού χαρακτηρίζεται γηρασμένος, γεγονός που αποτελεί ακόμη ένα σημαντικό μειονέκτημα της περιοχής.

Η ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να αλλάξει αυτή τη κατάσταση αφού μπορεί να προσφέρει θέσεις εργασίας στους νέους, ο σημαντικότερος λόγος φυγής των νέων προς άλλες περιοχές, να προσφέρει τη δυνατότητα να γίνονται πιο δεκτικές οι όποιες προτάσεις και οι πολιτικές τουρισμού που γίνονται από τις τοπικές –δημόσιες αρχές. Η ύπαρξη ανθρώπων μεγάλης ηλικίας επίσης οφείλεται σε πολλές περιπτώσεις και στο χαμηλό επίπεδο των υπηρεσιών τουρισμού, αφού δεν έχουν τη δυνατότητα προσαρμογής στις απαιτήσεις των τουριστών .

Τέλος σημαντικό μειονέκτημα για την περιοχή αποτελεί η απομόνωση της είτε σε διοικητικό επίπεδο είτε σε επίπεδο γεωγραφικό. Τα κέντρα αποφάσεων βρίσκονται στην πρωτεύουσα της περιφέρειας που είναι η Κοζάνη, ή βρίσκονται στη Θεσσαλονίκη και κυρίως στην Αθήνα. Πολλές φορές τα προηγούμενα χρόνια αποφασίστηκαν πολιτικές που στην πραγματικότητα απείχαν από τις απαιτήσεις των πολιτών ή ήταν δύσκολο να πραγματοποιηθούν λόγω ιδιαίτερων συνθηκών της περιοχής. Επίσης παρατηρείται απομόνωση της περιοχής και σε γεωγραφικό επίπεδο μιας και το ανάγλυφο του νομού δυσκολεύει την εύκολη προσέγγιση από τους τουρίστες ή από πολίτες άλλων νομών. Η Εγνατία Οδός δίνει την εντύπωση σήμερα πως το πρόβλημα της απομόνωσης του νομού σε γεωγραφικό επίπεδο πρόκειται να λυθεί, άποψη όμως που δεν αποδίδει την πραγματικότητα πλήρως. Αυτό συμβαίνει γιατί μπορεί η ύπαρξη αυτής να αποφέρει τα αντίθετα αποτελέσματα μιας και η φυγή των πολιτών να είναι πιο εύκολη, αλλά και να υπάρξουν περιβαλλοντικά προβλήματα που αποτρέπουν τους τουρίστες να επισκέπτονται τα Γρεβενά. Γενικότερα η επιλογή της στρατηγικής που πρέπει να ακολουθηθεί απαιτείται να λαμβάνει σοβαρά υπόψη το παραπάνω πρόβλημα ώστε να εκλείψει η ‘απομόνωση’ της περιοχής.

5.4 ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

Οι ευκαιρίες αποτελούν τον τρίτο κρίκο της ανάλυσης S.W.O.T. και αναφέρονται σε ευκαιρίες που παρουσιάζονται ή πρόκειται να παρουσιασθούν, που προέρχονται από εξωγενείς καταστάσεις. Η αξιοποίηση τους θα βοηθήσει ολόκληρη τη περιοχή προς το στόχο της αξιοποίησης του τοπίου ως άξονας ανάπτυξης του τουρισμού.

Σαν μια πρώτη ευκαιρία που παρουσιάζεται για το νομό είναι η αλλαγή των μορφών τουρισμού που παρατηρείται στη σημερινή εποχή. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, όπως είναι ο οικοτουρισμός, τα extreme sports, ο οικολογικός τουρισμός κ.ά. μπορούν να αναπτυχθούν στο νομό μιας και υπάρχουν όλες οι βασικές προϋποθέσεις. Επίσης παρατηρείται σε παγκόσμιο επίπεδο μια εγκατάλειψη του μαζικού τουρισμού, οι τουρίστες κινούνται σε ατομικό επίπεδο εγκαταλείποντας την παραδοσιακή μορφή που μετακινούνταν μαζικά. Οι πολίτες του νομού παρουσιάζεται σήμερα να έχουν μια χρυσή ευκαιρία να προσελκύσουν αυτούς τους τουρίστες, κινούμενοι όμως πάνω σε μια συγκεκριμένη στρατηγική που θα επιλύσει διάφορα προβλήματα που υπάρχουν.

Άλλη σημαντική ευκαιρία που παρουσιάζεται είναι η ύπαρξη νέων τεχνολογιών στον τουρισμό και γενικότερα, όπως και η ανάπτυξη του marketing. Οι νέες τεχνολογίες όπως είναι το Internet μπορεί να κάνει ευρέως γνωστή την περιοχή και τα πλούσια φυσικά τοπία που έχει, να διαφημιστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να προσελκύονται όλο και περισσότεροι τουρίστες. Ακόμη οι νέες τεχνολογίες που χρησιμοποιούνται στον χωρικό σχεδιασμό μπορούν να αποτελέσουν πολύτιμο εργαλείο στην διαδικασία του σχεδιασμού της περιοχής. Τέτοια εργαλεία είναι η καταγραφή των χρήσεων γης από δορυφορικές εικόνες, τα γεωγραφικά συστήματα πληροφοριών, η τηλεπισκόπηση όπως και γενικότερα η συστηματική ανταλλαγή πληροφοριών με άλλες περιοχές που παρουσιάζουν κοινά σημεία με τα Γρεβενά. Παράλληλα το marketing έχει διεισδύσει σε πολύ μεγάλο βαθμό στον τουρισμό και επηρεάζει κατά πολύ τις παγκόσμιες εξελίξεις σε επίπεδο τουρισμού.

Χρησιμοποιώντας τη δυνατότητα αυτή οι τοπικές αρχές κυρίως, αλλά και οι πολίτες μεμονωμένα, μπορούν να χρησιμοποιήσουν το τοπίο ως το βασικό τους τουριστικό προϊόν για διαφήμιση.

Επίσης ευκαιρία αποτελεί για το νομό και η ύπαρξη πολλών προγραμμάτων είτε σε επίπεδο Ε.Ε. είτε σε επίπεδο εθνικό. Προγράμματα όπως είναι το Leader, το Life μπορούν να χρηματοδοτήσουν τοπικές πρωτοβουλίες και να δώσουν την ευκαιρία στον τοπικό πληθυσμό να ασχοληθεί πιο έντονα με τον τουρισμό. Εξάλλου η γενικότερη αντίληψη που υπάρχει ανά τον κόσμο για προστασία των φυσικών τοπίων και ανάδειξη αυτών, μπορεί να σταματήσει την όποια υποβάθμιση του περιβαλλοντικού τοπίου των Γρεβενών μιας και πλέον υπάρχει πλήρης νομοθεσία σε θέματα περιβαλλοντικού δικαίου σε διεθνές, εθνικό και τοπικό επίπεδο. Παράλληλα το Γ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, που τρέχει σήμερα, μπορεί να χρηματοδοτήσει αναπτυξιακά έργα του νομού αρκεί πάντοτε αυτά να αναφέρονται μέσα από διαδικασίες στρατηγικού σχεδιασμού. Συγχρόνως είναι χαρακτηριστικά δυο σημεία που αναφέρονται στο Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (Σ.Α.Κ.Χ) για τη διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς και τη δημιουργική διαχείριση των πολιτιστικών τοπίων της Ευρώπης.

- *«Η φυσική κληρονομιά απαιτεί ειδικές δράσεις οι οποίες είναι προσαρμοσμένες στα χαρακτηριστικά και τις συνθήκες των περιφερειών. Μπορεί να διακριθούν τρία βασικά είδη περιοχών: προστατευόμενες περιοχές, ευαίσθητες αλλά μη προστατευόμενες περιοχές και αγροτικά πολιτισμικά τοπία....»*
- *«Η ποικιλομορφία των πολιτιστικών τοπίων της Ευρώπης αποτελεί πολύτιμη κληρονομιά. Τα πολιτιστικά τοπία αποτελούν μια ορατή περιφερειακή ταυτότητα και αποτελούν τεκμήριο της ιστορίας και έκφραση της αλληλεπίδρασης του ανθρώπου με τη φύση. Οι προσπάθειες που καταβάλλονται για τη διατήρηση των περιφερειακών τοπίων και της ομορφιάς τους δεν αποτρέπουν ή παρεμποδίζουν την οικονομική ανάπτυξη. Αντίθετα, τα τοπία αυτά μπορεί να λειτουργήσουν ως οικονομικό έναυσμα: τα όμορφα τοπία αποτελούν αξιόλογα τουριστικά αξιοθέατα και συχνά προσελκύουν επενδύσεις. Ο πολιτιστικός αυτός πλούτος απαιτεί σωστή διαχείριση η οποία σέβεται τις τοπικές συνθήκες. Σε πολλές περιπτώσεις,*

απαιτείται προστασία τοπίων ειδικού ενδιαφέροντος σε άλλες, απαιτείται αποκατάσταση τοπίων τα οποία έχουν παραμεληθεί. Συχνά, το σημαντικότερο μέτρο το οποίο πρέπει να ληφθεί φαίνεται να συνίσταται στις προσπάθειες για τη διατήρηση της καλλιέργειας γεωργικών εκτάσεων προκειμένου να αποτραπεί η εγκατάλειψη της γης.» (Χωροταξικό Σχέδιο Νομού Γρεβενών, 1998)

Από τα παραπάνω μπορεί να κατανοήσει κανείς τη σημασία που δείχνει ολόκληρη η Ευρώπη για τη διατήρηση και την αξιοποίηση των τοπίων. Συνεπώς είναι ευκαιρία για την περιοχή η αξιοποίηση αυτών των πολιτικών στη διαμόρφωση κατάλληλου κλίματος για την ανάπτυξη του τουρισμού με βάση το τοπίο.

5.5 ΚΙΝΔΥΝΟΙ

Η περιγραφή των κινδύνων αποτελεί τον τελευταίο συνδετικό κρίκο στην διαδικασία της S.W.O.T. ανάλυσης. Ως κίνδυνοι αναφέρονται εκείνα τα εξωτερικά στοιχεία που μπορούν να παίξουν σημαντικό αρνητικό ρόλο στην διαδικασία της ανάπτυξης. Είναι λοιπόν απαραίτητο να προσεχθούν ιδιαίτερα μιας και πολλές φορές επηρεάζουν σε τέτοιο βαθμό που οι όποιες προσπάθειες για αντιμετώπιση τους είναι αναποτελεσματικές.

Ο σημαντικότερος κίνδυνος που απειλεί το νομό Γρεβενών είναι οι επιπτώσεις του τουρισμού στο τοπίο από την ανάπτυξη του τουρισμού. Είναι πλέον αποδεκτό από όλους πως εκτός από τις θετικές συνέπειες της αύξησης του τουρισμού, δημιουργούνται και σημαντικά προβλήματα που αν δεν αντιμετωπισθούν από τη γέννηση τους μπορούν να αποδειχθούν καταστροφικά στην διαδικασία της αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης. Ο τουρισμός στο νομό είναι πασιφανές πως θα στηριχθεί στο τοπίο αυτού, στα πλούσια περιβαλλοντικά κάλλη που συναντούνται μαζί αλλά και στη σημαντική βιοποικιλότητα. Όλα τα παραπάνω στοιχεία όμως έρχονται σε αντίθεση με τις αρνητικές συνέπειες του τουρισμού, μιας και αποτελούν τον πρώτο φυσικό αποδέκτη αυτής της ανάπτυξης. Μπορεί να προκύψουν προβλήματα που έχουν

σχέση με τη φέρουσα ικανότητα της περιοχής, τη μόλυνση των φυσικών οικοσυστημάτων και γενικότερα να προκύψει μια εικόνα που να έρχεται σε αντίθεση με το πλεονέκτημα του νομού που είναι το φυσικό του τοπίο. Πολλά είναι τα παραδείγματα ανά τον κόσμο όπου οι συνέπειες του τουρισμού στο περιβάλλον ήταν καταστροφικές για την περαιτέρω βιώσιμη ανάπτυξη του.

Παράλληλα πιο συγκεκριμένος κίνδυνος αποτελεί για το περιβαλλοντικό τοπίο των Γρεβενών και η ύπαρξη της Εγνατίας Οδού. Η μεγάλη αυτή μεταφορική υποδομή μπορεί να προκαλέσει τεράστια προβλήματα στο περιβάλλον, παρά τη αδιαμφισβήτητη χρησιμότητα της, όπως επίσης και να διαταράξει τα φυσικά οικοσυστήματα της περιοχής. Χαρακτηριστικό ζήτημα αποτελούσε στο σχεδιασμό της τα σημεία από όπου θα διαπερνάει το νομό. Η πρώτη χάραξη θεωρήθηκε πως θα ήταν επιβλαβής για το περιβάλλον, με συνέπεια να ακολουθήσει δεύτερη που βρίσκεται σε πιο απομακρυσμένο σημείο από τον Εθνικό Δρυμό και τις προστατευόμενες περιοχές. Η ηχητική ρύπανση είναι ο βασικός μεγάλος κίνδυνος για τη περιοχή μιας και είναι αναπόφευκτη η ύπαρξη θορύβων από τα αυτοκίνητα, όπως επίσης σημαντική αναμένεται να είναι και η ατμοσφαιρική. Έτσι η πρόκληση που δημιουργείται για τις τοπικές αρχές είναι μεγάλη αφού είναι αναγκασμένοι να διευθετήσουν ένα πρόβλημα που μπορεί να προκύψει και να έχει σοβαρές συνέπειες στο φυσικό τοπίο.

Σημαντικός κίνδυνος για τη περιοχή είναι ο ανταγωνισμός που υπάρχει και θα αυξηθεί στο μέλλον σε επίπεδο τουρισμού και των νέων μορφών της. Ήδη σήμερα παρατηρείται να υπάρχει αύξηση του τουρισμού στις ορεινές περιοχές της Ηπείρου, στα Ζαγοροχώρια και γενικότερα σε ορεινές περιοχές σε ολόκληρη την Ελλάδα. Οι αλλαγές στον τουρισμό και ειδικότερα στις νέες μορφές που υπάρχουν, είναι μεγάλες, άλλες περιοχές που αντιλήφθηκαν γρηγορότερα αυτές τις εξελίξεις προσπαθούν να αναπτύξουν τον τουρισμό τους με νέα δεδομένα, γεγονός που μπορεί να αποτρέψει κατά ένα μεγάλο βαθμό την ανάπτυξη του τουρισμού στο νομό. Είναι προφανές πως οι ανταγωνιζόμενες περιοχές, στη νέα αυτή εξέλιξη του τουρισμού, να αντιλαμβάνονται τα Γρεβενά ως μια ανταγωνιζόμενη περιοχή και να προγραμματίσουν νέα σχέδια και νέες πολιτικές ώστε να προσελκύσουν ακόμη περισσότερους τουρίστες.

Ως τελευταίος βασικός κίνδυνος για την ανάπτυξη του τουρισμού με βάση το τοπίο αποτελεί η μη αξιοποίηση των προγραμμάτων και των πολιτικών για τον τουρισμό και το τοπίο. Όπως προαναφέρθηκε η ύπαρξη καθεαυτή των προγραμμάτων, των πολιτικών τουρισμού και τοπίου αλλά και η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών αποτελεί ευκαιρία για την περιοχή. Μπορεί όμως να υπάρξει πλήρης ή μερική αποστασιοποίηση από αυτές τις πολιτικές, γεγονός που αποτελεί κίνδυνο της περιοχής για την ανάπτυξη της. Θεωρητικά τα ερεθίσματα που δέχεται η περιοχή από τις εξελίξεις και τις καταστάσεις που συμβαίνουν ανά τον κόσμο και την Ελλάδα είναι πολλά, που καθιστά δύσκολη τη μη αξιοποίηση αυτών των πολιτικών, εντούτοις όμως παραμένει το ζήτημα τη σωστή αξιολόγησης αυτής. Θα ήταν αρνητικό για την περιοχή να μην χρησιμοποιηθούν σωστά τα νέα δεδομένα που παρουσιάζονται, να μην ενημερωθούν σωστά οι πολίτες για προγράμματα της Ε.Ε και πως μπορούν εποικοδομητικά να τα χρησιμοποιήσουν. Άλλωστε αυτά αποτελούν το κατευθυντήριο άξονα για την άσκηση πολιτικών σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο αλλά και για τη λήψη πρωτοβουλιών από τους πολίτες του νομού.

5.5 ΑΝΑΛΥΣΗ S.W.O.T.

Στις προηγούμενες παραγράφους του 5^{ου} κεφαλαίου, παρουσιάστηκαν τα βασικά πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα, ευκαιρίες και κίνδυνοι που παρουσιάζονται σήμερα για το νομό και για την ανάπτυξη του τουρισμού με βάση το τοπίο. Είναι δυνατό να υπάρξει ο ισχυρισμός πως υπάρχουν και άλλα σε καθεμία από αυτές τις κατηγορίες. Όμως τα παραπάνω αποτελούν τη βάση του σχεδιασμού που θα προκύψει από την S.W.O.T. ανάλυση. Έτσι συνοπτικά παρουσιάζονται τα παρακάτω δεδομένα για τα Γρεβενά:

Πλεονεκτήματα

- Η ύπαρξη πλούσιου φυσικού τοπίου
- Η ύπαρξη σημαντικής-πλούσιας βιοποικιλότητας

- Η απουσία σημαντικής περιβαλλοντικής ρύπανσης από βιομηχανικές μονάδες
- Η ύπαρξη του Εθνικού Δρυμού 'Βάλια Κάλντα' και των προστατευόμενων περιοχών
- Ύπαρξη χιονοδρομικού κέντρου Βασιλίτσας

Μειονεκτήματα

- Σχετική απομόνωση της περιοχής των Γρεβενών και κυρίως των ορεινών περιοχών
- Σημαντική έλλειψη περιβαλλοντικών και άλλων υποδομών
- Η ύπαρξη σημαντικού ποσοστού γηρασμένου πληθυσμού
- Ανεπαρκείς καταρτισμένο προσωπικό και σχετικά χαμηλό επίπεδο μόρφωσης των πολιτών
- Μέχρι τη σημερινή εποχή τάση φυγής από τους νέους του νομού

Ευκαιρίες

- Η ολοκλήρωση της Εγνατίας Οδού
- Η στροφή των ανθρώπων προς νέες μορφές τουρισμού
- Η ύπαρξη νέων τεχνολογιών σε επίπεδο σχεδιασμού και όχι μόνο, αλλά και η είσοδος του marketing στον τουρισμό
- Η χρησιμοποίηση των προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι νέες πολιτικές για το τοπίο και το περιβάλλον
- Η σύνδεση με άλλες περιοχές και η ανταλλαγή πληροφοριών και τεχνογνωσίας

Κίνδυνοι

- Ο ανταγωνισμός από γύρω περιοχές σε επίπεδο τουρισμού
- Οι αρνητικές επιπτώσεις της ανάπτυξης του τουρισμού στο περιβάλλον και ειδικότερα στα φυσικά οικοσυστήματα της περιοχής
- Η ρύπανση, αισθητική και περιβαλλοντική, από την ύπαρξη της Εγνατίας Οδού
- Η μη αξιοποίηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων και πολιτικών ή μη σωστή χρήση αυτών προς το γενικότερο στόχο της ανάπτυξης του τουρισμού με βάση το τοπίο

Πίνακας 5-1: Ανάλυση S.W.O.T.

<p>ΑΝΑΛΥΣΗ S.W.O.T.</p>	<p>ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ (S) S1. Η ύπαρξη πλούσιου φυσικού τοπίου S2. Η ύπαρξη σημαντικής πλούσιας βιοποικιλότητας S3. Η απουσία σημαντικής περιβαλλοντικής ρύπανσης από βιομηχανικές μονάδες S4. Η ύπαρξη του Εθνικού Δρυμού 'Βάλια Κάλντα' και των προστατευόμενων περιοχών S5. Ύπαρξη χιονοδρομικού κέντρου Βασιλίτσας</p>	<p>ΣΤΕΙΝΩΝΕΥΤΗΜΑΤΑ (W) W1. Σχετική απομόνωση της περιοχής των Γρεβενών και κυρίως των ορεινών περιοχών W2. Σημαντική έλλειψη περιβαλλοντικών και άλλων υποδομών W3. Η ύπαρξη σημαντικού ποσοστού γηρασμένου πληθυσμού W4. Ανεπαρκείς καταρτισμένο προσωπικό και σχετικά χαμηλό επίπεδο μόρφωσης των πολιτών W5. Μέχρι τη σημερινή εποχή τάση φυγής από τους νέους του νομού</p>
<p>ΠΡΟΚΛΗΤΕΣ (O) O1. Η ολοκλήρωση της Εγνατίας Οδού O2. Η στροφή των ανθρώπων προς νέες μορφές τουρισμού O3. Η ύπαρξη νέων τεχνολογιών σε επίπεδο σχεδιασμού και η εισόδος του marketing στον τουρισμό O4. Η χρησιμοποίηση των προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι νέες πολιτικές για το τουρισμό και το περιβάλλον O5. Η συνδράση με άλλες περιοχές και η ανταλλαγή πληροφοριών και τεχνολογίας</p>	<p>ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ για:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Βιώσιμη ανάπτυξη και διαχείριση του περιβάλλοντος ▪ Ανάπτυξη νέων πολιτικών τουρισμού ▪ Ανάπτυξη και αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού ▪ Ολοκληρωμένος σχεδιασμός για ανάπτυξη περιβαλλοντικών, τουριστικών και άλλων υποδομών ▪ Οργάνωση και διεύθυνση συστήματος χρήσεων γης 	<p>ΠΡΟΣΟΧΗ</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Μη αξιοποίηση νέων μορφών τουρισμού ▪ Απόρριψη περιβαλλοντικών προγραμμάτων και πολιτικών τουρισμού λόγω επιπέδου μόρφωσης ▪ Απομόνωση περιοχής λόγω Εγνατίας Οδού ▪ Απληστία πολιτών λόγω μελλοντικής οικονομικής ανάπτυξης
<p>ΑΠΕΙΛΕΣ (T) T1. Ο ανταγωνισμός από γύρω περιοχές σε επίπεδο τουρισμού T2. Οι αρνητικές επιπτώσεις της ανάπτυξης του τουρισμού T3. Η ρύπανση που προκαλεί η Εγνατία Οδός T4. Η μη αξιοποίηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων και πολιτικών</p>	<p>ΕΠΙΦΥΛΑΚΤΙΚΟΤΗΤΑ</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Διαταραχή φυσικών οικοσυστημάτων ▪ Υποσκελισμός από γύρω περιοχές (Μέτσοβο – Ζαγοροχώρια) ▪ Προσέλκυση τουριστών μονοδιάστατων ενδιαφερόντων, μιας εποχής (χειμερινός τουρισμός) ▪ Καταστρατήγηση φέρουσα ικανότητας περιοχής 	<p>ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΠΟΦΥΓΗΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Περιβαλλοντική υποβάθμιση της περιοχής ▪ Πλήρης απομόνωση της περιοχής ▪ Ύπαρξη τουριστικών δραστηριοτήτων μη φιλικές προς το περιβάλλον ▪ Καταστροφή του φυσικού τοπίου-περιβαλλοντικού τοπίου

Πηγή : Ιδία Επεξεργασία

Με βάση τους συνδυασμούς που, υπάρχουν προκύπτουν τέσσερα βασικά σενάρια για το μέλλον της ανάπτυξης του τουρισμού με βάση το τοπίο. Το πρώτο σενάριο προκύπτει από το συνδυασμό των πλεονεκτημάτων και των ευκαιριών και ονομάζεται σενάριο της δυναμικής στρατηγικής. Το δεύτερο σενάριο ονομάζεται σενάριο προσοχής και προκύπτει από το συνδυασμό των μειονεκτημάτων και των ευκαιριών. Το τρίτο σενάριο ονομάζεται σενάριο επιφυλακτικότητας και προκύπτει από το συνδυασμό πλεονεκτημάτων και κινδύνων, και τέλος το τέταρτο σενάριο ονομάζεται σενάριο αποφυγής, όντας το πλέον αρνητικό για τη περιοχή και προκύπτει από το συνδυασμό των κινδύνων και μειονεκτημάτων.

5.6.1. ΣΕΝΑΡΙΟ ΠΡΟΣΟΧΗΣ

Το σενάριο προσοχής, όπως προαναφέρθηκε, προκύπτει από τα μειονεκτήματα και τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται στο νομό Γρεβενών. Στο συγκεκριμένο σενάριο είναι πιθανό να εμφανιστεί όταν τα πλεονεκτήματα της περιοχής των Γρεβενών δεν αξιοποιηθούν από τους πολίτες και τις διοικητικές αρχές.

Το πρώτο χαρακτηριστικό αυτού του σεναρίου είναι να μην υπάρξει αξιοποίηση των νέων μορφών τουρισμού που ανθίζουν τα τελευταία χρόνια παγκοσμίως. Πολλές από αυτές τις μορφές του τουρισμού, αν και στηρίζονται στο περιβάλλον και στο τοπίο της εκάστοτε περιοχής, χρειάζονται ορισμένες προϋποθέσεις για να αναπτυχθούν μέσα στα πλαίσια της βιώσιμης ανάπτυξης. Τα μειονεκτήματα όμως της περιοχής καθιστούν αδύνατη την ύπαρξη αυτών των προϋποθέσεων, δηλαδή ύπαρξη ανάλογων τουριστικών υποδομών, ενημέρωση πολιτών για τις νέες αυτές μορφές και τον τρόπο αξιοποίησης τους. Παρόλο τις νέες τεχνολογίες που εισέρχονται και στον τουρισμό, αυτές παραμένουν αναξιοποίητες με συνέπεια να ακολουθούνται παλιές μέθοδοι και τεχνολογίες, που δεν μπορούν να βοηθήσουν αποτελεσματικά στην συνεχή προσέλκυση τουριστών στα Γρεβενά.

Στη συνέχεια αυτού του σεναρίου παρατηρείται, μια μη ωφέλιμη για την περιοχή, απόρριψη περιβαλλοντικών προγραμμάτων και πολιτικών τουρισμού. Η παραπάνω απόρριψη οφείλεται κυρίως στο γεγονός του χαμηλού επίπεδου

μόρφωσης των πολιτών. Όπως είναι γνωστό για την υιοθέτηση των προγραμμάτων και των πολιτικών είτε τουρισμού είτε περιβάλλοντος, χρειάζεται πλέον την ενεργό συμμετοχή των πολιτών, την πλήρη κατανόηση των στόχων των προγραμμάτων από αυτούς, για να υπάρξει το βέλτιστο αποτέλεσμα. Η διαδικασία αυτή όμως χρειάζεται την σωστή ενημέρωση αυτών, γνώσεις από τους πολίτες πάνω στα δικαιώματα τους και τις εναλλακτικές που υπάρχουν όπως επίσης και καλή γνώση των προγραμμάτων.

Επίσης η ύπαρξη της Εγνατίας Οδού όπως αναφέρθηκε αποτελεί ευκαιρία για την περιοχή κυρίως λόγω των δυνατοτήτων που προέρχονται από την ύπαρξη ενός τόσο μεγάλου μεταφορικού έργου. Συγχρόνως όμως μπορεί να διευρύνει την απομόνωση του νομού, μιας και δίνει τη δυνατότητα της 'εύκολης' διέλευσης από πλευράς τουριστών και όχι μόνο. Οι νέοι του νομού βλέποντας τις προοπτικές για επαγγελματική τους αποκατάσταση να είναι περιορισμένες εντός των Γρεβενών, μπορούν να μετακινηθούν προς άλλες περιοχές, με συνέπεια στο νομό να παραμείνουν άτομα κυρίως μεγάλης ηλικίας που από τη φύση τους δεν είναι ανοιχτή σε νέες προκλήσεις. Έτσι συγχρόνως και απομονώνεται η περιοχή, αλλά και δεν υπάρχει πρόσφορο έδαφος για νέες μορφές τουρισμού και τοπίου.

Τέλος ένας βασικός άξονας αυτού του σεναρίου, που είναι δυνατό να προκύψει, είναι η 'απληστία' των πολιτών από την οικονομική ανάπτυξη του νομού λόγω του τουρισμού. Όπως είναι κατανοητό η αύξηση τουρισμού επιφέρει κυρίως και οικονομική ανάπτυξη. Ο νομός Γρεβενών όμως, που χαρακτηρίζεται από το χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα, μπορεί να αντιμετωπίσει αυτή τη κατάσταση σαν πανάκεια, να γίνονται προσπάθειες οικονομικής ευημερίας από τους πολίτες με κάθε κόστος για το περιβάλλον και το τοπίο. Έτσι σαν συνέπεια αυτής της κατάστασης, το τοπίο από πλεονέκτημα που είναι για το νομό, να αποτελεί μειονέκτημα, έχοντας ως συνέχεια εξέλιξης την αναστροφή της οικονομικής κατάστασης των πολιτών προς το χειρότερο.

5.6.2. ΣΕΝΑΡΙΟ ΕΠΙΦΥΛΑΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Το σενάριο της επιφυλακτικότητας προκύπτει από το συνδυασμό των πλεονεκτημάτων με τους κινδύνους που υπάρχουν για τη περιοχή και προέρχονται κυρίως από εξωγενείς παράγοντες. Παρόλο τα παγιωμένα πλεονεκτήματα του νομού, οι κίνδυνοι μπορούν να παίξουν αποφασιστικό ρόλο στην διαμόρφωση των σχέσεων τουρισμού-περιβάλλοντος και ειδικότερα τουρισμού-τοπίου.

Ένα πρώτο χαρακτηριστικό αυτού του σεναρίου είναι η διαταραχή των φυσικών οικοσυστημάτων. Οι επιπτώσεις του τουρισμού είναι η βασική αιτία για αυτή τη διαταραχή. Όπως είναι φυσικό ο τουρισμός εκτός από τις θετικές συνέπειες, έχει και αρνητικές που αναφέρονται κυρίως στο περιβάλλον, στα φυσικά οικοσυστήματα και στη διαμόρφωση ενός τοπίου μη αισθητικού με πολλά προβλήματα διαχείρισης και ανάπτυξης. Παράλληλα η ρύπανση από την ύπαρξη της Εγνατίας Οδού είναι σχεδόν αναπόφευκτη αν δεν ληφθούν δραστηκά μέτρα, με συνέπεια να διαμορφώνει και αυτός ο παράγοντας, καθοριστικό ρόλο στη μη αρμονική ύπαρξη του τουρισμού και της ανάπτυξης τοπίου. Με τις αρνητικές συνέπειες που θα υπάρξουν, ο απαραίτητος για την επιβίωση ζωτικός χώρος των φυσικών πληθυσμών διακόπτεται ή μειώνεται, από την χωρική επιβολή της τουριστικής ανάπτυξης, με αποτέλεσμα την δημιουργία αποκομμένων υποσυνόλων του αρχικού πληθυσμού (μεταπληθυσμοί). Ως επακόλουθο αυτού του γεγονότος παρατηρείται μια αδυναμία επικοινωνίας, λόγω ανυπαρξίας φυσικών διαδρομών επικοινωνίας³, με τελικό αποτέλεσμα τη μείωση της ποικιλότητας. (Κοκκώσης και Τσάρτας,2001)

Ο ανταγωνισμός από τις γύρω περιοχές, κυρίως από την περιοχή του Μετσόβου και την περιοχή που βρίσκονται τα Ζαγοροχώρια, αποτελεί έναν ακόμη σημαντικό άξονα του σεναρίου της επιφυλακτικότητας. Σήμερα ο τουρισμός στις παραπάνω περιοχές είναι ιδιαίτερα αυξημένος, στηρίζεται πάνω στο φυσικό τοπίο και την πολιτιστική-αρχιτεκτονική τους κληρονομιά,

³ Οι φυσικές διαδρομές επικοινωνίας ονομάζονται διεθνώς corridors

γειτνιάζουν με την περιοχή των Γρεβενών και έχουν ως κύριο φυσικό πόρο το τοπίο που δημιουργείται λόγω της οροσειράς της Πίνδου. Παράλληλα αναπτύσσονται σ' αυτές τις περιοχές εναλλακτικές μορφές τουρισμού, με συνέπεια να προσφέρουν στον τουρίστα πολλές διαφορετικές λύσεις και να μην διαμορφώνεται ανάπτυξη τουρισμού ενός μόνου συγκεκριμένου είδους. Η περιοχή των Γρεβενών αδυνατώντας να αντιληφθεί τις προκλήσεις που υπάρχουν από την αξιοποίηση των φυσικών πόρων της, θα έχει εναλλακτική θέση σαν τόπο προορισμού, με τελικό αποτέλεσμα η ανάπτυξη του τουρισμού να μην δώσει την απαιτούμενη ώθηση στην περιοχή.

Σημαντικό ζήτημα από την επικράτηση αυτού του σεναρίου, είναι η προσέλκυση τουριστών μονοδιάστατου ενδιαφέροντος. Οι τουρίστες αυτοί ενδέχεται να ασχολούνται μόνο με την δραστηριότητα χειμερινών αθλημάτων και θα καταφθάνουν στην περιοχή τους χειμερινούς μήνες λόγω του χιονοδρομικού κέντρου Βασιλίτσας. Έτσι άλλοι φυσικοί πόροι τουρισμού δεν θα αξιοποιηθούν, τους καλοκαιρινούς μήνες θα υπάρχει σημαντική μείωση του αριθμού τουριστών, με κίνδυνο υπερεκμετάλλευσης του χιονοδρομικού. Στην περίπτωση, λόγω κυρίως καιρικών συνθηκών, που δεν μπορεί το χιονοδρομικό να προσφέρει τις ανάλογες υπηρεσίες στους χειμερινούς τουρίστες, είναι δυνατό να υπάρξει απομόνωση της περιοχής και τον χειμώνα.

Τέλος σημαντικό επακόλουθο αυτού του σεναρίου είναι η καταστρατήγηση της φέρουσας ικανότητας της περιοχής. Όπως είναι γνωστό οι φυσικοί πόροι του νομού (γη, νερό, αέρας), έχουν ένα συγκεκριμένο όριο που μπορούν να εξυπηρετούν και να παρέχουν. Με την απότομη αύξηση του τουρισμού, οι ανάγκες για χρησιμοποίηση αυτών των φυσικών πόρων αλλάζουν σημαντικά, με συνέπεια να μην μπορούν να ανταποκριθούν αυτοί επαρκώς. Παράλληλα οι φυσικοί πόροι χρησιμοποιούνται και από τα φυσικά όντα εκτός του ανθρώπου, με αποτέλεσμα να αδυνατεί η περιοχή να ανταποκριθεί σ' αυτές τις απαιτήσεις, απαιτήσεις που είναι τελικά απαραίτητες για τη ανάπτυξη και διαχείριση του τοπίου και την ανάπτυξη του τουρισμού.

5.6.3. ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΠΟΦΥΓΗΣ

Το τρίτο σενάριο που δημιουργείται από την ανάλυση S.W.O.T. είναι αυτό που αναφέρεται ως περιοχή αποφυγής. Είναι το πλέον αρνητικό σενάριο που προκύπτει για την περιοχή και δύναται να υπάρξει από το συνδυασμό των μειονεκτημάτων και των κινδύνων που υπάρχουν για τα Γρεβενά. Τα πλεονεκτήματα και οι ευκαιρίες δεν χρησιμοποιούνται, με αποτέλεσμα να υπάρξει μια γενικότερη υποβάθμιση της περιοχής.

Ως μια πρώτη δράση αυτού του σεναρίου είναι η πλήρης περιβαλλοντική υποβάθμιση της περιοχής. Η όποια τουριστική κίνηση που μπορεί να υπάρξει, μικρού όμως μεγέθους, σε συνδυασμό με την μη εφαρμογή περιβαλλοντικών πολιτικών οδηγεί στην τελική υποβάθμιση του περιβάλλοντος με καταστροφικές συνέπειες για το νομό. Ανάπτυξη του τουρισμού αδυνατεί να υπάρξει με βάση το περιβάλλον, τα φυσικά οικοσυστήματα δέχονται πιέσεις που αδυνατούν να αντιμετωπίσουν, η ρύπανση του περιβάλλοντος γίνεται εντονότερη και στο νερό αλλά κυρίως στο έδαφος με αποτέλεσμα την αλλαγή στη δομή των οικοσυστημάτων των βιοκοινοτήτων και στη μείωση της βιολογικής ποικιλότητας. Παράλληλα ο Εθνικός Δρυμός της Πίνδου, στο κομμάτι που ανήκει στο νομό Γρεβενών, δεν προστατεύεται επαρκώς με συνέπεια την μετοίκηση των ζώων ή των πουλιών ή ακόμη και την καταστροφή αυτών.

Η επικράτηση του σεναρίου αποφυγής οδηγεί και στην ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων μη φιλικές προς το περιβάλλον. Ο νομός προσπαθώντας να βρει κατευθύνσεις για οικονομική ανάπτυξη, προσελκύει τουρίστες χαμηλού επιπέδου που ασχολούνται με δραστηριότητες μη φιλικές προς το τοπίο, τουρίστες που δεν θα έχουν την απαραίτητη τοπιακή κουλτούρα ώστε να αντιλαμβάνονται τη σημασία αυτού. Παράλληλα οι πολιτικές του νομού μην μπορώντας να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των νέων εναλλακτικών μορφών τουρισμού, οδηγούνται σε άλλες πολιτικές ανάπτυξης του που δεν έχουν ως βάση το τοπίο αλλά την καθεαυτή ανάπτυξη με κάθε κόστος.

Επίσης στο σενάριο αποφυγής παρατηρείται η πλήρη απομόνωση της περιοχής. Ο νομός Γρεβενών τα προηγούμενα χρόνια, όπως έχει προαναφερθεί, ήταν μακριά από τις εξελίξεις κατά ένα πολύ μεγάλο ποσοστό αλλά και μακριά από τα κέντρα αποφάσεων. Η αρνητική κατάσταση αυτή συνεχίζεται με αυξητικές τάσεις, με επακόλουθο την φυγή των νέων προς άλλες περιοχές πιο ανταγωνιστικές. Η Εγνατία Οδός τελικά έχει σαν αποτέλεσμα την εύκολη διέλευση και όχι την ενοποίηση του νομού με άλλες περιοχές.

Συνέπεια των παραπάνω δράσεων αποτελεί η καταστροφή του φυσικού-περιβαλλοντικού τοπίου. Το τοπίο δεν μπορεί να αποτελέσει το βασικό άξονα ανάπτυξης του τουρισμού, αλλάζοντας τη θέση του από πλεονέκτημα για την περιοχή, να αποτελεί πλέον μειονέκτημα. Η βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού με βάση το τοπίο δεν υπάρχει, δημιουργώντας σημαντικές κοινωνικοοικονομικές συνέπειες. Η έννοια της βιώσιμης διαχείρισης του περιβάλλοντος δεν αναπτύσσεται ούτε στους πολίτες ούτε και στις διοικητικές αρχές, με αποτέλεσμα την περιβαλλοντική υποβάθμιση της περιοχής.

5.6.4. ΣΕΝΑΡΙΟ ΔΥΝΑΜΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Το τέταρτο και τελευταίο σενάριο που προκύπτει από την ανάλυση S.W.O.T. είναι αυτό της δυναμικής στρατηγικής. Ο συνδυασμός των πλεονεκτημάτων της περιοχής με τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται από εξωτερικούς παράγοντες εξάγουν το παραπάνω σενάριο, που είναι και το επιλεγόμενο για δυναμική στρατηγική με στόχο την ανάπτυξη του τουρισμού με κεντρικό άξονα αυτής τη διαχείριση του τοπίου. Το σενάριο αυτό δεν είναι ουτοπικό μιας και βασίζεται σε πραγματικά δεδομένα και αντιλαμβάνεται πλήρως τις αδυναμίες και τους κινδύνους που υπάρχουν για την ανάπτυξη του τουρισμού της περιοχής.

Ο νομός αντιλαμβανόμενος της προκλήσεις που του παρουσιάζονται, είναι απαραίτητο να ακολουθήσει τη διαδικασία του στρατηγικού σχεδιασμού στις περισσότερες πολιτικές του με στόχο την διευθέτηση των προβλημάτων που προκύπτουν αλλά και τη βιώσιμη ανάπτυξη του. Έχοντας υπόψη τα έργα που

πρόκειται να πραγματοποιηθούν μέσα από τις πολιτικές και τον σχεδιασμό που έχει υπάρξει, πρέπει να αναζητηθούν καινούργιες λύσεις με στόχο την διατήρηση και την αξιοποίηση του τοπίου. Μόνο έτσι θα δημιουργηθούν κατά πρώτο λόγο οι βασικοί στόχοι του επιλεγόμενου σεναρίου και κατά δεύτερο λόγο οι επιμέρους στόχοι όπου και θα υλοποιούνται μέσα από τα προτεινόμενα έργα.

Στο επιλεγόμενο σενάριο είναι ορθό πριν την επιλογή των βασικών στόχων, να γίνει ένας διαχωρισμός μεταξύ των στόχων που αναφέρονται στο τοπίο και στο περιβάλλον, με τους στόχους που αναφέρονται στον τουρισμό και την ανάπτυξη αυτού μέσω του τοπίου. Στη συνέχεια μπορεί να υπάρξει ένας συνδυασμός μέτρων που θα βάζει τις σωστές κατευθύνσεις για την παράλληλη ανάπτυξη τοπίου και τουρισμού.

5.7 ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΣΗΜΕΡΙΝΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΤΟ ΝΟΜΟ

Όπως προαναφέρθηκε, πριν την επιλογή των κεντρικών στόχων του στρατηγικού σχεδιασμού για το τοπίο και τον τουρισμό, είναι απαραίτητο να ληφθούν υπόψη οι στόχοι και τα μέτρα των πολιτικών που υιοθετήθηκαν μέχρι σήμερα αλλά και αυτά που πρόκειται να πραγματοποιηθούν μέσα από τις σημερινές πολιτικές και τα σχέδια που έχουν γίνει για το νομό. Οι βασικές μελέτες που έχουν γίνει και έχουν εγκριθεί προς υλοποίηση είναι το Χωροταξικό Σχέδιο του νομού Γρεβενών, το Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης της Δυτικής Μακεδονίας που εκπονήθηκε λόγω του Γ' Κοινοτικού Πλαίσιο Στήριξης, η «Μελέτη Πίνδου» και τέλος το πρόγραμμα τοπικών δράσεων για την αξιοποίηση του προγράμματος Leader Plus που αναφέρονται στην γενικότερη ανάπτυξη της περιοχής μέσα από κατευθύνσεις που δίνονται για την κοινωνία, την οικονομία, το περιβάλλον και τον τουρισμό.

5.7.1 ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

Το χωροταξικό σχέδιο του νομού Γρεβενών πραγματοποιήθηκε το 1999, από την εταιρεία ΠΛΟΧΜΟΣ Ο.Ε. και έχει ως πεδίο αναφοράς ολόκληρο το νομό.

Στόχος του είναι η βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής σε όλα τα επίπεδα. Επίσης ο κεντρικός στόχος που υιοθετήθηκε στη παραπάνω μελέτη αναφέρεται στην ανάπτυξη του νομού με βάση τις αρχές της αειφορίας που προέρχεται από την προστασία της περιοχής, την ανάδειξη της μέσω ήπιων τουριστικών δραστηριοτήτων που θα αξιοποιεί τα φυσικά και τα αγροτικά-πολιτισμικά τοπία. Έτσι γίνεται αντιληπτό και στην χωροταξική μελέτη του νομού πως το τοπίο μπορεί να διαδραματίσει αποφασιστικό ρόλο στην βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

Οι γενικότεροι στρατηγικοί στόχοι που υιοθετούνται στο Χωροταξικό Σχέδιο του νομού είναι τρεις και έχουν την κατεύθυνση προς την αειφόρο ανάπτυξη. Αναλυτικότερα :

- Η διασύνδεση του νομού Γρεβενών με τον ευρύτερο χώρο της
- Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη των αγροτικών, των αστικών-ημιαστικών κέντρων και οικισμών
- Η πολύπλευρη, ολοκληρωμένη ανάπτυξη του χώρου της υπαίθρου του νομού, που θα έχει πυρήνα τις τουριστικές δραστηριότητες που θα διασυνδέονται με τις λοιπές δραστηριότητες (αγροτικός τομέας, βιομηχανία, λοιπές υπηρεσίες)

Στους παραπάνω στρατηγικούς στόχους γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στην ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων που θα αποτελούν τον κύριο άξονα ανάπτυξης του νομού. Οι δραστηριότητες αυτές μπορεί να είναι, όπως αναφέρονται στη χωροταξική μελέτη, ο οικολογικός-λοιπός τουρισμός, οι υπηρεσίες που συνδέονται μ' αυτόν, η οικολογική γεωργία και τέλος η παραγωγή αγροτικών προϊόντων υψηλής και αναγνωρισμένης ποιότητας.

Σύμφωνα με το χωροταξικό σχέδιο πρέπει να δοθεί έμφαση στη δυτική πλευρά του νομού που περιλαμβάνει τον Εθνικό Δρυμό και το χιονοδρομικό της Βασιλίτσας, σε αντίθεση με την ανατολική περιοχή του νομού που υπάρχουν σημαντικές γεωργικές εκτάσεις. Για την ανατολική περιοχή προτείνονται ήπιες μορφές τουρισμού, με στόχο την παράλληλη ανάπτυξη γεωργίας και τουρισμού. Ο γενικός στόχος της παραπάνω μελέτης, όπως προαναφέρθηκε, είναι να αποτελέσει ο τουρισμός τον κεντρικό πυλώνα της αειφορικής ανάπτυξης των Γρεβενών. Για το σκοπό αυτό προτείνονται συγκεκριμένα

μέτρα, κυρίως στα δυτικά, μέτρα που λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τις προτάσεις και τις κατευθύνσεις που δίνονται από το Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης της Δυτικής Μακεδονίας που εκπονήθηκε για την εκμετάλλευση του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης.

Κύριο μέτρο του χωροταξικού σχεδίου είναι η ανάπτυξη των ορεινών περιοχών. Αυτή επιτυγχάνεται μέσα από την προστασία του περιβάλλοντος, την διευθέτηση προβλημάτων σε υποδομές, ύδρευση και μεταφορές, όπως επίσης και τη προώθηση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού σ' αυτές τις περιοχές. Οι εναλλακτικές μορφές που προτείνονται για ανάπτυξη είναι ο οικολογικός τουρισμός κυρίως, ο περιπατικός τουρισμός, αξιοποίηση των ποταμών Βενέτικου και Αλιάκμονα για δραστηριότητες rafting και τέλος ένα σημαντικό κομμάτι περιλαμβάνει η ανάπτυξη του αγροτουρισμού.

Επίσης σημαντικό μέτρο αποτελεί η πρόταση για περαιτέρω αξιοποίηση του χιονοδρομικού κέντρου Βασιλίτσας. Η μελέτη πολύ σωστά θεωρεί πως το συγκεκριμένο κέντρο μπορεί να διαδραματίσει σοβαρό ρόλο στην αναπτυξιακή διαδικασία του τουρισμού μιας και αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα της περιοχής. Η ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού, θεωρεί η χωροταξική μελέτη, μπορεί να κατευθύνει τους πολίτες προς τη λήψη μέτρων για εκμετάλλευση των τουριστικών πόρων του νομού. Μια συγκεκριμένη πρόταση που δίνεται είναι η μετατροπή των παραδοσιακών κτιρίων της δυτικής περιοχής σε ξενώνες, μιας και εντοπίζεται σημαντικό πρόβλημα στη ύπαρξη κλινών διαμονής. Τα τελευταία χρόνια το συγκεκριμένο μέτρο βρίσκει ανταπόκριση από τους πολίτες και τις τοπικές αρχές μετατρέποντας παλιά κτίρια σε ξενώνες και ξενοδοχεία που έχουν την δυνατότητα να φιλοξενήσουν ικανοποιητικό αριθμό επισκεπτών⁴.

⁴ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κοινότητα Σμίξης, η πλησιέστερη κοινότητα στο χιονοδρομικό, που παλαιά παραδοσιακά κτίρια μετατράπηκαν σε ξενώνες διαμονής.

5.7.2. ΣΧΕΔΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Το Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης (Σ.Π.Α.) Δυτικής Μακεδονίας εκπονήθηκε με σκοπό την υποβολή προτάσεων για την εκμετάλλευση του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και αναφέρεται στο χρονικό ορίζοντα 2000-2006. Το συγκεκριμένο σχέδιο προσπαθεί να εντάξει τις προτάσεις και τις κατευθύνσεις που δίνονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση στην Περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας. Οι βασικοί στόχοι του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης είναι τρεις και αναφέρονται καταρχήν στις λιγότερα κοινωνικό-οικονομικά ανεπτυγμένες περιφέρειες ο πρώτος, στις περιοχές που χρειάζεται να υπάρξει οικονομική και κοινωνική αναδιάρθρωση ο δεύτερος και τέλος ο τρίτος στόχος που αναφέρεται στην ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων και πως αυτοί θα αποτελέσουν τον κεντρικό άξονα αειφορικής ανάπτυξης των περιοχών των στόχων 1 και 2. Έτσι με βάση αυτές τις κατευθύνσεις που δίνονται, το Σ.Π.Α. προσπαθεί να απορροφήσει πόρους μέσω των τελικών προτάσεων για ισόρροπη ανάπτυξη της περιφέρειας.

Η υποβολή των τελικών προτάσεων του Σ.Π.Α. εξαρτιόνταν σε πολύ μεγάλο βαθμό από τις προτάσεις που θα γίνονταν από τους Ο.Τ.Α. τις περιφέρειας και ποιες ανάγκες οριοθετούσαν αυτοί ως πρωταρχικοί στόχοι κάλυψης. Μέσω της παραπάνω διαδικασίας το Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης οριοθέτησε τους κεντρικούς στόχους, στη συνέχεια οι παραπάνω στόχοι αναλύονταν σε βασικούς στόχους, κατόπιν υπήρχαν οι επιμέρους στόχοι που κατέληγαν στις βασικές προτάσεις όσο αναφορά τη λήψη μέτρων.

Χαρακτηριστικός κεντρικός στόχος της περιφέρειας αποτέλεσε η ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών και παραλίμνιων περιοχών, μιας και αναφερόταν στην περιοχή των Γρεβενών ως κατεξοχήν ορεινός νομός που είναι. Οι βασικοί στόχοι στην συνέχεια, για την ανάπτυξη των ορεινών περιοχών, ήταν κυρίως η προστασία και η ανάδειξη του περιβάλλοντος και η δημιουργία κινήτρων για ανάπτυξη σε υποδομές, υπηρεσίες, κίνητρα σε επιχειρήσεις είτε του τουριστικού τομέα είτε του πρωτογενή τομέα. Έτσι συντάχθηκαν οι επιμέρους στόχοι που αναφερόταν:

επιχειρήσεις είτε του τουριστικού τομέα είτε του πρωτογενή τομέα. Έτσι συντάχθηκαν οι επιμέρους στόχοι που αναφερόταν:

- Στην διευθέτηση και στη πρόληψη περιβαλλοντικών προβλημάτων
- Στην ανάδειξη τοπίων και περιοχών για ανάπτυξη του τουρισμού
- Στην προβολή τουριστικών δραστηριοτήτων
- Στην αξιοποίηση-προστασία και διαχείριση των δασών
- Στην αξιοποίηση-προβολή τοπικών αναπτυξιακών προϊόντων
- Στην εφαρμογή κινήτρων του αναπτυξιακού νόμου για τουριστικές επενδύσεις (Χωροταξική Μελέτη Νομού Γρεβενών, 1999)

Με βάση τους παραπάνω επιμέρους στόχους υπήρξαν προτάσεις για την δημιουργία 1700-2500 κλινών και 100 νέων τουριστικών καταλυμάτων στην περιοχή των Γρεβενών. Οι προτάσεις που πραγματοποιήθηκαν από τους Ο.Τ.Α. του νομού για την απορρόφηση κονδυλίων είχε ως κύρια κατεύθυνση την κάλυψη των αναγκών σε υποδομές, την δημιουργία επενδύσεων στον πρωτογενή τομέα και τέλος υπήρξε ένας σχετικά μικρός αριθμός προτάσεων που αναφέρονταν σε θέματα τουρισμού. Το παραπάνω αποτελεί δείγμα της αντίληψης των πολιτών και τοπικών διοικήσεων που δεν αντιλαμβάνονται πλήρως την αναπτυξιακή πορεία που μπορεί να έχει ο νομός χρησιμοποιώντας τον τουρισμό και το περιβάλλον ως κεντρικό άξονα ανάπτυξης. Το Σ.Π.Α. της Δυτικής Μακεδονίας αποτέλεσε το βασικό σχέδιο για την απορρόφηση κονδυλίων από την Ευρωπαϊκή Ένωση μιας και μέσα από αυτό αναπτύχθηκαν οι προτάσεις της περιφέρειας προς την κρατική διοίκηση και στη συνέχεια προς την Ευρώπη.

5.7.3 ΜΕΛΕΤΗ ΠΙΝΔΟΥ

Ο Εθνικός Οργανισμός Τουρισμού, το 1999, εκπόνησε μελέτη βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης της Πίνδου στα πλαίσια του προγράμματος ανάπτυξης των ορεινών περιοχών της Ελλάδας. Ο βασικός στόχος της παραπάνω μελέτης ήταν: *Ο σχεδιασμός αξιοποίησης με στόχο την ήπια-οικολογική τουριστική ανάπτυξη του τμήματος της ενδοχώρας που ορίζεται από τον άξονα της οροσειράς της Πίνδου, από τις Πρέσπες μέχρι την Ναύπακτο και την αναγνώριση ορεινών και χιονοδρομικών όγκων.* (Χωροταξική Μελέτη Νομού

Γρεβενών,1999) Με βάση το παραπάνω στόχο έγινε μια προσπάθεια προσδιορισμού των συνεκτικών περιοχών που θα μπορούσαν να παρέχουν μια ποικιλία ολοκληρωμένων τουριστικών δραστηριοτήτων και υπηρεσιών. Η περιοχή μελέτης χωρίστηκε σε 17 περιοχές από τις οποίες οι δυο αναφερόταν σε τμήματα του νομού Γρεβενών. Οι δυο περιοχές αυτές ήταν:

- A. Η περιοχή που ορίζεται από το Μέτσοβο και τον Εθνικό Δρυμό Πίνδου
- B. Η περιοχή που ορίζεται από τον άξονα Βασιλίτσας – Όρλιακα

Στις παραπάνω περιοχές έγινε μια καταγραφή των υπάρχουσων συνθηκών μέσα από συγκεκριμένες κατηγορίες. Έτσι γίνεται αναφορά στο Φυσικό Περιβάλλον και στους Φυσικούς Πόρους, στους Παραδοσιακούς Οικισμούς, στους Πολιτιστικούς Πόρους, στις Τουριστικές Υποδομές, στις Ζώνες Προστασίας και τέλος στα έργα που χρηματοδοτούνταν εκείνη τη περίοδο από το Β΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης και το Εθνικό Πρόγραμμα Περιφερειών (Ε.Π.Περ.). Ο σκοπός αυτής της καταγραφής ήταν οι υποβολή προτάσεων ήπιας τουριστικής δραστηριότητας. Ως κριτήρια ήπιας παρέμβασης χρησιμοποιήθηκαν ο μόνιμος πληθυσμός, το ποσοστό των κενών κατοικιών και τέλος τον προτεινόμενο αριθμό επισκεπτών κάθε περιοχής. Οι τουριστικές περιοχές της Πίνδου αξιολογήθηκαν επίσης με βάση κριτήρια βιωσιμότητας και αειφορίας της τουριστικής ανάπτυξης.

Η μελέτη, λαμβανόμενη υπόψη την καταγραφή που έγινε και τον εντοπισμό διαφόρων προβλημάτων, πρότεινε βασικές κατηγορίες παρεμβάσεων που θα είχαν ως στόχο την ήπια-βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Οι βασικές κατηγορίες αυτών των παρεμβάσεων ήταν:

- I. Κίνητρα για ιδιωτικές επενδύσεις σε τουριστικά καταλύματα
- II. Δημόσιες επενδύσεις για ανάδειξη και προστασία του ανθρωπογενούς-οικιστικού περιβάλλοντος και των πόρων πολιτιστικής κληρονομιάς
- III. Δημόσιες επενδύσεις για βελτίωση κυρίως ή και επέκταση του υπάρχων οδικού δικτύου
- IV. Δημόσιες επενδύσεις για προστασία οικολογικών πόρων και της άγριας φύσης

- V. Κίνητρα για ιδιωτικές ή και δημόσιες επενδύσεις με στόχο την αξιοποίηση των πόρων ή και την δημιουργία των υποδομών που ανταποκρίνονται στις νέες μορφές τουρισμού
- VI. Ενισχύσεις σε Δημόσια Δαπάνη για ανάπτυξη ικανοτήτων του Ανθρώπινου δυναμικού, αλλά και την δημιουργία ή και τη λειτουργία μηχανισμών για την ανάπτυξη της διαδικασίας για ήπια-οικολογική τουριστική ανάπτυξη

Με βάση τις παραπάνω βασικές κατηγορίες οι περιοχές κατατάσσονται ανάλογα με το βαθμό παρέμβασης, σε περιοχές μεγάλης, μεσαίας και μικρής παρέμβασης. Η περιοχές της Πίνδου που αναφερόταν σε τμήματα του νομού Γρεβενών, κατατάσσονται στις περιοχές μικρής παρέμβασης. Η συγκεκριμένη μελέτη, μπορεί να θεωρηθεί, πως έδωσε τις απαραίτητες κατευθύνσεις για την μελλοντική ανάπτυξη των ορεινών περιοχών των Γρεβενών, μέσα από συγκεκριμένες παρεμβάσεις. Οι παρεμβάσεις αυτές, αξίζει να αναφερθεί πως υιοθετήθηκαν σε μεγάλο βαθμό και από την εγκεκριμένη Χωροταξική Μελέτη του νομού Γρεβενών.

5.7.4. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ LEADER

Η Αναπτυξιακή Εταιρεία του νομού Γρεβενών εκπόνησε μελέτη το 2002 στα πλαίσια της αξιοποίησης του προγράμματος Leader Plus. Ονόμασε τη μελέτη αυτή 'Τοπικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα για την εκμετάλλευση του προγράμματος Leader Plus' και είχε ως κύριο σκοπό την δημιουργία κατευθύνσεων προς τους πολίτες για την καλύτερη αξιοποίηση του παραπάνω προγράμματος. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα, μέσα από την καταγραφή και την αξιολόγηση της περιοχής, προχώρησε σε ορισμένες προτάσεις για την βιώσιμη ανάπτυξη του νομού.

Πιο συγκεκριμένα, σε θέματα τουρισμού, από την αξιολόγηση και την καταγραφή της περιοχής, πιστοποιήθηκε η δυναμική που παρουσιάζει ο τουρισμός τα τελευταία χρόνια. Εστιάζεται όμως στο γεγονός πως ο τουρισμός του νομού παρουσιάζει το πρόβλημα της περιοδικότητας, δηλαδή πως ο τουρισμός αναπτύσσεται μόνο κατά τους χειμερινούς μήνες, κυρίως λόγω χιονοδρομικού, δημιουργώντας μ' αυτόν τον τρόπο μεγάλες «νεκρές»

περιόδους. Επίσης πιστοποιεί την ανεπάρκεια μεγάλων τουριστικών καταλυμάτων, με αποτέλεσμα την αδυναμία προσέλκυσης τουριστών από ξένες χώρες που έρχονται στη Ελλάδα μέσω μεγάλων ταξιδιωτικών γραφείων. Παράλληλα πιστοποιεί το γεγονός πως τα τελευταία χρόνια οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν, είτε σε εθνικό είτε σε περιφερειακό επίπεδο, κατάφεραν να προσελκύσουν τουρισμό στην περιοχή με αποτέλεσμα να κατέχει αυτός σημαντικό κομμάτι του Α.Ε.Π. Ο τουρισμός όμως που αναπτύχθηκε ήταν κυρίως άναρχος, που ερχόταν στο νομό κυρίως των χαμηλών τιμών και της ύπαρξης του χιονοδρομικού κέντρου.

Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στο πρόγραμμα, στην ύπαρξη του φυσικού περιβάλλοντος και τοπίου. Αναγνωρίζει τον αναπτυξιακό ρόλο που μπορεί να παίξει στον τουρισμό, και κυρίως τους μήνες εκτός από το χειμώνα. Μ' αυτόν τον τρόπο θα επιτευχθεί ισόρροπη ανάπτυξη του τουρισμού στο νομό, στην διάρκεια όλων των μηνών του έτους. Παρόμοιος μπορεί να είναι και ο ρόλος των προστατευόμενων περιοχών και κυρίως του Εθνικού Δρυμού. Μέσα από την κατάλληλη αξιοποίηση και διαχείριση του μπορεί να αποτελέσει πόλο ανάπτυξης του τουρισμού της περιοχής.

Μειονέκτημα του προγράμματος αποτελεί η έλλειψη συγκεκριμένων προτάσεων για την ανάπτυξη του τουρισμού αλλά και άλλων δραστηριοτήτων. Το πρόγραμμα περιορίζεται μόνο στην επιλογή κατευθύνσεων για τους πολίτες, μιας και αυτός είναι ο στόχος του. Ο βασικός του στόχος δηλαδή είναι η κατεύθυνση των πολιτών για την υποβολή προτάσεων με σκοπό την αξιοποίηση των κονδυλίων του προγράμματος Leader +.

5.7.5. ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι πολιτικές και προγράμματα που παρουσιάστηκαν είχαν γενικότερο σκοπό την ανάπτυξη της περιοχής. Τα αποτελέσματα αυτών των πολιτικών δεν έχουν φανεί ακόμη μιας και πολλά έργα βρίσκονται προς υλοποίηση. Όμως σαν γενικό συμπέρασμα που μπορεί να αντιληφθεί κάποιος είναι πως όλες οι πολιτικές αντιλαμβάνονται το συγκριτικό πλεονέκτημα της περιοχής πως είναι

το φυσικό περιβάλλον και το τοπίο, πλεονέκτημα που μπορεί να οδηγήσει σε βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη του νομού. Παράλληλα οι πολιτικές εστιάζουν στα προβλήματα της περιοχής, αναφέροντας ως πιο χαρακτηριστικά την έλλειψη τουριστικών καταλυμάτων και τουριστικών υποδομών.

Το σενάριο δυναμικής στρατηγικής, έχοντας υπόψη τις παραπάνω πολιτικές, πρέπει να προσπαθήσει να δώσει βασικές κατευθύνσεις, συγκεκριμένους στόχους και λύσεις που θα άρουν τα συγκεκριμένα προβλήματα και θα επιταχύνουν την αναπτυξιακή διαδικασία του τουρισμού της περιοχής, που θα έχει ως κεντρικό άξονα την ανάπτυξη και διαχείριση του τοπίου. Είναι όμως απαραίτητο οι προτάσεις αυτές να μην έρχονται σε πλήρη αντίθεση με τις υπάρχουσες πολιτικές του νομού, αλλά είτε να έχουν συμπληρωματικό χαρακτήρα είτε να επαυξάνουν την δράση αυτών των πολιτικών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Η αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης με την χρήση της ανάλυσης S.W.O.T. οδηγεί στην κατανόηση των πιθανών σεναρίων που είναι δυνατό να συμβούν στο μέλλον για την τουριστική και την γενικότερη ανάπτυξη της περιοχής. Παρά το γεγονός πως τα σενάρια παρουσιάζονται ισοπίθانا στην παραπάνω ανάλυση, θεωρείται πως είναι μη πραγματοποιήσιμο το σενάριο της αποφυγής και αυτό γιατί οι πολιτικές που υπάρχουν σήμερα σε Ευρωπαϊκό και σε Εθνικό επίπεδο μπορούν να εμποδίσουν την συγκεκριμένη εξέλιξη. Παρά την ύπαρξη αυτών των πολιτικών όμως είναι αναγκαία η δραστηριοποίησης της τοπικής κοινότητας με γενικότερο στόχο την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη της περιοχής με κεντρικό άξονα αυτής το τοπίο.

Παράλληλα μέσα από την ανάλυση και την αξιολόγηση της περιοχής έγινε κατανοητό πως ο τουρισμός αποκτάει ολοένα και μεγαλύτερη δυναμική στην περιοχή των Γρεβενών. Είναι όμως απαραίτητο η δυναμική αυτή να μην έρθει σε σύγκρουση με το περιβάλλον, με τις αρνητικές επιπτώσεις που υπάρχουν από την ανάπτυξη του τουρισμού, αλλά να πραγματεύεται το τοπίο και γενικότερα το περιβάλλον ως αναπόσπαστο κομμάτι της, θεωρώντας αυτό ως το κεντρικό άξονα ανάπτυξης της. Άλλωστε η τουριστική ανάπτυξη που παρουσίασε ο νομός από τη δεκαετία του '90 και μετά οφειλόταν κατά κύριο λόγο στη φύση και στο χιονοδρομικό κέντρο Βασιλίτσας που αποτελεί στοιχείο του τοπίου των Γρεβενών.

Το σενάριο της δυναμικής στρατηγικής είναι το σενάριο εκείνο που μπορεί να κατευθύνει στην βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη της περιοχής με άξονα το τοπίο. Πιστοποιώντας τις αδυναμίες και τα προβλήματα που υπάρχουν για την περιοχή, αξιολογείται πως με το συγκεκριμένο σενάριο, η περιοχή παρουσιάζεται μπροστά σε μια πρόκληση για το μέλλον της. Η πρόκληση αυτή αναφέρεται στην βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη που θα σέβεται το περιβάλλον, στην μείωση των βασικών προβλημάτων που εμφανίζονται

σήμερα στο νομό και στην βελτίωση της ποιότητας ζωής και ευημερίας των πολιτών.

6.1 ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Αν και ο τουρισμός υπήρξε χωρίς καμιά αμφιβολία ένα από τους βασικούς παράγοντες που οδήγησαν στην ανάπτυξη ευρύτερων ορεινών περιοχών της Ευρώπης, η υπερβολική εκμετάλλευση τοποθεσιών σε πολύ μεγάλο υψόμετρο σε γενικές γραμμές κατακρίνεται. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2000) Έχοντας υπόψη τη παραπάνω πρόταση, ως αρχή για τη βιώσιμη ανάπτυξη τουρισμού με βάση το τοπίο της περιοχής, μπορεί να είναι η επιλογή του σεναρίου της δυναμικής στρατηγικής που προκύπτει από το συνδυασμό των πλεονεκτημάτων και των ευκαιριών της S.W.O.T. ανάλυσης.

Η επιλογή του σεναρίου δεν καθιστά από μόνη της, εφικτή την επιτυχία της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης των Γρεβενών. Ένας από τους βασικούς λόγους για τη πιθανή αποτυχία του σεναρίου θα είναι μη μελλοντική συνεργασία με την περιφέρεια Ηπείρου για την ολοκληρωμένη διαχείριση και προστασία του Εθνικού Δρυμού Πίνδου που τμήμα αυτής ανήκει και στο νομό Ιωαννίνων. Η προσπάθεια του σχεδίου αυτού για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, επιβάλλει συνεργασίες μεταξύ των νομών που συνορεύουν με τα Γρεβενά (Ιωαννίνων, Τρικάλων), όπως επίσης επιβάλλει συνεργασίες μεταξύ περιφερειών (Δυτικής Μακεδονίας, Ηπείρου). Μόνο έτσι ο κεντρικός στόχος που ορίζεται από το σενάριο της δυναμικής στρατηγικής θα μπορέσει να επιτευχθεί και να προσδώσει στο νομό την απαραίτητη αξία για να αξιοποιήσει το τοπίο με απώτερο στόχο την ανάπτυξη του τουρισμού.

Αναφέρθηκε στο κεφάλαιο 2 πως η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, ως επακόλουθο της βιώσιμης ανάπτυξης, μπορεί να επιτευχθεί από την παράλληλη διευθέτηση των βασικών αξόνων που την ορίζουν. Η βιώσιμη αξιοποίηση των τουριστικών πόρων, η περιβαλλοντική προστασία, η ισότιμη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού και η οικονομική αποτελεσματικότητα είναι οι κεντρικές έννοιες που με την παράλληλη διευθέτησή τους σε το

τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, αποτελούν την βάση της τουριστικής ανάπτυξης. Παράλληλα διαχωρίζοντας του δύο βασικούς πόλους, δηλαδή το τοπίο και τον τουρισμό, οριοθετούνται στόχοι προς τη γενική διευθέτηση των παραπάνω εννοιών που θα επιφέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Ο διαχωρισμός αυτός γίνεται με σκοπό την παράλληλη ανάπτυξη αυτών των δύο εννοιών, οριοθετώντας τους βασικούς στόχους για τη κάθε έννοια ξεχωριστά, με σκοπό να επιτευχθεί η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη με κεντρικό άξονα το τοπίο μέσα από τον συνδυασμό στόχων και δράσεων. Όμως ο διαχωρισμός έχει την επικινδυνότητα να αποκόψει την σχέση των δύο εννοιών, αλλά μέσα από την επιλογή των κατάλληλων κεντρικών στόχων και υποστόχων είναι δυνατή η προστασία και η ανάδειξη του τοπίου που θα μας οδηγήσει στην βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

Μέσα από την ανάλυση και την αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης έγινε κατανοητό πως η ύπαρξη προστατευόμενων περιοχών στην ευρύτερη περιοχή του νομού, η ύπαρξη τουριστικών περιοχών όπως είναι το χιονοδρομικό κέντρο Βασιλίτσας και τέλος περιοχών που δεν ανήκουν στις δύο παραπάνω προϋποθέτει διαφορετικά επίπεδα στόχων και δράσεων ως προς το βαθμό παρέμβασης. Αναλυτικότερα στον χάρτη 5 παρουσιάζονται αυτές οι περιοχές. Το πρώτο επίπεδο παρέμβασης που είναι και το πιο ισχυρό είναι αυτό που εφαρμόζεται στην περιοχή του Εθνικού Δρυμού, στις υπόλοιπες προστατευμένες περιοχές και στο χιονοδρομικό Βασιλίτσας. Σ' αυτές τις περιοχές οι βασικοί μας στόχοι πρέπει κατά κύριο λόγο να έχουν μορφή δραστηκής παρέμβασης προς τη προστασία, τη διαχείριση και την αξιοποίηση αυτών. Το δεύτερο επίπεδο, μεσαίας παρεμβατικότητας, αναφέρεται σε περιοχές που βρίσκονται σε κοντινή απόσταση με τις παραπάνω περιοχές και οριοθετούνται στο κεντροδυτικό τμήμα του νομού. Τέλος το τελευταίο επίπεδο παρέμβασης, που είναι και το πιο ήπιο από άποψη παρέμβασης για την προστασία της περιοχής βρίσκεται κυρίως στο ανατολικό τμήμα του νομού, τμήμα κυρίως πεδινό με συγκεκριμένες δυνατότητες. Η επιλογή των επιπέδων παρέμβασης ταιριάζει με την γενική εικόνα της περιοχής ως προς το ανάγλυφο της. Δηλαδή το δυτικό τμήμα που είναι το κατεξοχήν ορεινό, το κεντροδυτικό που είναι ημιορεινό και το ανατολικό που είναι κυρίως πεδινό.

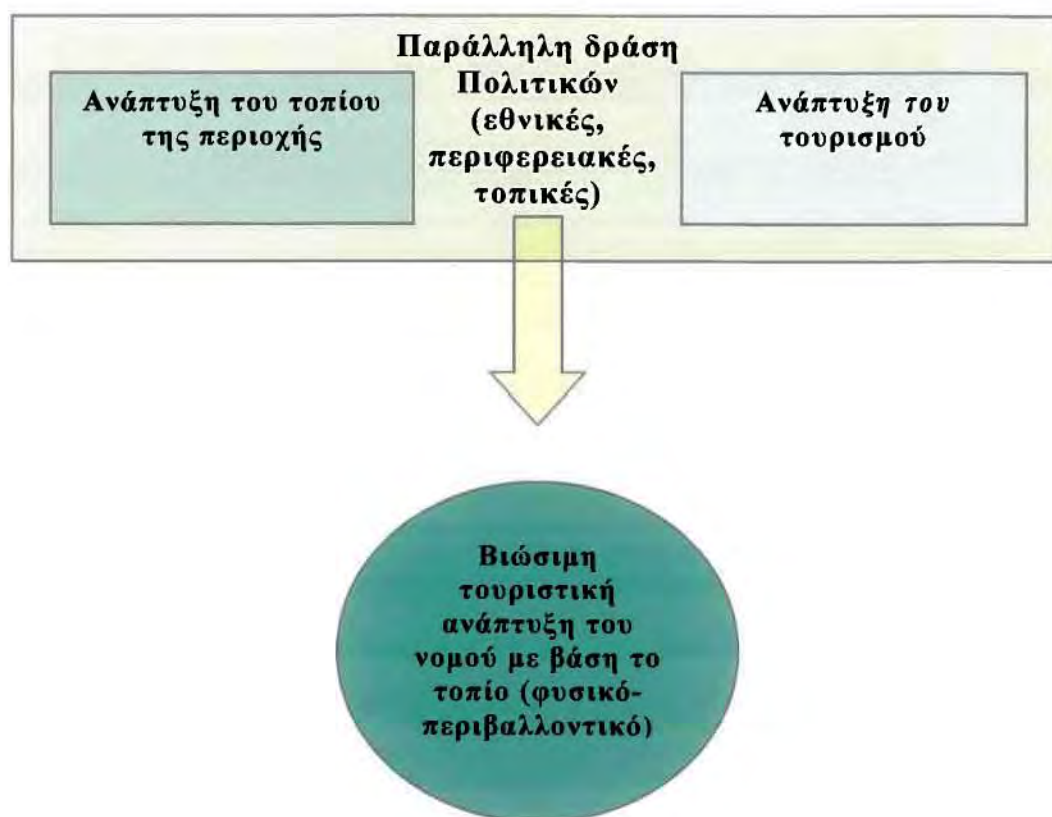
Στόχος του σεναρίου δυναμικής στρατηγικής, με την εφαρμογή διαφορετικών επιπέδων παρέμβασης δεν είναι η δημιουργία τουριστικών ζωνών ανάπτυξης σε χωρικά πλαίσια, αλλά η παράλληλη και η στοχευόμενη διαχείριση και προστασία των περιοχών μέσα από τον εντοπισμό των δυνατοτήτων κάθε τμήματος του νομού. Έτσι σαν γενικότερος στόχος ορίζεται η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη του νομού Γρεβενών που θα έχει σαν βασικό άξονα ανάπτυξης την προστασία και την ανάδειξη του τοπίου της περιοχής.

6.2 ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΑΞΟΝΩΝ

Όπως προαναφέρθηκε στο παραπάνω κεφάλαιο διαχωρίστηκαν οι κεντρικοί άξονες του σχεδίου, το τοπίο και ο τουρισμός, σε συνδυασμό με την επιλογή επιπέδων παρέμβασης ανά περιοχή. Η επιλογή των βασικών στόχων δεν πρέπει να αποκόψει αυτές τις δύο έννοιες, αλλά να τις προσαρμόσει σε μια παράλληλη δράση των πολιτικών και των μέτρων, που θα εφαρμοστούν, για την επίτευξη του κεντρικού στόχου που είναι η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη με βάση το τοπίο.

Τοποθετώντας δύο κεντρικούς άξονες, την προστασία του τοπίου και την ανάπτυξη τουρισμού, είναι δυνατή η επιλογή των στόχων που οδηγήσει στον επιθυμητό κεντρικό στόχο. Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη για το νομό πρέπει να επιτευχθεί μέσα από την ανάπτυξη του τοπίου, φυσικό-περιβαλλοντικό, που θα αποτελέσει το βασικό τουριστικό πόρο της περιοχής. Παράλληλα στον άξονα του τουρισμού πρέπει να αναπτυχθούν οι βασικοί παράγοντες ανάπτυξης του, που θα αποφέρει σημαντικά οφέλη (οικονομικά, κοινωνικά) για τους κατοίκους του νομού Γρεβενών. Οι φορείς, οι οργανισμοί, η τοπική αυτοδιοίκηση και οι πολίτες του νομού είναι αναγκαίο να προσπαθήσουν από κοινού για την διευθέτηση των πιθανών προβλημάτων, αλλά και να έχουν κοινή στρατηγική για την χρησιμοποίηση καινοτόμων ενεργειών και πολιτικών που θα αναπτύξουν και θα προστατεύσουν το τοπίο.

Σχήμα 6-1: Κεντρικοί άξονες βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στο Ν. Γρεβενών

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

6.2.1. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ

Βασικός άξονας του σχεδίου εφαρμογής είναι η ανάπτυξη του τοπίου. Η οριοθέτηση του κεντρικού στόχου του σχεδιασμού, οδηγεί στην τοποθέτηση του τοπίου στη θέση του βασικού παράγοντα που θα οδηγήσει τον τουρισμό των Γρεβενών να είναι ανταγωνιστικός ως προς τις άλλες ήδη ανεπτυγμένες περιοχές. Η ανάπτυξη του τοπίου καθορίζεται από τρεις βασικούς στόχους που τοποθετούνται, που με στη συνέχεια αυτοί αναλύονται σε επιμέρους στόχους, με πιο συγκεκριμένη κατεύθυνση.

Ο πρώτος βασικός στόχος της ανάπτυξης του τοπίου είναι η βιώσιμη διαχείριση και η προστασία του τοπίου. Ανάπτυξη του τοπίου του νομού δεν νοείται χωρίς την προστασία του και την βιώσιμη διαχείριση του. Είναι προφανές πως ιδιαίτερο βάρος πρέπει να δοθεί από την τοπική αυτοδιοίκηση

στην προστασία των φυσικών τοπίων κυρίως στην δυτική πλευρά του νομού, μιας και θεωρείτε πιο προικισμένη σ' αυτά. Παρόλο αυτά οι υπόλοιπες περιοχές του νομού θα πρέπει να έχουν σαν κατεύθυνση την βιώσιμη διαχείριση και την παράλληλη ανάπτυξη του, ώστε να μην εμφανιστούν σημάδια στο μέλλον που θα δείχνουν αντιφάσεις ως προς την εικόνα των τοπίων. Επειδή ο κύριος εκφραστής του τοπίου στο νομό θεωρείτε πως είναι οι προστατευόμενες περιοχές, πρέπει να προστατευτούν ανάλογα ώστε να αποτελούν το σημείο αναφοράς για κάθε επισκέπτη.

Ο δεύτερος βασικός στόχος για την ανάπτυξη του τοπίου αποτελεί ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός για την ανάπτυξη των περιβαλλοντικών υποδομών. Οι τουριστικές δραστηριότητες που υπάρχουν και θα συνεχίσουν να υπάρχουν, μπορούν να προκαλέσουν σημαντικές αρνητικές συνέπειες για το περιβάλλον που θα οδηγήσει με τη σειρά του στην υποβάθμιση του τοπίου. Η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης πιστοποίησε το πρόβλημα που υπάρχει στον συγκεκριμένο τομέα, πρόβλημα που μπορεί να γιγαντωθεί από την ανάπτυξη του τουρισμού. Το τοπίο ως μια σύνθετη εικόνα του βιοτικού και του αβιοτικού περιβάλλοντος, εξαρτάται κατά πολύ από το μέγεθος των περιβαλλοντικών οχλήσεων που θα προκύψουν στο μέλλον.

Τέλος ως τρίτος βασικός στόχος είναι η οργάνωση και η ολοκληρωμένη διευθέτηση του συστήματος χρήσεων γης που υπάρχουν σ' ολόκληρο το νομό. Η ανάπτυξη των διαφόρων χρήσεων γης που ήδη υφίσταται στα Γρεβενά, πρέπει να γίνει κάτω από τέτοιες συνθήκες που θα αποφεύγονται συγκρούσεις μεταξύ τους που επηρεάζουν αρνητικά το τοπίο της περιοχής. Παρατηρείται σήμερα σε πολλές περιοχές του νομού να υπάρχουν συγκρούσεις χρήσεων γης, κυρίως μεταξύ γεωργικών χρήσεων και βοσκοτόπων συνθέτοντας ένα περιβάλλον μη κατάλληλο για ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων. Παράλληλα άλλες χρήσεις γης όπως είναι η οικιστική, αναμένεται να αποκτήσουν μια καινούργια δυναμική που θα έχει ως αιτία την ανάπτυξη του τουρισμού. Δημιουργείται έτσι μια αναγκαιότητα ως προς την οργάνωση των χρήσεων γης ώστε να μην παίξουν ανατρεπτικό ρόλο στην συγκεκριμένη ανάπτυξη.

6.2.1.1 ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΤΟΧΟΙ

Οι επιμέρους στόχοι έχουν σημαντική θέση στο σχεδιασμό του τουριστικού τοπίου στα Γρεβενά μιας και είναι αυτοί που οδηγούν στη λήψη και στην εφαρμογή συγκεκριμένων δράσεων για την επίτευξη των βασικών στόχων, που θα οδηγήσουν στην επιτυχία του σχεδίου. Για τον καλύτερο εντοπισμό αυτών είναι απαραίτητο να πραγματοποιηθεί ένας διαχωρισμός με άξονα τους βασικούς στόχους που οριοθετούνται για την ανάπτυξη του τοπίου.

Ο πρώτος βασικός στόχος για την ανάπτυξη του τοπίου, όπως προαναφέρθηκε, είναι η βιώσιμη διαχείριση και η προστασία αυτού. Ο στόχος αυτός αναλύεται στους εξής τέσσερις επιμέρους στόχους ή αλλιώς υποστόχους:

➤ *Στην αντιμετώπιση περιβαλλοντικών προβλημάτων από την ανάπτυξη του τουρισμού και των άλλων δραστηριοτήτων*

Πρώτος υποστόχος για την προστασία του τοπίου είναι η αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Το τοπίο στο νομό Γρεβενών μπορεί να διαχωριστεί σε φυσικό-περιβαλλοντικό και αγροτικό. Και τα δύο είδη τοπίου επηρεάζονται ως προς την ανάπτυξη τους, από την ύπαρξη ή μη περιβαλλοντικών προβλημάτων. Η ανάπτυξη του τουρισμού σε πολλές περιοχές τις προηγούμενες δεκαετίες είχε σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, επιπτώσεις που οδήγησαν σε προβλήματα της παραπάνω αναπτυξιακής διαδικασίας. Συνεπώς ο τουρισμός του νομού πρέπει να αναπτυχθεί με γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος και την όσο δυνατή μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Παράλληλα άλλες δραστηριότητες, όπως η γεωργία και η κτηνοτροφία προκαλούν πολλά προβλήματα στο περιβάλλον. Ο συγκεκριμένος υποστόχος θα οδηγήσει τον σχεδιασμό στην λήψη συγκεκριμένων δράσεων για τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που θα έχει σαν τελικό σκοπό την προστασία του τοπίου.

➤ *Στην προστασία της χλωρίδας και της πανίδας της περιοχής*

Η προστασία της χλωρίδας και της πανίδας της περιοχής αποτελεί τον δεύτερο υποστόχο για την διαχείριση και την προστασία του τοπίου. Όπως είναι γνωστό σημαντικό στοιχείο του περιβάλλοντος αποτελούν τα φυσικά

οικοσυστήματα. Προστατεύοντας την χλωρίδα και την πανίδα του νομού, θέτονται οι κατάλληλες βάσεις για την προστασία του τοπίου, μιας και τα πολλά είδη φυτών και ζώων που υπάρχουν στην περιοχή, προσδίδουν μια εικόνα ιδιαίτερα όμορφη.

➤ *Στην ανάδειξη των προστατευόμενων περιοχών*

Η περιοχή των Γρεβενών αποτελείται από πολλές προστατευόμενες περιοχές που προσθέτουν ιδιαίτερη αξία στο τοπίο. Η ανάδειξη αυτών των προστατευόμενων περιοχών αποτελεί ακόμη έναν σημαντικό υποστόχο για την προστασία του τοπίου. Παράλληλα οι προστατευόμενες περιοχές αποτελούν σημαντικό τουριστικό πόρο για το νομό. Συνεπώς οι δράσεις που θα μελετηθούν στη συνέχεια θα πρέπει να αναδεικνύουν περιοχές όπως είναι η Βάλια Κάλντα και η ευρύτερη περιοχή της Βασιλίτσας για την ανάπτυξη του τουρισμού σ' αυτές τις περιοχές.

➤ *Στην διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και την ανάδειξη του αρχιτεκτονικού τοπίου των οικισμών*

Τέλος αναπόσπαστο κομμάτι του τοπίου της περιοχής, αποτελούν οι οικισμοί της περιοχής και κυρίως αυτοί που βρίσκονται σε ορεινές περιοχές-ημιορεινές (Δυτικά – Κεντρικά). Έτσι σαν υποστόχο για την ανάδειξη και την προστασία του τοπίου, οριοθετείται η διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς των οικισμών, κυρίως των μικρών σε ορεινές περιοχές, και η γενικότερη ανάπτυξη του αρχιτεκτονικού τοπίου αυτών. Στην Ελλάδα υπάρχουν πολλά παραδείγματα μικρών παραδοσιακών οικισμών σε ορεινές περιοχές, που με την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική τους κληρονομιά και το αρχιτεκτονικό τους τοπίο, προσδίδουν στο γενικότερο τοπίο της περιοχής που ανήκουν, μια άλλη διάσταση, πιο ωραία. Χαρακτηριστικά τέτοια παραδείγματα είναι τα Ζαγοροχώρια στα νομό Ιωαννίνων και τα χωριά του Πηλίου.

Ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός για την ανάπτυξη περιβαλλοντικών υποδομών αποτελεί όπως προαναφέρθηκε, τον δεύτερο βασικό στόχο για την ανάπτυξη του τοπίου. Ο στόχος αυτός αναλύεται σε υποστόχους που θα οδηγήσουν στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων στο περιβάλλον. Οι υποστόχοι είναι:

Η βελτίωση του δικτύου αποχέτευσης

➤ *Η βελτίωση του δικτύου ύδρευσης*

Το δίκτυο ύδρευσης αποτελεί μια από τις πιο σημαντικές περιβαλλοντικές υποδομές. Η χρησιμοποίηση των υδάτινων πόρων πρέπει να γίνει με τέτοιο τρόπο ώστε να μην υπάρξουν προβλήματα επάρκειας νερού για τους τουρίστες και τους κατοίκους της περιοχής. Παράλληλα η χρησιμοποίηση των υδάτινων επιφανειών του νομού πρέπει να γίνει με τέτοιο τρόπο ώστε να μην διαταράσσει τις οικολογικές ισορροπίες της περιοχής.

➤ *Η βελτίωση του δικτύου αποχέτευσης*

Παράλληλα με το δίκτυο ύδρευσης του νομού και το δίκτυο αποχέτευσης είναι αναγκαίο να βελτιωθεί. Από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης διαπιστώθηκαν προβλήματα μόλυνσης του περιβάλλοντος στους υδάτινους πόρους της περιοχής (κυρίως στο ανατολικό τμήμα που ρέει ο Αλιάκμονας). Επίσης χρησιμοποιώντας πολλοί οικισμοί (στο δυτικό τμήμα) ως χώρος απόθεσης των λυμάτων αποχέτευσης τους το έδαφος, δημιουργούνται προβλήματα αισθητικής τοπίου στις ορεινές περιοχές.

➤ *Η περιβαλλοντική διαχείριση των απορριμμάτων*

Ο νομός Γρεβενών αποτελείται από πολλούς ορεινούς όγκους που καθιστούν δύσκολη την διαχείριση των απορριμμάτων. Η ανεξέλεγκτη διάθεση αυτών που γίνεται στις χαράδρες και σε απότομους γκρεμούς, συντελούν στην διαμόρφωση ενός μη αισθητικού τοπίου, μολύνοντας το περιβάλλον και τα φυσικά οικοσυστήματα.

➤ *Η δημιουργία πρότυπων περιβαλλοντικών πολιτικών και υποδομών*

Η ύπαρξη πολλών μικρών οικισμών, κυρίως ορεινών, επιτρέπει την αλλαγή σε θέματα περιβαλλοντικής πολιτικής και σε θέματα περιβαλλοντικών υποδομών. Οι οικισμοί αυτοί έχοντας κατά παράδοση λίγους κατοίκους, μπορούν να διαχειριστούν τα απορρίμματα τους με τέτοιο τρόπο που να αποτελεί καινοτομία για όλο τον ελληνικό χώρο. Μέσα από τις κατάλληλες περιβαλλοντικές υποδομές είναι δυνατό να αναζητηθούν νέες μορφές ενέργειας και αρτιότερης διαχείρισης των φυσικών πόρων.

Η επιλογή των κατάλληλων υποστόχων θα οδηγήσει στην οργάνωση και στην διευθέτηση του συστήματος χρήσεων γης. Η ανάπτυξη του τουρισμού πρόκειται να επηρεάσει και τις χρήσεις γης, μιας είτε θα δημιουργηθούν καινούργιες (τουριστική ζώνη) είτε θα αποκτήσουν νέα δυναμική υπάρχουσες χρήσεις (μεταποιητικές βιοτεχνίες ντόπιων τουριστικών προϊόντων).

➤ Η αντιμετώπιση σημερινών συγκρούσεων χρήσεων γης

Στο νομό Γρεβενών παρατηρείται το γεγονός κυρίως από χρήσεις γης που αναφέρονται στο πρωτογενή τομέα (γεωργικές καλλιέργειες και βοσκότοποι), να συγκρούονται μεταξύ τους διαμορφώνοντας μια εικόνα όπου υπάρχουν πολλές περιβαλλοντικές επιπτώσεις για το τοπίο του νομού. Οι περιοχές αυτές (κεντρικά-ανατολικά) τμήματα έχουν ανάγκη από την αντιμετώπιση αυτών των συγκρούσεων, ώστε να διαμορφώσουν το τοπίο τους που θα είναι ανάλογης ομορφιάς με το τοπίο που παρουσιάζεται στο δυτικό τμήμα του νομού λόγω της ύπαρξης πολλών δασικών εκτάσεων.

➤ Ο σχεδιασμός για την εγκατάσταση καινούργιων χρήσεων γης

Η ανάπτυξη του τουρισμού αναμένεται να δημιουργήσει καινούργιες χρήσεις γης το νομό ή να εντατικοποιήσει ήδη υπάρχουσες. Η ύπαρξη τουριστικών ζωνών δεν είναι απαραίτητη μιας και ο τουρισμός στηριζόμενος στο τοπίο δεν απαιτεί τη δημιουργία αυτών των ζωνών που θα αποκόψουν τους επισκέπτες από τη φύση και το περιβάλλον. Παράλληλα άλλες δραστηριότητες όπως είναι αυτές της μεταποίησης ντόπιων τουριστικών προϊόντων πρέπει να αναπτυχθούν οργανωμένα, αποφεύγοντας τη σύγκρουση με χρήσεις γης όπως είναι οι γεωργικές καλλιέργειες και οι βοσκότοποι.

6.2.2 Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο δεύτερος σημαντικός άξονας που θα οδηγήσει στην βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη του νομού Γρεβενών με βάση το τοπίο είναι η γενικότερη ανάπτυξη του τουρισμού. Όπως και στην ανάπτυξη του τοπίου, η ανάπτυξη αυτή μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την επιλογή κεντρικών στόχων, που θα αναλύονται σε επιμέρους με τελικό αποτέλεσμα τη λήψη συγκεκριμένων δράσεων σε θέματα τουριστικής ανάπτυξης.

Η ανάπτυξη νέων πολιτικών τουρισμού, που θα έχει ως γενικότερο σκοπό την δραστηριοποίηση νέων μορφών τουρισμού αλλά και την δημιουργική ανάπτυξη ήδη υπάρχων, αποτελεί τον πρώτο βασικό στόχο. Οι νέες πολιτικές που θα αναπτυχθούν είναι αναγκαίο να έχουν κατευθύνσεις τέτοιες ώστε να κατευθύνουν περισσότερους πολίτες να ασχοληθούν με τον τουρισμό και να τονώσουν καινοτόμες ενέργειες που μπορεί να υπάρξουν στο μέλλον. Η πολιτικές τουρισμού που εφαρμόζονται μέχρι και σήμερα, αν και αύξησαν την τουριστική κίνηση της περιοχής, είναι αναγκαίο να εντατικοποιηθούν και να προτείνουν καινούργιες δράσεις, αφού αλλάζουν συνεχώς οι απαιτήσεις των τουριστών και αναπτύσσονται καινούργιες μορφές τουρισμού.

Δεύτερος βασικός στόχος για την ανάπτυξη του τουρισμού είναι η αξιοποίηση του υπάρχων ανθρώπινου δυναμικού και η περαιτέρω ανάπτυξη του. Με τον όρο ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού νοείται η όσο το δυνατό μεγαλύτερη προσέγγιση των κατοίκων του νομού με τον τουρισμό. Ύπαρξη κατάλληλου ανθρώπινου δυναμικού παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του τουρισμού και αποτελεί όπως προαναφέρθηκε έναν από τους παράγοντες της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.

Τέλος ο τρίτος βασικός στόχος για την ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί η οργάνωση και η δημιουργία των τουριστικών υποδομών. Οι τουριστικές υποδομές που υπάρχουν σήμερα στο νομό δεν έχουν την δυνατότητα να φιλοξενήσουν μεγάλο όγκο επισκεπτών. Αν και τα τελευταία χρόνια αυξήθηκε σημαντικά ο αριθμός των τουριστικών καταλυμάτων, εντούτοις υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις σε αριθμό κλινών. Παράλληλα πρέπει να αναπτυχθούν

και τουριστικές υποδομές όπως είναι χώροι για νέες τουριστικές δραστηριότητες (μονοπάτια για περιπατητές, καταφύγια σε όλους τους ορεινούς όγκους) για να παρέχονται όλες οι εναλλακτικές στους μελλοντικούς επισκέπτες.

Όπως και στην ανάπτυξη του τοπίου, έτσι και στην ανάπτυξη του τουρισμού ως κεντρικό άξονα βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, οι βασικοί στόχοι είναι αναγκαίο να διαχωριστούν σε επιμέρους στόχους για την αποτελεσματικότερη λήψη δράσεων.

Ο πρώτος βασικός στόχος διαχωρίζεται σε τρεις επιμέρους στόχους. Αυτοί είναι:

➤ Η σύζευξη δημοσίων και ιδιωτικών φορέων

Οι πολιτικές που πρόκειται να εφαρμοστούν στο νομό Γρεβενών είναι απαραίτητο να λάβουν υπόψη τους τη γνώμη και τις επιδιώξεις των κατοίκων. Αν και ο προφανής στόχος των κατοίκων είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους, εντούτοις είναι δυνατό να υπάρξουν κάποιες σοβαρές και ενδιαφέρουσες ιδέες που θα λαμβάνουν τις ιδιαιτερότητες της περιοχής.

➤ Χρησιμοποίηση νέων τεχνολογιών για την ανάπτυξη του τουρισμού

Η εξέλιξη της τεχνολογίας και της πληροφόρησης οδήγησε σε νέα πλαίσια την διαδικασία της ανάπτυξης του τουρισμού. Χρησιμοποιούνται καινούργια μέσα για την προσέλκυση επισκεπτών από πολλές περιοχές. Ο νομός Γρεβενών είναι απαραίτητο να χρησιμοποιήσει όλα τα μέσα που του παρέχονται, υιοθετώντας μ' αυτόν τον τρόπο νέες πολιτικές για την ανάπτυξη του τουρισμού.

➤ Επιλογή κεντρικών αξόνων ανάπτυξης του τουρισμού

Οι σημερινές εξελίξεις παγκοσμίως στον τουρισμό και στην διαδικασία ανάπτυξης του για μια περιοχή, δείχνει πως κάθε περιοχή που θέλει να αναπτυχθεί τουριστικά πρέπει να βρει τις κατάλληλες εκείνες εναλλακτικές πολιτικές που θα δώσουν την ώθηση για την ανάπτυξη του τουρισμού. Ο νομός Γρεβενών πρέπει με βάση αυτή τη λογική να επαναπροσδιορίσει τους

κεντρικούς άξονες ανάπτυξης (ως προς τις περιοχές) για να μπορεί να είναι πιο ανταγωνιστικός με άλλες περιοχές.

Η ανάπτυξη και η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού ως βασικό στόχο, αναλύεται και αυτή με τη σειρά της σε επιμέρους στόχους για την γρηγορότερη και βέλτιστη επίτευξη του. Αυτοί είναι:

➤ Κατάρτιση των νέων σε θέματα του τουρισμού

Οι νέοι άνθρωποι ως πιο δεκτικοί από τη φύση τους σε νέες πολιτικές είναι αναγκαίο να καταρτιστούν κατάλληλα με σκοπό την ανάπτυξη του τουρισμού. Παράλληλα να τους δοθεί η δυνατότητα να εγκατασταθούν στο τόπο τους μιας και η ανεύρεση εργασίας θα είναι πιο εύκολη. Επίσης πρέπει να τους και τα κατάλληλα ερεθίσματα και εφόδια για να ασχοληθούν με τον τουρισμό, ώστε να ανεβεί το επίπεδο εξυπηρέτησης του τουρισμού του νομού.

➤ Κατάρτιση ανθρώπων που ασχολούνται με τον τουρισμό

Από την ανάπτυξη του τουρισμού που παρατηρήθηκε τις τελευταίες δεκαετίες, πολλοί ήταν οι άνθρωποι που ασχολήθηκαν με τον τουρισμό. Όμως η έλλειψη καταρτισμένου προσωπικού και η έλλειψη γνώσεων τουριστικών υπηρεσιών έδινε μια εικόνα μη θετική για τις τουριστικές υπηρεσίες του νομού. Έτσι είναι αναγκαίο να καταρτιστούν και οι πολίτες του νομού που ήδη ασχολούνται με τον τουρισμό, ώστε να γίνουν πιο ανταγωνιστικοί αλλά και να ενημερωθούν για διάφορες καινοτόμες ενέργειες που μπορούν να αναπτύξουν.

Τέλος η οργάνωση και η δημιουργία τουριστικών υποδομών που αποτελεί τον τρίτο βασικό στόχο για την ανάπτυξη του τουρισμού αναλύεται και αυτή με τη σειρά της σε επιμέρους στόχους. Αυτοί είναι:

➤ Η δημιουργία νέων και η ανάπτυξη των ήδη υπάρχων τουριστικών καταλυμάτων

Τα τουριστικά καταλύματα αποτελούν τη σημαντικότερη τουριστική υποδομή για μια περιοχή. Ο νομός Γρεβενών υστερεί στο παραπάνω τομέα μιας και η ανάπτυξη του τουρισμού υπήρξε τις τελευταίες δεκαετίες και όχι σε πολύ μεγάλο επίπεδο. Είναι απαραίτητο να δημιουργηθούν νέα καταλύματα που θα

έχουν όλες τις κατάλληλες υποδομές για να εξυπηρετήσουν τους επισκέπτες. Παράλληλα τα τουριστικά καταλύματα που υπάρχουν απαιτείται να εκσυγχρονιστούν ώστε να μπορούν οι ιδιοκτήτες τους να είναι ανταγωνιστικοί, βελτιώνοντας το επίπεδο υπηρεσιών τους.

➤ Ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού

Η τουριστική ανάπτυξη των Γρεβενών στηρίχθηκε και στηρίζεται κατά κύριο λόγο στο Χιονοδρομικό Κέντρο Βασιλίτσας. Δημιουργήθηκε ένα συγκεκριμένο είδος τουριστών που επισκέπτονταν το νομό μόνο κατά την διάρκεια των χειμερινών μηνών. Είναι απαραίτητο να δημιουργηθούν καινούργιες εγκαταστάσεις για νέες μορφές τουρισμού όπως είναι ο αγροτουρισμός και ο οικολογικός τουρισμός. Το τοπίο μπορεί να αποτελέσει τον τουριστικό εκείνο πόρο που θα προσφέρει την δυνατότητα στην Τοπική Αυτοδιοίκηση για την ανάπτυξη νέων εναλλακτικών μορφών τουρισμού που σέβονται τις περιβαλλοντικές αξίες.

➤ Ανάπτυξη και βελτίωση μεταφορικών υποδομών

Οι μεταφορικές υποδομές όπως είναι γνωστό παίζουν μεγάλο ρόλο για την ανάπτυξη τουρισμού μιας περιοχής. Ο νομός υστερώντας σ' αυτόν τον τομέα είναι απαραίτητο να βελτιώσει το υπάρχων οδικό δίκτυο και να αναπτύξει νέες μορφές μεταφοράς των επισκεπτών. Όμως θα πρέπει να μην γίνουν έργα που μπορεί να βλάψουν τα φυσικά οικοσυστήματα και το τοπίο, αφού αυτό αποτελεί το σημαντικότερο τουριστικό πόρο.

Παρακάτω ακολουθεί πίνακας που συνοπτικά αναλύονται οι βασικοί στόχοι και οι επιμέρους στόχοι.

Πίνακας 6-2.2 Ανάλυση Βασικών Στόχων και Υποστόχων

Κεντρικός Στόχος	Κεντρικοί Αξονες	Βασικά Μέτρα	Επιμέρους Στόχοι
Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη του νομού Γρεβενών με βάση το τοπίο	Ανάπτυξη του τοπίου	Α. Βιώσιμη Διαχείριση και Προστασία του Τοπίου	Περιβάλλον
			Χλωρίδα - Πανίδα
			Προστατευόμενες περιοχές
			Αρχιτεκτονικό Τοπίο
		Β. Ολοκληρωμένος Σχεδιασμός για Ανάπτυξη Περιβαλλοντικών Υποδομών	Δίκτυο Αποχέτευσης
			Δίκτυο Ύδρευσης
	Γ. Οργάνωση και Διευθέτηση Συστήματος Χρήσεων Γης	Απορρίμματα	
		Περιβαλλοντικές Υποδομές	
	Ανάπτυξη του τουρισμού	Α. Ανάπτυξη Νέων Πολιτικών Τουρισμού	Αντιμετώπιση συγκρούσεων χρήσεων γης
			Οργάνωση μελλοντικών χρήσεων γης
		Β. Ανάπτυξη και Αξιοποίηση Ανθρώπινου Δυναμικού	Δημόσιοι & Ιδιωτικοί Φορείς
			Νέες Τεχνολογίες
Γ. Οργάνωση και Διαχείριση Τουριστικών Υποδομών		Επιλογή Κεντρικών Αξόνων	
		Κατάρτιση νέων σε θέματα τουρισμού	
Κατάρτιση υπάρχων δυναμικού			
Τουριστικά Καταλύματα			
Νέες Μορφές Τουρισμού			
Μεταφορικές Υποδομές			

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

6.3 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΜΕΤΡΑ

Τα μέτρα που προτείνονται παρακάτω έχουν ως σκοπό την όσο δυνατή βέλτιστη υλοποίηση των υποστόχων που ορίστηκαν παραπάνω. Οι δράσεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι αναγκαίο να γίνουν κάτω από συντονισμένες προσπάθειες ώστε να βρεθούν οι κατάλληλοι τρόποι υλοποίησης τους. Είναι απαραίτητο να ληφθούν σοβαρά υπόψη όλες οι γνώμες των πολιτών ώστε να μην παραμένουν αμέτοχοι στον σχεδιασμό του τουριστικού τοπίου.

6.3.1 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ

Στόχος Α.

Μέτρο 1

Πρόγραμμα ενημέρωσης των πολιτών και των επισκεπτών για τυχών επιπτώσεις του τουρισμού και άλλων δραστηριοτήτων υπό την αιγίδα της Νομαρχίας Και των Ο.Τ.Α.

Μέτρο 2

Δημιουργία μονάδας άμεσης παρέμβασης σε συνενόηση νομαρχίας – πυροσβεστικής υπηρεσίας για εντοπισμό πυρκαγιών, κατολισθήσεων και λοιπών καταστροφών

Μέτρο 3

Επιβολή αυστηρών κυρώσεων σε ρυπαίνοντες (πολίτες – επισκέπτες) βάση της αρχής ‘ ρυπαίνων πληρώνει’

Μέτρο 4

Ειδικά μέτρα υλοτόμησης και αναδιάρθρωση της λειτουργίας των δασαρχείων

Μέτρο 5

Δημιουργία κέντρου αποκατάστασης άγριων ζώων με συνχρηματοδότηση κράτους – τοπικής αυτοδιοίκησης

Μέτρο 6

Συνεργασία Ο.Τ.Α. με γεωπονικά τμήματα για την προστασία της χλωρίδας

Μέτρο 7

Πρόγραμμα ενημέρωσης πολιτών υπό την αιγίδα των τοπικών αρχών και του Υπουργείου Χωροταξίας, Περιβάλλοντος και Δημοσίων Έργων για τη σημασία της χλωρίδας και πανίδας

Μέτρο 8

Δημιουργία μονάδας προστασίας προστατευόμενων περιοχών που θα επιτηρεί τις περιοχές του νομού (ειδικοί επιστήμονες, οικολόγοι κ.ά.)

Μέτρο 10

Δημιουργία φυσικών διαδρόμων για την ενοποίηση των προστατευόμενων περιοχών και την καλύτερη διαβίωση των άγριων ζώων (Χάρτης 6)

Μέτρο 11

Διαφήμιση των προστατευόμενων περιοχών για την αξία τους στο τοπίο και στον τουρισμό

Μέτρο 12

Ειδικός πολεοδομικός κανονισμός για οικισμούς κάτω από 2.000 κατοίκους και ειδικοί κανόνες δόμησης

Μέτρο 13

Αναπαλαίωση πέτρινων οικισμάτων από τους Ο.Τ.Α.

Μέτρο 14

Πολιτική επιχορήγησης για ανέγερση σπιτιών ή τουριστικών καταλυμάτων με βάση την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική κληρονομιά της περιοχής

Στόχος Β.**Μέτρο 1**

Ολοκληρωμένο σύστημα αποχέτευσης σ' όλους τους οικισμούς

Μέτρο 2

Αντικατάσταση παλαιών αμιαντοσωλήνων και ύπαρξη σ' όλους τους οικισμούς παντοροϊκού συστήματος

Μέτρο 3

Εκπόνηση μελετών για την διευθέτηση της ύδρευσης της περιοχής

Μέτρο 4

Ρυθμίσεις ανά Ο.Τ.Α. για επαρκή άρδευση των καλλιεργούμενων εκτάσεων

Μέτρο 5

Προστασία φυσικών πηγών και εκμετάλλευση αυτών βάση πραγματικών αναγκών που θα καθορίζονται από τις τοπικές διοικήσεις

Μέτρο 6

Ολοκληρωμένο σύστημα αποκομιδής των απορριμμάτων. Προτείνεται η εκπόνηση μελέτης για τη δημιουργία Χ.Υ.Τ.Α. με σταθμούς μεταφόρτωσης

Μέτρο 7

Ενημέρωση πολιτών νομού για προγράμματα ανακύκλωσης

Μέτρο 8

Μελέτη για την βέλτιστη χρησιμοποίηση ενέργειας από τουριστικά καταλύματα

Μέτρο 9

Επιχορηγήσεις από την νομαρχία σε επιχειρήσεις που χαρακτηρίζονται φιλικές προς το περιβάλλον

Στόχος Γ.**Μέτρο 1**

Προστασία τοπίων από Ο.Τ.Α και εξεύρεση λύσεων για υπάρχουσες συγκρούσεις γης μέσα από διαδικασίες συμμετοχικού σχεδιασμού

Μέτρο 2

Μεταφορά όλων των βιοτεχνιών και βιομηχανιών σε χώρο (ΒΙ.ΠΕ) που θα αναζητηθεί με βάση κατάλληλης μελέτης της Νομαρχίας Γρεβενών

Μέτρο 3

Αναδασμός γεωργικών περιοχών με σκοπό την αποφυγή συγκρούσεων, υπό την αιγίδα των Ο.Τ.Α.

Μέτρο 4

Δημιουργία ειδικών κτηνοτροφικών ζωνών για βόσκηση των ζώων

Μέτρο 5

Εκπόνηση μελέτης για τη δημιουργία μονοπατιών που θα συνδέουν τις προστατευόμενες περιοχές και δεν θα συγκρούονται με άλλες ήδη υπάρχουσες δραστηριότητες. (Προτεινόμενες διαδρομές εμφανίζονται στο χάρτη 6)

Μέτρο 6

Εγκατάσταση μελλοντικών τουριστικών καταλυμάτων σε ορισμένη απόσταση από γεωργικές καλλιέργειες, από προστατευόμενες περιοχές και από δασικές εκτάσεις

6.3.2 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Στόχος Α.

Μέτρο 1

Δημιουργία συμμετοχικών διαδικασιών για την λήψη αποφάσεων που θα έχει ως κατεύθυνση την ανάπτυξη του τουρισμού

Μέτρο 2

Διοργάνωση ετήσιου Συμβουλίου μεταξύ παραγωγικών τάξεων και Τοπικής Αυτοδιοίκησης για τον εντοπισμό τυχών προβλημάτων

Μέτρο 3

Χρησιμοποίηση νέων τεχνολογιών από πολίτες για την ανάπτυξη του τουρισμού

Μέτρο 4

Επιχορήγηση καινοτόμων ενεργειών που προωθούν τον τουρισμό της περιοχής από τους Ο.Τ.Α.

Μέτρο 5

Ενοποίηση προστατευόμενων περιοχών για την αξιοποίηση τους στον τουρισμό μέσω δικτύου πεζοπορίας

Μέτρο 6

Αξιοποίηση γεφυριών και αναστήλωση με σκοπό την αύξηση των επισκεπτών τους

Μέτρο 7

Αξιοποίηση ποταμού Αλιάκμονα για τουριστικές δραστηριότητες όπως είναι το rafting

Στόχος Β.

Μέτρο 1

Δημιουργία ετήσιου σεμιναρίου για την εξοικείωση των πολιτών με τις νέες μορφές τουρισμού, υπό την αιγίδα Ε.Ο.Τ. και Ο.Τ.Α.

Μέτρο 2

Πρόγραμμα υποτροφιών σε νέους που σπουδάζουν σε πανεπιστήμια σχετικά με τον τουρισμό και το περιβάλλον. Άμεση απασχόληση αυτών σε μελλοντικά προγράμματα

Μέτρο 3

Κατάρτιση νέων μέσω διαφημίσεων σε θέματα περιβαλλοντικής προστασίας

Μέτρο 4

Πρόγραμμα εκπαίδευσης των νέων στο σχολείο σε θέματα περιβάλλον και τουρισμού

Μέτρο 5

Επιχορήγηση ταξιδιών στο εξωτερικό(τουριστικές περιοχές) σε επαγγελματίες για την ενημέρωση τους σε θέματα τουρισμού

Μέτρο 6

Εξάμηνα σεμινάρια επιμόρφωσης των ξενοδόχων και των ασχολούμενων με τον τουρισμό σε θέματα νέων τεχνολογιών, βελτίωση των επιχειρήσεων τους υπό την αιγίδα του Ε.Ο.Τ. και των Ο.Τ.Α

Στόχος Γ.**Μέτρο 1**

Δημιουργία πολεοδομικού κανονισμού για την κοινή όψη των τουριστικών καταλυμάτων (συμμετοχικές διαδικασίες)

Μέτρο 2

Σεμινάριο στους πολίτες του νομού για την αξιοποίηση των προγραμμάτων της Ε.Ε.

Μέτρο 3

Χρησιμοποίηση ειδικής περιβαλλοντικής σήμανσης σε τουριστικά καταλύματα (Ζαχαρόπουλος Α., 2001)

Μέτρο 4

Επιμόρφωση πολιτών για νέες μορφές τουρισμού και πως μπορούν να αναπτυχθούν στο νομό

Μέτρο 5

Αξιοποίηση και ανάπτυξη Χιονοδρομικού Κέντρου Βασιλίτσας

Μέτρο 6

Ανάθεση μελέτης για την δημιουργία τελεφερίκ που θα μεταφέρει τους επισκέπτες από τον Εθνικό Δρυμό στο Χιονοδρομικό Κέντρο

Μέτρο 7

Ολοκληρωμένο πρόγραμμα δενδροφύτευσης οδικού επαρχιακού δικτύου και συνέχιση δενδροφύτευσης Εγνατίας Οδού

Μέτρο 8

Βελτίωση υπάρχων οδικού δικτύου και διαπλάτυνση δρόμων όπου κρίνεται αναγκαία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο Νομός Γρεβενών βρίσκεται μπροστά σε μια τεράστια ευκαιρία για την περαιτέρω ανάπτυξη του. Αξιοποιώντας τα πλεονεκτήματα που του παρουσιάζονται σήμερα, μπορεί να αναπτύξει τον τουρισμό του προς μια τέτοια κατεύθυνση που θα είναι σύμφωνα με τις αρχές της αειφορίας αλλά και θα αποφέρει σημαντικά κέρδη για τους κατοίκους τους νομού. Το τοπίο του νομού Γρεβενών μπορεί να αποτελέσει το κυριότερο παράγοντα ανάπτυξης του τουρισμού, μιας και αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα της περιοχής. Παράλληλα μπορεί να αποτελέσει χώρο αναφοράς για μελλοντικές δράσεις και πολιτικές που θα αποφασισθούν από την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Το περιβάλλον του νομού δεν παρουσιάζεται να υφίσταται σημαντικές οχλήσεις από οικονομικές δραστηριότητες. Στο μέλλον όμως που αναμένεται μεγαλύτερη αύξηση του τουρισμού, και κατά συνέπεια των επισκεπτών, τα περιβαλλοντικά προβλήματα μπορεί να ενταθούν. Παράλληλα τα φυσικά οικοσυστήματα της περιοχής, παρότι αναμένεται να αυξηθούν οι δράσεις για την προστασία τους, μπορεί να υποστούν σημαντικές μεταβολές μιας και η ολοκλήρωση της Εγνατίας Οδού, η αύξηση του τουρισμού, η τουριστική αξιοποίηση των προστατευόμενων περιοχών μπορεί να συντελέσουν στην απομάκρυνση ή ακόμη χειρότερα στον αφανισμό διαφόρων ειδών χλωρίδας και πανίδας. Επομένως είναι απαραίτητο να υπάρξουν συντονισμένες δράσεις για την προστασία του περιβάλλοντος μέσα από διαδικασίες περιβαλλοντικού σχεδιασμού.

Οι τουριστικές δραστηριότητες που αναμένεται να αναπτυχθούν είναι απαραίτητο να είναι φιλικές προς το περιβάλλον. Τέτοιες δραστηριότητες όπως ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός, ο οικολογικός τουρισμός θα αποτελέσουν την βάση για την ανάπτυξη της τουριστικής κίνησης. Παράλληλα ο χειμερινός τουρισμός που ήδη είναι σε μεγάλο βαθμό ανεπτυγμένος, είναι απαραίτητο να μην απωθείται από άλλες δραστηριότητες αλλά να τις επαυξάνει. Το τοπίο μπορεί να αποτελέσει το βασικό παράγοντα της

ανάπτυξης της περιοχής. Είναι όμως σημαντικό να υποστηρίζεται και να προστατεύεται από άλλες τουριστικές δραστηριότητες. Άλλωστε μπορεί να αποτελέσει συμπληρωματική έννοια για πολλές έννοιες του τουρισμού.

Τα μέτρα που προτάθηκαν παραπάνω είχαν σαν βασικό σκοπό να δώσουν ερεθίσματα στους πολίτες ώστε να ασχολούνται ολοένα και πιο σοβαρά με τον συμμετοχικό σχεδιασμό. Η μορφή αυτή του σχεδιασμού αποτελεί τη μελλοντική 'έννοια κλειδί για την τουριστική ανάπτυξη των περιοχών. Οι δήμοι και Κοινότητες που θα λειτουργούν κάτω από συμμετοχικές διαδικασίες αναμένεται να αναπτυχθούν περισσότερο και γρηγορότερα μιας θα έχουν τη δυνατότητα να αντιλαμβάνονται καλύτερα τα προβλήματα και τις αδυναμίες που μπορεί να έχει η περιοχή τους, αλλά συγχρόνως και να εκμεταλλεύονται τα πλεονεκτήματα και τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται.

Ο σχεδιασμός μιας περιοχής με χώρο αναφοράς το τοπίο δεν αποτελεί εύκολη υπόθεση. Το παραπάνω γεγονός γίνεται αντιληπτό όταν τα μέτρα και οι δράσεις που τελικά προτείνονται έχουν ανεπιτυχή αποτελέσματα. Επομένως είναι ορθό κατά την διάρκεια του σχεδιασμού να γίνουν αντιληπτά όλα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που το συνθέτουν, για την καλύτερη κατανόηση των δεδομένων που παρουσιάζονται για μια περιοχή. Παρά την εκπλήρωση λίγων μελετών στην Ελλάδα με χώρο αναφοράς το τοπίο, ολοένα αντιλαμβάνεται περισσότερο από τους πολίτες η αξία του. Παρά τις δυσκολίες σαφής αναφοράς του εντούτοις μπορεί να παίξει καθοριστικό ρόλο σε πολλές διαδικασίες ανάπτυξης (τουρισμός, περιβάλλον).

Αν και η διαδικασία του σχεδιασμού τουριστικού τοπίου δεν είναι ευρέως γνωστή στην Ελλάδα, εντούτοις μπορεί να αποτελέσει ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο για τη επιλογή κατάλληλων πολιτικών. Οι Τοπικές Διοικήσεις είναι απαραίτητο να συνεργάζονται συνεχώς, ώστε να καταφέρουν να αξιοποιήσουν όσο το δυνατό καλύτερα τα πλούσια περιβαλλοντικά τοπία της περιοχής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ανανιάδου – Τζημοπούλου Μ., 1997: *«Αρχιτεκτονική Τοπίου, Σχεδιασμός Αστικών Χώρων, Κριτική και θεωρία, Σύγχρονες Τάσεις Σχεδιασμού Τοπίου»*. Εκδόσεις Ζήτη, 1997.

Αναπτυξιακή Εταιρεία Ν. Γρεβενών, 2002: *«Τοπικό Πρόγραμμα Αξιοποίησης Προγράμματος Leader Plus στο Ν. Γρεβενών»*. Γρεβενά, 2002.

Αραβαντινός Ι. Α., 1997: *«Πολεοδομικός Σχεδιασμός, Για μια Βιώσιμη Ανάπτυξη του Αστικού Χώρου»*. Εκδόσεις Συμμετρία, 1997.

Γούσιος Δ., 2000: *«Ανάπτυξη Αγροτικού Χώρου»*. Διδακτικές Σημειώσεις. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Βόλος, 2000.

Δέφνερ Α., 1999: *«Πολιτιστικός τουρισμός και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου: Η επίδραση στη λειτουργία των πόλεων»*, στο Δ. Οικονόμου και Γ. Πετράκος (επιμ.), *Η ανάπτυξη των ελληνικών πόλεων*. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας – Gutenberg, Βόλος, 1999, σσ.117-155.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2000: *«Το Βουνό. Οι Διαρθρωτικές Πολιτικές και τα Εδάφη της Ε.Ε.»*. Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Λουξεμβούργο, 2000.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2001: *«Τα Νησιά και οι Παράκτιες Περιοχές. Οι Διαρθρωτικές Πολιτικές και τα Εδάφη της Ε.Ε.»*. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής, Γενική Διεύθυνση Αλιείας. Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Λουξεμβούργο, 2001.

Ζαχαρόπουλος Α., 2001: «Σήμα Ποιότητας στον Ορεινό Τουρισμό της Πίνδου». Διεθνές Συνέδριο: «Η ανάπτυξη του Οικοτουρισμού». Θεσσαλονίκη, 2001

Κοκκώσης Χ., 2001: «Τουρισμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη σε Τοπικό και Περιφερειακό Επίπεδο: Η περίπτωση του Αγροτουρισμού». Διεθνές Συνέδριο: «Η ανάπτυξη του Οικοτουρισμού». Θεσσαλονίκη, 2001

Κοκκώσης Χ. και Τσάρτας Π., 2001: «Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον. Τουρισμός και Αναψυχή». Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, 2001.

Μπεριάτος Η., 2002: «Χωροταξία III. Περιβαλλοντικός Σχεδιασμός και Πολιτική». Διδακτικές Σημειώσεις. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Βόλος, 2002.

Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δυτικής Μακεδονίας, 2000-2006

ΠΛΟΧΜΟΣ Ο.Ε., 1999: «Χωροταξικό Σχέδιο Νομού Γρεβενών». Θεσσαλονίκη, 1999

Σταματίου Ε., 2000: «Διαχείριση Περιβάλλοντος και Φυσικών Περιοχών στην Ελλάδα». Διδακτικές Σημειώσεις. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Βόλος, 2000.

Φωτίου Σ., 2001: «Ο Συμμετοχικός Σχεδιασμός ως εργαλείο ανάπτυξης του Οικοτουρισμού και της Διαχείρισης του Φυσικού Περιβάλλοντος». Διεθνές Συνέδριο: «Η ανάπτυξη του Οικοτουρισμού». Θεσσαλονίκη, 2001

Χριστοπούλου Ο., 1999: «Ανάπτυξη Αγροτικού Χώρου». Διδακτικές Σημειώσεις. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Βόλος, 1999.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Council of Europe, Recommendation No R (95) 9, 1995: «On the Integrated Conversation of Cultural Landscape Areas as Part of Landscape Policies». September, 1995.

Council of Europe, 2000: «European Landscape Convention». Florence, 2000

Gunn C., 1994: «Tourism Planning: Basic Concepts Cases». Taylor and Francis. New York, 1994.

Klijn J.A., Bethe F., Wijermans M. and Ypma K.W., 1999: «Landscape Assessment Method at a European Level, polder landscapes as an example». Winard Staring Centre. Wageningen, 1999.

ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

<http://cm.coe.int>

<http://www.culture.gr>

<http://www.europa.gr>

<http://www.grevena.gr>

<http://www.minenv.gr>

<http://www.pindos.gr>

<http://www.statistics.gr>

Παράρτημα Κειμένων – Διαγραμμάτων

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΩΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

2.2 Χάρτα για τον τουρισμό και την βιώσιμη ανάπτυξη (Παγκόσμιο Συνέδριο στο Λανθαρόττε, Κανάριοι Νήσοι, Ισπανία, 1995	1
3.1.1.1 European Landscape Convention	4
Article 1	4
Article 5	5
Article 6	6
3.3 Βασικές έννοιες για την οικολογική βιωσιμότητα και τον τουρισμό...	8
4.2.4.2. Καταφύγια Θηραμάτων στο Νομό Γρεβενών	10

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 4-1.1: Μεταβολή πληθυσμού Νομών, Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας.....	12
Διάγραμμα 4-1.2: Μεταβολή πληθυσμού Νομών, Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας.....	12
Διάγραμμα 4-2: Ποσοστιαία Μεταβολή πληθυσμού Νομών, Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας.....	13
Διάγραμμα 4-3: Ηλικιακή Κατανομή Πληθυσμού Νομού Γρεβενών (Άνδρες – Γυναίκες) το 2001.....	13
Διάγραμμα 4-4: Επίπεδο Εκπαίδευσης πληθυσμού Νομού Γρεβενών το 2001	14

Διάγραμμα 4-5: Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός Νομού Γρεβενών 14

Διάγραμμα 4-6: Διαχρονική Εξέλιξη Διάρθρωσης Παραγωγής Νομού Γρεβενών..... 15

Διάγραμμα 4-7.1: Πληθυσμός Δήμων Νομού Γρεβενών το 2001 15

Διάγραμμα 4-7.2: Πληθυσμός Κοινοτήτων Νομού Γρεβενών το 2001..... 16

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1: Γεωγραφικός προσδιορισμός Νομού Γρεβενών

Χάρτης 2: Διοικητική Διάρθρωση του Νομού Γρεβενών

Χάρτης 3: Καλύψεις γης CORINE στο Νομό Γρεβενών

Χάρτης 4: Αποτύπωση και διάρθρωση Οδικού δικτύου της ευρύτερης περιοχής του Νομού Γρεβενών

Χάρτης 5: Προσδιορισμός Επιπέδων Παρέμβασης για το Νομό Γρεβενών

Χάρτης 6: Αποτύπωση προτεινόμενων φυσικών διαδρομών και μονοπατιών. Ενοποίηση προστατευόμενων περιοχών

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

2.2 Χάρτα για τον τουρισμό και την βιώσιμη ανάπτυξη (Παγκόσμιο Συνέδριο στο Λανθαρόττε, Κανάριοι νήσοι, Ισπανία 1995)

Αναγνωρίζοντας ότι ο τουρισμός είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο που επηρεάζει τις υψηλότερες και βαθύτερες επιθυμίες όλων των ανθρώπων ενώ ταυτόχρονα αποτελεί σημαντικό στοιχείο στην κοινωνικοοικονομική και πολιτική ανάπτυξη σε πολλές χώρες και ότι συμβάλλει θετικά σ' αυτή αλλά συγχρόνως μπορεί να συμβάλλει στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος και στην απώλεια της τοπικής ταυτότητας, επιβάλλεται μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για τον τρόπο με τον οποίο θα αναπτυχθεί. Βασικές αρχές και στόχοι για μια προσέγγιση στον τουρισμό από τη σκοπιά της βιώσιμης ανάπτυξης είναι:

- ❖ Βιωσιμότητα στην τουριστική ανάπτυξη σημαίνει ότι θα πρέπει να είναι φιλική προς το περιβάλλον στο παρόν και στο μέλλον καθώς και οικονομικά βιώσιμη και κοινωνικά δίκαιη για τις τοπικές κοινωνίες
- ❖ Ο τουρισμός θα πρέπει να εναρμονίζεται με το φυσικό ,πολιτισμικό και ανθρώπινο περιβάλλον
- ❖ Ο τουρισμός θα πρέπει να μεριμνά για τις επιπτώσεις του στην πολιτισμική κληρονομιά και την παράδοση της τοπικής κοινωνίας
- ❖ Μια ενεργός συμμετοχή του τουρισμού στη βιώσιμη ανάπτυξη προϋποθέτει κοινές δράσεις και συμμετοχή σε αυτές όλων των φορέων του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα και αποτελεσματικούς μηχανισμούς συντονισμού σε όλα τα επίπεδα (τοπικό, περιφερειακό, εθνικό κ.λ.π)

Η προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος απαιτεί συνεργασία για πολιτισμικές, τεχνολογικές και επαγγελματικές-

οργανωτικές καινοτομίες, ιδίως στην ανάπτυξη εργαλείων ολοκληρωμένου σχεδιασμού και διαχείρισης της τουριστικής ανάπτυξης.

- ❖ Πρωτεύοντες στόχοι στην τουριστική ανάπτυξη θα πρέπει να είναι η διατήρηση του τουριστικού προορισμού και η ικανότητα εξυπηρέτησης των τουριστών στο πλαίσιο μιας στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη.
- ❖ Ο τουρισμός θα πρέπει να βασίζεται στη διεύρυνση των ευκαιριών για τις τοπικές κοινωνίες συμβάλλοντας στο μέγιστο στην τοπική οικονομία.
- ❖ Ο τουρισμός θα πρέπει να συμβάλλει αποτελεσματικά στη βελτίωση της ποιότητας ζωής όλων και στον κοινωνικό-πολιτισμικό εμπλουτισμό του κάθε τόπου προορισμού.
- ❖ Η κεντρική διοίκηση και συναφείς φορείς με τη συμμετοχή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων θα πρέπει να αναλάβουν δράσεις που να συμβάλλουν στον ολοκληρωμένο σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης.
- ❖ Προτεραιότητα θα πρέπει να δίνεται σε δράσεις που συμβάλλουν στην προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος και στους μηχανισμούς ενσωμάτωσης του περιβαλλοντικού κόστους στις επενδύσεις και παρεμβάσεις για τον τουρισμό.
- ❖ Οι περιβαλλοντικά και πολιτισμικά ευαίσθητες περιοχές θα πρέπει να τύχουν ιδιαίτερης μέριμνας.
- ❖ Στην αναζήτηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί σε εκείνες που συμβάλλουν σε μια προοπτική βιώσιμης ανάπτυξης με σεβασμό στο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον.
- ❖ Ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει να δοθεί στη διάδοση και ανταλλαγή εμπειριών και γνώσης για δράσεις και τεχνολογίες που ενσωματώνουν τον τουρισμό στη στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης.

- ❖ Η πολιτική βιώσιμης ανάπτυξης στον τουρισμό απαιτεί και την υποστήριξη και προώθηση περιβαλλοντικά φιλικών συστημάτων διαχείρισης του τουρισμού.
- ❖ Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί και στον ρόλο και τις επιπτώσεις στο περιβάλλον από τις μεταφορές, στην αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας και στη διαχείριση των αποβλήτων.
- ❖ Η υιοθέτηση και εφαρμογή περιβαλλοντικά φιλικής δεοντολογίας είναι σημαντική για όλους τους δρώντες στον τουρισμό.
- ❖ Η ευαισθητοποίηση όλων είναι σημαντική για την εφαρμογή των παραπάνω αρχών και στόχων.

Πηγή: Κοκκώσης και Τσάρτας ,2001

3.1.1.1 EUROPEAN LANDSCAPE CONVENTION

Article1 – Definitions

For the purposes of the Convention:

- “Landscape” means an area, as perceived by people, whose character is the result of the action and interaction of natural and / or human factors
- “Landscape policy” means an expression by the competent public authorities of general principles, strategies and guidelines that permit the taking of specific measures aimed at the protection, management and planning of landscapes
- “Landscape quality objective” means, for a specific landscape, the formulation by the competent public authorities of the public with regard to the landscape features of their surroundings
- “Landscape protection” means actions to conserve and maintain the significant or characteristic features of a landscape, justified by its heritage value derived from its natural configuration and / or from human activity
- “Landscape management” means action, from a perspective of sustainable development, to ensure the regular upkeep of a landscape, so as to guide and harmonise changes which are brought about by social, economic and environmental processes
- “Landscape planning” means strong forward-looking action to enhance, restore or create landscapes

Πηγή: European Landscape Convention, Φλωρεντία, 20/10/2000

Article 5- General measures

Each Party undertakes:

- a. to recognise landscapes in law as an essential component of people's surroundings, an expression of the diversity of their shared cultural and natural heritage, and a foundation of their identity
- b. to establish and implement landscape policies aimed at landscape protection, management and planning through the adoption of the specific measures set out in Article 6
- c. to establish procedures for the participation of the general public, local and regional authorities, and other parties with an interest in the definition and implementation of the landscape policies mentioned in paragraph b above
- d. to integrate landscape into its regional and town planning policies and in its cultural, environmental, agricultural, social and economic policies, as well as in any other policies with possible direct or indirect impact on landscape

Πηγή: European Landscape Convention, Φλωρεντία, 20/10/2000

Article 6 – Specific measures

A Awareness-raising

Each Party undertakes to increase awareness among the civil society, private organisations, and public authorities of the value of the landscapes, their role and changes to them.

B Training and education

Each Party undertakes to promote:

- a Training for specialists in landscape appraisal and operations
- b Multidisciplinary training programmes in landscape policy, protection, management and planning, for professionals in the private and public sectors and for associations concerned
- c School and university courses which, in the relevant subject areas, address the values attaching to landscapes and the issues raised by their protection, management and planning

C Identification and assessment

1. With the active participation of the interest parties, as stipulates in Article 5.c, and with a view to improving knowledge of its landscapes, each Party undertakes:

- a.
 - i to identify its own landscapes throughout its territory
 - ii to analyse their characteristics and the forces and pressures transforming them
 - iii to take note of changes
- b. to assess the landscapes thus identified, taking into account the particular values assigned to them by the interested parties and the population concerned

2. These identification and assessment procedures shall be guided by the exchanges of experience and methodology, organised between the Parties at European level pursuant to Article 8

D Landscape quality objectives

Each Party undertakes to define landscape quality objectives for the landscapes identified and assessed, after public consultation in accordance with Article 5.c.

E Implementation

To put landscape policies into effect, each Party undertakes to introduce instruments aimed at protecting, managing and / or planning the landscape.

Πηγή: European Landscape Convention, Φλωρεντία, 20/10/2000

3.3 ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Η μελέτη της σχέσης φυσικού περιβάλλοντος και τουριστικής ανάπτυξης θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις παρακάτω βασικές έννοιες, οι οποίες είναι άμεσα συνδεδεμένες με την οικολογική διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης:

1. Οικοσύστημα (ecosystem). Σύστημα το οποίο περιέχει όλους τους οργανισμούς μιας περιοχής και το περιβάλλον στο οποίο ζουν.
2. Βιότοπος (habitat). Τύπος περιβάλλοντος όπου ζει ένας οργανισμός.
3. Ποικιλότητα (diversity). Αφθονία του αριθμού των ειδών σε μια περιοχή. Διακρίνεται σε:
 - α) ποικιλότητα (τοπική). Αριθμός ειδών σε μια μικρή περιοχή (υπονοεί ένα λίγο πολύ ομοιόμορφο βιότοπο).
 - β) ποικιλότητα (περιφερειακή). Αριθμός ειδών σε μια ευρύτερη περιφέρεια.
4. Διατήρηση της ποικιλότητας. Ο στόχος της διατήρησης της βιολογικής ποικιλότητας των ειδών θα πρέπει να θεωρείται δεδομένος. Οι ανθρώπινες δραστηριότητες, οι οποίες έχουν άμεσο ή έμμεσο αποτέλεσμα τη μείωση της βιολογικής ποικιλότητας, θα πρέπει να εξαλειφθούν καθώς δεν νοείται διαδικασία βιώσιμης ανάπτυξης με ταυτόχρονη απώλεια φυτικών ή ζωικών ειδών.
5. Μέγιστη βιώσιμη απόδοση (maximum sustainable yield). Η αξιοποίηση ενός φυσικού πόρου είναι βιώσιμη έως ενός ορισμένου σημείου απόδοσης. Η απόδοση μιας ανανεώσιμης πηγής αυξάνει σταθερά έως ότου φτάσει στο σημείο της μέγιστης βιώσιμης απόδοσης. Μετά από αυτό το όριο, έχουμε απότομη απόδοση της πτώσης.

6. Φέρουσα ικανότητα (carrying capacity). Έχει σημασία για μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή και καθορίζει την ικανότητά της για συντήρηση συγκεκριμένου αριθμού ανθρώπων, πανίδας, χλωρίδας και γενικότερα ατόμων ή μονάδων. Η φέρουσα ικανότητα θα πρέπει να διαχωρίζεται από την ιδανική φέρουσα ικανότητα (optimal carrying capacity). Η δεύτερη εμφανίζεται λιγότερο τρωτή στις περιβαλλοντικές εντάσεις.
7. Αφομοιωτική ικανότητα (assimilative capacity). Ο κάθε φυσικός αποδέκτης ρύπων παρουσιάζει περιορισμένες δυνατότητες αυτοκαθαρισμού. Η ικανότητά του να αφομοιώνει κάποιες ποσότητες ενώ παράλληλα να διατηρεί τα περιβαλλοντικά του πρότυπα, ονομάζεται αφομοιωτική ικανότητα. Ο ποσοτικός προσδιορισμός της ως ορίου δεν προσδιορίζει την ποσότητα ρύπων που δεν βλάπτει, όσο οι συνέπειες αυτής της ποσότητας είναι άγνωστες ή αμελητέες σύμφωνα με την υφιστάμενη γνώση. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η μείωση της αφομοιωτικής ικανότητας κάτω από διαφορετικές περιβαλλοντικές συνθήκες όσο και συσσωρευτικά στο χρόνο.

Πηγή: Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001

4.2.4.2 ΚΑΤΑΦΥΓΙΑ ΘΗΡΑΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

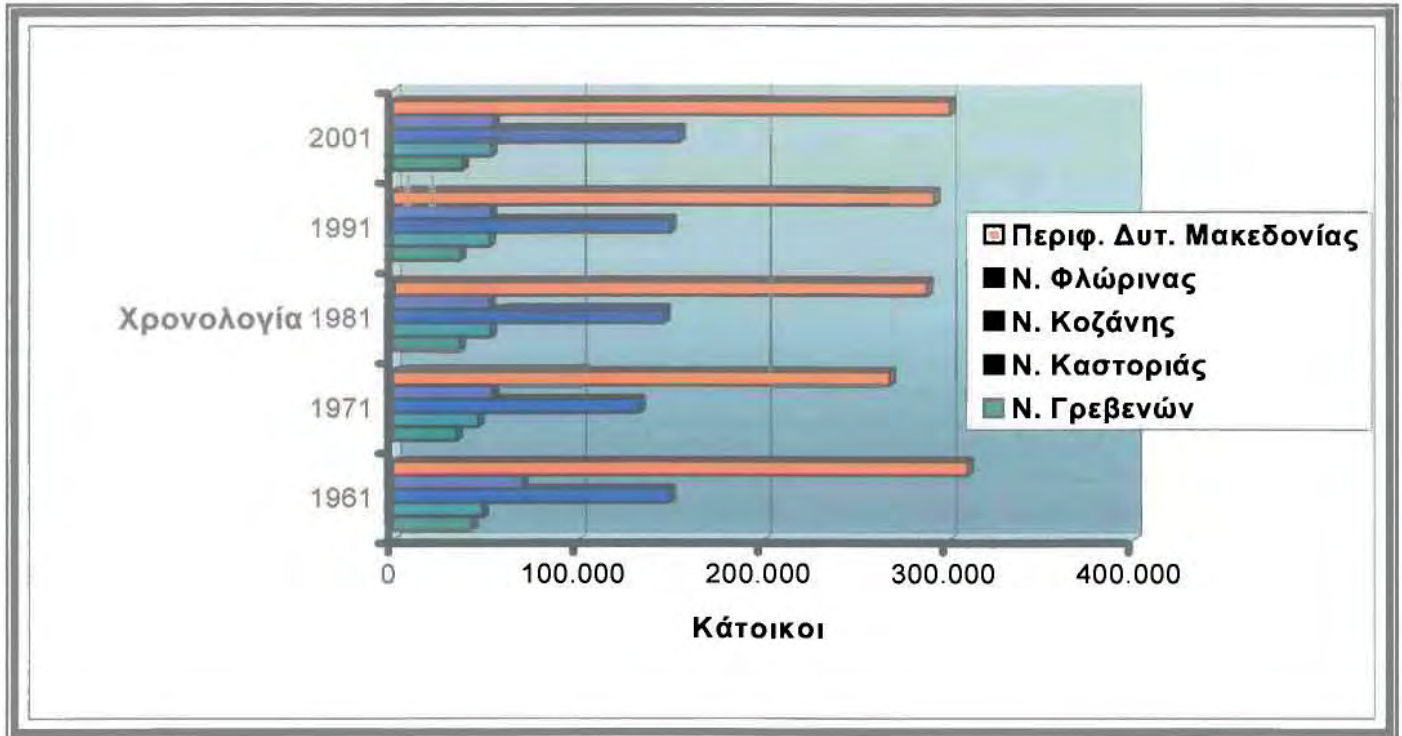
1. **Σμιξιώματα – Αχυρώνες**, περιοχή κοινοτήτων Καρπερού και Φελλίου. Έκταση 17.000 στρέμματα, ΦΕΚ 492 Β/76
2. **Κίσσαβος**, περιοχή κοινοτήτων Έξαρχου, Κνίδης, Ποντινής και Πυλωρών. Έκταση 40.000 στρέμματα, ΦΕΚ 492 Β/76
3. **Βρύση Κούτρα – Τέριμος**, περιοχή κοινότητας Δασοχωρίου και Δήμου Δεσκάτης. Έκταση 40.000 στρέμματα, ΦΕΚ 492 Β/76
4. **Ρουσιάνη – Κανατσιόλα**, περιοχή Δήμου Δεσκάτης. Έκταση 8.200 στρέμματα, ΦΕΚ 713 Β/79
5. **ΤσούκαΚαραλή – Βελόνι**, περιοχή Κρανιάς. Έκταση 18.000 στρέμματα, ΦΕΚ 321 Β/81
6. **Βουνάσια**, περιοχή κοινότητας Παλιουριάς. Έκταση 10.000 στρέμματα, ΦΕΚ 407 Β/81
7. **Προφήτης Ηλίας – Σταυρός**, περιοχή Δήμου Γρεβενώ. Έκταση 5.200, ΦΕΚ 447 Β/83
8. **Ζάβορδα**, περιοχή κοινότητας Παναγιάς. Έκταση 16.950 στρέμματα, ΦΕΚ447 Β/83
9. **Βάλια Κίρνα**, περιοχή κοινότητας Σαμαρίνας. Έκταση 21.000 στρέμματα, ΦΕΚ 552 Β/86
10. **Παλιομονάστηρο – Μπατεφούρλο**, περιοχή κοινότητας Περιβολίου. Έκταση 14.000 στρέμματα, ΦΕΚ 522 Β/86

11. **Κυρά Καλή – Τρυπιμένη**, περιοχή κοινοτήτων Μοναστηρίου, Κρανιάς και Περιβολίου. Έκταση 26.000 στρέμματα, ΦΕΚ 522 Β/ 86

Πηγή : Τοπικό Πρόγραμμα Αξιοποίησης Προγράμματος Leader Plus

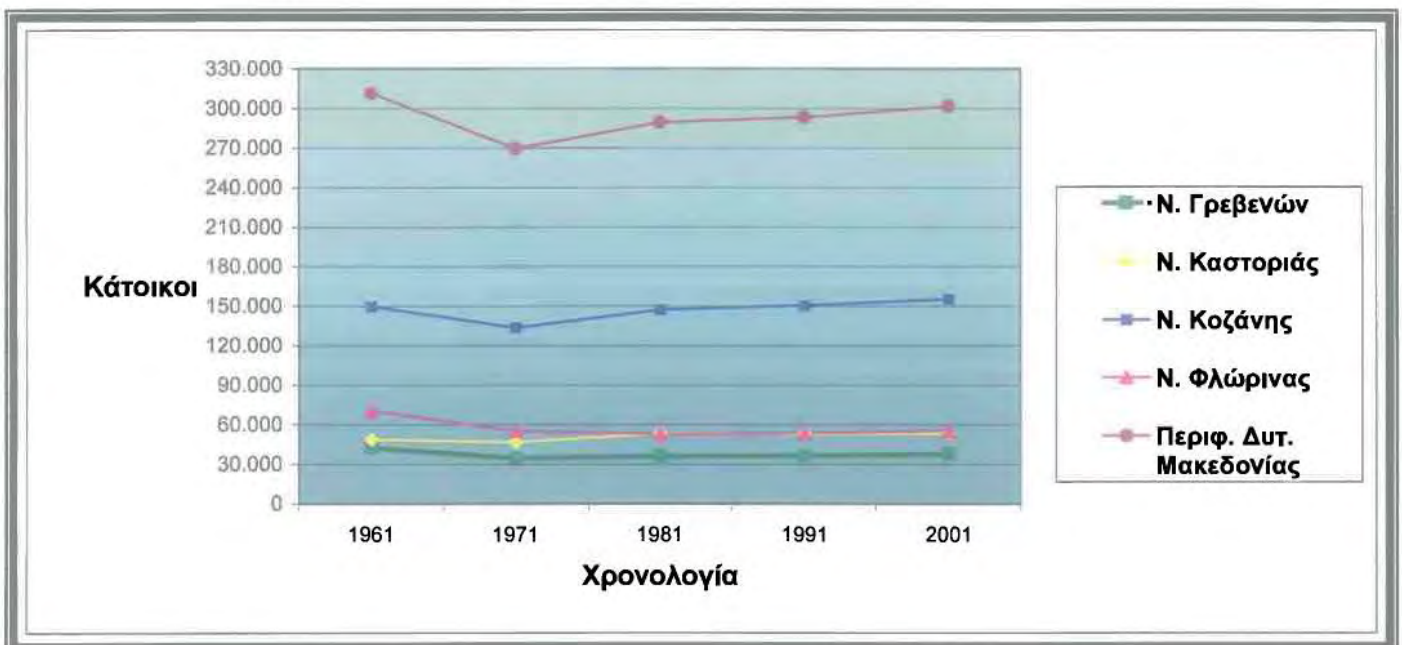
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 4-1.1: Μεταβολή Πληθυσμού Νομών Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας

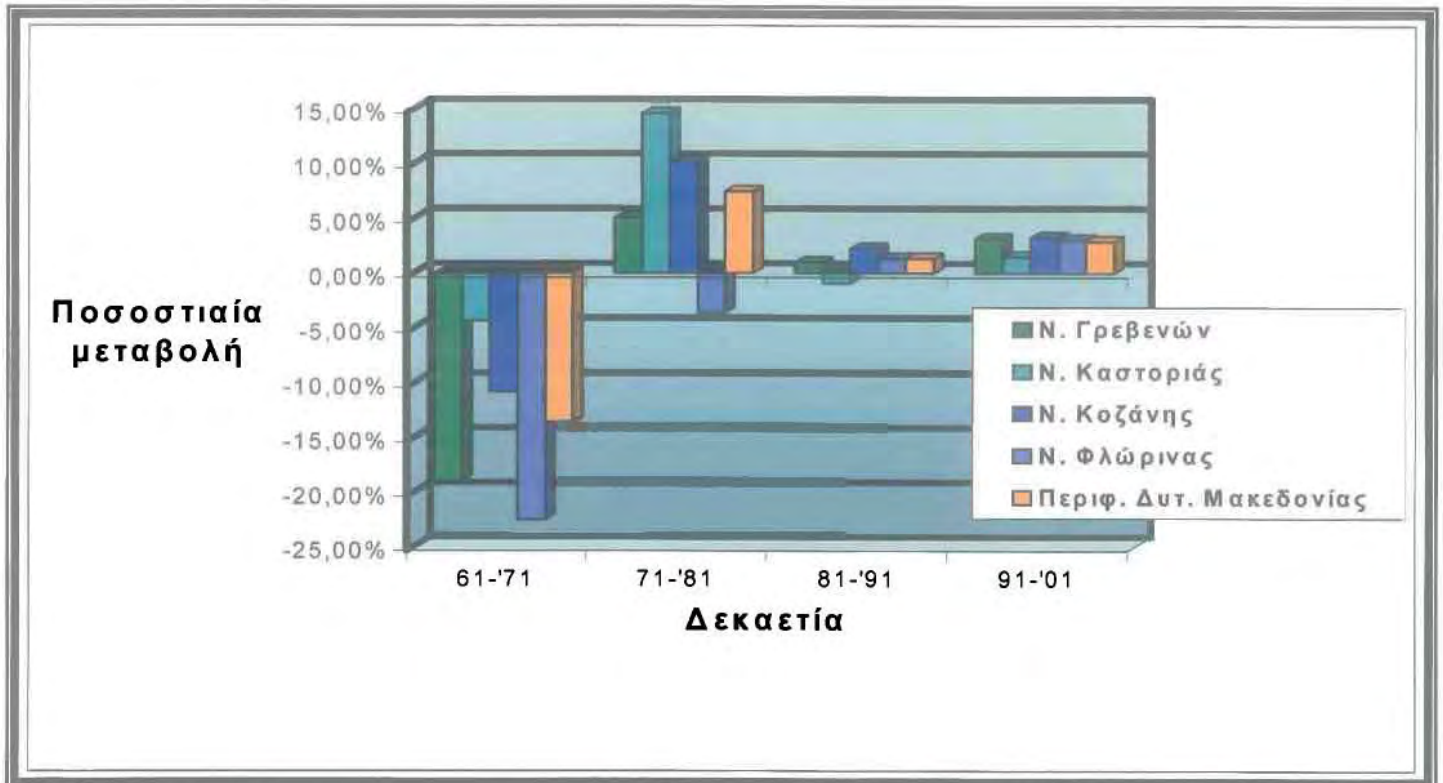
Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε – Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 4-1.2: Μεταβολή πληθυσμού Νομών Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας

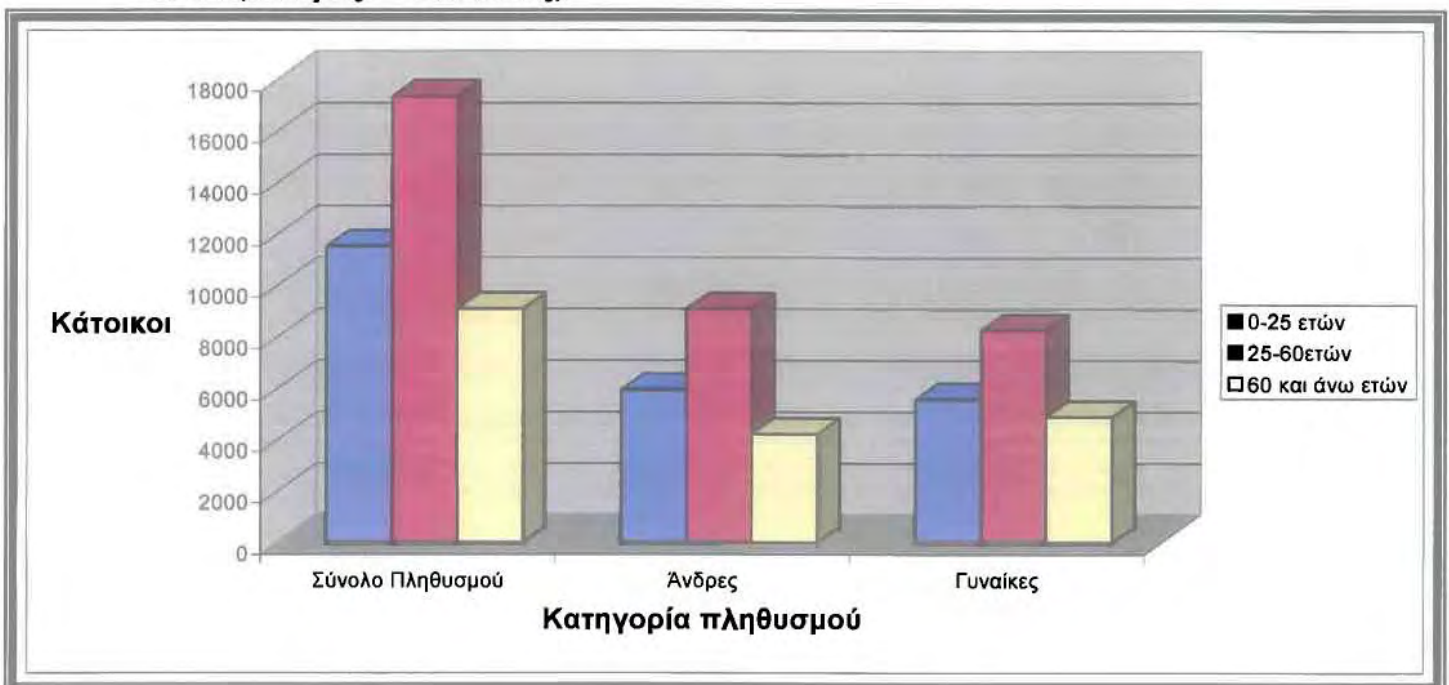
Πηγή : Ε.Σ.Υ.Ε – Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 4-2: Ποσοστιαία Μεταβολή πληθυσμού Νομών, Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας ανά δεκαετία

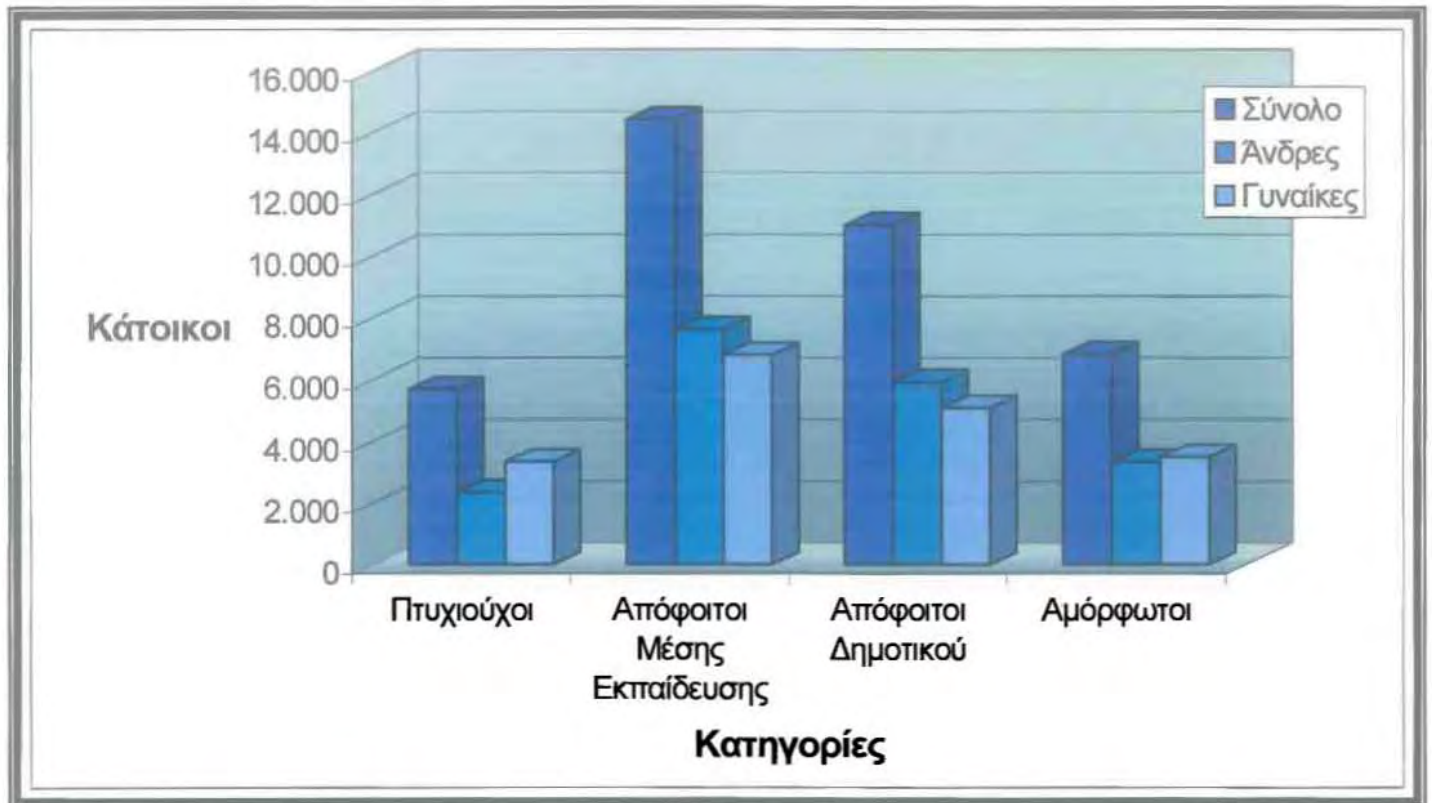
Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε – Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 4-3: Ηλικιακή κατανομή πληθυσμού Ν. Γρεβενών το 2001 (Άνδρες – Γυναίκες)

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε – Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 4-4: Επίπεδο Εκπαίδευσης πληθυσμού Ν. Γρεβενών το 2001

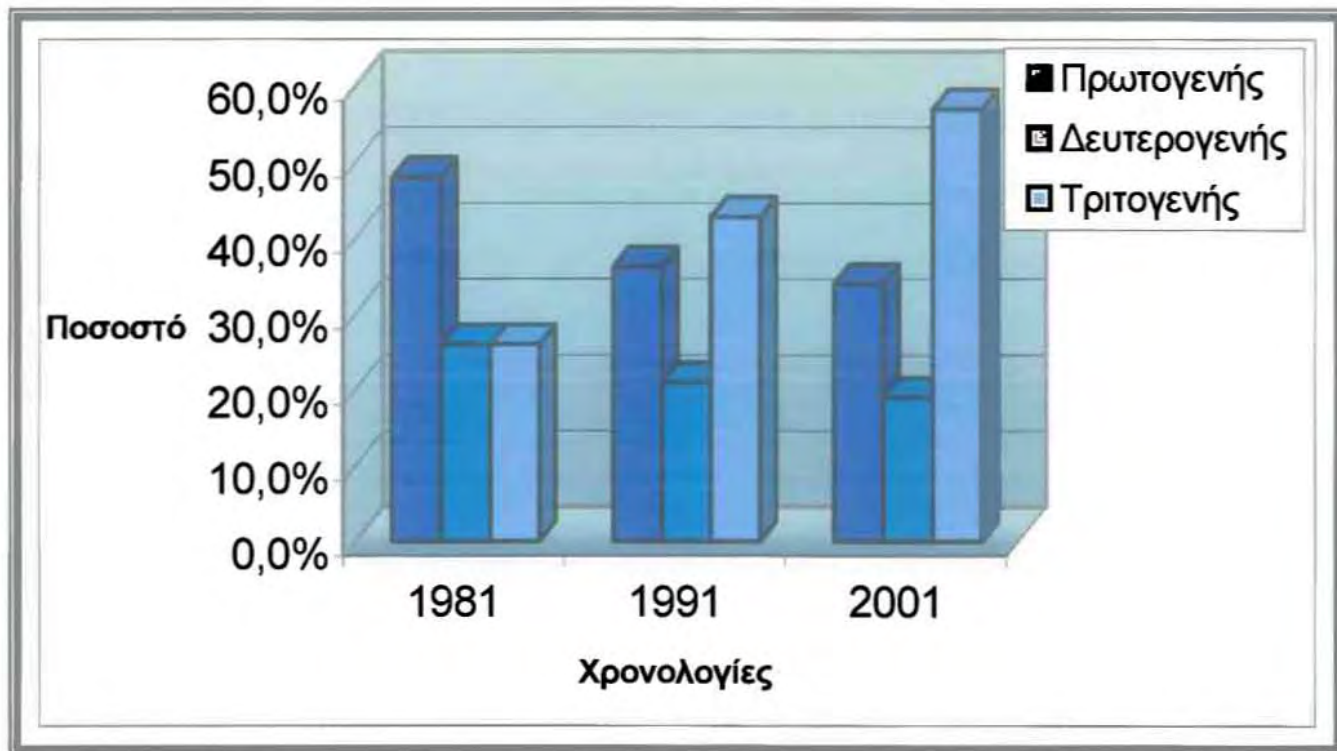
Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε. – Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 4-5: Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός Ν. Γρεβενών

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε – Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 4-6: Διαχρονική Εξέλιξη Διάρθρωσης Παραγωγής Ν. Γρεβενών

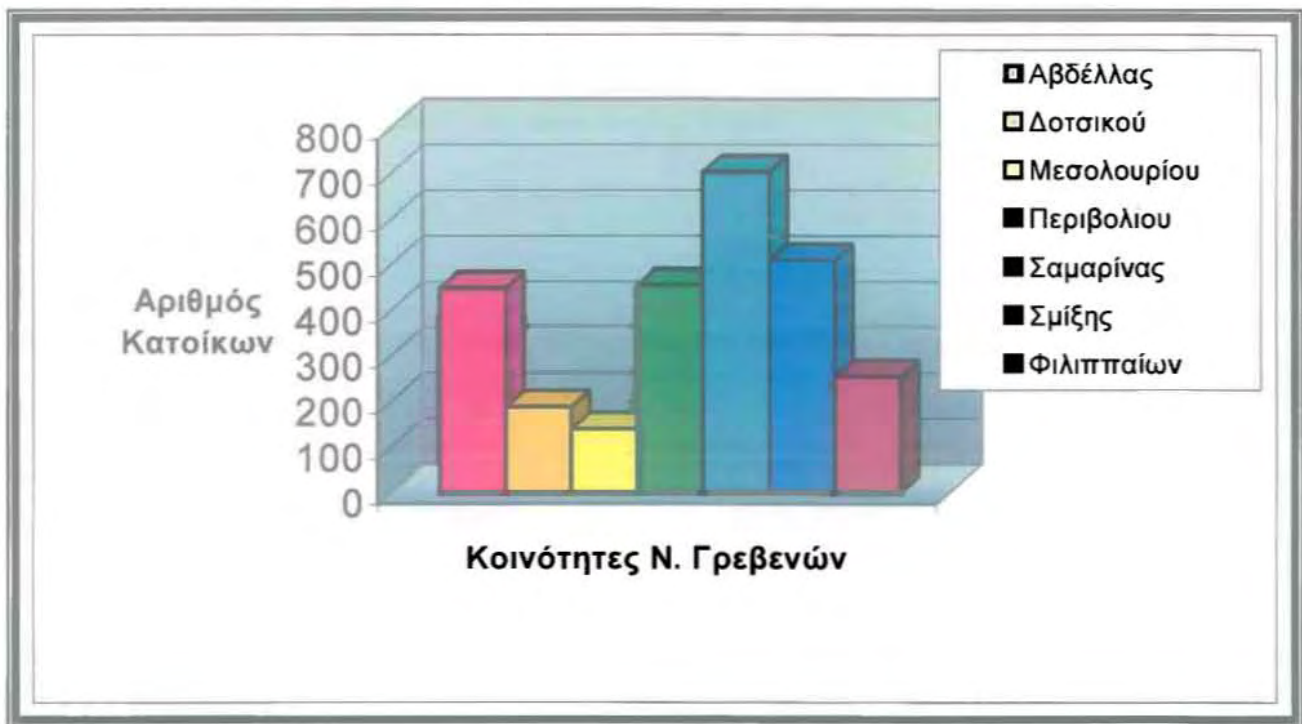

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε. – Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 4-7.1: Πληθυσμός Δήμων Ν. Γρεβενών το 2001

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε. – Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 4-7.2: Πληθυσμός Κοινοτήτων Ν. Γρεβενών το 2001

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε. – Ιδία Επεξεργασία

Παράρτημα Χαρτών

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ΠΟΛΕΙΣ
- ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ
- ΟΡΙΑ ΝΟΜΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
 ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
 ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: "ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ
 ΣΤΑ ΓΡΕΒΕΝΑ"

ΕΚΠΟΝΗΤΗΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΟΚΚΩΣΗΣ ΧΑΡΗΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΧΑΡΤΗ 1

ΤΙΤΛΟΣ ΧΑΡΤΗ **"Γεωγραφικός προσδιορισμός
 Νομού Γρεβενών"**

ΒΟΛΟΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2004

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ⊙ ΠΟΛΕΙΣ
- ΕΔΡΕΣ ΔΗΜΩΝ - ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
- ▭ ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ
- ▭ ΟΡΙΑ ΝΟΜΩΝ
- ▭ ΟΡΙΑ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΩΝ ΔΗΜΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
 ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
 ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: "ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ
 ΣΤΑ ΓΡΕΒΕΝΑ"

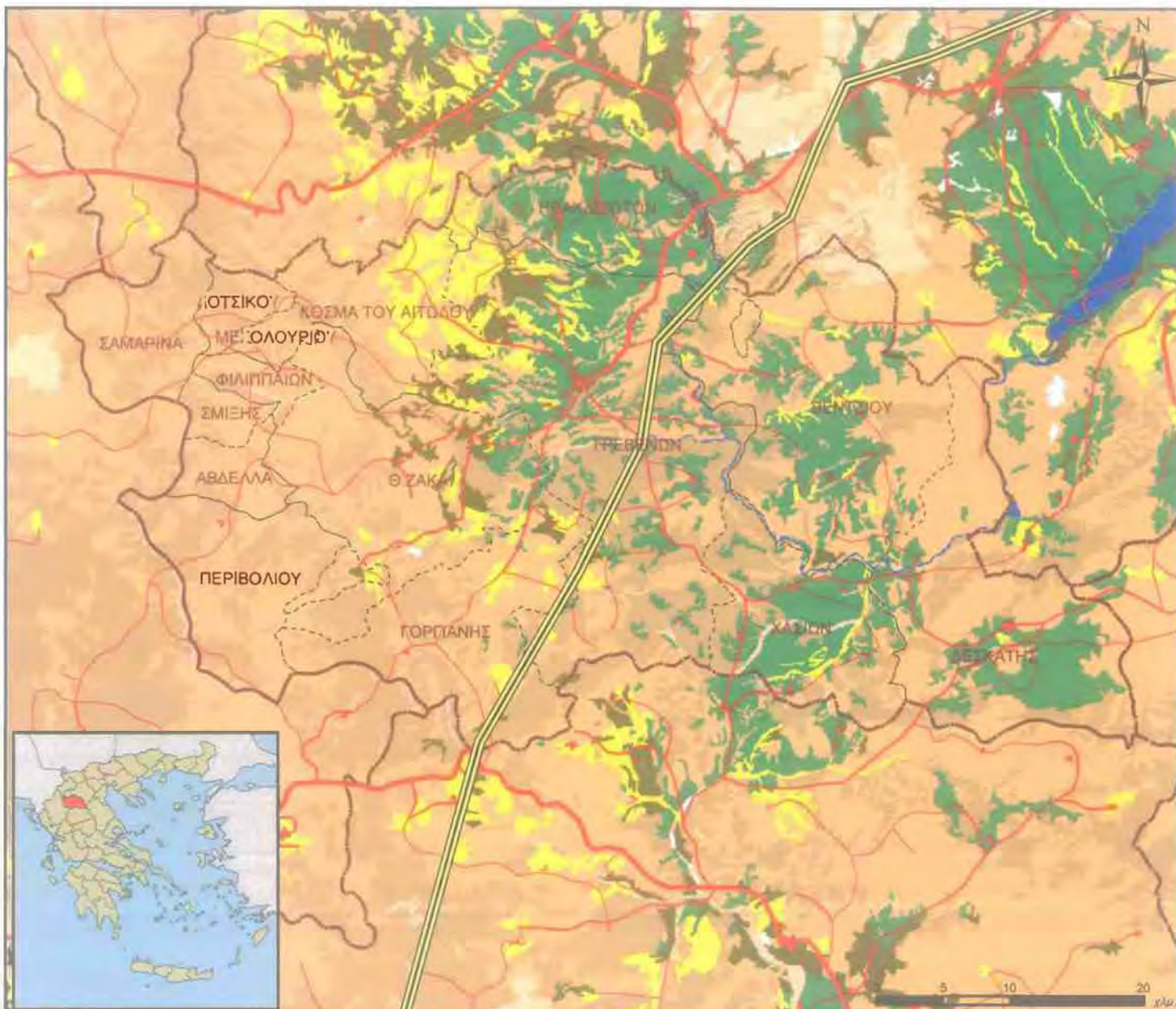
ΕΚΠΟΝΗΤΗΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΟΚΚΩΣΗΣ ΧΑΡΗΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΧΑΡΤΗ 2

ΤΙΤΛΟΣ ΧΑΡΤΗ "Διοικητική Διάρθρωση του
 Νομού Γρεβενών"

ΒΟΛΟΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2004

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ΟΡΙΑ ΝΟΜΩΝ
- ΟΡΙΑ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΩΝ ΔΗΜΩΝ
- Εθνικό δίκτυο
- Επαρχιακό δίκτυο
- Κοινοτικό δίκτυο
- ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ
- ΚΑΛΥΨΕΙΣ ΓΗΣ (CORINE)**
- Οικιστική χρήση
- Καλλιεργούμενες εκτάσεις
- Αμπελώνες
- Σύνθετα συστήματα γεωργικής χρήσης
- Ανάμειξη καλλιεργούμενων και δασικών εκτάσεων
- Δασικές εκτάσεις
- Θαμνώδεις εκτάσεις
- Εκτάσεις με αραιή βλάστηση
- Υδάτινες επιφάνειες

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: "ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ
ΣΤΑ ΓΡΕΒΕΝΑ"

ΕΚΠΟΝΗΤΗΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΟΚΚΩΣΗΣ ΧΑΡΗΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΧΑΡΤΗ 3

ΤΙΤΛΟΣ ΧΑΡΤΗ "Καλύψεις γης CORINE στο
Νομό Γρεβενών"

ΒΟΛΟΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2004

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

⊙ ΠΟΛΕΙΣ

--- ΟΡΙΑ ΝΟΜΩΝ

--- ΟΡΙΑ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΩΝ ΔΗΜΩΝ

--- ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

— Εθνικό δίκτυο

— Επαρχιακό δίκτυο

— Κοινοτικό δίκτυο

=== ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: "ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ
ΣΤΑ ΓΡΕΒΕΝΑ"

ΕΚΠΟΝΗΤΗΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΟΚΚΩΣΗΣ ΧΑΡΗΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

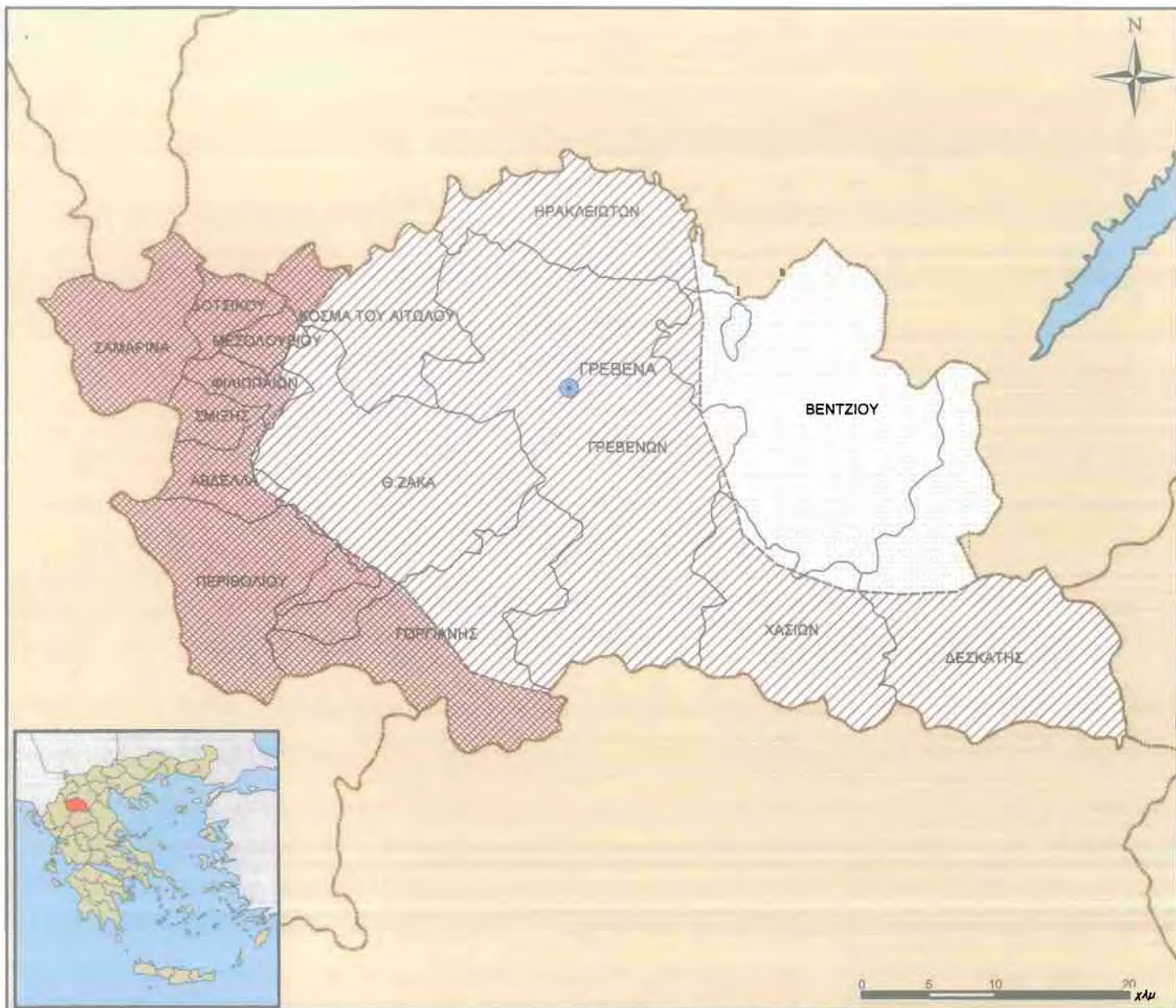
ΑΡΙΘΜΟΣ ΧΑΡΤΗ

4

ΤΙΤΛΟΣ ΧΑΡΤΗ

"Αποτύπωση και διάρθρωση Οδικού δικτύου της
ευρύτερης περιοχής του Νομού Γρεβενών"

ΒΟΛΟΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2004

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

⊙ ΠΟΛΕΙΣ

▬ ΟΡΙΑ ΝΟΜΩΝ

□ ΟΡΙΑ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΩΝ ΔΗΜΩΝ

ΕΠΙΠΕΔΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

□ Ήπιας μορφής

▨ Διαχείρισης και ανάπτυξης

▤ Προστασίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

**ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: "ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ
ΣΤΑ ΓΡΕΒΕΝΑ"**

ΕΚΠΟΝΗΤΗΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ

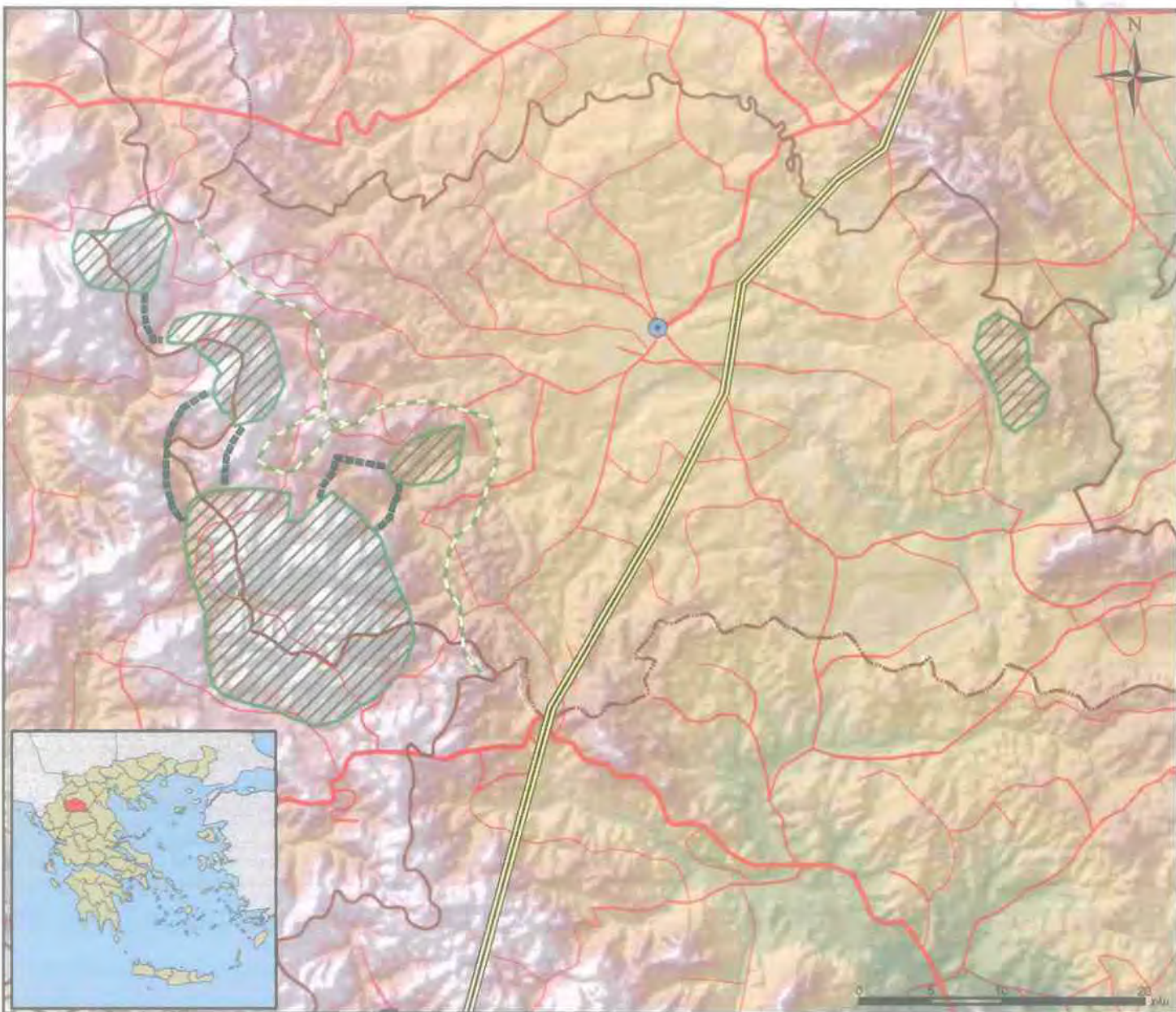
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΟΚΚΩΣΗΣ ΧΑΡΗΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΧΑΡΤΗ

5

ΤΙΤΛΟΣ ΧΑΡΤΗ **"Προσδιορισμός Επιπέδων Παρέμβασης
για το Νομό Γρεβενών "**

ΒΟΛΟΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2004

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ⊙ ΠΟΛΕΙΣ
- ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ
- ΦΥΣΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ
- ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ
- ΟΡΙΑ ΝΟΜΩΝ
- ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ
- ΕΠΑΡΧΙΑΚΟ ΔΙΚΤΥΟ
- ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ
- == ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ

ΑΝΑΓΛΥΦΟ

- 0 - 200
- 200 - 400
- 400 - 600
- 600 - 800
- 800 - 1.000
- 1.000 - 1.200
- 1.200 - 1.400
- 1.400 και άνω

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ - ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
 ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
 ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: "ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ
 ΣΤΑ ΓΡΕΒΕΝΑ"

ΕΚΠΟΝΗΤΗΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΟΚΚΩΣΗΣ ΧΑΡΗΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΧΑΡΤΗ 6

ΤΙΤΛΟΣ ΧΑΡΤΗ "Αποτύπωση προτεινόμενων φυσικών
 διαδρομών και μονοπατιών. Ενοποίηση
 προστατευόμενων περιοχών"

ΒΟΛΟΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2004